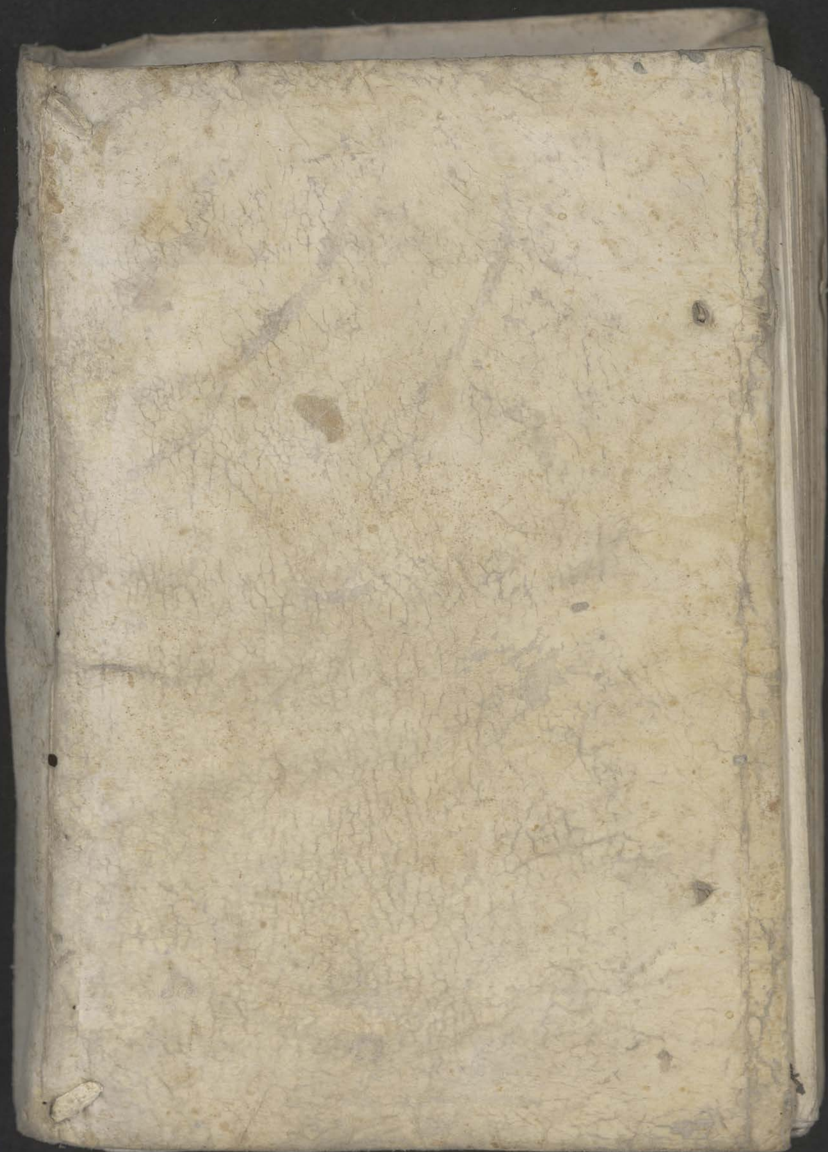
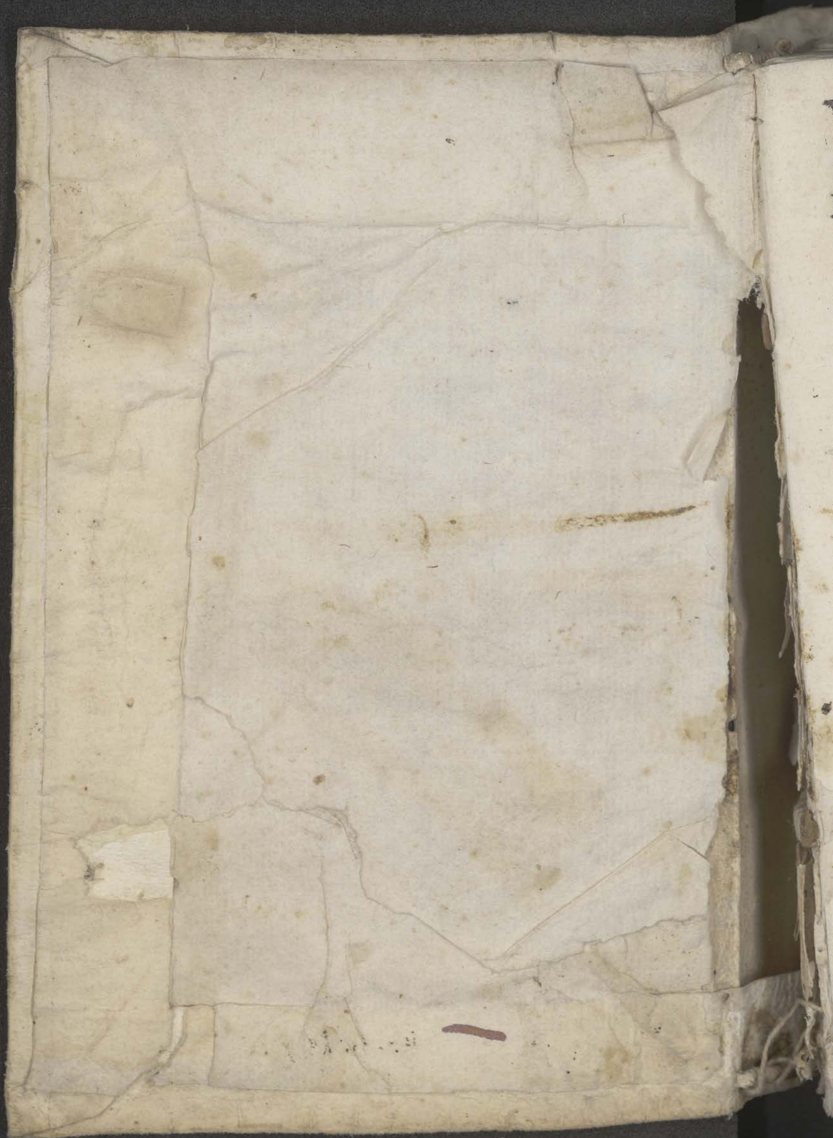

VIR IVSTVS,
VEL
DE LAVDIBVS HOMINIS CHRISTIANI,
CENTVRIA;

In qua, quanta ſit viri Chriſtiani iuſti, & ſerui Dei magnitudo ac felicitas, impij vero humilitas, & miſeria, ex ſacris literis demonſtratur; atque peccator ad pie viuendum vehementer excitatur:

Ex qua voluptatem, vtilitatemque maximam Chriſtianus percipiet Lector.

Cum Appendice, vbi facilius eſſe honeſte, quam turpiter viuere oſtenditur; ad idque faciendum regulæ quædam perutiles traduntur.

Nunc primum in lucem edita.

Auctore Ludouico Carbone a Coſtaciario, ſacræ Theologiæ in almo Gymnaſio Peruſino olim publico profeſſore.

Cum Indice Capitum, & rerum memorabilium.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,
Apud Iacobum Bendolum.
MDLXXXV.

Eremitarũ Camaldulẽn Montis Regij prope Varsaviã 1654

Melior est vnus timens Deum, quam mille impij.

Ecclesiastici XVI.

REVERENDISSIMO PATRI, P. CLAVDIO AQVÆVIVÆ SOCIETATIS IESV Generali meritissimo,

Ludouicus Carbo. *S. D.*

CVM ex tuis fratrumque tuorum ſermonibus, Reuerendiſſime P. quibus multos annos inſtitutus fui, quanta ſit hominis iuſtitia ornati dignitas, atque præſtantia non ſemel intellexerim; in eam ſæpe cogitationem ueni, non mediocri vtilitati populo Chriſtiano fore, ſi qua de magnitudine & excellentia Chriſtiani, & iuſti uiri, exiſteret tractatio. Quoniam, ſi Chriſti fideles quam felix ſit piorum ſtatus ſemel intelligerent, ad pie uiuendum mirum excitarentur in modum. Quocirca, vt

aliquod de re proposita in lucem exiret o-
pusculum iampridem multum desideraui;
deque eo conficiendo, cum nihil tale, quod
scirem, hactenus extaret, sæpenumero co-
gitaui. Verum, ut tantæ rei præstantia, at-
que utilitas ad eam tractandam me inuita-
bant; ita eiusdem rei magnitudo, & diffi-
cultas a scribendo deterrebant. Etenim, iis
rebus me plane carere uidebam, quæ ad
huiusmodi argumentum pro dignitate ex-
plicandum necessariæ mihi uidebantur;
doctrina nimirum, & dicendi copia, spiri-
tuque non vulgari. Accedebat etiam publi
cum, ac priuatum docendi munus, quo ita
impediebar, ut ad opus, quod multo otio,
multaque cogitatione egebat, conficiendũ,
nihil daretur otij. Sed, cum his diebus ali
quid uacationis, & si non satis explicatæ,
nactus fuerim; rem, quam a quouis alio
explicari maluissem, tractare aggressus fui.
Et licet, ut ingenue fatear, non sine ali-
qua audacia prouinciam uiribus meis im-
parem susceperim: tamen, is audaciam ex
cusare meam aliquo modo poterit, qui om
nia fere, quæ hac tractatione dixi, ex sa-
cris literis, me sumpsisse cognoscet: quo
factum est, ut de sermonis puritate & or-
natu non multum laborauerim: cum ex di
uinis scripturis non modo res, sed etiam
uerba

uerba, quantum fieri poterat, mihi ſumen
da eſſe exiſtimauerim. Quare, ſi uiri Chri
ſtiani & iuſti, cum hanc noſtram lucubra-
tionem legent, multis ſe laudibus ornari ui
debunt, non tam humanis, quam diuinis
uerbis ſe laudari exiſtimare debebunt.
Cum itaque hanc de laudibus uiri iuſti Cē
turiam confeciſſem, atque aliquorum iudi
cio non parum utilitatis, ſi in publicum
prodiret, allaturam eſſe cognouiſſem; in
Dei gloriam, & proximi commoditatem in
lucem edere decreui. Verum, cum animad-
uerterem non poſſe tuto in manus homi-
num uenire, niſi alicuius grauis uiri eſſet
auctoritate fulcta; cogitaui diu, ſub cuius
potiſſimum tutela emitterem: & tandem
tua ſe ſe mihi, Religioſiſſime Pater, obtulit
amplitudo, cui priuate hunc meum labo-
rem nuncupare poſſem, ac deberem.
Primum quidem, quoniam tu, tuique, ut
initio dixi, eius ſuſcipiendi occaſionem
multoties mihi præbuiſtis. Deinde, quia
neminem habeo cui, ſecundum Deum, ma-
gis debere ſentiam, ac ſi quid, uel doctri-
næ, uel religionis in me eſt, acceptum re-
ferre debeam, ac referam, quam ei Societa-
ti, cuius tu, non ſine numine diuino, ſum-
mus Magiſter exiſtis. Iam uero, cum hoc
meum opuſculum, ut a me proficiſcitur,

nulla se se ratione manifestare, ac susten-
tare ualeret, luce ac protectione egebat tua:
quia si a te susceptus probatusque fuerit,
ab omnibus doctis & religiosis uiris pro-
batum iri certissime spero. Accedit etiam,
quod aliquot ex Fratribus Congregatio-
num B. Virginis, quas non sine magna mul
torum utilitate Fratres tui uariis in locis
instituerunt, de quarum progressu te soli-
citum esse scio, suo quodam iure, aliquid
tale a me efflagitarunt; in quorum qui-
dem usum priuatim hoc opus confeci:
qui, una cum ceteris, cum hunc libellum
nomini tuo inscriptum uiderint, ad eum
legendum excitabuntur magis: quoniam
tua auctoritate moti, non parum ex eo fru
ctum se percepturos esse putabunt.
Quo fiet, ut hi labores, quales quales
sint, magis in gloriam Dei cedant, & fi-
delibus utiles existant. Et denique, cui
nã opus de iusti & religiosi uiri laudibus,
iustius, quam religioso religiosorum ho-
minum Moderatori dicari potuit? Rem
igitur quodãmodo tuam optime agnosce
Pater: animi grati significationem quam-
uis exiguam, ne sperne: libello tua luce, &
tutela egenti faue: aliorum utilitati, meæq;
voluntati consule; & iusto candidoque ani
mo, quo tibi hoc de laudibus uiri iusti mu
nuscu-

nusculum offertur, accipe. Id, si ut spero, feceris, potius gratiam me accepisse, quam dedisse fatebor: & maior in accepto, quam in dato beneficio existet laus. Ceterum, si pro humanitate tua, aliquid accepisse existimare, meque nouo beneficio ornare uolueris; maximam abs te mihi gratiam relatam putabo, si bonorum operum Societatis tuæ me participem feceris, Deumque pro me oraueris, ne ab eorum excludar numero, quorum magnitudinem, atque felicitatem alijs demonstrare tentaui. Vale.
Venetijs. 15. Kal. Oct. M D LXXXV.

VRBANVS LONGVS Christiano Lectori. S.

ANTA est post primi parentis lapsum humanæ naturæ infirmitas, vt homines nō bonum, quod natura cognoscunt, & appetunt, sed quod refugiunt malum, prosequantur: ut quisque cum Paulo vere dicere possit: non quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, hoc facio. quo fit, vt homo iter beatitudinis, ad quam se factum esse intelligit, vel non ingrediatur, vel si ingressus fuerit, ob maximas, quas in eo sentit difficultates, & impedimenta, sæpenumero deserat. Quare fateri profecto oportet, maximum aliquod ei necessarium esse incitamentum, & auxilium; ut a malo declinare, bonumq; amplexari, & ad beatitudinem properare queat. Ad rectum autem uitæ cursum ineundum, ac retinendum, nihil ita hominem excitare, atque iuuare potest, quam si ea cognouerit maxima bona, quibus ij potiūtur, qui honeste, religioseque viuunt. Quod si quispiam, quæ diximus commoda, quæ secum hæc honesta viuendi ratio affert, cognoscere cupiat; nulla alia, ni fallor, ratione id melius assequi poterit, quā si de laudibus Viri Iusti Centuriam consuluerit: ex qua, quanta sit dignitas, magni-

magnitudo, gloria, atq; felicitas hominis christiane viuentis, facile cognoscet. Si ergo, christiane lector, hunc de laudibus viri iusti libellũ diligenter lectitaueris, maximas ex eo voluptates, fructusque percipies maximos. Nam, si huius mundi homines tantam oblectationẽ capiunt, cum minimis, & etiam interdum fucatis laudibus afficiuntur; quantam, obsecro, lætitiã ex huius libelli lectione iustus percipiet lector? cum se summis, & veris laudibus, non ab homine adulatore confictis, sed ex sacris literis sumptis, se laudari animaduertet? Quomodo enim summa lætitia non perfundetur, cum tanta dignitate, tantoq; splendore, quantum humana mens nunquam caperet, ornatum se esse sentiet? Intelliget enim se esse uere nobilem, uere diuitem, uere sapientem, uere potẽtem, uere felicem, ac deniq; talẽ, ac tantum, ut se nihil maius, nihil prestantius, nihil diuinius in hac rerũ uniuersitate inueniri possit. Et quis non lætaretur, si intelligeret, se vere esse mundi monarcham, ciuem sanctorum, amicũ & familiarem Dei, fratrem Christi, æternæ beatitudinis hæredem, ac tandem participatione diuinæ naturæ Deum? Hæc itaq; de se vere dici, ac prædicari, lector intelliget: quę si prima fronte, præter opinionem esse videbuntur: tamen, vbi cognouerit hæc omnia a diuino spiritu in sacris literis, de ipso dicta fuisse; omnia verissima, atque certis-

sima

ſima eſſe,ſine dubio fatebitur.Quantum autem
utilitatis ex huius operis lectione percepturus
ſit:tunc intelliget,cum, vel ſemel perlegerit.
Mirum enim in modum ipſius fides confirmabi
tur, cum ex ſacris literis cognoſcet, ea omnia
Deum hominibus præſtare, quæ aliquando pol
licitus fuit.Spes eius quoq; mirificè corrobora
bitur,cum intelliget, quantum Deus de homi-
num ſalute ſit ſollicitus,& quot,quantaq; do-
na eis liberaliſſime largiatur. Nec etiam par-
ua fiet charitatis acceſſio, cum ſummam carita
tẽ,qua Deus iuſtos amplectitur,cognoſcet. Ex
quibus ea quoq; promanabit utilitas,vt ij,qui
iuſte viuunt,maiore cura atq; ſtudio iuſtitiam
retineant,in eaq; maiores in dies progreſſiones
faciant. Peccatores etiam non parum vtilita-
tis capient,dum piorum feliciſſimũ ſtatum co-
gnoſcentes,vel ſuam miſeriam infelicemq; cõ-
ditionem intelligentes,qua nullam deteriorem
eſſe percipient,iniuſtitiam abijcient, & ad ho-
neſte,religioſeq; uiuendum excitabuntur.Cum
ergo,pie lector,ex huius Centuriæ lectione fru-
ctus maximos tibi haurire liceat,eam libenter
excipe, eaque vtere: qua nullus liber carior,
nullus iocundior tibi eſſe deberet, cũ in ea ma-
gnitudo exponatur,& laudes celebrentur tuæ.
Illud autem lectorem monitum eſſe volo; eam
fuiſſe auctoris mentem,vt non tam exacte, at-
que copioſe hoc argumentum tractare uoluerit,
quam

quam, propositis quibusdam locis, meditandi
occasionem alijs præbere: quo factum est, vt
multa silentio præterierit, & quæ dixit, stri-
ctius persecutus fuerit. Illud etiam monebo,
librum illum, De interiore homine ab eodē
auctore conscriptum, qui in marginibus, nōnul
lis in locis citatur, non solum ad huius operis
cognitionem, sed etiam ad cognoscendum seip-
sum, qua scientia nulla vnquam melior, ac ma
gis neceßaria existimata fuit, maxime legenti
profuturum. Illic vir iustus describitur, & no-
ua quadam arte construitur; hic vero laudi-
bus ornatur: illic, qui esse debeat spiritualis
homo docetur; hic quanta sit eius magnitudo,
ac felicitas demonstratur. Citantur etiam alia
eiusdem auctoris opera, nimirum, De pacifica
tione, & de amore & concordia fraterna:
quod ideo te monere volui, vt qui nam sint li-
bri, in hoc opere citati non ignorares: quos si le
ges, nihil te fortasse pœnitebit. Cum itaq; Chri-
stiane lector, huiusmodi opus habeas, ex quo
delectationes, vtilitatesq; maximas percipere
possis, est, cur hanc Centuriam, quam auctor
multo studio multaque cogitatione in tuam
vtilitatem confecit, pio candidoque animo, am
plectaris, ac Deo opt. Max. a quo omnia pro-
ficiscuntur bona, gratias agas. Vale.

CAPITVM INDEX.

Iustus

Iustitia

Indicis Capitum, Finis.

VIR IVSTVS,
VEL
DE LAVDIBVS HOMINIS CHRISTIANI,
CENTVRIA.

Laudatur vir Iustus ab æterna cognitione, qua a Deo cognitus, ac prædestinatus est. Cap. 1.

ETsi Deus optimus maximus ab omni æternitate ob infinitatem intelligentię suæ clarissime cognoscit, & intuetur omnia; ita ut nihil eorum, quæ antehac fuere, & quæ nunc existunt, & quæ posthac futura sunt, cognitionem la- *Ecci. 16 17.*

teat diuinam : tamen, eum hominem, quē præſciuit, & prædeſtinauit conformem fieri imagini Filij ſui, ſingulari quadam ratio-
Rom. 8. ne, ab eadem æternitate, mente uidet, memoria complectitur, in utero miſericordię ſuæ concipit, & in æternæ uitæ libro deſcribit; ut tandem, ubi eum iuſtificatione
Phil. 4. pepererit, & in filium adoptauerit, æterna hæreditate donet. Hic autem homo, is eſt, quem a iuſtitia, hoc eſt, a cumulo uirtutum omnium diuinæ literæ, Iuſtum, appellare ſolent. Cum itaque Vir Iuſtus, mente, & memoria diuina ab omni æternitate comprehenſus fuerit, eiuſdemq; Deus priuatam, ac præcipuam quandam ideam in ſua mente formauerit, atque in adoptionem filiorum ſuorum prædeſtinauerit, & antequam quidquam fieret, conceptus; & ante colles, priuata quadam ratione, formatus, iure dici poterit. Huc pertinet, quod Apoſtolorum princeps, de uiris iuſtis agens,
1. Petr. 1. ſcriptum reliquit: Præcogniti quidem ante mundi conſtitutionem : manifeſtati au-
Epheſ. 1. tem nouiſſimis temporibus, &c. Et Paulus: Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum, per Ieſum Chriſtum, in ipſum, ſecundum propoſitum uoluntatis ſuæ, &c. Conuerte hoc loco Chriſtiane lector mentis oculos in naturam diuinam, atque in ea

uirum iuſtum præcipua quadam idea for- *Phil.4.*
matum, & tanquam in libro deſcriptum;
& quaſi in utero conceptum, & immenſæ
maieſtatis ſinu comprehenſum cerne; &
tunc quæ, & quantæ ſint præſagitiones, *Rom.9.*
quibus uir iuſtus antequam naſceretur,
aut boni maliue quidquam ageret, præ-
cognitus, præmonſtratuſq; fuerit, intelli-
ges; cum ab omni æternitate in mente di-
uina conceptus, formatus, ſcriptus, com-
prehenſusq; ſit. Quare, ſi oracula, ſi præ-
dictiones, ſi in aliqua re, natiuitatis cuiu-
ſpiam datæ ſignificationes, tanti fiunt;
quanti tales, ac tantæ, natiuitatis uiri iuſti
præſenſiones, faciendæ erunt? Illæ in crea *Luc.1.*
turis, hæ in creatore: illæ temporaneæ, hæ
æternæ: illæ dubiæ, hę vero certiſſimæ. Si
homines ab oraculis, & ſignis ante ipſorũ
natiuitatem editis tantum laudantur; cur
uir iuſtus, a tam inſignibus præſagiis, a for
matione, a uocatione, a prænotione, atq;
ab æterna, & diuina prædeſtinatione lau-
dandus non erit? Si gloriantur aulici, quod
ipſorum domini eos ſpeciatim, cogno-
ſcunt, nominant, ad ſe uocant, & priuatã
eorum memoriam habent: quanto magis
uir iuſtus, qui apud præpotentem Deum,
cognitus, perſpectus, nominatus, uocatus,
ac mente conceptus, formatuſque eſt, glo-

riari poterit? Quis ergo tam felicem huius uiri condicionem, tam illustres præsensio-
2. Tim. 1. nes non admiretur ? cum hic uir sit ęterna cognitione cognitus, ęterna uocatione uo-
Eph. 1. catus, æterna prædestinatione prædestinatus, æterna Dei memoria comprehensus, & in ęterno misericordię diuinę utero conceptus, atque ab æterno, ęterno regno donatus. Complectere, amice lector, animo singulas rationis participes creaturas, Angelos inquam, & homines, & mentis oculis inspice Deum ex innumerabili impro-
Ephe. 2. borum hominum, & Angelorum multitudine, ob misericordiam suam, non ex operibus ab omni ęternitate Iustum misericor-
Rom. 8. diæ suę oculis inspicientem, & uocatione sua secernentem (nemo. n. est, qui se discer-
Tit. 3. nat) & in libro æternę uitę scribentem, beatitudineque donantem; & quam felix sit uiri iusti condicio, aliqua ratione cognosces. Non secus, ac si Rex in solio suo sedens, ex omni populo sibi præsenti, quempiam, sua liberalitate, ab aliis secerneret, & ad se uocaret, & regiis ornamentis indueret, amplissimisque honoribus coram omnibus cumularet, & tandem ad regni
Gen. 41. sui gloriam, ut Pharao Iosephum, asciseret. Contra uero, impij condicio misera, immo miserabilis omnino existit: quia, li-

cet ſit a Deo ab æternitate cognitus, non ta men probatus, ſed præſcitus, hoc eſt, ad ęternos cruciatus, ob ſua errata, deſtinatus: qui licet ſit uocatus: tamen ob duritiem ſuam, reiectus, & deſpectus, & in multitudine improborum relictus, atque ex libro uitę, deletus eſt: qui tandem una cũ diabolo in ſtagnum ignis, & ſulphuris projicietur; ubi die, ac nocte in perpetuum, acerbiſſime cruciabitur: quoniam nouit Dominus uiam iuſtorum, & iter impiorũ peribit. Suæ nunc impij genealogię antiquitatẽ iactent: de nobilitate ex utraque familia glorientur: ad ueteres, & illuſtres uiros genus ſuum reuocent: quia, nihil tale unquam proferre poterunt, ac uir iuſtus poteſt, cui & tam inſignes pręſenſiones, & genus licet iactare diuinum.

Prou. 1. *Apo. 20.* *Pſalm. 1.* *Act. 17.*

Ab æterno amore, quo a Deo dilectus, ac prælectus eſt. Cap. II.

CVm Deus ſit ſumma bonitas, nihil eorum quæ fecit, ut ſacra nos docent eloquia, odio habet: ſed, ut omnia ex amore creauit; ita, eodem amore, cuncta creata diligit, atque conſeruat. Verum, ſicuti creando nõ omnibus eadem ratione rebus ſeſe communicauit: ſed his clarius, illis

Sapien. 11.

uero obſcurius bonitatem impertiuit ſuā; ita etiam, non eodem prorſus amore, proſequitur omnia. Ex omnibus uero creaturis uirum iuſtum præcipua quadam, ac æterna caritate diligit, atque ſummum bonum, illud uidelicet ipſum, quo fruitur ipſe, ei cupit, & ut id aſſequatur, nihil non efficit. Diligit ergo æternus Deus æterna dilectione uirum iuſtum, atque in ea dilectione perpetuo perſeuerat; cum ipſum
Ephe. 1. elegerit, ut ſit ſanctus, & immaculatus in conſpectu eius. Hic amor tantus, ac talis
Mal. 1. eſt, ut quos hoc amoris genere non amat, eos Deus odiſſe dicatur. Ideo legimus: Ia
Rom. 9. cob dilexi, Eſau autem odio habui: quia non iiſdem donis ambos Deus ornauit, nec tot prærogatiuas uni, atque alteri tribuit. Si quis ergo, quid Deus, & eius præcipuus amor, & quid amare, & amari ſint, intelligeret, quanta eſſet uiri iuſti præſtantia, quantaque dignitas aliquo modo cognoſceret. Deus eſt id, quo nihil melius, nihil diuitius, nihil potentius excogitari poteſt: amare, eſt alicui bene cupere, & quantum fieri poteſt, id amato conferre: amari uero, eſt alicui carum, gratumque exiſtere. Si ergo Deus eſt ſumme bonus, quodnam uiro iuſto bonum non cupiet? cum hæc ſit bonitatis ratio, ut aliis ſeſe communicet:

ſi ſumme diues,quid deerit,quod tribuat? *Pſalm.x*
ſi ſumme potens, quid impediet,quin impertiat? quid eſt, quod debui ultra facere
uineæ meæ, & non feci ei? Deus loquitur: *Iſaiæ 5.*
at, quid non debuit, & potuit optimus, & omnipotens? Quæ igitur bona, quæ munera, quæ priuilegia, optimus, munificentiſſimus,& potentiſſimus Deus ab omni æternitate non dederit ei, quem ſingulari amore dilexit? ei, quem benignitate ſua ex tanta reproborum multitudine elegit, & præ-
elegit? ei quem ita amat, ut delicias ſuas *Pro. 8.*
appellet? Quid homini accideret iucundius? quid gratius eueniret, quam ſi ab aliquo præſtanti, & illuſtri uiro unice amari ſe intelligeret? Quis non cenſeret eum feliciſſimum, quem, quot quot eſſent in ciuitate, uiri, & mulieres, pueri, & adulti, nobiles,& ignobiles non vulgari caritate complecterentur, ac propterea omnia ſumma bona ei deſiderarent, ac quantum in ipſis eſſet præſtarent? Quid? ſi ab omnibus, qui ſunt in prouincia, in regno, & denique in uniuerſo orbe ingenti afficeretur amore, & ſummis beneficiis a ſingulis certatim ornaretur? Quid? ſi hi omnes, hunc hominem, antequam in hanc lucem ueniſſet, ardenter amaſſent? non ne, id quid maximum, & omni admiratione dignum uide-

retur? & quis hunc hominem terque, quaterque beatum non appellaret? quis ei tam prosperam sortem non inuideret? quis tam felicem condicionem non admiraretur? At uero, totus hic amor, tota hæc beneuolentia, totum hoc humanum studium, si cum eo amore, eaque caritate, qua iustus a præpotenti Deo diligitur, conferatur, exiguum quid est, umbra est, nihil est.

2. Cor. 6. Etenim, quæ comparatio esse potest inter Deum, & hominem? inter lucem, & tenebras? inter uerum amorem, & amoris umbram? Contemplare hoc loco, nihil esse Deo dignius, & nihil amore præstantius; & uide uirum iustum ab omni ęternitate in Deo tanquam amatum in amante existentem: cerne Deum hunc uirum ex aliis, non

Ephe. 2. ex operibus, sed ex gratia, eligentem, & præeligentem, & ad se uocantem, atque in eo acquiescentem, & delectantem, & postea, si potes, quanta sit uiri iusti dignitas,

Ioan. 10. intellige. Sic itaque Deus dilexit iustum, ut eum ante mundi constitutionem ad se uocauerit, & ita amplexus fuerit, ut nemo eum de manu sua rapere possit: Sic Deus

Ioan. 17. dilexit iustum, ut antequam nasceretur, & boni quidquam ageret, ex immensa reproborum multitudine selegerit, & ad se asciuerit: Sic Deus dilexit iustum, ut eum suæ

Rom. 9. uerit: Sic Deus dilexit iustum, ut eum suæ

natu-

naturæ conſortem efficere uoluerit : Sic *1. Pet. 1.*
Deus dilexit iuſtum , ut pro ipſo unigenitũ
ſuum dederit : & quo modo cum eo non *Rom. 18.*
dedit omnia? Sic Deus dilexit iuſtum, ut
pro ipſo ſpeciatim, efficaciter uidelicet, &
efficienter Filium ſuum mortem atrocem
ſubire uoluerit: Sic denique Deus dilexit,
& diligit iuſtum, ut priuate, Deus ipſius, di *Tob. 7.*
ci uelit : ideo legimus : Deus Abraham,
Deus Iſaac, Deus Iacob. Nec ſolum a Deo,
ſed etiam ab hominibus uir iuſtus multum
diligitur: quod ex ſcripturis cognoſcere li *Eccl. 45.*
cet ; in quibus legimus : Dilectus Deo, & *Exo. 11.*
hominibus Moyſes, cuius memoria in be- *1. Reg.*
nedictione eſt : & de Samuele : Placebat *1. Reg. 18.*
tam Deo, quam hominibus : de Dauide:
& acceptus erat in oculis uniuerſi populi.
Denique, ne multa proſequar exempla, To *Tob. 14.*
bias uir iuſtus, & tota ipſius generatio acce
pta fuit tam Deo, quam hominibus, & cun
ctis habitantibus in terra. Et ſane, quis ui
rum iuſtum, qui eſt quid perfectum, non
amet? quis non diligat, quem Deus tanto-
pere diligit? quis non exiſtimet amandum
eſſe eum, in quo ſunt omnes amoris cauſæ?
Et cum omnes pro iuſtis, dum contrarium
non conſtat, habendi ſint, omnes, tanquã
iuſti, præcipuo amore deberent amari. Im *Sapien. 14.*
pius autem, & ipſius impietas Deo & ho-
minibus

minibus odio sunt: propterea Deus, ipsius præuisis culpis, ab ęternitate ipsum a se repellit, & a beatitudine excludit, quo nihil infelicius, nihil calamitosius excogitari potest. En igitur, quam felix sit iustorum status, & quam misera improborum condicio: quæ tantùm inter se distant, quantum a Deo amari, & odio haberi inter se disiuncta sunt.

Ab ijs rebus, quibus uiri iusti status prę̄monstratus fuit, & quę viri iusti causa factę sunt. Cap. III.

QVoniam in immensum protraheretùr opus, si omnia seorsim, & fuse exponere vellemus, quę ante uiri iusti natiuitatem contigerũt, & eius causa facta sunt: propterea, cum nos hanc tractationem summatim, & per capita complexuri simus; hunc etiam locum, qui latissime patet, paucis perstringemus. Ea igitur omnia, quæ ad statum, & uitam, moresq; uiri iusti pertinent, multo ante præmonstrata fuere: quia, omnia, quæ scripta, aut facta sunt, ad ipsius doctrinam, & institutionem ordinata sunt: & quæ in figura alijs contigerunt, uiro iusto in ueritate euenerunt. Vir iustus in Abel, Noe, & alijs perfectis

Ro. 15.
1. Cor. 10
Gene. 4. 6

fectis uiris præsignatus fuit: Abrahæ,& po *Gene. 17.*
puli uocatio, uiri iusti uocationem signifi-
cauit: Volatilium ex aqua creatio, huius *Gene. 1.*
hominis ex aqua renascentiam: Terra pro *Gene. 6.*
missionis, patriam: Ierusalem, ciuitatem,
in qua uersaturus erat: Arca Noe, domum: *Exo. 17.*
Melchisedech oblatio, panem, & uinum:
Fluxus aquę materialis ex petra, eiusdem *Exo. 12.*
spiritualem aquam: Agnus paschalis, car-
nem, & modus quo agnus edebatur, modũ,
quo ipse carnem sibi dandam ederet: Cibi *Leu. 7.11.*
mundi, uirtutes, quas exercere, ut cibi pro
hibiti uitia, quæ fugere debebat: Lex in *Exo. 34.*
tabulis scripta, legem quæ in corde scri- *Exo. 29.*
benda erat: Sacerdotum vestes, indumenta, *Leu. 16.*
quibus se induere debet. Sacramenta etiam
omnia, quæ iustis necessaria futura erant,
præmonstrata fuerunt. Baptismus in tran *Exo. 13.14*
situ maris rubri: Confirmatio, in oleo, quo
tabernaculum inungebatur: Eucharistia, in *Exo. 29.*
manna: Pænitentia, in sacrificijs pro pecca
to: Ordo in tribu Sacerdotali: Extrema *1. Reg. 16.*
unctio, in unctionibus regum, & maxime *2. Reg. 2.5.*
Dauidis, qui ter unctus est: Matrimonium, *Ephe. 4.*
in formatione fœminæ ex uiro. Variæ quo *Gene. 17.*
que uirtutes in uarijs patribus designatæ
fuerunt: In Abraham fides, qui proinde
dictus est omniũ credentiũ pater: in Isaac *Gene. 22.*
obedientia: in Ioseph prudentia, nec non *41*

etiam gloria, & honor, quo afficiendus est: in Moyse, clementia: in Iob, patientia: in Dauide, persecutionum perpessio: in Elia, zelus: in Iosue, fortitudo: in Daniele, consilium: & denique in alijs, alię pręsignatę fuere uirtutes. De iustorum progressione prænunciatum fuit: ibunt de uirtute in uir-
Ps. 83. tutem. De lumine: in lumine uultus tui am-
Ps. 88. bulabunt: in lumine tuo uidebimus lumē: in eo uidelicet lumine, quod ab æterno ma-
Ps. 46. nauit lumine: & alibi: lux orta est iusto, &
Io. 1. rectis corde lætitia: lux nimirum illa, quę lucet in tenebris; sed tenebrę eam non com-
Ps. 101. prehenderunt: De religione, & cultu: Populus, qui creabitur, laudabit dominum:
Isa. 65. De conuersione: Inuentus sum a non quæ-
Ps. 43. rentibus me. De persecutionum perpessione: ęstimati sumus sicut oues occisionis. De
Ioa. 46. disciplina: erūt omnes docibiles DEI. Et quoniam immensi esset laboris, uelle persequi quidquid olim factum, dictum, scriptumue uiri iusti causa est, generatim, omnia pro ipso, & scripta, & dicta, & facta fuisse dicam. Etenim omnes doctorum libri, omnes legumlatorum leges, omnia sapiētum placita, omnia Patriarcharum gesta, omnia Prophetarum monumenta, omnia Apostolorum decreta, & denique, quidquid unquam dictum, scriptum, factumque Dei
uolun-

uoluntate est, ob uirum iustum factum esse hemo est (cum etiam Deus pro eodem homine factus sit homo) qui negare possit. Cuius fidem confessores uitę exemplo amplificarunt; martyres morte confirmarunt: doctores, doctrina illustrarunt ac stabiliuerunt. Hęc quę diximus omnia, si quispiam uiri iusti causa pręmonstrata, & facta fuisse intelliget, non poterit eius magnitudinem, præstantiamque non admirari: quam sequenti capite adhuc apertius explicare nitemur.

A quatuor causis, uirum iustum conficientibus. Cap. IIII.

EArum rerum, quas parens natura procreat, dignitas atque perfectio, ex causarum, quę ad ipsas conficiendas conueniunt nobilitate & perfectione a sapientibus æstimari solet. Ideo nos quoque, ut uiri iusti dignitatem, atque præstantiam melius inuestigemus, eas ex quibus conficitur causas, manifestare conabimur, ex quarum cognitione, ad huius uiri naturam melius inspiciendam, quisque cogitatione intrare multo facilius poterit. Viri ergo iusti parētes, sunt Deus optimus maximus, & sancta mater Ecclesia. De patre legimus: qui

De inter. hom. cap. 10. & sequentibus.
1. Io. 3.

non

Io. 1. non ex sanguinibus , neque ex uoluntate
Rom. 8 carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo
Iob. 31 *Ps.* nati sunt : item: In quo clamamus, Abba ,
Isa. 44 Pater . Est enim Deus redemptor & forma
Gal. 4. tor eius ex utero. De matre , scriptum est :
Ps. 112 Illa autem quę sursum est Ierusalem, libera
est,quæ est mater nostra: & alibi: Qui habi
Is. 54 tare facit sterilem in domo , & matrem
Filiorum lætantem . Nec enim potest quis
Deum habere parentem , nisi matrem ha-
beat Ecclesiam . Semen ex quo generatur ,
est uerbum diuinum, & diuina inspiratio .
1. Pet. 1. Renati,ait Petrus Apostolus , nõ ex semine
corruptibili,sed ĩcorruptibili,per uerbũ dei
uiui, &c. Est etiam semen , baptismi aqua
diuina uirtute fœcundata:quoniam , nemo
hanc uitam uiuit, nisi is , qui renatus fue-
Ioan. 3 rit ex aqua , & Spiritu sancto . Forma,
2. Pet. 1 est gratia , participatio uidelicet quædam
Gen. 2. diuinæ naturæ , diuinus quidam afflatus,
qua forma , ad statum quendam supra na
turam , ut statim dicemus, eleuatur : ut uir
iustus non sit amplius homo , sed partici-
Ps. 81 patione diuinæ naturæ, per gratiam, Deus.
Finis ad quem tendit,est clara diuinæ essen
1. Ioan. 3. tiæ uisio , quem finem cum nactus fuerit ,
Exo. 33 erit similis Dei: quia eum uidebit sicuti est
omne inquam bonum, & æterna uita: cum
Phil. 4 scriptus sit in libro uitæ . Contempletur

nunc

nunc lector has singulas causas; Deum pa
trem, Ecclesiam Matrem, diuinum uerbū
semen, gratiam formam, uisionem Dei, fi-
nem, & perpendat quanta sit cuiusque cau
sæ præstantia, & quanta sit uiri iusti digni
tas, & excellentia, cum ex nobilissimarum
causarum coitione generetur, intelliget.
Quis uiri iusti patrem, æternum, immor
talem, optimum, ditissimum, omni-
potentissimum, & matrem sanctam, or-
thodoxam, ueritatis magistram, catholi-
cam, fœcundam, & Christi sponsam, consi
derans, uiri huius dignitatem non cogno-
scet? Quis semen sanctum, impollutum,
incorruptibile, uiuificum, purum, diui-
num, ex quo uir iustus nascitur, animaduer
tens, ipsius nobilitatem, & præstantiam nō
intelliget? Quis naturam eius, cuius for-
ma, & uita habetur a gratia, quæ est super
naturale donum, naturæ diuinæ participa 2 Pet. 1.
tio quædam, ac spiritus Dei afflatus qui-
dam, cognoscens, non obstupescet? Quis
tandem, si contemplatus fuerit finem, uiro
iusto paratum, æternam uidelicet beatitu-
dinem, quę est status omnium bonorum
aggregatione pfectus, quæ omnem rationē
boni continet, quæ ex omni parte naturā
perficit humanam, in admirationem, ob
tam pręstantem naturam, & felicem condi
cionem

cionem, non rapietur? Contra uero, quis non existimet ignobiles, sordidos, abiectos, & miseros eos, qui ex patre diabolo, ex matre Babylone, & ex suggestione Dæ
1. Ioa. 3 monis tāquā ex semine nascuntur? qui peccatorum maculis infecti, & affecti, humana quodam modo forma, & natura amissa, Dęmones imitatione fiunt, & filij Belial
1. Reg. 22 uocantur; quos tandem æterni cruciatus manent. O igitur singularem, & admirabilem uiri iusti generationem! quæ ex tam præstantibus, & diuinis causis efficeris: tu corruptibili semine non es infecta, carnis uoluntate non es maculata, uiri libidine
Ioa. 1. non es polluta, sed tota munda, tota pura, tota candida existis.

A super naturali, ac diuino statu, quem uir iustus consecutus est.
Cap. V.

De inter. hom. cap. 18. SI quis semel quantam dignitatem per iustitiam suam uir iustus adeptus est, intelligeret, quin omnino obstupesceret, facere nulla ratione posset. Etenim is, qui iustitia ornatus est, non est amplius homo; sed homo homo; hoc est, perfectus
Ps. 26 1. Ioan. 3. homo: immo, cum ex Deo, & Spiritu sancto natus sit, non est amplius homo, sed

parti-

participatione diuinæ naturæ, & spiritus, Deus, ac Spiritus. Per supernaturalem ergo generationem, qua renasci oportere Christus dixit, uir iustus ad imaginem, & similitudinem eius, qui fecit, & refecit ipsum, regeneratus, statum quendam supernaturalem, ac diuinum adipiscitur: ut non sit amplius, simpliciter loquendo, ex rerũ naturalium, sed supernaturalium ordine, non ex mundo, sed ultramundanus, non ex terra terrestris, sed ex cœlo cœlestis: vos ex mundo non estis, dictum est iustis: & denique non solum ob naturam humanã humanus; sed etiam ob participationem diuinę naturæ diuinus: uos Dij estis, dictum est iustis. Propterea Apostolorum princeps, dixit, Deum maxima, & preciosa iustis promissa donasse; ut per hæc efficerentur diuinæ consortes naturę. Viri ergo iusti, uere Dei genus sunt: & genus possunt iactare diuinum. Per gratiam itaque, quæ est quædam diuina forma, uir iustus, cum acquirit statum, qui talis, ac tantus est, vt verbis explicari, aut cogitatione comprehendi ab ullo mortalium, in hac vita, non posse putem. Per hunc statum uir iustus dignus efficitur, qui a Deo singulari dilectione ametur: per hunc statum, ab alijs creaturis, & hominibus impijs secernitur, atq;

Ioan. 3.

Dion. areo. de ecc. hier. cap. 2.

Ioan. 17

Ps. 81.

2. Pet. 1.

Act. 17.

quam longiſſime diſtat: per hunc ſtatum, quoddam rerum omnium acquirit dominium: per hunc ſtatum, eam amplitudinem, honoremque recuperat, quem primus pater amiſerat: per hunc ſtatum, ſupernaturales, &,ut ita dixerim, dei uiriles operationes æternam vitam promerentes exercet: per hunc demum ſtatum, admirabilis hominibus, terribilis Dęmonibus, honorabilis Angelis, tribus diuinis perſonis Patri, Filio, & Spiritui Sancto carus, gratusq; exiſtit. Finge te uidiſſe quēpiam ex hominum fęce hominem, ſordidum, abiectum, deriſum, & omni ex parte miſerabilem, atque ærunnoſum: Finge poſtea, aliquem Regem, hunc eundem ad participandum honorem, potentiam, ac maieſtatem regiam adſciuiſſe; ita ut iam facie, habitu, inceſſu, ueſtibus, moribus & operibus Rex videatur alter. Tunc, ſi hunc tu hominem ita florentem cerneres, non ne diceres: Non eſt amplius ille: vel ſi eſt; quā tum eſt mutatus ab illo? ſiquidem iſte Rex quidam eſt. Idem de homine, qui prius iuſtitia erat ſpoliatus, poſtea iuſtitiā adeptus eſt, dicas licet: qui, a ſordido, & miſero, ac diabolico, in quo uiuebat ſtatu, ad participandam dignitatem, honorem, gloriam, & naturam diuinam, a Deo adſcitus eſt; qui

Ps. 48.

2. Cor. 4.

iam facie, habitu, moribus, & operibus Angelus quidam, uel Deus videtur alter. Huius rei, quã hoc loco explicare conamur, illustrem habes in Iosepho figuram; qui cũ antea abiectus, sordidus, ignotus, impotens, ac destitutus iaceret in carcere, postea a Pharaone ad regni consortium euectus, stola byssina indutus, aurea torque ornatus, annulo donatus, regia maiestate decoratus, alter Rex habitus est: cum uno tantum regni solio, eum rex præcederet. De statu autem impij, si contraria dixeris, quã in miseria uersetur, quam sordidus sit, quam miserabilem uitam uiuat, facile intelliges. Lapsus est enim in statum quendã calamitosum, natura humana indignum, & omni aliarum rerũ condicione, multo inferiorem. Itaque, est omni creatura longe inferior, Dęmonibus subiectus, Angelis ingratus, ac Deo creatori suo exosus. Quæ cum non tam verbis amplificanda, quam cogitatione examinanda sint, ad alia, hæc piorum mentibus meditanda relinquens, me confero.

Gen.41

A natiuitate, quæ maximo cum gaudio celebratur. Cap. VI.

MAgna cum pompa, magnifico regioque apparatu, filiorum Principum

natalitij celebrantur dies. Ludi eduntur, simphoniæ undique exaudiuntur, populi ex omni parte confluunt, tota ciuitas exultat, omnia denique sunt lætitię, & uoluptatis plena. Hæc lætitiæ, hæc gaudij eduntur signa, cum nascitur, Homo, res uidelicet quędam imbecillis, infirma, & uana; filius inquam irę, & inimicus Dei. Cuius pompę rumor ad exteras, longeque remotas interdum solet penetrare nationes. Nascitur peccator, & in terris magna est lętitia nascetur uir iustus, & nullum in cœlo existet gaudium? nascetur inimicus Dei, & mundus gaudebit; nascetur Dei filius, & cœlum nullum dabit lętitiæ signũ? exultabit terra de natiuitate carnali; non exultabit paradisus de natiuitate spirituali? Apertius dicam: Viri, alias sanctitate celebres tam infaustum, atque infestum hunc carnalis natiuitatis diem esse senserunt, illum ut uehementer execrati fuerint. Pereat, dicebat Iob, dies, in qua natus sum: dies ille uertatur in tenebras: non computetur inter dies anni: Dies ergo huic contrarius, ut est is, in quo uir iustus nascitur, dies faustus, auspicatus, & felicissimus, qua pompa quibus gaudijs celebrandus erit? quando quidem hac die uir quidam ex Deo, & Ecclesia, terræ, & cœlo gratissimus, nascitur:

Ps. 4. *Eph. 2.* *Iere. 20.* *Iob. 3.*

cuius natiuitati Dei ministri, & Angeli assi- *De inter. hom. cap. 23.*
stunt, & obstetricantur: dum nascentem
puerum suscipiunt, innocentiæ pannis in-
uoluunt, in cunabulis collocant, uagientē
consolantur, ei delicias faciunt, ab omni
maleficio, & fascinante oculo custodiunt,
cui tādem tota spirituum cœlestium turba *Luc. 15.*
arridet. Huc facit quod legimus; ita gau-
dium esse in cœlo super uno peccatore pœ-
nitentiam agente, quam super nonaginta
nouem iustis. Contemplare quæso, quanta *d. 59. quia sanctificat.*
sit in cœlo lætitia, non de uno, non de decē,
non de quinquaginta, sed de nonaginta no-
uem iustis, & tunc intelliges, quanta cum
uoluptate, quantoque cum gaudio unius
uiri iusti celebretur natiuitas. Huc pertinet
gaudium illud, quod Pater ob filij prodi- *Luc. 15.*
gi reuersionem demonstrari uoluit. Huc
quoque facit gaudium, quod Angeli in na-
tiuitate Christi, ostēderunt, cum cecinerūt: *Luc. 2.*
Gloria in altissimis Deo: & in terra pax ho-
minibus bonæ uoluntatis. In hunc etiam
locum uenit lętitia illa de dragma inuēta. *Luc. 15.*
Huc denique, quæ in baptismo Christi fa- *Luc. 3. Mar. 1.*
cta, & audita fuere, referri possunt. O igi-
tur felicem natiuitatē, nō execratione, sed
benedictione dignam! Non pereat hic nata-
litius dies, sed inter alios principem obti-
neat locum: nullis inuoluatur tenebris, sed

clariſſima ſolis luce refulgeat: nulla afficia tur amaritudine; ſed omni repleatur læti- tia: & cum Deo ſit gratiſſimus, requirat eũ deſuper. Hic hic dies, ſanctiſſime colẽdus, atque candidiſſimo calculo notandus eſt; cum in eo naſcatur filius Dei, qui eſt prin- Eze. 16. ceps, & Rex in ſæcula. At uero infeliciſſi- mus eſt dies ille, in quo, is naſcitur, cuius generatio eſt de terra Chanaam, pater A- morrhæus, mater Chetęa: in cuius ortu, nõ eſt præciſus umbilicus eius, nec eſt lotus a qua in ſalutem, nec ſale ſalitus, nec inuolu tus pannis. In hac natiuitate triſtatur cœ- lum, mœret eccleſia, omnes quodã modo creaturæ mæſtitiam præſe ferunt: contra uero infernus lætatur: iubilant, & gaudio exiliunt Dęmones. Hic dies pereat, hic di- es inuoluatur tenebris, hic dies repleatur a- maritudine, hic dies non computetur inter dies anni, hunc diem infauſtum, & infeſtũ non requirat Deus deſuper.

A vera nobilitate, dum virum iu- ſtum vere nobilem eſſe demon- ſtratur. Cap. VII.

MVlta, a multis, de vera nobilitate, ex qua hominum dignitas, & excellen tia a pleriſque potiſſimum æſtimari ſolet,

disputantur: & omnes, qui cum ratione hac de re scripserunt, in hoc conuenere, eam ab una nasci, ab eademque conseruari uirtute, & ab uno uiolari, atque corrumpi uitio: ut uera nobilitas non tam a maioribus per generationem accipiatur, quam per ueras, & egregias uirtutes a quolibet acquiratur, atque per easdem conseruetur. Nam, cum omnes homines de eodem lutulento uere se iactare possint genere; quid est, quod aliqui nobilitatis splendorem sunt adepti? quid inter nobiles & ignobiles, discrimen posuit? nonne uirtus, qua alij præ aliis fulserunt? Vna ergo uirtus nobilem ab ignobili secernit. Etenim, quid est, quod pluris facimus stannum, quam lapides? & æs, quam stannum? & argentum, quam æs? & aurum, quam argentum? cum tamen quæ diximus omnia ex eadem nascantur terra. An quia in se aliquid perfectionis habent, & uim aliquam possident, illa, & non ista? Quid est, quod rosa inter flores obtinet primas, cũ tamẽ ex terra, ut alij flores, & ex spinis nascatur? uis certe aliqua, quam in aliis non reperies floribus. A uera igitur uirtute, uera nascitur nobilitas. Profer nunc mihi aliquẽ ex utraque familia nobilissima, & antiquissima natum; iustitia tamen carentem; qua

si caret, omni uera uirtute caret, uel si quã habet, imperfectam habet: & istum confer cum homine ex terra nato, iusto tamen, in quo uirtutes omnes reperiuntur, quas secum Christiana iustitia necessario affert: utrum, nobiliorem iudicabis? Vter, dic quæso, nobilior, an Turcarum Imperator iniquissimus, an minimus Christianus iustus? Ille ex genere diaboli natus, hic ex genere diuino genitus: ille nullas ueras uirtutes habet, ex quibus uera oritur nobilitas, immo uitiis omnibus redundat, unde uera fluit ignobilitas; hic uitiis omnibus uacat, & uirtutibus abundat omnibus: ille male uiuendo nobilitatem naturæ amisit humanæ; hic honeste agendo, nobilitatẽ adeptus est diuinam: ille, si quam habet adumbratam nobilitatem, ab aliis accepit; hic, quam habet a maioribus nõ obtinuit: ille tanquam filius prodigus alienus a do-
Luc. 15. mo paterna custos est porcorum, quorum cibis pascitur; hic in domo paterna manens, bona domestica conseruat, & diuinis uescitur cibis. Siste hic Persarum Reginam, & uetulam Christianam: illam tanquam ignobilem reiiciam, & floccifaciã; hanc tanquam uere nobilem, & illustrem uenerabor, & admirabor. Cedo mihi pannosum quendam, ac misellum rusticum, nemi-

nomine tamen, & re Christianum: quis audebit hunc ignobilem appellare? hunc inquam, qui omnibus uirtutibus est ornatus, qui est Sanctorum ciuis, domesticus *Ephe. 2.* Dei, hæres æternæ uitę: hunc, inquam, cuius generatio est legitima, pura, impolluta, diuina, cuius denique genus, est diuinum. *Psalm. 28.* Quis uocet eum ignobilem, quem Deus, & Ecclesia, filium, Christus fratrem, & An- *Apo. 19.* gelus conseruum appellat? Solus itaque uir iustus est uere nobilis. Etenim, uera nobilitas, ut uere, ac sapienter quidam scripsit, ex unctione gratiæ Spiritus sancti, qua solum boni Christiani inunguntur, nascitur: quo fit, ut ij soli sint uere nobiles, qui uere sunt Christiani: & ideo, præstantissimus titulus censetur, qui Gallorum Regi datur: Christianissimus. Nemo igitur sit, qui uiri iusti, dignitatem, nobilitatem, & excellentiam non agnoscat, non suspiciat; cum ueram sit nobilitatem nactus, & ex semine nascatur diuino. Hæc, quæ de nobilitate uiri iusti diximus, qui non intelligit esse uerissima, is sane ignobilis censendus est: quippe qui rationis usu orbatus est. Impij autem, cum ueris, & perfectis uirtutibus careant; cum gratia sint spoliati: cum male agendo nobilitatem humanę naturæ ex parte amiserint, cum filij diaboli sint, ob-

scuri

1. Reg. 2. ſcuri, ignobiles, & ſordidi iudicandi ſunt: cum ſcriptum ſit: Quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, ſunt ignobiles.

A varijs nominibus, quibus appellari ſolet. Cap. VIII.

QVæ præſtantiora, & digniora ſunt, ob uarias, quas continent perfectiones, uarias quoque appellationes ſortiri ſolent. Propterea, cum uir iuſtus ſit res quędam præſtantiſſima, uariis nominibus in diuinis nuncupatur literis: quorum nominum, bonam hoc capite partem, numerabimus, ut ijs cognitis, tanti uiri excellentia adhuc cognoſcatur apertius. Nomina
2. Cor. 5. uero iſta, hæc fere ſunt. Noua creatura, interior homo, ſpiritualis homo, ſpiritus, cœleſtis Adam, corpus iuſtitiæ. Impius autē, his uocibus nominatur. Vetus homo, exterior homo, humana ratio, caro & ſanguis, terrenus Adam, corpus peccati, iumentum inſipiens, fomes, & uanitas. Item uiri iuſti uocantur, reliquię, quia Deus eos ſeruat, & pauci ſunt, nouus populus, populus Dei, hęreditas Dei, populus acquiſitionis, generatio iuſta, gens ſancta, regnum, regale ſacerdotium, filij Dei, Dij.

Impij

Impij contrariis omnino appellationibus nominantur. Filij diaboli, siue Belial, generatio peruersa, generatio praua, generatio adultera, genimina uiperarum, filij perditionis. Insuper, viri iusti nuncupantur Christi, siue uncti, Sancti, uocati, electi, timentes Deum, inuocantes Dominum, uasa in honorem, sicuti impij, uasa in contumeliam. Diuus Ignatius in quadam epistola, uiros iustos, & bonos Christianos, Christiferos, Spiritiferos, Deiferos, quod Christum, Spiritum, & Deum in corpore suo portent, sapientissime nominauit. Immo, quod est consideratione dignum, philosophi, & poetæ, bonos uiros, Deo cognatissimos, propinquissimos, simillimos, familiarissimos, consilio Iouis pares, Deo ęquales, & Deos appellarunt. Has, si quis singulas appellationes diligenter animo tractauerit, atque perpenderit, maximam esse uiri iusti dignitatem, & perfectionem facillime intelliget.

Col. 1.

1. Corin. 6.

Clem. 4. Str.

A varijs descriptionibus, quibus viri iusti natura uarie explicatur.
Cap. IX.

VT adhuc apertius uiri huius præstantia, & natura perspiciatur, uariis eum

ratio-

rationibus describere conabimur. Quidã, uirum iustum, siue Christianum sic descripsit. Vir iustus est is, qui uera scientia, qua Deus cognoscitur, & fide, qua ei creditur, & obedientia, qua eius mandata seruantur, preditus est: Vel hoc modo: vir iustus, est homo Fidelis per baptismũ a Deo ad imaginem Filij sui regeneratus, cuius doctrinam confitetur, ac profitetur: vel alio pacto: vir iustus, est Dei & Ecclesiæ Filius, ex Spiritu sancto, & uerbo Dei genitus, gratia, qua supernaturales operationes æternam uitam promerentes exercentur, ornatus: vel sic: Iustus est, qui de Deo cogitat, Deum vult, Deum sapit, & quidquid agit, Dei causa agit: Aut tali ratione: uir
1. Ioan. 4. iustus, est homo diuino lumine illustratus, & diuino amore incensus. Vel certe, hoc modo: vir iustus, est is, qui est in Deo, &
1. Cor. 6. Deus est in ipso, ac proinde, unus spiritus effectus est cum Deo: ita ut, ipse in Deo, & Deus in ipso uiuat. Is inquam est, in quo Deus quodam modo iterum fit homo, dum ipsum assumit, sibique unit. Vt sicuti naturę humanæ lapsus, per naturę humanę assumptionem corrigitur; ita per priuatam quandam unionem Dei cum uiro iusto, ipsius errores tolluntur, & ipse saluatur. Quoniam, etiam si Deus ceteros homines

mines, hoc uno relicto, assumeret, huius hominis non corrigeretur lapsus, & hic homo, nunquam iustus efficeretur: qua assumptione, & unione facta, uir iustus dicere potest: viuo autem ego, iam non ego: *Gal. 2.*
uiuit uero in me Christus. Possumus etiam ex diuinis literis uarias huius hominis colligere descriptiones. Vt ecce: vir iustus, *Zach. 2.*
est pupilla oculorum Dei: vir iustus, est palma florens, uel cedrus plantata in domo *Psalm. 91.*
Domini: vir iustus est arbor plantata secus riuos aquarum, quæ misit ad humorē *Psalm. 1.*
radices suas, & non timebit cum uenerit *Ierem. 17.*
æstus: cuius folium est uiride, & non decidet, nec desinet facere fructus, quos dat in tempore suo; cui denique omnia, feliciter cadunt. Item, uir iustus, est lux mundi, sal *Mat. 5.*
terrę, & lucerna, quæ in tota domo splendet. Aptares etiam viro iusto illam descriptionem, qua, Deus Iob descripsit, cum dixit: Erat in terra Hus uir, qui erat simplex, *Iob. 1.*
& rectus, ac timens Deum, & recedens a malo. Et quoniam hic homo ob suam præstantiam non facile describi potest, sequentibus capitibus, dando ei uaria attributa, fusius eum pingere, & explicare conabimur. Impios homines, diuus Petrus, his uerbis eleganter descripsit. Fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus agitatæ, quibus *2. Pet. 2.*
caligo

caligo tenebrarum reseruatur. Posses etiam uirum impium, in quem priuatam quandam potestatem Dæmon habet ex historia lunatici, de quo in Euangelio fit mentio, ita describere. Impius est uti lunaticus, qui male patitur, qui sępe cadit in ignem, & aquam; quem spiritus malus apprehendit, elidit, dissipat, & discerpit. Itaque præstaret omnes inferni Dęmones habere in corpore, quam unum peccatum mortale habere in anima: cum magis unum lethale peccatum, quam Dæmones omnes homini noceat. Quare, si cuiusque animus horrescit, dum quempiam a Dæmone uexari cernit, multo maiore horrore afficeretur, si quid efficiat peccatum in anima peruideret. Denique, multis modis ex diuinis literis impium describeres, si, quæ de eo in scriptura dicuntur, ipsi tribueres: ut si diceres: Impius is est, qui in uia tenebrosa ambulat, nescit ubi corruat, funibus peccatorum constringitur, lętatur cum male fecerit, gloriatur in rebus pessimis, panem iniquitatis comedit, uinum iniquitatis bibit, Christũ uilissimo rerum pretio uendit, & osculo prodit: Impius is est, qui nec uidet, nec audit, nec gustat, aut alia ratione quidquã spirituale, cũ vita spirituali careat, sentit, q deniq; ꝓfundissimo peccati sõno est sepultus.

Mat. 17. *Mar. 9.* *Luc. 9.* *Pro. 4. 5.* *Rom. 13.*

A uariis, & illustribus titulis, quibus uir iu-stus ornari potest. Cap. x.

VAni, & superbi homines, ut quotidiana experientia docet, illustribus quibusdam titulis appellari uolunt, idque vehementer affectant. Qua inani appetitione, ita interdum capiuntur, ut non uideant, uituperio potius, quam honori, hos sibi titulos esse, cum ea dignitate, quę ipsis tribuitur sępenumero careant, & is quo uocitantur titulus, iure eis non conueniat: non secus ac, si baiulus aliquis, eques, uel doctor, appelleretur. Pro quibus titulis retinendis, inter se ita sæpe digladiātur, ut non modo rem, sed & uitam ipsam pro eorum conseruatione, exponere sint parati. Ad summam, eo tandem humana deuenit adulatio, ut quilibet de fece homo, Dominus nominetur. O cœcas hominum mētes! O studia uana! vis uocari dominus, & alijs seruis? uis uocari dominus, & unde uiuas uix habes? uis uocari dominus, & tibi ipsi non dominaris? Gaude, & lætare ista inani appellatione; & interim, tua uera miseria utere. si te cinerem, pulue- *Gen. 3.* rem, & fimum appellares, & appellari *Eccl. 17. 19.* uelles, utique non errares, mater tua est terra; filij tui erunt uermes: imo tu uermium *Io.*

om-

cibus. Omnes itaque sumus de mūdo mūdani; de terra terreni, & de luto lutulenti: omnes inquam sumus ex fimo formati, fimumque gestamus omnes: & licet, nunc, non sit omnibus externus titulus unus, cum unus, Comes, alius Marchio, alius Princeps, alius Dux, alius Rex, alius Imperator uocetur; aliquādo tamen erit; cum in fimum cōmutabimur omnes: quia tunc omnes uocabimur, Fimus. Sed postquam tanti hi humani fiunt tituli, uideamus an aliqua ratione uiro iusto tribui queant: quod fieri posse omnino exploratū habeo. Etenim, quis non appellet eum Dominum, qui sibi, & mundo, & rebus quæ in eo sunt omnibus dominatur? is, cuius causa, ut postea dicetur, factus est, & conseruatur mundus? Quis eum, qui mundum uincit, Dęmones expugnat, uictoriam de suis omnibus inimicis refert maximam, generosum, & inuictum Ducem non nominet? Quis Dei filium, & æternæ uitæ hęredem, principem non uocet? Quis esset, qui si uiri iusti res gestas, uirtutum splendorem, & generis nobilitatem consideraret, eum excellētem, & illustrem nominari posse negaret? Vere etiam, si quis animaduertet uirum iustum offere orationū hostias Deo gratissimas, & esse regale sacerdotium, ipsum reuerēdum

De amore, & concor. frater. Ca. 8.

Sap. 2.

1. Pet. 2.

1. Cor. 3.

nuncu-

nuncupabit: cum sit reuera omni reueren- 2. Cor. 6.
tia dignus. Insuper, si quis intelligeret uirũ 2. Cor. 6.
iustum esse quoddam Dei templum, & Spi-
ritus Sancti Sacrarium, & Deum in ipso tã-
quam in sua sede habitare, reuerendissimũ
certe appellaret. Amplius, si animaduerte-
res quanta sit, & notitia, & fama, & gloria
uiri iusti, ni apud homines, saltem, quod
maius est, apud Deum, & beatos spiritus,
illustrissimi, & clarissimi titulo, eum ornare
non dubitares. Iam uero, si uiri iusti men-
tem ab omni peccati macula mundam, ab
omnibus ignorantiæ tenebris liberã, ab om
ni perturbationum caligine alienam, & ue-
luti serenum cœlum, claram, & uero lumi-
ne illuminatam, oculis internis inspexeris;
cur eundem serenissimum uocitare uerebe Ioan. 1.
ris? Ad hęc, cõtemplare uiri iusti animã om Ps. 44.
ni uirtutum genere decoratam, oleo diuino 88.
inunctam, diuina gratia consecratam, ac
proinde diuino splendore fulgentem: ubi
autem hanc animam sic affectam uideris,
cur in iusto sacram quandam, ac regiam,
seu imperatoriam maiestatẽ nõ agnosces?
Demum, ne per omnes percurram hono-
ris titulos, qui uirum iustum, tot tantisque
diuinis donis ornatum, & in perfectione
Christianæ uitæ constitutum esse intelliget
eum, sanctum, beatum, ne dicam sanctissi-

mũ,& beatissimũ, priuata ratione, nominare poterit. Neque, dum hęc de uiro iusto affirmo, aliquid ijs, qui sunt in aliquo honoris, & dignitatis gradu constituti iniuste detraho, aut detrahere propositum habeo; sed huic uiro quod ipsi iure debetur, ni fallor tribuo. Gaudeant alij suis, suo modo, titulis; gaudeat & iustus suis; quem uere Dominũ, Principem, Ducem, Regem, Imperatorem, Reuerendum, Clarissimum, Illustrẽ, Serenissimum, & Beatum absque ullius iniuria appellari posse existimo. Ceteri uero, qui humanis titulis delectantur, & gloriantur, sibi ipsis, in primis, dominentur, principatum animi retineant, seipsos recte ducant, se prudenter regant, sibique accurate, imperent: caueãt, ne sint ignominia digni & ignorantia obscuri, ne peccatis sordescant, ne malitiæ tenebris obscurẽtur, & denique, ne uitę genere se iniquos, & minime beatos reddant. Sint itaque & corpore, & animo, Domini, Principes, Duces, Reges, & Imperatores; & foris intusque clari, illustres, sereni, sacri, & beati.

Vir iustus est imago, & similitudo uiua uiuentis Dei. Cap. II.

MAximam esse uiri iusti dignitatem, facillime quispiam ex eo cognosceret,

ret, si eum uiuam quandam uiuentis Dei non modo imaginem, sed etiam similitudinem esse intelligeret. Nam, cum legimus hominem factum esse ad imaginem & similitudinem Dei, id ita accipiendum est, ut ratione donorum naturę, imago, ratione uero donorum supernaturalium, similitudo, ut multi patres eleganter exponunt, esse dicatur. Ceterum, cum in solo uiro iusto supernaturalia reperiantur dona, de his loquor donis, quę homin Deo similē reddūt solus, iustus similitudo erit, & dicetur Dei alij uero, q iustitia carēt, solū imagines. Est ergo uir iustus imago, & similitudo Dei: imago est in natura; similitudo in uirtute. Et quod consideratione dignum est, non solum uir iustus est imago, & similitudo Dei, sed, Ad, imaginem & similitudinem: quæ particula, Ad, similitudinem quandam uiri iusti cum natura diuina maiorem, & magis expressam, nobis demonstrat. Superat nobilitate ceteras rationis expertes creaturas humana natura; quod illę, sunt solum quędam Dei uestigia; hæc uero, si absque donis diuinitus elargitis consideretur, imago; eadē, iustitia exornata, etiā similitudo. Cum ergo homo suis naturalibus dotibus lōgissime creaturas alias nobilitate ātecellat, cū non modo uestigium, sed etiam imago im-

Gen. 1.

Bas. Cyril. S. Diado.

De inter. ho. ca. 36.

menſi Dei ſit;quantum idem homo,ſupernaturalibus,& diuinis ornatus donis,alios homines his ornamentis orbatos, ſuperabit?cum non ſolum imago,ſed etiam ſimilitudo prępotẽtis Dei exiſtat: ut multo magis uir iuſtus,uirum iniquum dignitate ſuperet, quam homo gratia ſpoliatus creaturas alias. Ex quibus colligere apertiſſime licet, uirum hunc eſſe creaturarum pręſtantiſſimum; ut inter iuſtos & iniuſtos, in morali uita, nulla proxime fieri cõparatio poſſit. Intelligat nunc is, qui uiri iuſti celſitudinem cognoſcere aliquo modo cupit,quã ta ſit immenſi numinis dignitas, & maieſtas;& tunc pręſtãtiam, & celſitatem huius uiri,qui eſt uiua quædam ſimilitudo uiuentis Dei, aliquo pacto, poſt longam tamen, & accuratam contemplationem,intelliget. Finge tibi pictorem aliquem forma,& arte inſignem, tres tabulas pingẽtem: in quarũ prima ſua ueſtigia ſolummodo pingat: in altera ſe totum adumbrata quadam ratione deſcribat: in tertia uero ſe integrum ad unguem artificioſe effingat, & alterum ſe, exprimat.Ex quibus imaginibus, ſecunda, melius quam prima,& tertia multo melius quam ſecunda artificem,cum illa imperfecta, hæc uero pfecta ſit,reprę ſentaret. Priori imagini, in qua ſolum pictoris ueſtigia

appa-

apparent, creaturas ratione carentes, alteri, homines iustitiæ expertes, tertię uiros iustos similes esse diceres. Ex quibus nascitur, tan tum uiros iustos, iniustis, & alijs creaturis dignitate præstare, quantum tertia imago, ob eam, quam habet cum factore suo similitudinẽ, alijs præstat imaginibus. Nec mirum uideri debet, si uir iustus est Dei similis, cum natus sit ex Deo. Nam, cum omne agẽs, ni facultas ei desit, simile sibi generet; Deus qui infinitam habet potentiã, sui pro culdubio similes procreabit filios: & licet ob repugnãtiam facti, alios Deos, cum plures Dij esse nõ queãt, producere nõ possit: tamen, ob infinitionem potẽtiæ suę aliquid sibi proximũ, atque sui ualde simile extra se producet. Est ergo uir iustus factus ad si militudinem, non herbarum, nõ arborum, non elementorum, non stellarum, non Lunæ, non Solis, non Angelorum: sed immen sæ, atque infinitæ maiestatis Dei; cui sit honor, & laus in sæcula. At uero uir impius, cum sit ex diabolo, cũ charactere bestię sit notatus, cum peccatorum maculis sit infectus, & conspurcatus, licet quandam infus catam Dei imaginem retineat; tamen, non est Dei similis; quod, in uiro iusto, est quid maximum, & omni consideratione, & admiratione dignum.

1. Ioan. 4.

Deut. 6.

1. Ioa. 3.

Apoc. 13

Anima iusti est ornatissima, & pulcherrima Dei, seu Christi Sponsa. Cap. x I I.

SI quæ ex humili loco nata fœmina, sordidis uestibus induta, & impudicitiæ turpitudine maculata, ab aliquo Rege in uxorem duceretur, & sordes, & turpitudinem, & infamiam amitteret omnem: quippeque regiam dignitatem, amplissimos titulos, splendorem denique nancisceretur summum. Tale quid animæ iniustę accidit. Siquidem, vbi anima, peccando, cum Dæmone fornicata est, ignobilis, turpis, atq; infamis euadit: sed cum Deus eam ad se reuocat, & per iustificationem in sponsam ducit, inexplicabilem quandam dignitatē
Ierem. 3. consequitur. Hoc ipse Dominus per Ieremiam nos apertissime docet, cum ait: Tu fornicata es cum amatoribus multis: tamē reuertere ad me, & ego suscipiam te. Ergo saltem amodo uoca me, Pater mi, dux uir-
Franco Abbas. ginitatis meę tu es. Quo loco, cum quodam pio uiro exclamare licet: o pietas! o benignitas! o miranda caritas! quid unquā clementius? quid dulcius? Dum ergo Deus, misericordia sua, animam iustā sibi in spiritale matrimonium coniungit, ipsa, nobi-
Ps. 44. lissima, pulcherrima, & gloriosissima eua-

dit:

dit: & cum ſit ſummo Regi coniuncta, merito Regina nominatur: de qua legitur: Aſtitit Regina a dextris tuis in ueſtitu deaurato, circundata uarietate. Eſt ergo iuſti anima, quod etiam ex illo ſupremo cantico, in quo huius matrimonij continentur facta, apertiſſime cognoſcitur, Regis regũ ſponſa. Huius ſpiritalis matrimonij ſponſalia facta ſunt, cum per quendam prophetam Deus dixit: Et ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia, & miſerationibus: & ſponſabo te mihi in fide: & ſcies quia ego Dominus. Cogita modo, pie lector, quanta ſit tanti ſponſi dignitas, & quanta ſit ſponſæ præſtantia cognoſces. Etenim, exiſtimandum eſt, talem ac tantũ ſponſum, non ignobilem, non indignam ſe ſponſam, ſibi copulaſſe: cuius tamen dignitas, & decor omnis, ipſi, a ſponſo tributus eſt ſuo. Contemplare, quæſo Chriſtiane lector, quibus appellationibus, quibus uerbis, tantus ſponſus, hanc ſuam alloquatur ſponſam. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Ecce tu pulchra es amica mea, oculi tui columbarum. Surge, propera amica mea, formoſa mea, & ueni. Oſtende mihi faciem tuam: ſonet uox tua in auribus meis: uox tua dulcis,

Cant. 1. *Oſe. 2.* *Cant. 2.* *Cant. 1.* *Cant. 2.* *Cant. 2.*

& facies tua decora. Quam pulchra es amica mea; quam pulchra es! Non ergo amplius eam turpem, non fornicariam, nõ ſeruam, non ancillam uocat; ſed amicam, ſororem, ſponſam, formoſam, columbam, dilectam, unicam, & mulierum pulcherrimam: ſe quoque, non fortem, non dominum, non potentem, non Deum exercituũ, non terribilem; ſed amicum, dilectum, fratrem, ſponſum, pacificum, ſaucium, unguẽtum effuſum, faſciculum mirrhæ, & totũ deſiderabilem appellat. Denique, ut ex illo diuino epithalamio cognoſcere apertiſſime licet, mirifice eam laudat, & deſcribit. Hæc, & alia, quæ in illo ſupremo cantico leguntur, ſi quis ſecum animo tractaret; ſumma quadam admiratione, ob tantam animæ iuſtæ dignitatem, afficeretur, atque omnino obſtupeſceret. Relinquo hoc loco piorum mentibus cogitandum, quibus torquibus, quibus lapillis, quibus monilibus, quibus phrygionicis ueſtibus, quo deniq; muliebri mundo, tam bonus, tam diues, tam potens ſponſus, ſponſam ornauerit ſuam: cum eam ſibi copulans, ei dixit: In caritate perpetua dilexi te: Ideo attraxi te, miſerans tui. Benedictus Deus, qui tam magna, tanque precioſa dona, donauit hominibus. Anima uero impia, quę a patre,

Oſe. 2.

& a sponso suo recedit, & ait: Vadam post amatores meos, qui dant mihi panes, & aquas meas, & lanā meam, & linum meū, oleum meum, & potum meum. Contra quam indignatus Deus, hæc ei minatur: Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius: & uir non eruet eam de manu mea, & cessare faciam omne gaudiū eius, &c. Dic, o anima iniusta, & impia; qui nam sunt isti amatores, post quos abire uis, nisi mundus, caro, & Dæmones? o misera, atroces inimicos, amatores uocas? post eos, qui te perdere continenter quærunt, uis abire? Quid isti tui amatores tibi dare possunt, nisi panem doloris, aquam calamitatum, oleum adulationis, & potum fellis? Quid ab istis expectas? lanam, & linū, minima uidelicet, caduca, & leuissima bona. Cur te honor, & famę cura, ne istos amatores sequaris, non impedit? cur te paterna gloria, & beneuolentia non retardat? cur tanti sponsi dignitas, pulchritudo, & amor, ab indignis, & turpibus, & falsis amatoribus, non retrahit? Non uides fore, aliquando, ut isti tui amatores te deserant, & ob tuam miseriam lętentur? Quamobrem, anima impia, tanquam fornicatrix, & adultera, relicto Patre, & Sponso suo, Dęmonibus se substernit, quam ipsi, in primis, om

ni gloria & honore ſpoliant: deinde uariis modis conſpuroant, & fœdant; dum eam omni turpitudinis genere inficiunt, & omnino immundam reddunt: quam, ubi commacularunt, & uiolarunt, irrident, & ſubſannant.

Vir iuſtus eſt, deliciæ, & amores Dei. *Cap.* XIII.

QVis viri iuſti condicionem non admiraretur, atque ipſius uiuendi rationẽ non æmularetur? ſi animaduerteret eſſe eũ, quem Deus ſingulari dilectione amat, & ita amat, ut ab ipſius ſpecie capiatur, in ipſoq; amando, ita acquieſcat, & oblectetur, ut ſuas eum delicias nominet. Deliciæ meæ, (ipſe dicit) eſſe cum filiis hominum. Maximum ſane quid, & omni cogitatione dignum eſt, ita Deum hominem amare, & in eo delectari, ut eum ſuos amores, ſuas delicias, ſua oblectamenta uocet. Merito igitur quidam hanc rem admiratus, in hæc verba prorupit: Putabam Domine, quod potius deliciæ tuæ eſſent cum choris Angelorum, ubi diuinitatis gloriam, thronis, & poteſtatibus admirandus ſuperiorum naturarum oculos reuerberas, ubi lucem inhabitas inacceſſibilem; ſed illa tua clemen-

Pſalm.44. *Pro. 8.* *Henri. Harph.*

tiſſi-

tiſſima pietas, & bonitas adorãda, delicias ſuas dicit eſſe cum filiis hominum. Hoc idem fortaſſe ſignificare uoluerunt, qui dixerunt, Hominem eſſe Dei ludum. Huc facit illa uiti iuſti deſcriptio, qua dicitur iuſtum eſſe uelut palmam florentem, plãtatam in domo Domini: quaſi anima iuſti ſit lætiſſima quædam arbor, ſeu amœniſſimi quidam hortuli, quos ſibi Deus ad delicias capiendas colit, & exornat. Hortus conclusus ſoror mea, ſponſa: cuius emiſſiones, eſt paradiſus malorum punicorum: cuius aromata flante auſtro fluent. Veniat dilectus meus in hortum ſuũ, & comedat fructum pomorum ſuorum. Ad has delectationes, & delicias, quas Deus ex anima iuſti percipit ſignificandas, pertinent multę ſententiæ ſponſi, quæ in cantico habentur: ut iſtæ: Pone me ut ſignaculum ſuper brachium tuum; quia fortis, ut mors, dilectio: Quam pulchra es, & quam decora cariſſima in deliciis? Auerte oculos tuos a me, quia ipſi me auolare fecerunt: Vulneraſti cor meũ in vno oculorũ tuorũ, & in uno crine colli tui: Surge, propera amica mea, ſpecioſa mea, et veni: Aperi mihi ſoror mea, amica mea. Et in Apocalipſi, ait Deus: Ecce ſto ad oſtiũ, & pulſo: ſi quis audierit vocẽ meã, & apuerit mihi ianuã, intrabo ad illũ

Pſalm.91. *Cant.4.* *Cant.8.* *Cant.7.* *Can. 6.* *Can. 4.* *Can. 5.* *Apoc.3.*

(ad iustum uidelicet, quia Deus non habitat nisi cum iustis) & cœnabo cum illo, & ipse mecum: idest, delectationem ab eo capiam, gaudiumque ipsi impertiam. Quis hoc loco in admirationem non rapiatur? quis felicissimam uiri iusti condicionem non obstupescat? cum tantum uideat in eo esse dignitatis, ornamenti, & splendoris, ut Deus suas delicias eum nominet, cum eo esse uehementer cupiat, & familiarissime cum eodem agere desideret. Huc faciunt uerba, quæ constantissima illa Machabæorum mater una cum filiis aliquando pronunciauit: Dominus Deus aspicit ueritatem, & consolabitur in nobis; quemadmodũ in protestatione cantici declarauit Moy-
2.Mach.7. ses: & in seruis suis consolabitur. Ad hũc etiam locum pertinent innumera sacrarũ scripturarum loca, in quibus uidemus, ita Deum cum iustis sermonem habere, ac tractare, ut inter se solent, qui inter se multũ amant: ut ecce: Ego enim scio cogitationes, quas cogito super uos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis: ut dẽ uobis finem, & patientiam: inuocabitis
Ierem. 29. me, & ego exaudiam uos: Cum ipso sum in tribulatione eripiam eum, & glorifica-
Psalm.90. bo eum: Fili præbe mihi cor tuum, & aliæ id genus, quæ in diuina scriptura leguntur
sen-

ſententiæ; quas ſi quis attente legeret, & uoluptate, & admiratione afficeretur maxima.

Vir iuſtus eſt tabernaculum, & templum quoddam uiuum uiuentis Dei.
Cap. XIIII.

INter alias rationes, quibus diuina oracula nobis uirum iuſtum deſcribunt, hæc eſt; quod eum, quoddam Dei, & Spiritus sã- *1. Cor. 6.*
ꝺti templum, eſſe affirmant. Templum Dei quod eſtis uos, ait Apoſtolus, uiris iuſtis: & alibi: An neſcitis quomodo mẽbra ueſtra *2. Cor. 6.*
templum ſunt Spiritus ſancti? item: Vos eſtis templum Dei uiui. Quid clarius? Quid apertius dici poteſt? Eſt ergo uir iuſtus templum, & tabernaculum, in quo Deus, & Spiritus Sãctus inhabitat. De quo templo om- *Exho. 25.*
nia exponeres, quæ de tabernaculo, & tem- *3. Reg. 6.*
plo Dei, in ueteri lege leguntur. Propterea diuus Ignatius, ut ſupra ſcripſimus, uiros iuſtos, Chriſtiferos, Spiritiferos, Deiferos uocauit; quod in ſe, tanquam quędam uiua tẽpla, & tabernacula, Chriſtum, Spiritum & Deum ferunt. Portate, aiebat Paulus, *1. Cor. 6.*
Deũ in corpore ueſtro. Cogitet modo quiſpiam, quanta ſit amplitudo, quanta maieſtas, & gloria Dei in hoc templo habitãtis;

uide-

uideatque mentis oculis diuinum numen, immensam inquam Dei maiestatem in anima iusti manentem, & tunc maiorem esse uiri iusti præstantiam, atque excellentiam, quã quæ a se percipi possit, intelliget. Quid

Act. 10. si oculis corporeis inspiceret, ut olim ĩ prima Ecclesia illi boni Christiani cernebant, Spiritum Sanctum super iustos labentem, eosque sanctificantem, & spiritu suo replẽtem. Etenim, cum quotidie hic homo iuste agat, ac magis magisque ĩ iustitia proficiat, ut Spiritus Sanctus in ipsum quotidie labatur, proculdubio meretur. Hoc, quod in pręsentia docemus, facile intelligeres, si, cum ad sacrum conuiuium accedis, & Christi uerum corpus sumis, cogitares, te, eo tẽpore, quo Christus sub speciebus manet, esse vere tabernaculum, non inanimatum, sed viuum, Christi: Idem de anima iusti cogita, quæ, dum permanet in iustitia, Deum in se habet, Deum portat, Deus in ea tãquam in suo templo, & tabernaculo inhabitat. Cœ-

Isa. 66. lum. n. hoc est, anima iusti, sedes Dei est; sicuti terra, idest peccatores, scabellum pe-

Mat. 6. dum eius sunt: & Deus dicitur esse in cœlis; in animis uidelicet (ut aliquot patres scripserunt) iustorum; qui sunt, ueluti quoddã clarum, & serenum cœlum. Quam fortunatus, quam beatus conseretur is, apud quem

aliquis

aliquis illustris princeps cōtinēter habitaret?Habitabit Deus opt.max. nō dicā apud uirum iustum,sed in ipsomet iusto, non in tecto,sed in animo , & fortunatissimus , ac beatissimus non habebitur? Ex hac, quam exposuimus re , duæ utilitates colliguntur maximę. Altera hæc est : quia , siquis Dei tēplum se esse animaduertet,cauebit profecto, ne qua ratione hoc templum polluat, ne habitantem in se Deum peccatorum fœtore offendat , & a se repellat. Si itaque homines Christiani in hanc rem, cogitatione intrarent , maximum quid de se sentirent , animum,& corpus ab omni contagione,& peccati labe intactum conseruarent, seque etiam ipsos,ceu res quasdam sacras, venerarentur. Altera uero est : quanto honore uir iustus afficiendus sit. Quoniam,si templum lapidibus exædificatum , tanquam sacrum habemus,& ideo non uiolamus, sed varijs rationibus, exornamus , & ueneramur ; quanto magis uiuum Dei templum honorare;atque uenerari debemus?Et cum omnes fideles pro iustis habendi sint, omnes tāquam Dei templa colēdi sunt. Nam , si quis contra fecerit, & templum Dei uiolauerit, præterquam quod Spiritum Sāctū contristabit , & proximum iniuria afficiet , maximā inde pœnam reportabit. Si quis , 1. Cor. 3.
ait

ait Paulus, templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. Templum.n. Dei sanctum
2.Mach.3 est, quod estis uos. Siquidem in hoc templo, vere est quædam Dei uirtus. Nam ipse qui habet in cœlis habitationem, uisitator & adiutor est loci illius, & uenientes ad malefaciendum percutit, & perdit. Magna igitur ueneratione Christiani inter se uersari debent. Et ideo alij alios tanquam Dei tabernacula honorent, ac diligenter omnes caueant, ne inter se ullo modo polluant, vel aliqua ratione male afficiant. Maximam itaq; ex hoc loco uir iustus dignitatem refert: sed non sic impius, qui est ueluti templum profanatum, uiolatum, pollutum, &
Luca. 8. 22. abominationis plenum: ubi non Deus, sed Dæmones; non Spiritus Sanctus, sed spiritus malignus; non Christus, sed diabolus, quasi in quodam spurcissimo stabulo inhabitat, idq; sordibus omnibus conspurcat.

Vir iustus est sacrarium quoddam Spiritus sancti. Cap. XV.

NOn solum is, quem describimus homo, est Dei templum, sed etiã quoddam Spiritus sancti sacrarium, in quo sua supernaturalia dona, sua meliora chrismata, sua sacra uasa, & denique suæ gloriæ diuitias

uitias Deus collocat. Sed, quænam sunt istæ res sacræ, quæ in hoc reponuntur sacrario? Gratia in primis gratum faciens; qua iustus Deo consecratur; qua dignus efficitur, qui a Deo singulari, præcipuoq; diligatur amore. Huius doni tantus est ualor, tanta est præstantia, tantum est pōdus, quantum humana mens nūquam caperet. Etenim, pluris ualet minima gratiæ particula, quam quidquid est auri effossi, & effodiēdi, in hoc uniuerso orbe: pluris, inquā, ualet, minimum quid gratiæ, quam si quis omnia mundi regna toto uitæ suę tempore possideret: in summa, tanti ualoris est hoc donum, ut nulla alia res creata cum eo cōparari queat. Deinde, in eodem sacrario, sunt tres uirtutes theologicæ: fides, qua uincitur mundus, qua diuina mysteria creduntur, qua mirum in modum mens illuminatur: spes, quæ animam ad æterna bona sperāda erigit, quæ hominem in hac vita sustentat, quæ nō confundit: caritas, qua Deus supra omnia, & omnia ꝓpter Deum diliguntur; qua homo incensus, fit omnia omnibus. Horum donorum quanta sit excellentia, multis sermonibus, lōgissimis orationibus, integris voluminibus, Sancti & eloquentes uiri exponere conati sunt. Et diuus Paulus, caritatem, ut de ea aliquid spe-

1. Ioan. 4 *Heb. 11.* *Rom. 5.* *Mat. 22.* *1. Cor. 9.* *1. Cor. 13.*

ciatim dicamus, pluris fecit , quam omnia dona gratis data, pluris uidelicet, quam donum miraculorum, prophetię, linguarum, ſermonum, &c. & eum, qui ſine caritate eſt,

1. Cor. 13 Cymbalũ tinniens, æs ſonans, immo nihil, eſſe iudicauit. Ad hæc, in anima iuſti, ſunt ſeptem Spiritus Sancti dona, de quorũ præſtantia, & excellentia, multa, & præclara uiri docti, & religioſi ſcripſere. Sunt autem

Dioniſ. Cartuſ. Ioan. 4. Oroſ. 6. Iſa. 11. iſta. Donum ſapiẽtiæ, ſcientiæ, intellectus, conſilij fortitudinis, pietatis, & timoris. Poſtremo, in eodem ſacrario, ſunt ceterę uirtutes infuſæ; iuſtitia, prudentia, fortitudo, tẽperantia, & ſi qui ſunt alij habitus diuinitus donati. Quare, minimum quindecim præſtantiſſima dona, & chariſmata diuina in anima iuſti, ceu in quodam ſacrario continẽtur; nimirum, ſeptem Spiritus Sãcti dona, quatuor uirtutes morales, tres theologicæ & gratia. Quibus omnibus donis a Spiritu Sãcto in iuſto collocatis, ipſius anima mirifice exornatur, ditatur, & conſecratur. His, qui ſunt ornati donis, Spiritu Dei agũ

Rom. 8. tur, toti Deo ſubiecti, & conſecrati ſunt, & gemitibus inenarrabilibus clamant, Abba, Pater. Et hic eſt theſaurus, quem geſtamus

2. Cor. 4. in uaſis fictilibus. In hoc ergo ſacrario, hi chriſoliti, hæ margaritæ, hæc aurea uaſa reperiuntur: quæ, ſi quis ſemel cerneret, ſtupore

poreafficeretur maximo. Quare, merito *Irenæus*
quidam Sanctus pater scriptum reliquit:
Gloria hominis est Deus: operationum ve
ro Dei, & omnis sapientiæ eius, & virtutis
receptaculum, est homo. Huc referri pos- *Ex. 25*
sunt, quæ de arca in veteri testamento legũ
tur: quæ mira quadam arte fabricata, &
varijs rationibus exornata fuit: in qua,
ut in Dei sacrario dona adseruabantur di
uina. Finge, vt rem hác apertius intelligas,
hunc mũdum esse quoddá Dei templum,
in quo sit aliquod sacellum, siue sacrariũ,
ubi Deus res suas preciosas, & sacra collo-
cet; & hoc sacrarium esse animam iusti. Fa
bricauit itaque Deus hunc mundum, quasi
templum, in quo hominem tanquam sacer
dotem, a quo coleretur, collocauit: res
uero sacras, cœlestia dona, & diuitias glorię
suæ, in anima iusti, tanquam in sacrario po
suit, quę quotidie, pro ratione meritorum,
auget, & illustrat. Quo fit, ut nullus augu-
stior, nullus sanctior, nullus venerabilior
in mundo, quam iusti anima, inueniatur lo
cus. Et, vt id etiam obiter dicamus, uir iu-
stus, est uti quædam Dei ciuitas, & sancta
Ierusalem, quam elegit Deus in habitatio- *Ps. 45.*
nem sibi: de qua scriptum est: Gloriosa di *Ps. 131.*
cta sunt de te ciuitas Dei: in qua natus est
homo, & homo .i. interior, & spiritualis, p-
 fectus-

fectusque homo: quã fundauit altiſſimus in montibus ſanctis; in ſanctis nimirum præceptis,& uirtutibus: quæ coniuncta eſt
Pſa. 121. ſibi ipſi ſimul; cum pace perfruatur maxima: cuius ſeras Deus corroborat; in cuius circuitu ſunt montes ſancti, hoc eſt, beati Angeli: quam Deus ſua cuſtodia defendit: de qua denique cuncta diceres, cui omnia applicares, quæ de Ieruſalem dicta,aut in ea facta ſunt. Anima uero impij, eſt ueluti domus illa,ex qua egreditur,& in quam reuertitur malus ſpiritus, aſſumẽs ſecum ſep
Mat. 12. tem ſpiritus nequiores ſe; & intrantes habitãt ibi;& fiunt nouiſſima illius peiora prioribus.Eſt denique ueluti ſentina quędam, ubi ſcoriæ mundi, quæ ſunt peccata ipſa, continentur. Quia cum nihil ſit in mundo ſordidum, niſi peccatum; nullus etiam in hac rerũ uniuerſitate erit ſordidus locus, niſi peccatoris animus.

Vir iuſtus eſt Margarita, ſeu theſaurus quidam maximus. Cap. XVI.

COgnoſceres etiã,Chriſtiane lector, boni Chriſtiani dignitatem, atque ualorem,ſi animaduerteres eum eſſe,margaritã
Mat. 13. quãdam precioſiſſimam, & theſaurum inæſtimabilem: theſaurum tamen abſconditũ;

quia

quia non eſt, qui eum noſcat;& qui quanti
ualeat, intelligat: cum tamen, tantus ſit ip-
ſius ualor, quantũ eſt totius ſanguinis Chri
ſti precium: qui ſanguis, non modo pro Ephe. 1.
omnibus hominibus vniuerſe; ſed etiam ꝓ 1. Pet. 1.
ſingulis ſpeciatim totus fuſus, & in redem
ptionem omnium, & ſingulorum totus da-
tus eſt. Perpendat, & percipiat qui poteſt,
quantus ſit valor, quantaque uis ſanguinis
Chriſti; cuius, uel minima gutta, infiniti fu
it meriti; & tunc, quãta ſit animæ iuſtę hoc
ſanguine redemptę præſtantia, cognoſcet.
Siquidem, ex precij magnitudine, emptæ
rei dignitas, haud obſcure cognoſcitur.
Scientes, ait Apoſtolorum princeps, quod 1. Pet. 1.
non coruptibilibus, auro, uel argento re-
dempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione
paternæ traditionis, ſed precioſo sãguine,
quaſi agni immaculati Chriſti, &c. O ver-
ba omni cogitatione, & admiratione digna!
Siſte gradum hoc loco, pie lector, & ad con
templandam horum uerborum uim, & ſan Heb. 5.
guinis Chriſti, qui exauditus eſt pro reuerẽ
tia ſua, totum te conuerte. Conſidera pre-
tium datum fuiſſe pro redemptione inimi
ci, & hominis non dum iuſti; qui ſi tanti fa Rom. 5.
ctus eſt, ut pro ipſius redemptione infinitũ
precium daretur; quanti uir iuſtus, & qui
iam in iuſtitia profecit, faciendus erit? Si

maximum precium a maximo, & ſapientiſ ſimo mercatore, qui emptæ rei, & precij uĩ optime cognouit, datum eſt maxima quoque, eius quod emptum eſt, erit perfectio.
Ecci. 16. Ideo ſcriptum eſt: Melior eſt unus timens Deum, quam mille filij impij. Quis igitur non faciet eum maximi, qui tanto precio emptus eſt? Qui a Filio Dei tanti factus eſt, ut ipſius cauſa hominem fieri, & ſanguinẽ profundere uoluerit. Finge quendam reperiri lapillum, cuius tantus ſit ualor, quem nulla auri uis, nullus pecuniarũ cumulus, nihil ſingulare, quod in hac rerum uniuerſitate contineatur, non denique mundus ipſe, ualore æquaret; ita ut, non niſi diuino & ſupernaturali, & infinito pretio emi poſſet: id, cum cogitaueris, facile ĩtelliges, quãta ſit lapilli excellentia, & perfectio. Idem de anima iuſti dicas, quam nulla argenti & auri copia, nullum finitum pretium, nulla cuiuſcunque creaturæ uis redimere potuit; ſed pro ipſius redemptione Deus optimus max. Filium ſuum, & cum eo omnia, dedit. Id, diuus Paulus, hac illuſtri ſententia, nos aperte docuit: Qui etiam proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam
Rom. 5. cum illo omnia nobis donauit? Item: Commendat autem caritatem ſuam Deus in nobis:

bis: quoniã, si cum adhuc peccatores essemus secundum tempus Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo p mortẽ Filij eius; multo magis recõciliati salui erimus in uita ipsius. En igitur quanti fecit Deus hũc thesaurum, hãc margaritam; pro qua inuenienda, & recuperanda bonus ille negociator, Dei Filius, vendidit omnia, quæ habebat: quia seipsum exinaniuit, formã serui accipiens, & cũ esset diues, factus est pauper, & totam domum maximo cum labore euertit. Itaque, animam iusti uere thesaurum, & margaritã appellare possumus. Quid, o uani homines tanti facitis vestros birillos, sapphiros, chalcedonios, chrisolytos, topazios, hyacintos, amethystos, & smaragdos? & uiros iustos singulares lapillos nihil ducitis? dũ frigore, fame, & siti eos pire finitis. In scrinijs sexcẽtis clauibus vestros thesauros munitis, in penitiore, & nobiliore domus parte reconditis, & diligenter seruatis, & pauperes, de quibus probabiliter iustitia, ornatos esse existimare possumus, in plateis sub dio iacere finitis? Et quid mirum? cum nec filios uestros, quos Christus sanguine suo redemptos, nobis in

Mat. 13.

Ephe. 2.

curam dedit custodiatis: immo, uiolari, & corrumpi, vobis cernẽtibus, sinitis. Si quis vestros lapillos corrũperet, quid ageretis? quid remedij non caperetis? thesauros uestræ curæ a Christo uobis commissos, uestros, inquam, filios, uestra negligentia, corrumpi permittetis? pro thesauris, pro quibus conseruandis Deus dedit Filium suũ, & Filius uitam suam posuit, uos nihil impendetis? & ut eos conseruetis nihil laborabitis? Ceterum, semper in hoc mũdo, inter alia mala id uiguit, ac uiget malum, ut minor bonorum, quam improborum habeatur cura; & pluris improbi, quam probi fiant: quæ res, aliquando uiris alias perfectis admirationem fecit. Nam, cur pluris faciẽdi sunt, qui nullius sunt precij? qui nõ sunt splẽdentes thesauri, sed extincti carbones; non lapilli, sed puluis; non margaritæ, sed terræ fęces; qui Christi precium pro se datum, paruipẽdũt; qui sanguinẽ filii Dei pro se fusum, conculcãt; & denique, qui pluris interdũ minimum numum, quam Deum ipsum, faciunt.

Vir iustus est lux, aurora, dies, & Sol quidam in mundo. Cap. XVII.

VAriis sacræ scripturæ modis, virum iustum, ut ipsius excellentiam nobis

ob oculos ponant, describere conantur: &
cum sit res quædam præstantissima, rebus
quoque præstantibus comparare solent.
Et ideo, lucem, diem, auroram, meridiē,
stellam, & Solem appellant. Huc perti-
net illa Sapientis descriptio, qua, hunc sa- *Prou.4.*
pientem descripsit uirum. Sapiens, quasi
lux splendens procedit, & crescit vsque ad
perfectam diem. Et Paulus scribens iustis, *1.Thes.5.*
dicebat: Vos autem fratres non estis in te
nebris, ut uos dies illa, tanquam fur, com
prehendat. Omnes enim vos filij lucis e-
stis, & filij Dei: non sumus noctis, nec te-
nebrarum; cuiusmodi sunt qui iustitia ca *Io. 1.*
rent; qui in tenebris ambulant; immo te
nebræ sunt. In hunc etiam locum venit il
lud: Dies, diem superat, & lux lumen:
quia unus iustus alterum iustum, sua iusti
tia, antecellit: & dies diei indicat scientiā; *Ps. 18.*
dum vnus iustus suo splendore alterum iu
stum illuminat: differt enim stella, a stella,
in claritate. Item, de iusto dicitur. Orietur *Isa.58*
in tenebris lux tua, & tenebræ tuę erunt si-
cut meridies. Nam, licet interdum ob mi-
serias, quibus afficitur, in tenebris esse, lu
ceque carere iustus uideatur: tamen, nun
quam ipsius lumen extinguitur; sed uelu-
ti sol, remota molestiarum nube, clarius
relucet: ideo legimus: Et quasi meridia- *Iob. 11.*
nus

nus fulgor consurget tibi ad uesperam; & cum te consumptum putaueris, orieris vt lucifer. Quot igitur sunt in hoc mundo iusti, tot etiam sunt clarissima sidera, & fulgentes soles, qui suis radiis improborum oculos offendunt, sua luce ignorantię, & malitię tenebras expellunt, qui suo splendore huius uitę tenebras illuminant, & demum suo calore omnia fouent, & fœcundant. Contemplare, ut rem exemplo declaremus, diuum Franciscum, atque primum, eum antequam ad lucem illam, & meridiem clarissimum iustitiæ perueniret, quasi in tenebris iacentem cerne: postea, eundem splendidissima luce fulgentem, & ab omni obscuritate alienum, & tanquam solem in clarissimo meridie positum continue iustitiæ suæ radiis tot hominum mẽtes, & totum hunc terrarum orbem, non secus, ac lucerna super candelabrum posita, totam domum, illuminantem, conspice. Est itaque uir iustus lucerna, & lux quędam, & ueluti clara dies nullis inuoluta tenebris, nulla obscurata caligine, nullis perturbata procellis. Hanc, qui huius uiri lucem cerneret, mirifica quadam lætitia perfunderetur; atque ob tantum splendorem multum admiraretur: non secus, ac cum quis auroram surgentem, & Solem

Sapien. 2.

Phil. 2

Mat. 5.

na-

nascentem, aut in meridie lucentem uidet: cum mens iusti sit tanquã aurora purpurea, tanquam Luna pulchra, & ut Sol electa. Quamobrem ex sacris literis, hũc in modum uirum iustum describere liceret. Quasi Stella matutina in medio nebulę: quasi Luna plena in diebus suis: quasi Sol refulgens in mundo: quasi arcus splẽdens inter nebulas gloriæ: quasi flos rosarum in diebus uernis: quasi lilia in transitu aquæ: quasi thus redolens in diebus æstatis: quasi ignis effulgens, & thus ardẽs in igne: quasi uas auri solidum ornatum in lapide precioso: quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens. Impius uero, quid nam est? nisi nubes, caligo, umbra, tenebræ, atra quædam, & obscura nox: qui in ipso etiam meridie, cũ undique sol collucet, nihil cernit, & quasi in tenebris palpitat? Etenim horribiles sunt tenebrę in terra Aegypti: at, vbicunque habitant filij Israel, lux est.

Cant. 6. Ecci. 50. Isa. 59. Iob. 12 Exo. 10.

Nibil viro iusto maius in hoc mundo reperiri potest. Cap. XVIII.

IAmpridem est, cum sapientes quærere cœperunt, quæ nam in hac rerum uniuersitate res ceteris maior existat: & varij

Mart.Dumen.Epi. in uarias abiere ſententias. Ego uero, cum quibuſdam propoſitæ quæſtioni ſapienter reſponderi poſſe arbitror, ſi dixerimus, nihil maius in hoc magno reperiri mundo, animo magno, qui magna facit nihili: cuiuſmodi eſt uiri iuſti animus; qui tanta eſt magnitudine prędìtus, ut quæ ab aliis magni fiunt, ipſe nihili, aut parui faciat. Omnia nanque, quæ ſub cœlo ſunt, quantumuis maxima, pro nihilo ducit; immo deſpicit, & conculcat. Magni ſunt principes, magni duces, magni reges, cum magnas poſſideant diuitias, magnis afficiantur honoribus, cogitent,& moliantur magna: ſed ſi harum rerum capiantur amore; ſi his rebus, ut uſu uenire ſolet, inſeruiant; ſi maiora non deſiderent bona; quo modo magni ſint, non ſatis aperte uideo. At uero, cum uir iuſtus hæc omnia, tanquam infima,& uilia pro nihilo habenda eſſe exiſtimet, & habeat; cumque ampliora appetat, & ad maiora aſpiret, pro magno, & maximo plane habendus eſt: cum rebus ſit ſuperior maximis. Quare, Alexander ille, quem magnũ appellarunt, hoc cognomentum iuſtius meruiſſet, ſi potius Diogenes quam Alexãder eſſe noluiſſet. Nam, cum regnandi cupiditati miſere inſeruiret, minimus fuit: Diogenes vero,

cum

cum omnia humana cõtemneret, magnus reuera extitit. Et cum Alexander esset iræ intemperans; eius uero pater facilitate, & humanitate esset ornatus; merito quidam de ambobus mentionem faciens, dixit: Itaque alter, nimirum pater, semper magnus; alter uero, hoc est filius, sæpe turpissimus. Quis ergo, uiro iusto aliquid maius reperiri posse existimet? cum magnas diuitias, magnos honores, maximas uoluptates, & quidquid magnum, atque maximum habetur in mundo, despiciat, & nulla re inferior esse uelit? Vir iustus, hisce rebus humanis conculcatis, super cœlos graditur, & ad hasce res caducas oculos deiicere dedignatur; sed totus ad superiora, & æterna bona cõuersus, ueras diuitias, diuinos honores, & immortalem gloriam maximo studio affectat, ac solum de rebus cogitat diuinis: & in summa, tãta est animi ipsius magnitudo, atque celsitudo, ut etiã Angelos ipsos gloria, & honore superare contendat. Et, cum in tanta magnitudine, & sublimitate, non se efferat, sibique nihil superbe arroget, quę est summa magnitudo, sed potius seipsum deprimat, suam magnitudinem uincit, seipsum superat, & seipso maior euadit. Est itaque ueluti Zachæus paruus, & magnus: paruus in se, *Luc. 19.*

ma-

magnus in arbore gratiæ manens; a qua per humilitatem, festinans, descendit, & Dominum cum gaudio excipit. Et ideo, si quis eum laudando extollat, eique dicat:
Luc. 18. bonus es, seipsum humiliando, dicit: Nemo bonus, nisi Deus. Et id, est in hoc uiro maximum, quod simul sit magnus, & paruus: cum in magnitudine, paruus, & in paruitate magnus, existat. Vt recte præcipere uideatur, qui monet, ut quanto maiores sumus, tanto nos summissius geramus
Cum quid simile Dauid in Deo animad-
Ps. 112. uertisset, admiratione affectus, cecinit: Quis sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Pari ratione, quispiam etiam diceret: Quis sicut iustus? qui cum magnus sit, nihil sibi arrogat, paruitate dele-
Ps. 130. ctatur, non ambulat in magnis, sed in humilibus uersatur: Quis, inquam, sicut iustus? qui, cum paruus sit, omnia quæ putantur maxima, maximopere contemnit, magnos honores, magnas opes, maxima regna, & imperia. Est ergo hic uir, non modo res magna, & maxima, uerum etiam quiddam, maxima admiratione dignum; cum simul sit magnus, & paruus, & paruitas magnitudinem, & magnitudo paruitatem non tollat: immo altera, alteram au-

geat,& amplificet. Nam, dum quis existens magnus, parumde se sentiendo, seipsum minuit, mirum in modum seipsum auget. Magnus est iudex, & potens in honore, ait scriptura, & non est maior illo, qui timet Deum. Tandem talis, ac tantus est, ut mū dus non sit eo dignus. Non sic impius, qui cum terrā spectet, cum sub terram, quasi sepultus iaceat, cum rebus se subiiciat om nibus, cum Dæmoni famuletur, cum nihil magnum efficiat, & nihil grande cogitet, imbecillus, minimus, abiectus, &, ut uno uerbo dicam, totius mundi scoria est.

Eccl.10.

Heb.11.

Eze.22.

Iustus, & impius, contrariis inter se rebus comparantur. Cap. XIX.

CVm ea sit contrariorum natura, ut iuxta se posita magis elucescant, ad uiri huius dignitatem melius cognoscendam, ipsum cum homine impio conferamus oportet. Quare, ambos hosce homines, bonos uidelicet, et malos, quibusdam descriptionibus inter se contrariis, hoc capite describemus. Impius ergo est Adam uetus & terrestris, sine uero lumine, & uera obedientia: Iustus est ueluti Adam nouus & cœlestis, cum uero lumine, & uera obedientia.

1. Cor. 15.

Psalm.48. dientia. Impius, est iumentum insipiens,
2. Pet. 2 & irrationale pecus, & cum bestiis, ut Na-
buchodonosor, habitat: Iustus, est uir sa-
Dan. 4. piens, & diuinum animal; quod cum bea-
tis in cœlo uersatur. Impius, est vas iræ in
contumeliam: Iustus, uas misericordię in
2. Tim. 2. honorem. Impius, est homo mortuus, & ve
luti palmes abscissus a uite, quem ignis æ-
Luc. 9. ternus manet: Iustus, est uiuus, & palmes cũ
uite coniunctus, cui præmium est paratũ
æternum. Impius, est arbor sicca sine fru-
ctibus, sine floribus, sine foliis; Iustus, est
arbor semper uirens, foliis, floribus, & fru
Luc. 13. ctibus exornata. Impius, tanquam paraly
ticus in grabbato suorum peccatorum, ni
hil perfecte operari ualens, iacet: iustus fa
ctus sanus, sublato grabbato, uadit in do-
mum suam, in cor uidelicet suum. Im-
pius, est filius uiduæ, qui mortuus extra ci
uitatem in loculo fertur: Iustus, est idem a
Christo ad uitam reuocatus. Impius, est ue
luti domus diruta, sine tecto; cuius parie-
tes sunt uitiati, & fracti, & fundamentum
debile: hoc est, est homo sine caritate; cu
ius spes est imbecilla, & fides parum fir-
ma: Iustus uero est domus, stabili uiuæ fi-
Luc. 7. dei fundamento nixa, firma spe erecta, &
caritatis tecto cõsummata, atque perfecta.
Isa. 66. Impius, est terra, & scabellum pedum Dei,
Act. 7.

quod

quod Deus suis pedibus conculcat: Iustus *Luca. 15.*
est cœlum, & Dei sedes, vbi Deus residet,
& quiescit. Impius, paterna domo re-
licta, in longinquam regionem proficisci-
tur, vbi porcorum custos euadit; quorum
porcorum siliquis, dum fame perit, uesci-
tur: Iustus domi paternæ manens, dignita-
tem suam conseruat, fame non laborat, sed
angelico nutritur cibo. Impius tanquam
bellua est pellicea ueste indutus: Iustus, ut
diuinum animal diuina est iustitia uesti- *Gene. 3.*
tus. Impius, dum appetitione a ratione
aberrante trahitur, regiturq; sentit ut bel-
lua, appetit vt bellua, operatur ut bellua:
iustus cum ratione dirigatur, sapit ut ho- *Rom. 8.*
mo, appetit ut homo, operatur ut homo:
immo cum spiritu agatur diuino, sapit ut
Deus, appetit ut Deus, operatur ut Deus.
Impius cum ex diabolo sit, uoluntatẽ eius *Ioa. 9.*
facit: iustus cum sit ex Deo, Dei uolunta-
tem exequitur. Impius in stercore pecca-
torum iacens, seque in eo, ut sus quædam
inuoluens, se totum inficit, & conspurcat:
iustus mundicia delectatur, & ideo quoti- *2. Pet. 2.*
die nitidior, candidiorque euadit. Et, ut
paucis multa complectar, ille secundum
carnem, hic secundum spiritum uiuit: ille
prudentia carnis, hic prudentia spiritus
utitur: ille Deo placere nequit, hic Deo est *2. Cor. 5.*

catissimus: ille uiuens mundo mortuus
Ioan. 11. est Deo, hic uiuens Deo, mortuus est mundo: ille in nocte, hic in die ambulat.

Demonstratur meliorem esse viri iusti statum, quam Regis.
Cap. XX.

CVm tanti a mortalibus regia fiat dignitas, ut pro ea acquirenda, & retinenda maximos sumptus faciant, summos suscipiant labores, & multum effundant sanguinis: uideamus quæso, an uiri iusti omni humana dignitate spoliati, multo quam Regis melior sit condicio. Regia potestas cum labore acquiritur, cum timore retinetur, & cum animæ detrimento sæpenumero amittitur: iustitia uero, cum labore quidem, sed dulci, & leui, cum non sint onerosi labores amantium, obtinetur; cũ timore sancto & pio possidetur; &, modo quis uelit, nunquam amittitur. Rex dum populis imperat, si uitiis inseruiat, ridiculus uidetur: iustus, dum Deo, & legibus obedit, & uitia comprimit, atque omnes animi sui partes in officio continet, admirabilis apparet. Rex militat cum hominibus, & barbaris nationibus: iustus cum mundo, carne, & Dæmonibus bella gerit:

& quo hi hostes potentiores sunt hominibus, eo iustus est Rege potentior. Rex pugnat pro pecuniis repetundis, pro finibus tuendis, pro regno amplificando: at iustus, pro religione, pro animę salute, pro ęterna beatitudine acquirenda. Rex agit cum ducibus, cum militibus, cum satellitibus; iustus, cum iustis, cum sanctis, & cum Deo tractat: ille in terris, hic in cœlo uersatur. Rex semper solicitus uiuit, timet, audet, sperat, desperat, lætatur, tristatur, & uariis perturbationibus commouetur, curarumque fluctibus agitatur: at iustus, nullis concutitur procellis, eodem semper statu permanet, semper est idem, cum in eo sit, eique innitatur, qui nulli est mutationi obnoxius. Rex suos subditos angit, aggrauat, & nouis oneribus, si malus sit, premit; quo fit, ut inuisus sit Deo, & hominibus: iustus uero de aliorum molestiis molestiã capit: uellet omnes, quos curis oppressos uidet, a curis liberare; omnium miseretur, & continenter pro omnibus afflictis orat: ex quo nascitur, ut alij ad ipsum, cũ aliqua grauiore molestia afficiuntur, quod & Reges aduersis temporibus facere consueuere, confugiant. Pharao, cum plagis afficiebatur, ad Moysen confugiebat: Saul *Exo. 8. 9.*
in maxima angustia collocatus, Samuelẽ *1. Reg. 28*

3.Reg. 18. consulere curauit; Achab caritatis tempo re, Elię operam implorauit. Regi, multi mortem desiderant, machinantur multi: iusto, omnes qui sapiunt, longam uitam cupiunt; nemo ei insidias parat. Rex ho-
Eccl. 10. die est, cras morietur, & hæreditabit uermes, & fortasse in inferno sepelietur: iustus si morietur, hæreditabit æternam ui-
Luc. 16 tam, & inter beatos in paradiso collocabitur. Rex si fuerit iniustus, in die iudicij a iusto iudicabitur, & manicis ferreis liga-
Ps. 149. bitur. Denique, ne singula consecter, ea re, inferior est Regis status, quam iusti; quia, si Rex ab eo ceciderit, eoque priuatus fuerit, uel nunquam, uel maximo cum labore eum recuperat: at uero si iustus ceciderit,
Psalm. 36. rit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Comparauimus hactenus iustum cum Rege, ac si ipse Rex non esset, cum reuera sit: quia, dum Deo seruit, regnat: immo, ut postea dicemus, ita regnat, ut Dei regnum intra se habeat. Alij reges regnum mundi, extra se habent: iustus uero regnum Dei intra se continet:
Luc. 17. alij reges a mundo coronam accipiunt: iustus gloria & honore a Deo coronatur: alij reges, gemmis ex terra sumptis, iustus
Psalm. 20. lapillis e cœlo delapsis ornatur: alij reges corruptibili purpura: iustus incorruptibili in-

induitur. Vter igitur felicior status? utra potior cōdicio? mundani regis, an uiri iusti? Quare, merito sancti patres monachorum uitam lōge meliorem, quam regis statum, esse statuerunt. Chryſ.

Quanta sit viri iusti dignitas, ex nobilitate humanæ naturæ ostenditur.

Cap. XXI.

SVmmis laudibus, summi uiri, humanæ naturę laudauere præstantiam: & id, iure quidem optimo. Nam, quis non censeat, eam creaturam esse longe pręstantissimam, cuius causa Deus tam elegantē, tamque ornatum fabricauit mundum? cui tam pulchram domum parauit? quam admirabili artificio ex corpore, & anima conflauit? in quam, quidquid est ornamēti, & perfectionis in ceteris creaturis, tanquam in quendam creaturarum epilogū, & paruū mundum contulit, quam paulo minus Angelis inferiorem fecit; quamuis non uno tantum titulo angelicam naturā superet; quam omnium creaturarum dominam esse uoluit; quam non solum dicto, sed etiam quasi consilio sanctissima Trinitas ad imaginem, & similitudinem suam formauit; quam angelicis spiritibus

De interiore Hom. c. 36.

Psalm. 8.

Gen. 1.

Psalm.90. curandam, & custodiendam dedit; quam tandem aptam, & propensam ad immensam essentiam suam clare uidendam finxit. Digna sane, ac pulchra, & admirabilis quædam res, est humana natura: verũ, tota illa dignitas, tota illa formositas, quę in natura humana gratia carēte, cernitur, si cum dignitate, & uenustate, quæ in homine iustitia exornato reperitur, comparetur, nihil, aut prope nihil, esse uidebitur. Hinc est, quod post peccatum, quod cũ gratia pugnat, primus homo originali iustitia spoliatus, dominio ex parte priuatus, ex paradiso deliciarum pulsus, ueste pellicea indutus, labori, & morti destinatus fuit; &
Gene. 3. a Deo irrisus, cum dixit: Ecce Adam, quasi unus ex nobis: quin etiam, terra, eiusdem hominis causa, maledicta fuit. Insuper, si naturalem hominis dignitatem tantum spectes, multi Dæmones, uel etiam omnes, quoniam naturæ dotibus spoliati non fuerunt, omnes homines dignitate superant. Quod ergo erat in natura humana præcipuum, & diuinum, propter peccatum, ipsa amisit. Id autem, uiro iusto per Christũ renato, restitutum est: quia, per ipsum preciosa, & magna, Pater, iusto donauit: &
2. Pet.1. vbi abundauit delictum, superabundauit,
Rom. 5. & gratia. Itaque, licet unius delicto mors

re-

regnauerit per unum: tamen, multo magis abundantia gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, iusti, in uita regnabunt per Iesum Christum. Quare, uiro iusto per Christum instaurato, reiecta ueteri ueste, posita bestiæ pelle, non modo iustitiæ indumentum & innocentiæ stola restituta sunt, sed iam immortalitatis debetur pallium; cum non terrestris, sed cœlestis paradisus ipsi sit paratus: & in summa, longe ampliorem honorem, & gloriã, ut nos aperte diuus Paulus docet, quam per Adã amiserit, per Christum recuperauit. Contemplare nunc, totam illam naturæ humanæ superius explicatam dignitatem; postea splendorem, & gloriam, dotesque illas supernaturales, quas primus homo a Deo, cum creatus fuit, accepit, & aliquid amplius, quod ex abundantia meritorũ Christi iustis acquisitum est; & quanta sit iustorũ celsitudo, aliqua ratione intelliges: quod melius cognosceres, si uim, efficientiamque gratiæ, & meritorum Christi erga iustos, penetrares, quam epistola ad Romanos capite speciatim quinto, & sexto egregie explanauit Paulus. Quare, ni fallor, multo illustriores habemus, peccante Adam, per gratiam Christi uiros, quam fuissent, si Adam non peccasset. Ceterum, Roma. 5.

lud omnino exploratum habeo, totam naturalem hominis excellentiã, nihil esse, si cum nobilitate, & dignitate, unius uel mi nimi iusti, siue cum iustitia, comparetur: ut concludere liceat, pluris ualere iustum, ratione suæ iustitiæ, quam humanam naturam, cum tota sua naturali perfectione: quod apertissime is scripturæ locus demõstrat, vbi dicitur: pluris valere unum timẽtem Deum, quam mille impios: & tamen in omnibus naturalis reperitur perfectio. Itaque, sicut inter ceteras creaturas homo est magnum miraculum; ita inter homines, vir iustus, est miraculum maximum.

Ecci. 16.

Viri iusti dignitas ex Angelorum lapsorum dignitate ostenditur. Cap. XXII.

POsses etiam, Christiane lector, quanta sit huius viri, quem laudare conamur, dignitas, facile cognoscere; si Angelorum de cœlo lapsorum, ãtequam laberẽtur, quã ta fuerit celsitudo accurate considerares: Angeli, quibus homines paulo inferiores sunt, omnis materię expertes, & immortales a Deo creati fuere: qui quoquo uolunt, facile se cõferunt: unico intuitu, quidquid intelligunt, uidẽt: qui ad administrãdum, & assistẽdum diuinæ maiestati cõditi sunt:

Apoc. 12.

Ps. 8.

quo-

quorum demum natura nobilissima,& pre
stantissima ab omnibus sapiētibus semper Ps. 103.
iudicata fuit. Propterea Ezechiel ꝓpheta Heb. 1.
Luciferum describens, dicebat: Tu signacu
lum similitudinis, plenus scientia, & perfe- Eze. 28.
ctione, decorus in delicijs paradisi Dei fui-
sti : omnis lapis preciosus operimentum
tuum, &c. Tanta itaque fuit huius Angeli
pulchritudo, vt ī decore suo eleuauerit cor Ise. 14.
suum.i. superbia intumuerit,& ceciderit. Et
quod de hoc Angelo diximus, de alijs quo
que intelligendum est, qui ob suam nobili-
tatē,& excellentiā, dum se Altissimo æqua-
re uoluerunt, lapsi sunt. Ex his ergo intelli-
gere licet, quanta fuerit malorum Angelo-
rum, ante ipsorum ruinam, dignitas. Qui-
bus enim donis, quibus dotibus, quibus or
namentis spiritualibus Angelos a Deo de
coratos fuisse credemus, cum primum ho-
minem Angelis aliquanto inferiorem, tot
dotibus, & muneribus ornatum fuisse scia
mus? quoniam suæ immensę maiestati assi
stere, & inseruire debebant. Vbi autem na-
turę angelicę celsitatem contemplatus fue
ris, animaduerte id, quod nos sacri scripto-
res, docent, iustos, ad eas beatas sedes, quæ
Angelis, qui ceciderunt, paratæ erant, assu-
mendos, idque ipsorum meritis adepturos
esse,& ex iustitia : qa nō est iniustus Deus, Heb. 6.

ut obliuiſcatur operis iuſti ; cum reddat unicuique iuxta opera ſua;& tūc, maximā, & admirabilem eſſe iuſtorum dignitatem, haud obſcure cognoſces: quæ res, potius cogitatione perpēdenda, quam ſcriptione exponenda eſt. Verum, ut quod hoc loco docemus, pie lector, melius intelligas, finge aliquem ob ſua errata à ſummo Imperatore ex ſupremo dignitatis faſtigio deiectū, & alium, ex meritis, ad eādem dignitatem fuiſſe aſſumptum; huius quanta ſit uirtus, quantumque meritum; ex loco, unde ille eſſet depulſus, facile cognoſceres. Similiter, ſi quis ex meritis ad regiam, ſeu pontificiam dignitatem eligeretur, ex dignitatis magnitudine, ipſius cognoſceres pręſtantiam. Iuſti ergo, qui ad ampliſſimas illas ſedes, nobiliſſimis ſpiritibus paratas, cum ob ſua merita aſſumendi ſint, quam excellentes? quam illuſtres erunt? Implebunt iuſti
Ps. 109. Angelorum ruinas, & tanquam ſtellę, in cœ
Ap. 12. lo, unde ſtellæ ceciderunt, collocabuntur; ubi in perpetuas æternitates fulgebunt. Miraretur quiſpiam, ſi Angelum etiam ex minimis, naturalibus, & ſupernaturalibus donis ornatum cerneret; cur non etiam miraretur, ſi uiri iuſti, qui ad Angelorum ordines & choros traducendus eſt, ſplendorem uideret? Latet itaque in uiro iuſto ſub mor

tali

tali carne, decor quidam magnus, & maxima quædam dignitas. Hãc hominis huius dignitatem, ut in Apocalypsi legitur, Angelus quidam optime intelligens, a uiro iusto adorari se, passus non est; sed conseruum se nominauit. Hic locus, quem hoc capite ad demonstrandam uiri iusti prestantiam attulimus, ita planus, ac apertus est, ut cuiuscũque animũ, summa admiratione afficere, & maxima iucunditate replere deberet. Ex casu uero, & miseria, in quam mali Angeli ceciderunt, quanta sit impiorum miseria & indignitas, cognoscere quoque licet; cum in eum ignem, qui paratus est diabolo, & Angelis eius, conijciendi, & tanquam cadauera putrida in sepulcris collocãdi sint: qa tanquam stelle e cœlo in profundum laci labuntur, ubi ignis eos uorabit; & omnes qui uidebunt, obstupescent super eis.

Ap. 19.
Mat. 25
Isa. 14.
Ezec. 28.

Vir iustus est uere doctus, & quidam magnus doctor. Cap. XXIII.

MVlti de doctrine excellentia in hac uita se iactare solent; in eoque multũ gaudẽt, q̃ doctores appellentur: & qui doctoris titulo insigniti sunt, & hac gloria florent, perbeati censentur: quam excellentiã in uiro iusto, ut arbitror, sapiens desiderabit

bit nemo. Nam, de uiri doctiſſimi, atque ſapientiſſimi, diui uidelicet Franciſci ſententia, tantum quiſque ſcit, quātum operatur; quod verbum huic iuſto uiro frequēs fuiſſe, ſcribitur. Cum autem uir iuſtus multa, immo omnia operetur, cum omnia tum diuina, tum humana præcepta cuſtodiat, multum ſciat, immo cuncta ſciat oportet: quandoquidē multam operationē ex multa ſciētia proficiſci, cum nihil abſque ſciētia efficiamus, neceſſe eſt. Huc facit doctrina quędam diui Gregorij, qui quendam bonum ſacerdotem doctiſſimum appellauit, licet, etiam literarum elementa, ignoraret: quia unum caritatis pręceptum ſciebat, ex eoq; uiuebat; quod mandatum qui nouit, omnē legem, & prophetas omnes nouit: cum leges omnes, & omnia prophetarum ſcripta, imo quot quot ſcripti ſunt, & ſcribentur libri, ab hoc ſolo pendeant præcepto: quibus libris, ſi hoc unum ſciretur, & ſeruaretur mandatum, nihil eſſet opus. Quare, qui unam caritatis legem ſciet, omnia ueriſſime ſciet: & qui omnia ſciet, iure optimo, & veriſſime, magnus doctor uocari poterit. Contra uero, qui multa nouit, & nihil operatur, nihil uere ſcit: in quorum numero, ſunt omnes impij; qui, cum in uia Domini non ambulent, nihil agunt; ac nihil proinde

Gregor.

Gal. 5.
Mar. 12.

Psal. 1.

de sciunt. Quare, sicuti auarus, nihil habere dicitur, etiam si arca redundet, cum his, quæ habet, non utatur; ita uir impius, quãuis multa norit, cum male noscat cuncta, & scientia nihil ei prosit, nihil scire dicetur. Hinc est, quod sapientes uiri, vt Socrates, Plato, Cato, Epictetus, Seneca, & alij grauissimi homines, eos, qui honeste nõ uiuunt, etiam si alias multa sciant, tanquã insipientes, & ignorantes damnant, & a sapientum numero sapienter reijciunt. Idem sensit is, qui dixit, non esse sapientem eum, qui sibi non sapit: ut impij omnes. Itaque istis diceres: ostendite mihi doctrinam vestram ex operibus uestris. Præterea, in diuinis scripturis is doctus censetur, qui facit, & docet: *Dan. 12.* at iustus faciendo docet, qua docendi ratione nulla est melior, & docendo facit: & cũ omnia faciat, quia si in uno deficeret, esset *Iaco. 2.* omnium reus, & nihil sciret, omnia utique sciet; ac proinde doctus cẽsendus erit. Quare, non libenter fero, cum quosdam aliqua doctrina imbutos, qui tamẽ, seipsos decipiẽtes, multum se scire arbitrantur, uiros bonos, & iustos, ignorantes appellare video; cum is solus uere ignarus existimandus sit, qui artis suæ præcepta, & bene uiuendi rationes ignorat: quæ omnia uir iustus optime nouit: alias enim iustus non esset. Cur igitur

gitur ignoranter,ab ignorantibus, ignorãs
uocabitur?Impius uero,etiam si omnes Im
peratorias,& Pontificias leges sciret, & om
nem Aristotelis,&philosophorum,ac sapiẽ
tum omniũ doctrinam perdidicisset,si,quæ
ad bene beateque uiuendum sunt necessa-
ria ignoret, quod usu nõ raro uenire solet,
uere ignarus nominari poterit. Videre enĩ
passim licet quosdam doctrinæ fama cele-
bres, qui , si de primis Christianæ philoso-
phiæ elementis interrogentur,quid respon
deãt nesciunt;&in multis pueriliter errant.
Ps. 118. Liceat ergo uiro iusto Deo dicere , & uere
dicere: super omnes docẽtes me intellexi ,
quia testimonia tua meditatio mea est:sup
senes intellexi qa mãdata tua q̃siui.Nõ mo
do vir iustus,doctus est, sed ut paulo ãte di
ximus,exẽplo uitæ suæ, quæ docendi ratio
semp principẽ obtinuit locũ, cum uim præ
cipuam ad instruendum habeat , tanquam
potestatem habens, docet : sed non sic im-
Mar. 1. pij;qui,si quid bene docendo ædificant , id
male uiuendo, destruunt. Et quid mirum
si uir iustus est ita doctus,cum Deus totius
doctrinæ auctor eum doceat , & sit docibi-
Ioan.6. lis Dei? Nõ ne Dominus fecit sanctos enar
rare omnia mirabilia sua ? Hinc est , quod
Ecci. 42. sæpe legimus mulierculas ob iustitiam ,
quam sunt adeptæ, & propter cõmercium,
quod

quod cum Deo habent, de rebus grauibus, & abstrusis, sapientissime disputasse, & difficiles nodos soluisse, ac disserendo sapientiam mundi uicisse. Et in quodam concilio Episcopus quidã magis sanctitate uitę quã doctrina illustris, doctissimũ philosophũ, quem episcopi ualde docti superare nõ poterant, paucissimis uerbis uicit, & ad veram religionem cõuertit. Hæc, cum uiri doctri na tumidi uideant, admirantur, & dicunt: Quid potest iste scire, cum literas non didicerit? nõn ne idiota est, & filius fabri? Didicit quidem, sed non in scholis mundi, non a magistro mundano, sed ab illo, qui dixit: Ego. n. dabo uobis os, & sapiẽtiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij uestri: est etiam filius fabri, sed illius fabri, qui sapientia sua fabricauit omnia, & docet hominẽ scientiam. Ex quibus colligere licet, pluris faciendam esse alicuius boni Christiani doctrinam, quam totã sine Christo humanam sapientiam. Nemo igitur, qui errare non vult, sit, qui uirum iustum indoctum nominet; immo nemo sit, qui doctissimum non uocet: cum doctissimus is appellari debeat, qui omnem doctrinam, omnemque succum ex scientijs, & libris omnibus exhausit, qui hauriri potest: is, inquam, qui est magister optimus, &

Nicæn.

Mar. 6.

Luc

qui Deum pręceptorem habuit, & habet. Soli impij uocentur ignorantes, qui ignorare uolunt, ut male agant; qui dicunt, uel Deum non esse, uel non habere prouidentiam; qui, quæ ad ipsos scire pertinet, discere non curant; qui tandem seipsos nesciunt, cum nec unde ueniant, nec quid sint, nec ubi sint, nec quo, & per quam uiam uadant, norint. Impij igitur ignorãtes, & iusti docti.

Psal. 72

Vir iustus est uere sapiens, & solus sapiens. Cap. XXIIII.

NVlla est fere natio, quæ sapientes non ostentet suos: & de uno Homero uaria contendunt loca. Ex quo intelligi licet, quanti sapientia semper facta sit; ac etiam quanta ex vna sapientia nascatur gloria; cum semper hoc sapientis nomen magnificum, atque illustre existimatũ fuerit, quod animaduertens quidam, non sapientem, sed sapientiæ amatorem, ne tantum sibi nomen sumeret, se appellauit. Sed uideamus, an uir iustus hoc illustri titulo, & hac insigni appellatione dignus sit. Vt autem id facilius præstare possimus, quæ sit uera sapientia præfiniamus oportet. Vera ergo sapientia, nihil aliud esse uidetur, quã certa

de Deo notitia, per quam quis recte uiuendo, colendo, & amando Deum, ei placere studet. Hoc, nos ipsa sapientia docet, quę ait, Dilectio Dei honorabilis sapiētia: item: Initium Sapientię est timor Domini: & rursus: sapientia, & disciplina timor Domini insuper: Plenitudo sapientię timere Deum Et Iob, cum sapientiam laudasset, eamque inuenire difficile esse docuisset; tādem conclusit: Ecce timor Domini ipsa est sapiētia, & recedere a malo inteligentia. Hanc veram sapiētiam, diuus Iacobus, huncin modum descripsit. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est; dein depacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Quare, si aliam mihi proferes sapientiam, insipientiam potius nominabo. Quia, vt sapiēs ait; omnia sunt uanissima prętérquā timere Deum, & eius seruare mandata: hoc est.n. omnis homo; idest, in hoc posita est tota felicitas, & perfectio hominis. Propterea gentes, quæ Deum cognouerunt, sed nō coluerunt, euanuerunt in cogitationibus suis, & ideo frustra quoddam obscurum, & inuisum sapientiæ nomē iactarunt. Quambrē, si omnem sapiētiam, quam habuerunt omnes homines, & etiam eam ipsam quam di

Ecci. 15.
Pro. 1. 9
Ecci. 7.
Iob. 28.
Iac. 3.
Ecci. 12.
Rom. 1.

2. Par. 1. uinitus habuit Salomon, in unum hominē conferres, qui tamen Deum non timeret, nec diligeret, hunc ſtultum, & totam illam
1. Cor. 1. ſapientiam ſtultitiam, nominabo. In quo igitur uera, quam deſcripſimus ſapientia, reperitur? num in impio? nequaquam: quia
Sapien. 1. ſcriptum eſt: In animam maleuolam, cuiuſmodi eſt anima impij, non intrare ſapientiam. Deinde, ut ex iam dictis conſtat; cum timor Domini ſit ſapientię initium & finis, cum impius Deum non timeat, qua ratione in ipſo erit ſapiētia? ut recte ſenſerit is, qui dixit; uirum bonum eſſe ſapientem, &
Ecci. 1. ſapientem bonum. Ad hæc, uera ſapientia
2. eſt Dei donum, vt nos diuina docent oracu
2. Cor. 4. la; & qui eam acquirere uolunt, a Deo pe-
2. Par. 1. tant, ut uiri iuſti fecerunt, neceſſe eſt. ſi ergo
Sap. 9. ſapientia Dei donum eſt; cui nam eam donabit? iuſto, an impio? amico, an inimico? filio ſuo, an filio diaboli? eam diligenti, an contemnenti? proculdubio, amico, filio, & amanti eam; cuiuſmodi eſt uir iuſtus: & idcirco legimus; pie agentibus Deū dediſſe ſapientiam. Amplius, Deus non diligit
Ecci. 43. niſi eos, in quibus habitat ſapientia, vt ipſe
Sapien. 7. met nos docet. At impios non diligit: quia
Ps. Deo odio eſt impius, & impietas eius. In impijs igitur non erit ſapientia: ac proinde in iuſtis reperiatur neceſſe eſt. Soli itaque iuſti ſapientes; quorum os meditatur ſapientiam,

tiã & lingua loquitur iudiciũ, & lex Dei in Ps. 36.
ore ipſorum. Beatus, qui in ſapientia mo- Pro. 10.
rabitur,& qui in iuſtitia meditabitur, & in ſenſu cogitabit circumſpectionẽ Dei. Quapropter, ſi homines in hac uita ob ſapientiam,non ueram, vel ſaltem nõ perfectam, tantum laudantur,ſi uarijs monumentis celebrantur,ſi beati appellantur,quanto magis uir iuſtus ob veram, perfectamque ſapientiam laudandus, commendandusque erit? Quis laudibus eum in cœlũ nõ ferat, in quo ea res reperitur, in cuius comparatione,regna, ſedes,& diuitiæ nihil ſunt? cũ qua lapis precioſus conferendus non eſt: quæ eſt ſpecioſior Sole; quæ luci compara ta reperitur prior;quæ infinitus theſaurus eſt hominibus, quo qui uſi ſunt participes facti ſunt amicitiæ Dei: ea res inquam,cuius lumen eſt inextinguibile; qua cum re
omnia bona ueniunt;in cuius comparatio- Iob. 28.
ne omne aurum arena eſt exigua: ea deni- Pro. 8.
que res,cui omnia quæ deſiderantur, non 3.
ualent comparari. Iactet nunc India ſuos Gymnoſophiſtas, Agyptus ſuos ſacerdotes, Babylonia ſuos Magos, Gallia ſuos Druidas, Græcia ſuos Sophos; quos,cum
uera caruerint ſapientia,& ſibi non fuerint Rom. 1.
ſapientes,immo potius ſtulti facti ſint,non Pro. 1.
ſapientes,ſed inſipientes,uocares,eiſque di Eccl. 37.

ceres : Quousque infantes diligetis infantiam? Nanque sapiens, est animæ suæ sapiens: isti uero cum Deum, quem cognouerunt, non glorificauerint, desiderijs cordis
Rom. 1. ipsorum, & passionibus ignominiæ traditi sunt. Homines igitur isti, tanquam in scena fabulam agerent sapiētiæ nomē dumtaxat, sibi uēdicarunt, & se aliena persona decora
s. Nil. abbas. rūt; pallio, barba, & baculo sapientiam prę seferentes. Quamobrem, pluris ualet sancta quædam simplicitas cum vera sapientia coniuncta, quam tota sapientia mundana; quam, non secus Christiana sapientia
Exo. 7. uincit, ac Moysis serpens, Magorum Aegypti serpentes, superauit. Quoties. n. simplices Christiani, indoctę fœminę, huius mūdi sapientes uicerunt? & nuda, in duodecim hominibus sapientia; non ne totam huius mundi phaleratam sapientiam conculcauit? Non sunt longæui sapiētes, nec senes
Iob. 32. 1. Reg. 29. intelligunt iudiciū. Et licet, hæc uera sapiētia, satrapis huius mūdi nō placeat placet tamē deo ueræ sapiētię autori. Iustus igitur cum sit sapiens, in populo hęreditabit ho-
Ecci. 37. norem, & nomen illius erit uiuens in æter-
Ecci. 39. num. Collaudabunt multi sapientiam eius & usque in seculum non delebitur. Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur, a generatione in generationem; sapien-

tiam eius enarrabunt gentes, & laudẽ eius
enunciabit Ecclesia.

Laudatur vir iustus a vera, & optima scientia, qua seipsum cognoscit.
Cap. XXV.

DIuitiæ salutis, sapientia & scientia. *Isa. 33.*
Inter alias autem scientias, ea semper
a sapientibus commendata, & celebrata *De inter.*
fuit, qua, homo seipsum cognoscit: quæ, *ho. ca. 1. 2.*
vt est maxime necessaria; ita est maximo
difficilis: quam qui nacti sunt, & ex ea ui-
uunt, omni sunt laude digni, & aliquid, re
uera, se scire existimare possunt: quam
qui non habent, ignorant omnia. Tunc, di
cebat quidam, incipiam scire, cum meip-
sum cognoscere incipiam: & ceterarum re
rum cognitio, hac una neglecta, raro pro-
desse, plerunque uero obesse solet. Propte *Isa. 5.*
rea captiuus ductus est populus meus, in- *Ose. 4.*
quit Deus, quia non habuit scientiam; sui
uidelicet cognitionem, per quam ad Dei
notitiam facillime peruenitur. Qui seip- *Ber.*
sum cognoscit, ut quidam scripsit, cogno
scit & Deum; qui Deum cognoscit, assimi *Agap.*
labitur Deo; assimilabitur Deo, qui di-
gnus factus est Deo; dignus denique fit

Deo, qui nihil indignũ patrat Deo; quod nemo facere poteſt, niſi ſeipſum prius cognouerit. Propterea ſemper maximam ſortita eſt commendationem ſententia illa: Noſce teipſum: quo etiam referuntur iſtæ: Tecum habita: Ne te quæſieris extra: Oculos in pectus: Non aliunde uiuendi ſuſpenſas oportet habere rationes. Hac ſuipſius cognitione qui caret, nec ſe, nec ſua cognoſcit: & propterea in quadã ſumma ignoratione uerſatur. Nã, qui ſe nõ nouit, q̃ ſciet, quæ ſibi expetẽda, aut fugiẽda ſint? quę ad ſe pertineãt? quæ ſe deceant, aut dedeceãt? Et ita, pro piſcibus ſcorpiones, pro pane lapides, pro uino uenenum ſumet. Qui ſe ignorat, in ſe non eſt, extra ſe uagatur, ſecum non habitat; ubi ſit, unde ueniat, quo uadat, non uidet: quid agat non intelligit. Qui ſe ignorat, ſeipſum non amat; cum amor ſolum in rem feratur cognitam. At ſe non amare, quam crudele, quam nefarium ſit, quis non uidet? Odit igitur ſe, qui ſe non noſcit. Præterea, qui ſe ignorat, etiam ſi omnia alia ſciat, uere ignorans nominari poteſt; cum id ignoret, quod ſcire debet: at qui ſe nouit, etiam ſi nihil aliud ſciat, cum id neſciat, quod non eſt obligatus ſcire, ignarus reuera appellandus non eſt. Quod autem ſolus iuſtus ſe cognoſcat,
id

id est luce meridiana clarius. Nam, se nihil
esse, a se nihil habere intelligit: ac proin-
de Deo omnia accepta refert; eumq; lau-
dat, ac inquit: Venite adoremus, & proci *Psalm. 49.*
damus ante Deum, ploremus coram Do-
mino, qui fecit nos: quia ipse est Dominus
Deus noster, nos autem populus eius, &
oues pascuæ eius. Quare, ex suipsius co-
gnitione in cognitionem Dei uenit, seque
totum Deo tradit. Mortalitatem suam no-
scit: quo fit, ut uermem, puluerem, & ci- *Gene. 18.*
nerem se appellet, & nihil sibi arroget;
quæ scientia est omnium præstantissima,
& omnibus se summittat. De se præterea
cogitat, secum habitat; non se, extra se
quærit; non habet uiuendi aliunde suspen
sas rationes: solum ea ad se pertinere pu-
tat, quæ in manu sua sunt, quæ intra se sūt:
congruenter naturæ uiuit: unam æstimat
iustitiam, cetera tanquam nugas spernit:
de rebus ad salutem, & beatam uitam per-
tinentibus, cogitat, loquitur, & agit. Po-
stremo, unde ueniat nouit, ubi sit cogno-
scit, quid sit non ignorat, quo uadat intel-
ligit, & per quam uiam tendat, probe te-
net: quæ omnia, qui cognoscit, se uere co
gnoscit. De homine impio contraria om-
nia affirmares: quia, cum ex ratione & ex
lege diuina non uiuat, belluinam uiuit ui-

tam, & ideo ad se pertinentia non cognoscit, nocentia amat, & maximas perpetuasque pœnas sibi parat. Quo fit, ut sibi, ipsi odio sit: quo, nihil a natura remotius, nihil horribilius cogitari potest. Caret ergo uir impius pulcherrima, & præstantissima omnium scientiarum scientia, qua, cum uir iustus ornatus sit, laudibus omnibus exornandus erit. Si tantum laudătur, qui hoc dictum, Teipsum nosce, pronunciarunt, quantum commendandus erit, qui seipsum noscit, & ex hoc dicto uiuit? cum longe difficilius sit hoc præceptum seruare, quam ipsum pronuntiare. Iure igitur uir iustus scientiam Dei se habere promittit; cum eam scientiam habeat, qua cognoscitur Deus, & ut filium Dei decet, uiuitur.

Sapien. 2.

Vir iustus est verax, & verus. Cap. XXVI.

S. Ephren.

DEus veritas est, & ueritatis auctor, eamque maxime diligit: Dæmon uero mendacium est, & mendacij pater, & mendacio summopere delectatur. Quare, cum ueritas sit quid diuinum, semper plurimi facta fuit, & ueridici, tanquam Dei filij, multum a prudentibus hominibus aman-

amantur, atque laudantur. Mendacium ue ro, & mendaces, tanquam filij diaboli, odio habentur, atque uituperantur. Siquidem, quod uerum, simplex, sincerumque est, id naturæ hominis est aptissimum. Propterea ingenui, & liberaliter educati homines, ueritatis professores, & assertores, haberi uolunt; & pro ueritate retinenda, uitam etiam ipsam, profundere non dubitant. Hac pulcherrima & diuina uirtute uir iustus ornatus omnino est. Siquidem, ueritatem, & uerbis, & re profitetur: cum uerbis nunquam mentiatur, nec quēpiā, cū in simplicitate ambulet, decipiat; nec alius sit, ac esse debet; bonus uidelicet, intus forisque. Nouit enim Deum fictos non probare, & loquentes mendacium perdere. Ea propter de uiro iusto legimus: Iustus prior est accusator sui: ideo ait: Delictum meum cognitum tibi feci; & iniustitiam meam non abscondi: Dixi, cōfitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. Ego, qui peccaui: ego, qui malū feci. At uero impius, ueluti diaboli filius, uel negat se peccasse, uel crimen in alium reiicit, uel foliis, idest leuibus excusationibus, peccati turpitudinem tegit, uel culpam extenuat: quæ res, ratione quadam, non minus quam peccatum ipsum Deo displi-

Psalm. 5.
Pro. 18.
Psal. 31.
1. Par. 21.
2. Reg. 24.
Gene. 3.

Ierem. 2. displicet: propterea legimus: Ecce ego iu
dicio contendam tecum; eo, quod dixeris:
Psalm. 5. Non peccaui: Quare, in ore impij non est
ueritas: diminutæ sunt ueritates a filiis ho-
minum, hoc est ab impiis. Est præterea uir
iustus, non modo uerax, sed etiam uerus,
cum sit factus ad exemplar, & ideam æter
næ ueritatis, eique congruat. Etenim, is
est, quem Deus esse uoluit: is, qui uir fu-
turus Dei filius & iustus, esse debet; hoc
est diuinis legibus congruens, & quantum
fieri potest, Dei similis. Est ergo omni ex
Sapien. 3. parte probatus, examinatus, & purgatus
septies; & proinde Deo dignus inuentus.
Et quid mirum si uir iustus est uerus, &
uerax? cum in ipso ueritatis spiritus inha-
Sapien. 1. bitet, qui omnem ueritatem (cum omnem
fictionem excludat) eum docet: quem spi
ritum, mundus, hoc est mūdani homines,
non potest accipere. Iustus igitur cum sit
uerus, & uerax, est in omni munere rectus,
in commercio fidelis, in iudiciis sincerus,
in responsionibus simplex: quo fit, ut di-
cenda proferat, non dicenda taceat, simula
tionem uituperet, uersutias detestetur, te-
nebras fugiat, & lucem amet: siquidem ue
ritas, vult ad lucem uideri. At impius, nec
foris, nec intus est uerus; sed totus fictus,
totus fucatus, totus a rectitudinis, & ue-
rita-

ritatis regula diuersus. Videtur, dum in *Ioan. 8.*
domo Dei uersatur, esse ex Deo, cum tamē
sit ex diabolo, & filius diaboli: uidetur ho
mo, & non est, cum sit iumentum insipiēs: *Psalm. 48.*
uidetur esse Christianus: sed, uel non est,
nisi nomine, cum gratia careat, qua inun-
guntur, Christiani: aut certe, si ratione
characteris Christianus est, cum careat ui
ta, qua Christiani uiuunt, erit Christianus
quidam mortuus, sepulchrum dealbatum,
castanea foris integra, intus corrupta, res *Mat. 23.*
denique uana, & apparens. Quamobrem,
cum tanti ueritatis uirtus fiat; cum tantū
laudetur, cum tot procreet fructus; cum
tantum ueraces amentur; cum nihil sit, ut
aliquando a sapientibus decretum fuit, ue *2. Esd. 3. 4*
ritate fortius; cur uir iustus, qui intus fo-
risque, & re, & uerbis est uerus, & uerax,
non plurimi fiet? nō laudabitur? non ama
bitur? cum ueritati resistere possit nihil.

Laudatur a uirtute prudentiæ, dum neminem eo prudentiorem esse, demonstratur. Cap. XXVII.

MVlti sunt, qui prudentiā uirtutem, homini maxime necessariam, & a sa pientibus ualde commendatam, se habere profitentur, ac omnia se prouidere posse

putant

putant: qui tamen, cum iustitia careant, qua ratione prudentis nomen sibi sumant, uidere nequeo. Solus enim uir iustus prudens. Quia Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia: custodit rectorum salutem, & protegit gradientes in simplicitate, seruans semitas iustitiæ, & uias sanctorum custodiens. Quare, cum iusti a Deo dirigantur, nihil prudenter non agent. Ideo de Iosepho uiro iusto legitur; Deus erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat: & de alio eiusdem condicionis homine: In omnibus uiis suis Dauid prudenter agebat, & Dominus erat cum eo: item: Prudentius se gerebat Dauid, quam omnes serui Saul, & celebre factum est nomen eius. Gratia itaque Dei, abundat in anima iusti, sapientia, & prudentia. Prudētia, ut sapientes scribunt, est recta rerum agendarum ratio; earum uidelicet, quæ ad bene, beateque uiuendum pertinent: quæ præteritorum recordatur, præsentia recte disponit, & futura præuidet. Is ergo prudens censendus erit, qui in his rebus, quæ ad uirtutem, & beatitudinem acquirendā pertinent, accurate, & prudenter se gerit; qui, quę ad ista attinent recordatur, dispo nit, & præsentit: cuiusmodi est uir iustus, qui peccatorum a se commissorum, qui be

Pro. 2.

Gene. 39

1. Reg. 18.

Eph. 1.

nefi-

neficiorum Dei,& passionis Christi, undè ipsius pendet salus,reminiscitur: qui omnes suas actiones ordinat, & disponit, ac circunstantias quasque considerat: qui, quidquid ex unaquaque operatione oriri potest acute præuidet: qui rerum causas, earumque progressus, & quasi antecessiones non ignorat:qui tandem de bonorum, ac malorum fine,& quatuor nouissimis sę penumero cogitat.Is prudens est,qui a nullo etiam callidissimo hoste decipi se sinit; qui omnes inimimicorum omnium eludit artes:id efficit iustus, quem nec mundus, tot suis fallaciis,nec caro tot blanditiis,nec uersutissimus Dæmon suis imposturis & artibus decipit:cum ipse prudentia sua cũctas horum inimicorum fraudes acutissime uideat, & prudentissime subterfugiat. Is prudens est,qui sibi uidet, qui substantiam suam non dilapidat, qui pacifice domi suæ uiuit, qui honori suo cõsulit; quę omnia facit iustus: qui rebus suis spiritualibus incumbit, qui opes spirituales non proiicit, qui a domo paterna non recedit, qui nihil unde contumeliam contrahat efficit. Atqui impius, tanquam filius prodigus,a domo paterna imprudẽtissime egreditur,in regionem longinquam proficiscitur, & porcorum custos euadit. Is prudens *Luc. 15*
est

est, qui, cum quippiam a phantasia offertur, non statim illud admittit, sed ait: Siste parumper, o phantasia, sine ut te perspiciam, sine, ut te excutiam: si quidem de libertate, de trãquillitate, de regno, & de salute, agitur. Is prudens est, qui habet lumbos præcinctos, & lucernam ardentem in manibus suis, & vigilanter expe-
Luc. 12. ctat Dominum. Is prudens est, qui omnem suam curam, cogitationem, & studia alicui prudentissimo, & potentissimo Regi committit, totusque ab eo pẽdet; quod efficit iustus, qui, ut suo dicetur loco, se totũ, suaq; omnia Deo tradit. Is prudens est, qui uilissima bona in preciosissima, qui terrena in cœlestia, qui caduca in æterna cõuertit; qui lutum cum auro commutat, dum per eleemosynas fœneratur Domino. Is prudens
Pro. 19. est, qui ueluti serpẽs exponit corpus, ut seruet caput: quod iustus facit; qui omnia fortunę & corporis exponit bona, ut rationẽ, fidem, & uitam spiritualem seruet. Is deni-
Mat. 10. *Ecci. 24.* que prudens est; qui, cogitatione requiem in omnibus quæsiuit: & quia nullibi in hoc uano mundo eam inuenit, in hęreditate Domini moratur. Cum igitur hæc omnia, ut diximus, efficiat iustus, propterea prudens est, & tanquam prudens laudandus, cõmendandusque erit. In impio uero, nulla uera

repe-

reperitur prudētia,quia cum temere uiuat,
& nihil explorate agat, ipſo imprudentius
fieri nihil poteſt : quod ſi quam habet ; ea, Rom. 8.
eſt prudentia carnis , quæ mors eſt : ſicuti Pro. 3.
prudentia ſpiritus,eſt uita,& pax.Beatus er
go homo,qui inuenit ſapientiam, & qui af
fluit prudentia.

Vir iuſtus,conſilio, atque iudicio alijs præſtat, & prodeſt. Cap. XXVIII.

IVſtus non ſolum ſibi,ſed etiam alijs ſa-
pit,ac prudēs eſt. Propterea,qui de mo-
ribus ſcripſerunt , humanarum actionum
regulam,uirum iuſtum eſſe uoluerunt: quo
niam , iudicio & conſilio abundat. Lingua Pſal. 36.
ergo iuſti loquitur iudicium ; quia lex Dei Iſa. 51.
eſt in corde ipſius , & non ſupplantantur
greſſus eius ; hoc eſt, nihil iudicando, &
conſilium dando , agendoque offendit. Si Eccſ. 2. 8.
quidem tamquā ſapiens,habet oculos ſuos Pro. 17.
in capite ſuo: quibus diligenter inſpicit, &
præuidet omnia. Hinc eſt, quod homines
alias prudentes, docti , & experti de rebus
dubijs,uiros inexpertes,iuſtos tamen, con-
ſulere ſolent:a quibus talia referunt reſpon
ſa,& conſilia,quæ ipſi per ſe, nunquam ex Ecci. 39.
cogitaſſent. Etenim , ſi Dominus magnus
uoluerit, ſpiritu intelligētię replebit illum;

&

&c ipſe tanquam imbres mittet eloquia ſapientiæ ſuæ,& in oratione confitebitur Domino:& ipſe diriget conſilium eius,&diſciplinam, & in abſconditis ſuis cõſiliabitur, &c. Huc faciunt hæc alia diuinæ ſcripturæ loca:Cogitationes iuſtorum iudicia:& con
Pro. 12. ſilia impiorum fraudolenta. Verba impiorum inſidiantur ſanguini:os iuſtorum libe rabit eos:uena iuſtitiæ os iuſti:& os impio rum operit iniquitatem. Os iuſti parturiet ſapientiam,& lingua prauorum peribit. Labia iuſti conſiderant placita, & os impiorũ peruerſa. Quare, mirandum non eſt, ſi in ueteri teſtamento, tam crebro homines illos,conſilij capiendi cauſa ad uiros iuſtos confugiſſe, & in omni bene conſtituta rep. bonorum uirorum conſilia ſemper plurimi facta fuiſſe,legimus. Ratio autem potiſſima cur uir iuſtus recta,& ſana conſilia dare ſoleat,eſt; quia Deus eſt in eo, & eum dirigit,& per eum, tanquam per prophetam quendam,loquitur:& ideo eſt quaſi ſapientiæ diuinę interpres:quæ ſapientia,ait:Me
Pro. 8. um eſt conſilium, & æquitas; mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo. Si ergo conſilia omnia ſunt Dei,ad interpretem uoluntatis diuinæ confugiendum eſt. Iure igitur optimo,Dauid propheta,a uiro iuſto corripi ſe uolebat. Corripiet me iuſtus in miſericor-
dia.

dia,& increpabit me: oleum autem pecca toris non impinguet caput meum. Altera eiusdem rei ratio, hæc est: quia, cum uir iustus sit omni uirtute preditus, nulla animi perturbatione agitatur: mentem habet candidam, & lucidam, & ideo nihil inconsiderate dicit. Quapropter, melius de aliqua re uir iustus philosophiæ ignorãs, iudicat; quam magnus, sed improbus philosophus. Huc facit illud Pauli: spiritualis omnia iudicat, & ipse a nemine iudicatur: Siquidem Christi sensum habet. In eo etiã uiri iusti iudicium, ac consilium cernitur, quod uarias iuuandi proximum, & colendi Deum, inuenit rationes. Propterea, apud Isaiam scriptum legimus: Dicite iusto, quoniam bene, quoniam fructum ad inuentionum suarum comedet: væ impio in malum: retributio.n.manuum eius fiet ei. Si quis eius, quod hoc capite docemus, aliquod desideraret exemplum, in memoriam reuocet, quo cõsilio Daniel fallacias sacerdotum Belis detexerit: qua ratione draconem occiderit: quo modo impudicos senes mendacij redarguerit, & etiam, qua arte sanctissima illa fœmina Iudith Holofernis caput preciderit. Confugiant ergo ad uiros iustos, tanquam ad oracula quædam, qui consilio egent: quia, ut ex

Ps. 140.

1. Cor. 2

Isa. 3.

Dan. 14.

Iudith. 13

ſacris diſcitur literis, eos dirigit, & per eos loquitur Deus. Huc ſpectat illud diui-
Deut. 32. næ ſcripturæ monitum: Interroga patres tuos, uiros uidelicet iuſtos, & prudentes; qui a conſilio, patres nominantur. Quamobrem, ſi in precio habentur qui iudicio pollent; qui ſalubria dant conſilia, cur uir iuſtus, cuius conſilia ſecura, ſana, & utilia ſunt plurimi non fiet? non laudabitur? qui de ſe cum ratione hæc diceret:
Iob. 29. Qui me audiebant, expectabant ſententiã, & intenti tacebant ad conſilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & ſuper illos ſtillabam eloquium meum. Expectabant me ſicut pluuiam, & os ſuum aperiebant, quaſi ad imbrem ſerotinum, &c.

A virtute fortitudinis.
Cap. XXIX.

Prou. 14. VIr ſapiens fortis eſt, & uir doctus robuſtus, & ualidus, inquit ſcriptura. Iuſtus autem, ut ex antedictis conſtat, ſapiens, & doctus eſt: erit igitur fortis, robuſtus, & ualidus. Quare, ſi ob fortitudinis uirtutem tantopere homines laudantur, & carminibus, & triumphis, & monumentis, ut Achilles, Æneæ, Alexandri, Romuli, Cęſares, Pompei, & Caroli, celebrã

tur,

cur, cur uir iustus ob eandem uirtutem lau dandus, ac honorandus non erit? cum re-uera robustus, & validus, & maxime fortis existat. Namque, is fortis censendus est, qui pro graui causa cum ratione, grauissimos labores, & cruciatus perpeti paratus est. Iustus autem pro iustitia retinenda, qua causa nulla potest esse grauior, & maior, millies in die uitam exponeret: quia nouit beatos esse eos, qui pro iustitia persecutiones patiuntur: quoniam ipsorum est regnum cœlorum, & quod uiolenti; hoc est fortes, rapiunt illud. Cur ergo fortis non habebitur? & tanquam fortis non laudabitur? Quoties iustæ fœmellæ, natura timidæ, & imbecilles, iustitia munitæ, pro iustitia, & religione retinenda, fortiter pugnantes, crudelissimorum hominum, & immanium ferarum uires, sua constantia, & fortitudine, uiriliter superarunt? Quoties fortissimos carnifices in torquendis iustis (ipsis inuictis, & infractis manentibus) robur defecit? Cogita Stephani lapides, Laurentij flammas, Sebastiani sagittas, Pontiani prunas, Pantaleonis ungulas, faces, & sartaginem, Catharinæ rotas, Iulianæ uirgas, Iulitę flagella, Maximæ & Donatillæ fel, & equuleum; & fortissimi, atq; inuictissimi Venantij, carceres, fustes, la-

Mat. 5.

Mat. 11.

pides, cruces, turres, & gladios. Nullum itaque ſæuitiæ, nullum crudelitatis genus, nulla ultima terribilia, in quibus ſuſtinendis fortitudo uerſari dicitur, timent iuſti: non carceres, non uerbera, non gladios, non forcipes, non rotas, non laminas, non feras, non equuleos, non cruces, non deniquc ignes; ſed hæc omnia, & ſi quæ sũt alia tormentorum genera, inuicto, infractoque animo perpetiuntur. Alij, quos mundus appellat fortes, expugnant oppida; iuſtus expugnat cœlum: illi caducum regnum pugnando acquirunt; iuſtus æternum: illi triumphant in mundo; iuſtus in paradiſo: illi agendo uincunt; iuſtus, et perpetiẽdo, quod maius eſt, victoriã reportat. Iuſtus itaque agit, & patitur, abſtinet, & ſuſtinet. Animaduerte optime lector, fortitudinis impij, & viri iuſti illuſtre exẽplum.

1. Reg. 3. Goliath uir erat altitudinis ſex cubitorum & palmi: & caſſis ærea ſuper caput eius: & lorica hamata induebatur: porro põdus loricæ eius quinque millia ſiclorũ æris erat: & ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat humeros eius: haſtile autem haſtę eius erat quaſi liciatorium texentium: ipſum autem ferrum haſtæ eius ſexcentos ſiclos habebat ferri: & armiger eius antecedebat eum. Hic uir fortis clamauit,

mauit,& dixit: Eligite uobis uirum,& descendat ad singulare certamen. Et qui iustitiæ fortitudine nõ erant muniti, fugiebant a facie eius, timentes eum ualde. At uero Dauid uir iustus licet ex fratribus esset minimus, puer, & pastor, & humanæ militiæ ignarus, audacter inquit. Nunc uadam, & auferam opprobrium populi. Itaque positis armis mundanis, quibus eum armauerant, quibuscum incedere nõ poterat, baculo, quo semper utebatur, sumpto; selectis quinque limpidissimis lapidibus de torrẽte, misit eos in pastoralem peram, & fundam manu tulit; & processit aduersus Philisthæum: qui ei maledixit, ac carnes uolatilibus cœli, se daturum, minatus est. Dixit autem uir iustus: Tu uenis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem uenio ad te in nomine Domini exercituum, qui dabit te in manu mea; & percutiam te & auferam caput tuum a te: & dabo cadauera Ppilisthijm hodie uolatilibus cœli, & bestiis terræ: ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israel. Et nouerit uniuersa Ecclesia hæc; quia non in gladio, nec in hasta, saluat Dominus: ipsius.n.est bellum, & non tradet nos in manus uestras. Et missa manu in pera tulit unũ lapidẽ, & fũda iecit, & circunducens, percussit Philisthæum in fron-

te eius,& cecidit in faciem suam super terram: & accepto inimici gladio, interfecit eum,caputque eius præcidit. En igitur singulare exemplum fortitudinis impij, & uiri iusti:in quo aperte cernitur,quãtum impij fortitudo, si quæ in eo est, ab ea, quæ in iusto reperitur, distet. Et,una mulier He-
Iudith.14. bręa, non ne fecit cõfusionem in domo Regis Nabuchodonosor? quo, factum est, ut qui tãquam mures æstimati fuerant, paruo numero, numerosum exercitũ fugauerint; & uictoriam de multo hoste reportauerint. In hunc etiam locum ueniunt egregia Sam
2.Mach.2 sonis facta, quæ in libris iudicum legũtur. Et quoties in sacris literis, & in ecclesiasticis legimus historijs, paucos uiros iustos, maximos impiorum exercitus superasse?
Deut. 7. Qui erant, ait diuina historia, uelut locu-
Nu. 13.
Ios 2.9.10 stę, monstra,& giganteum genus,uicerunt:
Iud. 12. & qui per unam uiam uenerunt, per septẽ
Deut 28. fugerunt,& nullus cõtra filios Israel ausus
Ios. 7. est mutire.Verum,cum est Anathema ĩ medio Israel,non potest stare coram hostibus suis, donec deleatur, qui eo contaminatus
1. Mach. 3. est scelere. Et ideo sapienter dixit fortissimus ille Iudas: Facile est concludi multos in manibus paucorum:& non est differentia in conspectu Dei cœli liberare, in multis, & in paucis: Non saluatur ergo rex per

multam uirtutem : & gigas non saluabitur Ps. 32.
in multitudine uirtutis suæ : fallax equus
ad salutem : in abundantia uirtutis suæ nõ
saluabitur. Huc referres etiam egregium
exemplum fortitudinis Iob, qui contra ho Iob. 1. 2.
mines, & Dæmones pugnãdo, omnium bo-
norum fortunæ, & corporis iacturam, con-
stanti animo ferendo, illustre omnibus po-
steris fortitudinis, & constantiæ reliquit ex
emplum. Denique, ut latissimum campum
breui excurram; quis non existimet eos esse
fortes, qui tres potẽtissimos inimicos, mũ-
dum, carnem, & Dæmonem uincũt? de qui
bus omnibus iustus uictoriam deportat?
Nanque, iustus mundum, & omnia quæ
sunt in mundo conculcat, & , ut Paulus lo- Col. 3.
quitur, mundus crucifixus est iusto, & iu-
stus mundo. Carni deinde renunciat, eique
mortuus est; immo extra carnẽ est. Postre- Rom. 8.
mo Dæmonem tanquam mancipium cate-
nis ligatum ducit. Hinc est, quod legimus
uiros iustos sæpissime Dæmoni insultasse,
eum ligasse ei tanquam imbecilli creaturę,
licet fortissimus sit, imperasse, eius caput
percussisse, abscidisse, & cõtriuisse. Et ideo
de uiro iusto scriptum est : Super aspidẽ et 1. Reg. 17. Iudith. 13
basiliscum ambulabis, & conculcabis leo Ps. 90.
nem, & draconem Potuit Dęmon uiros im Luc. 10.
pios, cum filia Raguelis dormientes occi- Tob. 6. 7.

dere; Tobiam uirum iustum, necare nõ potuit. Ex quibus omnibus colligere licet, uiros iustos fortissimos esse, & propterea omni laude dignissimos: impios uero imbeciles, debiles, infirmos, & effœminatos: Fugit enim impius nemine persequente: & timet ubi non est timor: Iustus uero, quasi leo confidens, absque terrore erit.

Psalm. 28.
Psal. 13.
Pro. 28.

A libertate, qua malos reprehendit, dum nullius faciem, & potentiam timet. Cap. XXX.

NOn possum non uehementer admirari uiri iusti firmitudinem, atque, vt ita dixerim, animi granditatem, cum animaduerto tantum habere roboris, ac celsitudinis, ut nihil uereatur, nihil timeat, prę ter Deum. Siquidem iustis dictum esse nouit: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest, & animam, & corpus perdere in gehennam. Inquit itaque audacter Iustus: Non timeo, quid faciat mihi homo. Hinc est, quod uidemus iustos pro religione, & iustitia, & ueritate retinẽda, forti atq; ĩtrepido animo, & magistratus, & principes, & alios in honore constitutos homines, cum ratio id postulat, reprehendere, & accusare: ueritatem palam dicere,

Mat. 10.
Psal. 17.

dicere, & tanquam Dei miniſtros, nullius
faciem, & potentiam timentes, acriter faci-
noroſos redarguere. Loquebar, dixit qui-
dam iuſtus, de teſtimonijs tuis in cõſpectu *Ps. 118.*
regum, & non confundebar. Huius rei, &
ſacræ literæ, & eccleſiaſticæ hiſtoriæ multa
nobis ſuppeditant exempla. Tu quidem ſce *2. Mac. 7.*
leſtiſſimus in pręſenti uita nos perdis, di
xit Regi ſecundus ex ſeptem fratribus; ſed
rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus
æternæ uitæ reſurrectione ſuſcitabit. Et po
ſtremus, ac adoleſcentior, eidem impio An
tiocho: Tu autem, o ſceleſtiſſime, & omniũ
hominum flagitioſiſſime, noli fruſtra extol
li vanis ſpebus in ſeruos eius inflãmatus;
non dum.n. omnipotentis Dei, & omnia in
ſpicientis iudicium effugiſti: Non obedio
pręcepto regis, ſed pręcepto legis, quæ da-
ta eſt nobis per Moyſen: Tu uero qui inuẽ
tor omnis malitiæ factus es in Hebræos, *Dan. 3.*
non effugies manus Dei. Tres pueri, nullas
crudeliſſimi Regis minas timentes, conſtá
ti animo ſe nolle ſtatuam auream adorare
dixerunt; nec fornacem ſeptuplum incen- *1. Mach. 1*
ſam timuerunt. De alijs quoque legimus,
potius elegiſſe mori, quam cibis coinqui-
nari immundis, & noluerunt infringere le- *1. Reg. 13*
gem Dei ſanctam, &c. Samuel palam redar *3. Reg. 18*
guit Saulem, cum ei ſtulte egiſſe dixit: Elias *Luc. 3.*
Acha-

Achabum: Ioannes Herodem, & Iudæos: Ambrosius Theodosium Imperatorem: Apostoli nullos magistratus, nullas pœnas timuerunt, ut ueritatem, & iustitiam inta-
Act. 5. ctam conseruarent: Ibant gaudentes a conspectu concilij, & aperte dicebant, obedire oportere Deo, magis quam hominibus. Denique, quoties sanctæ Virgines, intrepida fronte, tyrannos crudelissimos reprehenderunt, & eorum minas contempserunt? quarum constantiam qui cõsiderauerit, Socratis, Anasarchi, Phocionis, Scæuolę, Metelli, ac aliorum, quos humana philosophia admiratur, firmitudinem, parui faciendam esse putabit. Et sane, quid est, quod uir iustus sibi ab homine mortali timeat? qui
Isa. 51. quasi fœnum, ita arescet: quem tinea, tanquam lanam, deuorabit; & vermis tãquam vestimentum comedet: cum Deus sit in eo, & per eum loquatur, eumq; defẽdat? Quid inquam est, quod iusti timeant opprobriũ hominum, & eorum blasphemias; cum ipsis dictum sit: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum: nolite timere, nec paueatis: confortamini, & estote robusti,
Ios. 10. &c. Potest itaque dicere iustus: Dominus
Isa. 50. Deus auxiliator meus; ideo non sum cõfusus: ideo posui faciem meam, ut petram durissimam: & scio quoniam non confundar.
Iuxta

Iuxta est, qui iustificat me: quis contradicet mihi? Stemus simul: qui est aduersarius meus, accedat ad me. Atqui, impius, tã quam stultus, non timet Deum, qui potest occidere animam, & formidat homines, Mat. 10.
qui possunt occidere corpus: & si ad præsentiam Iudicis uenerit, pallescit, contremiscit, fari nequit, aspectu, & oratione con sciẽtiam, qua se accusari sentit, manifestat. Hęc sancta in uiro iusto audacia, hæc fidẽtia; qua, nec malum futurum horrescit, nec præsens curat, qua nullam humanã timet personã, qua ijs formidabilis existit, quos iustitia, spoliatus timeret, mirum in modũ eius dignitatem amplificat. Vos, uos igitur, o iusti, uestra iustitia armati, Regum præsentiam non timetis, improbis quibuscunque resistitis, ueritatẽ palam defenditis, & Deo magis quam hominibus, ut par est, Act. 5.
obeditis.

Vir iustus nihil timet, sed semper, & ubique impauidus existit.

Cap. XXXI.

NOn modo is, quem describimus, uir, omnia suscipit, & audacter aggreditur pericula, & honesta quadã audacia nullius ueritus personã, ueritatem palam profi

tetur

tetur, ac uitia damnat; sed etiam, quod est quid singulare, & inuicti animi, ad omnia grauissima incommoda, & impēdentia mala, se intrepidum præbet: Et ideo cum nihil timeat, nihilq; reformidet, in quadam maxima securitate uiuit. Id, quam bonum, quāque desiderabile, & iucundum sit, ij norunt, qui aliquando uitam cum timore vixerunt: quæ uitę ratio, non tam uita, quam mors quædam censenda est. Hoc, quod in pręsentia affirmamus, ita certum, exploratumque est, ut etiā ethnici scriptores, id apertissime docuerint. Et, ut unus loco sit omnium, quidam hac de re, ita scripsit.

Hor. lib. 1 Ad. 22. Is, qui integer est animi, qui integram, & minime culpabilem uitam ducit, & est sceleris purus, qui castas, purasque a sanguine manus habet; cum nihil timeat, cum vbiuis terrarum omnino secure uiuat; nullo eget armorum genere: non iaculis, non arcu, non pharetra uenenatis sagittis plena: siue is per syrtes æstuosas, siue per inhospitalem caucasum, siue per alium quemuis periculosum locum iter facturus sit. Vbi vbi itaque locorum sit, uitæ suæ integritate armatus, sua recta consciētia securus, nihil malorum timet. Et alio loco: Virum iustum, qui recti propositi est tenax, qui a suscepto rectæ uitæ cursu

non

non recedere decreuit, non animi iudicum furore incensi, non tyráni minaces vultus, non maris procellæ, non fulmina commouent, uel conturbant: immo, etiam si ipsum cœlum ruat, nõ terrebitur ruinis, sed impauidus permanebit. Et hac arte, uirtute nimirum, & iustitia plerosque homines immortalitatem adeptos fuisse, ethnici existimarunt. Horum duorum locorum, quos attuli, sententiam, ego interdum uehementer mirari soleo, cum animaduerto, hominem uero lumine orbatum, tantum integritati uitæ, & iustitiȩ tribuisse, ut dixerit, uiros iustos, tanquam intrepidos, & securos ubique uiuere, & uersari, & tanquam impauidos nulla, etiam si cœlum fractum laberetur, posse ratione terreri. Et quis nõ appellet impauidum eum, qui diuino nixus auxilio, dicere audacter potest: Non timebo millia populi circundantis me: In Deo meo transgrediar murum: eũ inquam, de quo scriptum est: in uastitate, & fame ridebis; & bestias terrȩ non formidabis; non timebis calamitatem cum uenerit. Iustus itaque non timebit a timore nocturno, a sagitta uolante in die, a negocio perambulante in tenebris, ab incursu, & dȩmonio meridiano: cadent a latere eius mille, & decem millia a dextris eius:

Psalm. 3.
Ps. 17.
Iob. 5.
Psal. 90.

Psal. 26. Dominus, inquit iustus, est illuminatio
mea, mea uidelicet felicitas, is per quem
mihi omnia feliciter succedunt, qui mihi
in periculis prælucet, & salus mea, quem
timebo? Dominus protector uitæ meæ, a
quo trepidabo? Si insurgant aduersum me
castra, non timebit cor meum. En, ut aper
te uir iustus animo impauido se esse de-
monstrat. Causa autem prima, cur hic uir
securus incedat, & impauidus uiuat, est;
quoniam Deus est in ipso, & pro ipso: quia
Deus sub umbra alarum suarum eũ tegit,
& scuto bonę uoluntatis, & ueritatis suæ
Psalm. 5. circundat. Propterea iustis dictum esse le-
gimus: Non enim eritis uos qui dimica-
2. Par. 20. bitis; sed tantummodo confidenter state,
& uidebitis auxilium Domini super uos, o
Exo. 14. Iuda, & Ierusalem: nolite timere, nec pa-
ueatis. Et alibi: Dominus pugnabit pro uo
bis, & uos tacebitis. Altera causa est, quo-
niam nihil putat sibi timendum esse præ-
ter culpam, qua cum careat, nihil est cur
Pro. 10. timeat. Cetera mala, quæ alij timent, cum
nihil sibi obesse posse certo sciat; immo,
cum certum omnino habeat, ea sibi utili-
tatem, & gloriam afferre, læta fronte exci-
pit, & forti animo sustinet. Ecce igitur, quã
bonum, & quam iucundũ sit, timere Deũ;
quem qui timet, nihil timet, ac propterea

secure

ſecure ubique uerſatur, & uiuit. Qui am- Pro. 10.
bulat, inquit ſapiens, ſimpliciter, ambulat
confidenter. Hic præcipuus in hac uita iu-
ſtitiæ fructus, tam ſuauis, tam dulcis, tam
optabilis eſt, ut omnes ad iuſte uiuendum
allicere deberet. Impius autem, cum etiam Pro. 28.
nemine perſequente, fugiat; cum præcipua
Dei cura ſit deſtitutus, cum in protectio- Psal. 90.
ne Dei cœli non commoretur, cum malæ
actę uitę conſcientia eum accuſet, ad ſin-
gulos quoſque rumuſculos titubat, expaue
ſcit, labaſcit; nullam ubi ubi ſit ſecurita-
tem habet; ſuam timet umbram. Si qua,
uel ſeditionis, uel belli, uel peſtis, uel alte-
rius calamitatis ſuboriatur ſuſpicio, com-
mouetur, tremit, concutitur, cum ſuę ini-
quitatis debitas expectet pœnas. Iuſtus ue-
ro, etiam ſi peſte corrumpantur omnia,
uel bello cuncta flagrent, aut incendio ter-
ra conſumenda ſit, nihil timet: ad ſummā,
etiam ſi, ut ille ſcripſit, cœlum ruat, im-
pauidum ferient ruinę. Tandem, ut hunc
locum luculenta ſcripturæ auctoritate cō-
cludam, non timebunt iuſti, dum turbabi-
tur terra, & transferentur montes in cor Pſalm. 45
maris, hoc eſt, etiam ſi terra ita commo-
ueatur, & concutiatur, ut montes in pro-
fundum mare transferantur; dum ita tur-
babuntur, & frement aquæ, ut prę nimia

aquarum agitatione, & ui, concutiantur montes: nulla denique tanta malorum uis ingruet, ut uiros iustos, qui tali, ac tãta fiducia sunt armati, terrere queat: quia flu minis impetus, abundans uidelicet Spiritus sancti gratia, lætificat ciuitatẽ Dei, quę est uir iustus: ac proinde semper in pace

Psalm. 4. dormit, ac requiescit.

In viro iusto omnipotentiam quandam esse demonstratur. *Cap.* XXXII.

VT hactenus uiri iusti fortitudinem, cõstantiam, fiduciam, ac securitatem, multum amplificasse mihi uideor: pariter etiam pro rei ueritate, & dignitate, me non satis dixisse, intelligo. Propterea, ut ista omnia adhuc magis illustrentur, ei omnipotentiam quandam tribui posse, demonstrare conabor, ut quantum ipsi debetur, si tamẽ, id a me pręstari poterit, tribuatur. Dixit Paulus, & mentiri non potuit: Om-

Phil. 3 nia possum in eo, qui me confortat: quam sententiam, quiuis iustus non arroganter usurparet. Si ergo diuus Paulus poterat omnia, erat sine dubio, ut quidam uir pius & doctus conclusit, omnipotens. Et quis non iudicet eum omnipotentem, qui dicere

Rom. 8. re potest: Quis me separabit a caritate

Chri-

Christi? tribulatio,an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? & item: Certus sum,quia neq; mors,neque uita,neque Angeli,neque fortitudo,neque altitudo,neque profunditas, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei. Agnoscamus itaque necesse est omnipotentiam aliquam in eo, quem nullus corporis cruciatus,nulla persecutionum magnitudo,nõ mors,quæ omnia uincit,non Angeli, non Archangeli, non dominationes,non uirtutes,non denique potestates ipsæ a Christo diuellere queunt. Quis nõ iudicet eum omnipotentem, qui ita potens est,ut non peccet? Iustus autem, scriptura dicit, non peccat: quia dum manet in iustitia, in Deo manet, cuius auxilio fultus, omnia, ut pauloante diximus, potest: erit igitur omnipotens; cum id uincat & superet, ad quod tollendum, & superandum, omnipotens Dei filius uenit, cuius omnipotentia, peccati regnum superatum est. Ad hęc, uir iustus, non modo mundũ, qui potens est, & carnem, quæ est potentior, sed etiam Dęmonem, cuius tanta est potestas, ut nulla alia ei cõparari queat, uincit: Cur igitur ipsi omnipotentiam quãdam non tribuemus? Deus autem pacis, dixit Paulus cum iustis loquens, conterat

1.Ioan. 3

1.Ioan. 5.

Iob.41.

Rom. 16. Satanam ſub pedibus ueſtris velociter. Huc facit, quod de Samſone legimus: Irruit autem
Iud. 14. Spiritus Domini in Samſon, & dilacerauit leonem, quaſi hœdum in fruſta decerperet, nihil omnino habens in manu. Et alibi: Irruit ſpiritus Domini in eum, & ſicut ſolent ad ardorem ignis ligna conſumi; ita uincula quibus ligatus erat, diſſipata ſunt, & ſoluta. Hęc, & alia, quæ ab illo uiro fortiſſimo facta ſunt, a iuſtis ſpiritualiter fiunt. Hanc eandem, quam hoc loco docemus ueritatem, hęc demonſtrant, iuſtorum, quæ in ſacris literis leguntur, uerba.
Rom. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? atqui Deus eſt pro iuſtis, cum ſcriptum ſit; cum
Pſalm. 40 ipſo ſum in tribulatione, eripiã, eũ & glorificabo eum. Quis ergo contra iuſtos? qui cũ omnipotentem a ſe eſſe ſentiant, audacter dicunt: Si Deus pro nobis qui cõtra nos? Propterea uir quidam, cum hoc optime intelligeret, pręotenti Deo dicebat: Pone me
Iob. 17. iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra
Pſalm. 24. me: Deus autem, ut ſacra docent eloquia, ſemper eſt prope timentibus ſe. Neminem igitur iuſtus timebit; nihil reformidabit, omnia poterit in eo, qui ipsũ corroborat.
Deu. 11. Idcirco iuſtis dictum eſt: Nemo ſtabit con
Cant. 6. tra uos: ſiquidem terribiles ſunt, ueluti caſtrorum acies ordinata. Quis ergo uirum

iuſtum

iuſtum infinita Dei potentia armatum, & munitum, poterit expugnare? Quod ſi nulla potentia ſuperari poteſt; cur in eo omnipotentiam quandam reperiri negabimus? Ad demonſtrandum, & amplificandum, quod nunc docemus, facit, quod de quodã uiro iuſto, legimus, nimirum de Iacob, cũ Deo luctatum fuiſſe, nec uinci potuiſſe. Ecce, uir, ait ſcriptura, luctabatur cum eo, uſque mane. Qui cum uideret, quod eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius, & emarcuit: dixitque ad eum: Dimitte me: iam.n. accedit aurora. Reſpondit: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. Ait ergo; quod eſt nomen tibi? Reſpondit, Iacob: At ille: Nequaq̃, ĩquit, Iacob appellabitur nomẽ tuũ, ſed Iſrael.i.p̃ualens Deo, quoniã ſi contra Deũ fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis? Huc facit, quod in ſacris ſcripturis legimus, uiros iuſtos ſuis orationibus interdum Deum, quadam ratione coegiſſe, ſeu impediuiſſe. Propterea Moyſi pro populo oranti dicebat deus: Dimitte me, ut iraſcatur furor meus cõtra eos: & deleam eos, & faciam te in gentem magnam. Amplius, ad expugnandum cœlum, & ad uim in ipſum faciendã, opus eſſe quadam omnipotentia negaret nemo, de qua re ſcriptum eſt: Regnum cœ-

Gen. 32.

Exho. 32.
Deut. 9.

Mat. 11.
Luc. 16.

lorum uim patitur, & uioleti rapiunt illud: at uiri iusti, cœlum expugnant, cœlo uim inferunt, cœlum, pro iustitia pugnãdo sibi iuste acquirunt; de quo legitur: Beati qui persecutiones patiuntur propter iustitiam,
Mat. 5. quoniam ipsorum est regnum cœlorũ: cur ergo eos omnipotẽtes non appellabimus? Denique, ne rem incredibilem docere uideamur, adhuc id, quod aliquibus præter opinionem uideri posset, auctoritate ipsius
Mat. 17. ueritatis confirmemus. Cum Apostoli propter incredulitatem Dęmonium a lunatico expellere non potuissent a Christo, reprehensi sunt: quibus, inter alia, dixit: Amen
Luc. 17. quippe dico uobis, si habueritis fidẽ sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, illuc, & transibit; & nihil impossibile erit uobis. Cur ergo uirum iustum, qui fidẽ habet, ob quam ei nihil est impossibile,
Gers: omnipotẽtem, &, ut cum quodã uiro pio, & docto loquar, omnipotentissimum, non appellabimus? Ceterum, cum hanc uim, uiro iusto tribuimus, nihil, Deo simpliciter omnipotenti, detrahimus: immo multum damus, quod propter benignitatem, & omnipotentiam suam, creaturæ suæ tantum uirium tribuere uoluerit. Gaudeant igitur, & lætentur iusti, agnoscant fortitudinem, constantiam, atque omnipotentiam suam, Deo

tanti

tanti boni largitori honorem, & gloriam reddant. Contra uero, agnoſcant impij imbecillitatem, infirmitatem, & impotentiam ſuam, qui omnibus inimicis uel leuiter aggredientibus cedunt, in quauis procella naufragium faciunt, atque quouis leui tranſuerberantur uerbulo.

A victoria, quam de ſeipſo refert, dum omni ex parte ſeipſum vincit.
Cap. XXXIII.

SVmmis laudibus ea, quæ de bellicoſis hoſtibus refertur uictoria, a grauiſſimis ſcriptoribus ſemper ornata, & celebrata fuit: quæ, licet ſit maxima: tamen, non eſt tota Imperatorum; cum partem milites, partem locorum oportunitas, partem commeatus, partem denique fortuna ſibi uendicet. Sed alia quædam reperitur uictoria, quę, ut eſt omnium difficillima, ita eſt maxima, ac proinde maxime omnium cõmendatione digna. Hæc autem ea eſt, quã quis ſeipſum uincendo, de ſeipſo refert. Hanc ſapientum nemo non laudauit, ac omnibus uictoriis non præferendam cenſuit: quam, qui adeptus eſt, ut fortiſſimus, & maxime inuictus, ſummis ut in cœlum feratur laudibus perdignus exiſtit. Qui

post bellicam uictoriam, clementia, in uictos utitur, seipsum uincens, ipsam uictoriam, iram, & superbiam cohibendo, uincit: quam ob rem, summus orator, summum Imperatorem, summopere laudauit, quod seipsum in uictoria, inimicis ignoscendo, uicerit: quam uictoriam, omnibus rebus ab eo fortiter gestis sapienter præferendam existimauit, & omnino prætulit. Cogita hoc loco, quot, quantaque bella, Imperator ille, Cæsar uidelicet, confecerit, quoties cum inimicis manus conseruerit, quot hostes necauerit, quot nationes deuicerit, quot uictorias reportauerit, quoties demum gloriosus triumphauerit; & intelliges, quibus laudibus dignus fuerit. Deinde, cōfer has omnes laudes, cum una sola laude, quę ei, ob unam, quam de seipso, iram frangendo, retulit uictoriam, debetur; & animaduerte, quod plane uerissimum est, hanc unam, alijs omnibus multo illustriorem fuisse, cum hæc sit laus, & gloria uictorię, de omnibus uictoriis, & tota uincentis, & intelliges, quanti hæc facienda sit: ut merito sapientes omnes, uictoriarum maximam hanc esse dixerint. Ceterum, cum iste insignis Imperator, vnū tantum uicerit uitium, cum unam solam animi perturbationem compresserit, uni-

cam quoque de ſeipſo retulit uictoriam. Atqui, uir iuſtus, cum omnia ſibi ſubiiciat; *1. Ioan. 4.* cum omnes ſuos hoſtes, mũdum, carnem, & Dæmones vincat; cum omnia uitia proſternat; cum omnes cupiditates frænet, & propterea omni ex parte uictorioſus incedat, quibus, quantiſque laudibus ornandus, & cumulandus erit? Illuſtres ſane, & eximiæ ſunt hę uiri iuſti uictoriæ, quas de potentiſſimis hoſtibus ſuis refert; ſed adhuc una reſtat, quæ eſt multo aliarum maxima. Nam, cum de tot ingentibus uictoriis, quas de inimicis internis, & externis refert, non ſe efferat, & ſibi tot uictorias non adſcribat, tertiam quandam ſupremã, ac longe pręſtantiſſimam iterum de ſeipſo uictoriam deportat: dum una cum beatis ſpiritibus dicit: Benedictio, & claritas, *Apoc. 7.* & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & uirtus, & fortitudo, Deo noſtro in ſæcula ſæculorum. Quibus ergo literis, quibus linguis, quibus triumphis, quibus tandẽ monumentis uir iuſtus decorandus erit? cum tot bella confecerit, tot inimicos ſuperauerit, toties ſeipſum omnem in modum uicerit? Clarus Cæſar ob tam multas de inimicis relatas uictorias; multo clarior ob unam de ſe uictoriam relatam; ſed non clariſſimus, neque inuictiſſimus, neq;

omnino gloriosissimus, cũ a multis uitiis, & speciatim ab regnandi cupiditate caperetur, cui tanquam ignauus inseruiebat. At uir iustus, cum non modo externos, sed etiam internos hostes uincat, cum non unum, uel alterum uitium, sed uitia omnia superet, & cupiditates omnes frangat, & propterea seipsum omnino uincat, clarus, clarior, clarissimus, gloriosissimus, & inuictissimus existimandus est. Gaudete ergo iusti, uim iustitiæ uestræ agnoscite: Cæsares rerum fortiter gestarum gloria, uere uincitis; dum uosipsos omnino superatis, & Deo gloriam datis. De impio autem, quid dicemus? cum nec se, nec inimicos uincat, sed ab omnibus uincatur, & captiuus ducatur; ita ut non uictor, sed uictus, non clarus, sed obscurus, non gloriosus, sed ingloriosus habendus sit.

A virtute patientiæ, qua patiendo vincit. Cap. XXXIIII.

EAm potissimum humana philosophia fortitudinis partem laudat, quæ in agendo, & uincendo posita est: Christiana uero schola, ei parti primum tribuit locũ, quæ libenter patitur, & se uinci sinit; & dum uincitur, uincit; in quo patientiæ uir

tus uersatur. Propterea, in laudem uirtutis huius sancti, & illustres uiri, integros scripserunt libros: cuius, quot sunt laudes, totidem etiam uiri iusti erunt, qui hac una potissimum uirtute, & iustitiam acquirit, & acquisitam conseruat, & auget, ac tādem gloriam consequitur. Quoniam, si Christus non est ingressus in gloriam suā, nisi per patientiam: si Christo non fuit dictum, sede a dextris meis, nisi quia de torrēte in uia bibit, hoc est, nisi quia summas tribulationes perpessus est; quo modo in eandem gloriam intrabit alius quispiam, nisi similis fiat Christo, & mēbrum Christi? cum non intret in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius uidelicet Dei, qui uenit de cœlo, & qui ipsius sunt membra, ueri Christiani. Et Pater, eos prædestinauit, & elegit, quos præuidit conformes fieri imagini Filij sui: quæ conformatio in perpessione malorum priuatim posita est. Propterea Apostoli, non tam de præclara Apostolatus dignitate gaudebant, quam, quod digni facti essent pro nomine Christi contumeliam pati. Nihil enim potest uiro iusto optabilius, nihil honoratius, nihil illustrius accidere, quam pro religione, & Dei honore sanguinem profundere. Ideo de Eleazaro legimus: At ille gloriosissimā

Tert.
Cypr.
Act. 14.
Ps. 109.
Ioan. 3.
Rom. 8.
Act. 5.
2. Mach. 6

mor-

mortem,magis quam odibilem uitam cõplectens, voluntarie præibat ad suppliciũ. Intuens autem quemadmodum oportet accedere patienter sustinens,destinauit nõ admittere illicita, propter uitæ amorem. Quid Iob tam illustrem reddidit, nisi patientia? Quid celebrem Antonium apud posteros fecit, nisi patientia? Quid innumeros,ne singulos numerem,sanctos,Christo similes reddidit, nisi patientia? Finge, si percipere cupis amice lector, quanta sit patientiæ præstantia,esse duos, quorum alter quotidie a matutino tempore ad uespertinum usque, ecstasi afficeretur maxima,atque ad rerum pręclarissimarum naturas,& proprietates contemplandas raperetur; ita ut omnium creaturarum corporatarum, ac corpore expertium essentias intueretur, & qua ratione Deus omnia fecerit,omnia sustentet, & gubernet omnia, cognosceret,& amplius,Deus,ei,quidquid in terris fit,& fieri debet, reuelaret, & denique,ueluti Paulus, ad tertium usque cœlum raperetur, ibique arcana, quæ non licet homini loqui,audiret: alter uero,nihil horum uideret, & intelligeret; sed tamen aliquid incommodi æquo animo pro gloria Christi pateretur: huius longe melior, quam illius esset condicio. Quia, ni fallor, non

S. Alber. ep. Arel.

2.Cor. 12.

non potest in hac uita cognosci, quanti sit ponderis, etiam minima pro honore Dei, & Christi, malorum perpessio. Huc facit quod uir quidam, magis diuina, quam humana doctrina peritus, & in sua religione in qua uiuebat uitæ exemplo conspicuus, mihi semel dixit. Certius esse signum, quempiam esse in hac uita iustum, siue sanctum; si patienter pro Dei gloria aduersas res suf ferret, quam si miracula ederet: quod ego verissimum esse arbitror. Quandoquidem sine gratia, qua homo fit iustus, & amicus Dei, fieri miracula possunt, & idcirco, in die iudicij quibusdam, qui in nomine Christi prophetarunt, dicetur: Nunquam noui uos: at patienter pro Dei gloria calamitates ferre, sine Dei gratia, potest nemo. Ad hæc, si quis particulam ligni, in quo Christi corpus affixum fuit, haberet, præclare secum actum esse existimaret: at longe præclarius agitur cum eo, qui molestias & tribulationes pro Christo patitur, per quas similis Christo fit, & passionis Christi uim, participat, ac ueluti quidam crucifixus euadit. Quare, merito iustus ille, de quo supra mentionem fecimus, neque ætatis, neque amicitiæ, neque supplicij rationem habens, nullo modo legem transgredi diuinam uoluit: sed constanti animo

Romual. Camal.

Mat. 7.

2. Math.

dixit: Quam ob rem fortiter uita excedo, senectute quidem dignus apparebo: adolescentibus autem exemplum relinquam, si prompto animo ac fortiter pro grauissimis, ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. In cuius laudem, hęc a Spiritu sancto scripta fuere: Et iste quidem hoc modo uita discessit; non solum iuuenibus, sed, & uniuersæ genti memoriam mortis suę ad exemplum uirtutis & fortitudinis
1. Pet. 3. derelinquens. Et quis est igitur, ut ait Apostolorum princeps, qui uobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed, & si quid patimini propter iustitiam, Beati. Quare, merito quidam scripsit: Qui nouit pati, est uictor sui, dominus mundi, amicus
Tert. Christi, & hæres cœli. Tantum hęc uirtus Deo placet, ut ob iustorum patientiã summopere delectetur, eamq; cumulatissime præmiet: nec immerito. Nam, patientia omnia eius placita tuetur, omnibus mandatis eius interuenit; fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adiuuat, humilitatẽ instruit, pœnitentiam expectat, exhomologesim adsignat, carnem regit, spiritũ seruat, linguam frenat, manum continet, tentationes inculcat, scandala pellit, martyrium consummat, pauperem consolatur, diuitem temperat: infirmum non exten-

dit, ualentem non consumit: fidelem delectat, gentilem inuitat, seruum domino, & dominum Deo commendat: fœminam exornat, uirum approbat: amatur in puero, laudatur in iuuene, suspicitur in sene: in omni sexu, in omni ætate formosa est. Cuius formositatem ex hac ipsius descriptione melius cognoscere poteris. Vultus illi tranquillus & placidus, frons pura, nulla mœroris aut iræ rugositate contracta; remissa eque in lætum modum supercilia: oculi humilitate, non infelicitate deiecti: os taciturnitatis honore signatum: color, qualis securis & innoxiis: motus frequens capitis in diabolum, & minax risus: amictus circum pectora candidus, & corpori impressus: ut qui nec inflatur, nec inclinatur: sedet in throno spiritus, quem tertio uidit Elias. Quas omnes patientię laudes in uirum iustum hac singulari uirtute ornatum transferre utique licebit. Sed, ut adhuc apertius huius uirtutis uim pius lector percipiat, quid sex doctores de tribulationum perpessione aliquando dixerint, diligenter attendat. Primus: si quid melius, & conducibilius in hac vita esset, id amicis suis, filio suo, Deus dedisset. At cum his omnibus patiendi occasiones speciatim præbuerit, nihil utique erit tribulationum pa

Apud Io. Gers. par. 4

tientia

tientia melius. Secundus: ſiquis ſine pec cati macula,uti Chriſtus, triginta tres annos,& ſine corporali cibo uiueret, & cum Angelis, uti Magdalena, ſermonem haberet; non poſſet ſic mereri, ut is, qui aliquã tribulationem pro amore Dei patitur. Tertius: ſi omnes ſancti, & Chriſtus oraret pro perſona aliqua, ei tantum meriti non acquireret, quantum ſibi ipſa per patientiã in una tribulatione acquirit. Quartus: Adoramus Crucem, quia Saluator pependit in ea per aliquot horas: ſed magis ado rare deberemus tribulationem, quam Dominus per totam uitam ſuſtulit. Quintus: ſancti minus eligerent dimittere minimã mercedem, quam acquiſiuerunt in tribula tione, quam renunciare uiſioni beatificæ uſque ad diem iudicij. Sextus: tres aſſigna uit rationes, cur tribulationum patientia non delectemur, & tribulationes hilari ani mo non excipiamus. Prima eſt, quia Do minum parum amamus: altera, quoniam parum de mercede cogitamus: tertia, quia dolorem paſſionis Chriſti non ſentimus. Hęc fere illi: quę omni animaduerſione digna ſunt. Nemo igitur ſit, qui uirum iuſtũ tali, ac tanta uirtute ornatum non laudet, non ueneretur. Si quidem melior eſt uir
Prou.16. patiens uiro forti: & qui dominatur ani-

mo ſuo expugnatore urbium. Beati ergo iuſti, qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cę lorum: Gaudete, & exultate iuſti; quoniã merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Quamobrẽ cum uir iuſtus, uelut bonus latro vna cum Chriſto patiatur, eam uocem audiet: Hodie eris mecum in paradiſo: Impius uero tanquam iniquus latro, uelit, nolit patitur; & cum pro Chriſto pati nolit, & patiãtiæ uirtute careat, & in blaſphemias prorumpat, tandem propter impatientiam dãnabitur. Mat. 5. Luc. 23.

A virtute manſuetudinis, & humilitatis Cap. XXXV.

SApienter mihi dixiſſe uidentur ij, qui patientiam, antidotum uitæ, & morum magiſtram eſſe dixerunt: cum per eam omnes animi morbi curentur; & uirtutes omnes, preſertim uero manſuetudinem, & humilitatem, ab ea homines doceantur: quas duas uirtutes Chriſtus Dominus ſpeciatim ſuos diſcipulos docuit, cum dixit: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde: Quas etiam exemplo monſtrauit, cum, licet grauiſſimis, & indigniſſimis ſupplicijs afficeretur: tamen, tanquam agnus coram tondẽ Mat. 11. Iſa. 53.

te,

te se gessit. Vir itaque iustus a suo magistro edoctus, quamuis celso, inuictoque animo præditus, & prestantissimis uirtutibus ornatus sit: tamen, mansuete, & summisse se gerit: cum nihil possit eam mentem efferre, quæ semel pro Dei gloria se humiliauit. Tanti itaque Dominus hanc uirtutẽ fecit, ut hanc unam priuate suos discipulos docere uoluerit. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Finge, pie lector, te filium Dei, maiestatem illam immensam in humana carne latentem, se se tibi offerentem, ac tibi speciatim dicentem: Disce a me, quia
Phil. 2. mitis sum: siquidẽ, cum sim, gloria, ęqualis Patri, formam hominis, & hominis serui,
Psalm. 21. & serui peccatoris, accepi; & ita me depressi, ut non homo, sed uermis, & abiectio plebis factus, & cum iniquis deputatus sim.
Luc. 22. Quomodo, si humana superbia hæc animaduerteret, non se comprimeret? non se frangeret? Quis tantam mansuetudinem, tantamque abiectionem non admiretur? Quis
Mat. 5. humilitatem, cum eam Filij Dei maiestas, ita illustrem, & gloriosam reddiderit, non amplectatur? Et hinc est, quod tantopere in diuinis literis hęc laudatur uirtus, & in-
Mat. 9. ter beatos, mites nominantur: Beati mites quoniã ipsi possidebunt terram. Huc facit illud: Misericordiam uolo, & non sacrificium.

cium. Et rursus:Non coques hœdum in la Ose. 6.
cte matris suæ: quo pręcepto omne genus Exo. 23.
crudelitatis damnari uidetur. Placet itaq;
mirum in modum Deo hęc mansuetudinis
uirtus, quā etiā cumulatissime remunerat:
ideo legimus: Exaltauit mansuetos in salu Ps. 146.
tem, suscipiens mansuetos Dominus; humi
lians autem peccatores usque ad terram: Psalm. 36.
Mansueti hæreditabunt terram, & delecta-
buntur in multitudine pacis: Dispersit su-
perbos, & exaltauit humiles. Propterea me
lius est humiliari cum mitibus, quam diui-
dere spolia cum superbis. Eorum, qui sunt Pro. 16.
hac uirtute ornati, Deus priuatim oratio- Iudith. 9.
nes excipit: quia superbi a principio ei nō
placuerunt; sed humilium & māsuetorum
semper ei placuit deprecatio. Ad quem .n.
respiciam, dicit Dominus, nisi ad pauper-
culum, & contritum spiritu, & trementem Isa. 66.
sermones meos? Quid hoc promisso hono 5. Eph.
rabilius? quid hoc honore præclarius? Res Luc. 1.
picit itaque Deus humilitatem, & orationē Psalm.
humilium; & deponit superbos, & exaltat
humiles. Ob hanc uirtutem Moyses uir iu-
stus ualde laudatus fuit: de quo legitur. In Eccl. 45.
fide, & lenitate ipsius sanctum fecit illum: Nu. 12.
& elegit eum ex omni carne. Fuit.n. mitissi 12.
mus super omnes homines, qui moraban- Gen. 46.
tur in terra. Hac uirtute iustus Iacob iratū

Gen. 45. fratrem placauit. Hac uirtute Ioseph non modo iniuriam a fratribus acceptã non est ultus, sed eos multis officijs affecit. Hac virtute iustus Dauid uim, & iniustitiam Saulis
1. Reg. pertulit: qua etiam uirtute nixus, aliquando hunc in modum orauit: Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.
Ps. 131. Tanta mansuetudine aliqui uiri iusti prędit fuerunt, ut bellue ad eos confugere nõ dubitauerĩt. Aper a uenatorib⁹ actus ad deicolum abbatem confugit: in cuius gremio se tutum fore putauit. Quidam alius pariter ad se fugientem aprum tutatus est, & canibus insequentibus, ne eum tangerent, imperauit. Passeres de manu Remigij Remensis archiepiscopi certatim cibum sumpsisse legimus. Idem de Iudoco Regis Britanniæ filio scribitur. Non solum quæ narrauimus exempla demonstrant uirum iustum esse mãsuetum, & humilẽ; uerũetiam ipsa id ratio docet. Quoniam, si hic uir nõ esset humilis, iustus esse non posset: quia ei deesset fundamẽtum iustitiæ humilitas: si non esset mitis, Deum ipsum non respiceret, non exaudiret, non susciperet, non exaltaret: & denique, si non esset mitis, non abũdaret pace; qua, qui non abundant, impij sunt. Vir ergo iustus hac uirtute ornatus, neminem despicit, nemini se pręfert, sed po-

Apud. Mar. Marul.

tius

tius omnibus se subijcit, omnes amplectitur, omnes honorat, omnes iuuat: non contendit, non clamat, uox eius non auditur in plateis, arundinem quassatam non confringit, & linum fumigans, non extinguit. Vbi itaque iustus hac uirtute se depressit, ab eo, qui humilia respicit in cœlo, & in terra, de stercore erigitur, & cum principibus populi sui collocatur. Est homo marcidus, ait scriptura, egens recuperatione, plus deficiens uirtute, & abundans paupertate, & oculus Dei respicit illum in bono, & erexit eũ ab humilitate ipsius, & exaltauit caput eius, & mirati sunt in illo multi, & laudauerunt Deum. Quis ergo uirum iustum tanquam mansuetum, & humilem non laudet? non commendet? Eum inquam uirum, qui gaudet contumelia, Deum in aduersis rebus laudat, iratos suauitate mitigat, in angustijs est fortis, in pugna trãquillus, sub imperio lętus; qui pacifice uiuit, summisse se gerit; qui, a fraude, a liuore, a detractione & a garrulitate abhorret; & denique is, quẽ Deus respicit, exaudit, & suscipit. Merito igitur sapiens hanc admonitionem dabat: Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris. Posses etiam hoc loco eundem hominem a uirtute modestiæ laudare: quia, cum Deum sibi ob o-

Isa. 42. *Mat. 12.* *Psal. 112* *Ecci. 11.* *Ecci. 3.* *Ps. 15.*

culos ſemper eſse intelligat, modeſte, & honeſte coram diuina maieſtate uerſatur. Ad quam uirtutem Philippenſes hortatus
Phil. 4. eſt Paulus, cum dixit: Modeſtia ueſtra nota ſit omnibus hominibus. Dominus.n. prope eſt. De impio breui dicam, eſſe morosũ, peruicacem, petulantem, agreſtem, importunum, arrogantem, ſeditioſum, ac denique ſuperbum, & immodeſtum. Manſueti ergo, & mites poſſideant, & hęreditent ter-
Pſal. 36. ram, & delectentur in multitudine pacis, &
Mat. 5. hic eſt huius uirtutis fructus ſane maximus.

A participatione omnium bonorum ſpiritualium, quæ in Eccleſia fiunt.

Cap. XXXVI.

BEatus inter homines haberetur is, qui tam ſecunda uteretur fortuna, ut perpetuo de die, & de nocte aliquid pecuniarum, & externorum bonorum ab omnibus qui ſunt in mundo diuitibus, ſine ullo ſuo labore acciperet: ita ut ipſi, tanquam cuidã Regi, quos diximus omnes, aliquid cenſus tribuerent. Hac ſimili fortuna, in re diſſimili, uir iuſtus utitur. Nam, qui eſt in gratia conſtitutus, ut nos ſacri doctores, & diuina ſcriptura docet, particeps eſt omniũ

bonorum, quę fiunt ab eis, qui Deum timent; qui uere in hac uita ueris diuitijs abundant: cum gloria, & diuitiæ sint in domo timentis Deum. *Ps. 111.* Hac tam prospera condicione gloriabatur is uir iustus, qui cecinit: Particeps ego sum omnium timẽtium te. *Ps. 118.* Et in Symbolo articulum de sanctorum communione cõfitemur: hoc est: omnium iustorum bona opera, alijs iustis communicari, eosque iuuare, conseruare, ac defendere credimus: extra quam communionem, salutem inuenies nullam. *Aug. epi. 25. tra. 32. 90.* Huc pertinet illud Pauli: Cum gaudio gratias agẽtes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine. i. per fidem uiuã qua quisq; corporis Ecclesiæ membrum uiuum euadit. *1. Pet. 1. Col. 1.* Quamobrem, uir iustus, partẽ aliquam bonorum omnium, quæ ab hac sanctorum communione, & quasi corpore ex uarijs membris conflato, fiunt, accipit; ita ut quotidie, immo singulis momentis, timentes Deum, aliquid bonorum spiritualium, quæ ex ui caritatis, eo quo fieri potest modo, sunt communia, ipsi impertiant. *1. Cor. 12.* Finge aliquem iustum dormire, & interim alios viros pios, & religiosos bona opera exercere; ut, dare eleemosynam, peregrinari, orare, rem sacram facere, flagris se cedere; &, ut breui dicam, considera omnia bona

opera, quæ uno die in uniuersa Ecclesia fiunt;& intellige aliquam eorum partem ad uirum iustum aliqua ratione pertinere, & quam sit felix piorum status plane cognosces. Sed rem hanc, hoc simili illustremus. Ecclesia, est veluti corpus quoddam, cuius
Eph. 1.
Col. 1.
uaria membra sunt Christi fideles, qui in hoc mystico corpore functiones uarias exercent. Hoc corpus bonis operibus, tanquam quibusdam cibis, pascitur, & nutritur. Sicuti ergo in naturali corpore sumptus cibus in omnes partes distribuitur, quo omnia membra aluntur, & conseruantur; ita omnia mystici corporis membra, aliquid spiritualis cibi, qui ab hoc corpore sumitur, ad se trahunt, modo calore caritatis, quo nutriuntur omnia, sint affecta, & uita gratiæ, uiua.
Guil. par.
Hæc, uir quidam doctus, ac spiritualis animaduertens, de sua salute spem capiebat maximam: dum considerabat tot uiros iustos pro se uno laborare, tot bonorũ se participẽ esse, tot sãctorũ merita in se redũdare. Felicem ergo, & ꝑ beatũ eũ esse existimemus, qui huiusmodi bona, ab huiusmodi uiris, tã abũdãter capit; qui etiã si non laboret, lucratur; etiam si, ex se, cibũ non sumat, nutritur. Non secus ac sentientes animalis facultates, quæ dum animal quietem capit ipsis, non operantibus, aluntur,

tur,

tur, instaurantur, & perficiuntur. Capit ergo uir iustus, ex omnibus peregrinationibus, orationib⁹, uigilijs, ieiunijs, eleemosynis, oblationibus, sacrificijs, ex cunctis denique operibus, quę in Ecclesia fiunt, partē aliquam. Hic iustitię fructus, hęc iusti felicissima condicio, hoc cōionis sanctorum commercium, tantum utilitatis uiro iusto affert, ut uix animo comprehendi possit: qua utilitate, qui caret, inæstimabili bono caret; qua uir impius, cum uitæ spiritualis tanquam mortuum membrum, sit expers, plane caret. Ex quibus intelligi licet quanto studio quilibet cauere debet, ne, uel vna grauiore culpa, se tanta bonorum spritualium participatione, ut impij omnes faciūt, priuet. O te felicem, & te beatum iustum! qui uere dicere potes: Participes ego sum omnium timētiū Deum. Ps. 118. Considera, quot in Ecclesia sint iusti, intellige quot, & quę possideant bona, & te illorum bonorum partē percipere aliquam existima, & quid tua tibi iustitia prosit, haud obscure cognosces: quod, si impij intelligerent, omnino impietatem detestarentur suam, & iustitia se ornare omni contentione contenderent.

A virtute liberalitatis, per quam omnia bona, tam corporalia, quam spiritualia cum omnibus communicat.

Cap. XXXVII.

BEatius esse dare, quam accipere, ueritas asseuerauit æterna. Propterea, ne hac
Act. 20. maiore beatitudine uirum iustum priuemus; eum, non modo beatum quia ab alijs accipit, quod iam docuimus; sed etiam beatiorem esse, quia alijs largitur, nunc demonstremus oportet: ne eius manus ad accipiendum porrecta, & ad dandum collecta
Eccl. 4. uideatur. Cum ergo sanctorum communio ex caritate proficiscatur, quæ est amor mutuus propter Deum; idcirco uir iustus, ut ab omnibus honeste accipit, ita omnibus liberaliter elargitur. Nam, cum sit uiuum mystici corporis membrum, uiua exercet opera, quorum fructus cum uiuentibus membris, quæ, ut seipsum amat, communicat. Existit itaque uir iustus certo in loco; & tamen uim suam omnibus vbiuis locorum existentibus, sibi nō modo sanctorum communione, sed quauis ratione coniunctis, impertit: notis inquam, & ignotis: suis & externis: amicis, & inimicis; dum, ueluti
Mat. 5. Deus, pluit super iustos, & iniustos: quia iustorum causa, ut inferius dicemus, cōseruantur

uantur omnia : dum pro omnibus orat, &
omnes saluos esse uellet: dum flet cum flen *Rom. 12.*
tibus, gaudet cum gaudentibus: dum om-
nes æque, ac se amat; ita ut nemo sit, qui *Psalm. 18.*
se a calore eius abscondat: dum denique fa
ctus est omnia omnibus : quandoquidem
eo amore qui fecit, & refecit, & conseruat
omnia uehementer ardet; eo inquam amo *1. Cor. 9.*
re, qui non potest non amare, & uehemen-
ter amare. O admirabilem magnificētiam,
& munificentiam uiri iusti! qui ita diues,
ita benignus, ita prolixus est, ut, absque ulla
locorum, temporum, & personarum excep-
tione, omnibus omnia cupiat, de omnibus
bene mereri desideret, ac quātum in se est,
bene mereatur. Est etiam uir iustus, libera
lis in bonis terrenis, si quid possidet distri
buendis: ideo de ipso legitur: Dispersit, &
dedit pauperibus; iustitia eius manet in sæ *Ps. 111.*
culum sæculi. Huc pertinent illa Pauli uer *2. Cor. 9.*
ba, quę diligenter considerantur a iustis.
Qui autem administrat semen seminanti,
& panem ad manducandum pręstabit, &
multiplicabit semen uestrum, & augebit in
crementa frugum iustitiæ uestræ; ut in om
nibus locupletati abūdetis in omnem sim-
plicitatem, quæ operatur per nos gratiarū
actionem a Deo. Quare, dum uir iustus ali
is benefacit, animæ suę miseretur: qui autē *Pro. 11.*

crudelis est,etiam propinquos abijcit. Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam,merces fidelis. Alij diuidunt propria,& ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in ægestate sunt. Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. Itaque iustus fœneratur Domino, dum ipsius obedit præcepto; quo iubetur. Et omnino indigens, & mendicus non erit inter uos: Non obdurabis cor tuum,nec contrahes manum tuam; sed aperies eam pauperi: Date, & dabitur vobis. Quod si hoc loco exemplis ostendere uellem,quãtum uiri iusti in rebus externis liberales fuerint longũ omnino facerẽ: qua in re,ita multi excelluere,ut nihil sibi reliquerint;illud seruãtes cõsiliũ,quo dicitur: Si uis pfectus esse,uade,& uẽde omnia quæ habes,& da pauperibus. Ideo Apostoli omnia reliquerunt:& illi primi, & perfecti Christiani omnia ad pedes Apostolorum proiecerunt: Idem fecerunt Dominicus,Franciscus,Martinus, Bernardinus, Benedictus, & Paulinus Nolanus episcopus, qui seipsum in eleemosynam dedit,cũ pro filio uiduę cuiusdam captiuo, ut ipsum redimeret, se Vandalis tradidit. Quod si interdum iustus parum dat,tamen, cum totũ quod potest, det, & ex toto animo det, ut

Deut. 15. Luc. 6. Mat. 19. Luc. 18. Act. 5.

pau-

paupercula illa mulier, quæ duo minuta in gazophilacium iniecit, plus quam alij dare censetur. Insuper ad exercēda opera spiritualis liberalitatis, seu misericordiæ, uir iustus paratus est, ad quæ facienda nō modo occasionem expectat, sed etiam quęrit, & ubi inuenit, exercet. Nam imbecilles, & infirmiores sustentat: consilio dubitantem & ambigentem iuuat, eiusque conscientiā extricat: ignorantem, seu errantem in spiritu lenitatis instruit, & per ueram rectamq; salutis uiam ducit: afflictos, & mœrentes consolatur: peccantem non sinit errare, sed tanquam bonus frater corripit, & coram omnibus, si id ratio poscit, ut etiam ceteri timorem habeant, arguit: iniuriam facienti omnem offensam condonat, cum noscat Deum sibi multa donasse, & est paratus non modo septies, sed & septuagies septies, idem efficere: denique, pro uiuis & defunctis, atque pro persequentibus & calumniantibus se, orat: & cum magistro suo inquit: Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt: aut cum condiscipulo: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Quamobrem, uir iustus liberalitatis, & misericordiæ uirtutibus ornatus in omnes, omnibus modis, est beneficus: & ita Christum esurientem pascit, sitientē

Mar. 12. *Luc. 21.* *Rom. 15.* *Psal. 50.* *Gal. 6.* *Iac. 5.* *1. Thes. 5.* *1. Cor. 5.* *Mat. 6.* *Col. 3.* *Mat. 18.* *Mat. 5.* *Luc. 23.* *Act. 7.*

refi-

reficit, peregrinum excipit, nudum operit, infirmum uisit, in carcere detentum redimit: eiusdem Christi causa, imperfectos fert, dubios extricat, ignorantes docet, mœstos consolatur, peccantes corripit, inimicos sibi conciliat, & pro omnibus orat. Impius uero, cum non misereatur animæ suæ, cum erga se auarus sit, quomodo in alios erit liberalis, aut aliorum miserebitur? Quis ergo uirum hunc ob tantam liberalitatem, magnificentiam, & misericordiam non laudet, & tanquam beneficum non obseruet, & colat, & ueluti parentem non amet? cum auxilia omnia corporalia, & spiritualia, notis & ignotis præbeat, & tanquam caput in cetera membra influat, eaq; moueat, & tãquam oculus dirigat, & tanquam manus defendat, & tãquam pes
Iob. 29. sustentet: ut dicere iure possit: oculus fui cœco, & pes claudo.

A virtute frugalitatis, & mediocritatis, per quam omnia sua bona conseruat, & amplificat. Cap. XXXVIII.

ITa vir iustus liberalitatis uirtutem exercet, ut frugalitatis laudem, quæ uirtus semper a prudentibus hominibus plurimi facta fuit, non amittat. Vt ergo in suis bonis

nis communicandis est beneficus ; ita etiá in iisdem conseruandis, & amplificandis, presertim, si de spiritualibus loquamur, frugalis, ac diligens est. Etenim, spiritalia bona sibi a Deo concessa, non modo non dilapidat, uerum etiam de illis augendis semper cogitat, & nihil ut illa amplificet, non efficit: dum omni loco, omni tempo re, in omni uitæ usu, aliquid boni meditatur, uel agit: dum semper orat, & nunquá desistit: dum aliorum uirtutes imitari stu det: dum cauet ne sibi folium decidat; id est, ne quid leuiter peccet: dum omnium orationibus se se commendat: dum charismata meliora æmulatur: dum pauciora dat, ut plura recipiat: dum etiam ex malo bonum colligit: dum se non multú in humanis negociis occupat: dum sibi sacculos, qui non ueterascunt, facit: dum concesso talento negociatur: dum denique ex omnibus rebus, quas uidet, audit, & alia quauis ratione percipit, aliquam spiritualem utilitatem haurit. Quo fit, ut ex creaturarum uarietate, ex lucis pulchritudine, ex syderum splendore, ex cœlorum motibus, ex arborum specie, ex florum & herbarú amœnitate, tanquam spiritualis, aliquid spiritualis fructus capiat. Et ideo quotidie magis, magisque suas diuitias auget, & amplificat,

Luc. 18.
Psal. 1.
1. Cor. 12.
Luc. 12.
Mat. 25.

plificat, quas,ea potiſſimum ratione ſe am-plificare cognoſcit, quo magis eas communicat. Quare, ceu frugi & prudens homo, id primum curat, ne quid de bonis internis minuat: deinde eadem cumulare diligenter ſtudet: propterea ſemper ſe pauperem eſſe exiſtimat, ac ſe egere cognoſcit: ut ſua egeſtate cognita, ab omnibus aliquid bonorum ſpiritalium poſcat, & nihil non agat, ut diuitior fiat. Impius uero, nihil horum efficit; ſed omnia alia cogitat, & facit, quam, quæ ad ſpiritualia bona conſeruanda, & augenda pertinent. Immo, tanquam filius adoleſcentior, in longinquam regionem proficiſcitur, ubi luxurioſe uiuẽdo ſubſtantiam ſuam diſſipat, & incipit egere, & uni ciui regionis illius ſeruire; a quo in uillam ad paſcendos porcos mittitur, ubi fame perit, & porcorum ſiliquis ſatiari cupit, & nemo ei dat. Quam rem piorum mentibus cogitandam, & meditãdam relinquo; cum ſit omnino cogitatione, & meditatione digna. Eſt etiam uir iuſtus in eo laudandus, quod rebus frugaliter utatur externis, & aurea mediocritate, quæ tantopere a ſapientibus ſemper laudata fuit, delectetur. Propterea hunc in modum Deum orat: Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: ſed tribue tãtũ uictui

Luc. 15.

Prou. 30.

meo

meo necessaria. Item: si fuerit Dominus Gen. 28
mecum, & custodierit me in uia, in qua am
bulabo, & dederit mihi panem ad uescen-
dum, & vestitum ad induendum, &c. So-
lum itaque uictum, atque uestitum uir iu-
stus a Deo requirit. Habentes ergo, ait Pau 1. Tim. 6.
lus, alimenta, & quibus tegamur, his contẽ
tissimus. Etenim magnus quęstus est pietas,
cum sufficientia: quia, melius est parum Prou. 15.
cum timore Domini, quam thesauri ma-
gni, & insatiabiles: & melius est modicum
iusto, super diuitias peccatorum multas.
Ædificent sibi diuites domos: & uineas: Eccl. 2.
plantent, & conserant hortos: extruant pi
scinas: possideant seruos & ancillas: armẽ
ta habeant, congregent sibi undique argen
tum, & aurum: faciant sibi cantatores, &
cantatrices: & in summa, quæ desiderari Eccl. 8.
possunt consequantur omnia: quia, cum
in his omnibus sit vanitas, & afflictio spiri Eccl. 4.
tus, melior erit pugillus cum requie, quam
vtraque manus plena cum labore, & affli-
ctione animi (quia saturitas diuitis non Eccl. 5.
sinit eum dormire) & paupertas cum ti-
more Dei: in quo timore, omnes di-
uitiæ, omnes delectationes,
& beatitudines omnes
humanæ, & diuinæ
consistunt.

A castitate, seu munditia, qua corpus, & animam munda, & nitida conseruat. Cap. XXXIX.

LAudarunt aliqui, & iure quidem optimo munditiam, & elegantiam corporis; ut quæ homines ingenuos, & liberaliter educatos maxime decet. At multo maioribus laudibus internam mundiciem, quæ a pudicitia, & castitate, temperantiaq; ducit originem, alij laudandam esse censuerunt; quippe quæ præstantior est, & exterioris nitoris sæpenumero causa existit. Quibus laudibus uirum iustum nulla ratione defraudandum esse arbitror. Nam, si de interiore munditia loquamur, certissimum est eum esse nitidum, & a maioribus maculis purum; cum sit ciuitas, domus, templum, tabernaculum, & sedes, in quibus
Sap. 1. Deus residet; qui non habitat in corpore subdito peccatis, a quibus humana mens inficitur, ac demum sacrarium, in quo Spiritus sanctus dona sua adseruat. Hanc autem internam pudicitiam conseruat, cum exteriores sensus ab omni re, quę inficere animam possit, auocat. Nanque oculos in ea, quæ ad impudicitiam excitant, non conuertit, nihil in mundũ per eos intrare sinit: aures uerbis impuris non aperit: na-

res rebus, non bene olentibus non admo-
uet: manibus nihil ſordidum contin-
git, & poſtremo nihil guſtat, quo inficia-
tur, immunduſque euadat: ac proinde in-
tus, foriſque, eſt nitidus, purus, mundus,
elegans, & pudicus; cum nulla turpiore
macula, quę oculos Dei in ipſo habitantis
offendat, ſit infectus. Etenim ſpiritum ſuũ *Pſalm.76.*
ſcopat, faciem ſuam tergit, manus inter
innocentes laudat, & de pedibus, inquit:
laui pedes meos; quomodo inquinabo *Mat.*
illos: Quamobrem hic uir, cor, oculos, au
res, nares, os, manus, & ſenſus, & faculta *Pſalm.* *Cant.*
tes omnes, membraque omnia, ab omni
macula, & impudicitia, circumciſa, & mun
da habet. Quia Deus uocauit iuſtum non *1.Theſ.4.*
in immunditiam, ſed in ſanctificationem:
& molles, ac impudici regnum Dei non
poſſidebunt: cum inficiant membra Chri
ſti, & per impudicitiam faciant membra
meretricis, & templum Spiritus ſancti uio *1.Cor.6.*
lent: dum per fornicationem animum, &
corpus fœdant. At uero innocens, & purus *Iob.22.*
ſaluabitur, ſed in munditia manuum ſua-
rum. Quot igitur laudes, munditiæ, pudi
citiæ, temperantiæ, & caſtitati debentur,
tot uiro iuſto, his omnibus uirtutibus or-
nato, tribuantur: quas, cum quis ei tribue
rit, etiam maximas, nõ propterea eius me

rito satisfecerit: Quia omnis ponderatio
Eccl. 26. non est digna continentis animæ. Apparet
etiam in uiris iustis, quędam exterior mũ-
ditia in corpore, atque habitu, & in iis
pręcipue rebus, quæ ad diuinum cultum
pertinent; ut cernere licet, in locis, in qui
Ber. bus uiri uere religiosi, habitant. Et quidam
uir uere iustus dicere solebat: Paupertas
mihi semper placuit, sordes uero nunquã.
Impius uero, intus forisque animo, & cor
pore est immundus, & spurcus. Animo
Luc. 11. quidem, quoniam est ueluti uitiorum sen
tina, stabulum Dæmonis, & domus, in qua
septem nequissimi spiritus habitant. Impu
ris itaque cogitationibus delectatur, seque
totum in illis inuoluit: impudica, & quæ
ad libidinem excitant assidue inspicit, atq;
per impudicos oculos in animum introdu
cit: turpia, & obscœna libenter audit, ac de
eisdem loquitur: odoribus lasciuis oble-
ctatur: sordida quęque contingit, & am-
plectitur: cibis intemperanter sumptis cor
pus, & animam fœdat: in omni denique
corporis habitu, motu, gestu, & actione, se
turpiter, impudice, & incontinenter gerit,
2 Reg. 19. & ueluti alter Miphiboseth illotis pedi-
bus, intonsa barba, & immunda ueste,
2. Reg. 2. Deo occurrit, & ideo dimidia hæreditate
priuatur. Impiorum immunditiam Petrus
Apo-

Apostolus sic eleganter descripsit: Canis Prou. 26.
reuersus ad suum uomitum, & sus lota in
uolutabro luti. Solent enim impij eadem
peccata, quæ semel euomuerunt, iterum
sumere, ac in illis de nouo, tanquam sues
in coeno, sese inuoluere, & præsertim in
uitio luxuriæ, quod non modo animum,
sed etiam corpus inficit. Est itaque uir im- 1. Cor. 5.
pius corde, corpore, & sensibus, immun-
dus: cuius manus sunt plenæ sanguine, & Isa. 1. 59.
opera ita sordida, ut pannus menstruatæ:
ut merito Deus ipsius turpitudinem dete-
stetur, & illam, igne, se uelle mundare per
Ezechielem prophetam dicat. Quam etiã
immunditiam in exteriore cultu, interdũ, Eze. 59.
in impio cerneres. Ex quibus colligere li-
cet, nihil esse in hoc mundo, præsertim co
ram Deo, immundum, non pulueres, non
scorias, non lutum, non fæces, nõ stercora,
præter impium, quo nihil, præsertim ani-
mo, sordidius reperiri potest.

A virtute iustitiæ: & quæ sit iustitia Chri-
stiana, & quis dicatur Iustus do-
cetur. Cap. XXXX.

QVi de moribus scripserunt, uirtutem
iustitiæ maximis laudibus prosecuti
sunt, eamque præclarissimis nominibus

appellarunt. Etenim, alij hesperum, alij luciferum, alij huius mundi solem, alij totã, seu perfectam uirtutem, quod omnes amplexu suo complectatur uirtutes, & hominẽ omni ex parte perficiat, nominarunt. Et sane maximis laudibus digna esse uidetur; ea uirtus, quę cuiq; suũ sine ulla personarũ acceptione tribuit: quæ Deo cultum, patriæ pietatem, parentibus honorem, & ceteris omnibus, quod singulis debetur, reddit: quæ inquam, superiori reuerentiam, æquali consilium, subdito custodiam, exhibet: quę magis aliis, quam sibi prodest; quæ utilitatem suam negligit, & communem quærit: quæ non cognatos, non amicos, non parentes, sed unam ęquitatem, & æqualitatem spectat: quæ non amore, nõ odio, non ira, nõ cupiditate, flectitur: quæ pauperes uiduas, infirmos pupillos, & destitutos orphanos defendendos suscipit: quæ religionem conseruat, leges tuetur, ciues in officio continet, bonis præmia largitur, improbos punit: quæ coniurationes, turbas, cędes, furta, rapinas, sacrilegia, & omnia, ut breui dicam, mala a ciuitate repellit: quæ demum pacem, in qua urbis, & orbis naturalis posita est felicitas, omni cura conseruat. Quod si humana iustitia tantopere laudanda est, quanto magis

gis christiana iustitia, quæ perfecta est, ac
uir iustus, qui perfectus homo est, laudan
dus erit? quem nos laudare conamur, licet
pro dignitate, id nos efficere non posse, no
bis exploratum sit. Sed tamen, ut adhuc
eius prçstantiam, ut possumus, melius ex-
planemus, speciatim, quis iustus dicatur,
& quæ sit christiana iustitia, paucis aperie-
mus. Vir ergo iustus, est is, qui nulla in re
est iniquus: qui neque ad dexteram, neq;
ad sinistram flectit: is, quem Deus ducit *Psalm. 22.*
per uias iustitię, idest per uias planas, mi-
nime tortuosas, & salebrosas: is qui utran
que fortunam sapienter fert; quippe qui
suis numeris absolutus, & quadratus est,
ac proinde stabilis, & firmus: & ideo sem
per eodem se modo habet. Etenim iustitia *Sapien. 8.*
perpetua est, & immortalis: iniustitia autē
mortis acquisitio. Is est iustus, quem Deus
diligit, & intuetur: quoniam iustus Domi *Ps. 10.*
nus, & iustitias dilexit, & æquitatem uidit
vultus eius: is qui, ut palma floret, ut ce- *Psalm. 91.*
drus libani multiplicatur: is postremo est
iustus, qui ex Deo iusto, natus est. Namque *1. Ioan. 2.*
omnis qui facit iustitiam, idest qui incor-
rupte, & sincere uiuit, ex ipso natus est.
Hunc eundem hominem sic eleganter Ber *Ber.*
nardus descripsit. Bona uinea iusti, immo
bona uinea iustus; cuius uirtus uitis, cu-

ius actio palmes, cuius uinum testimoniũ conſcientię, cuius lingua torcular expreſſionis, & lacrymæ pię contribulatorũ vuæ ſunt amãtium. Iuſtitia, ut quidam ſcripſit, eſt uirtutis ſplendor maximus, ex qua uiri boni nominantur. Vel, ut docuit Hieronymus, omnes uirtutum ſpecies, uno iuſtitiæ nomine continentur: non una, uel altera, ſed omnes: non tantum morales, ſed etiam Chriſtianæ, quę non parum illas antecellunt: non tantum uiribus naturæ acquiſitę, ſed etiam diuinitus donatæ. Multum itaq; iuſtitia politica, & chriſtiana inter ſe diſtant. Nam, illa eſt ciuilis, hæc cœleſtis: illa uiribus naturæ acquiſita, hęc diuinitus donata: illa in his qui ſunt ex diabolo eſſe poteſt, hæc in his tantum, qui ſunt ex Deo, reperitur: illa honeſte ex parte uiuit, hæc ſancte, & perfecte degit: illa nemini nocet, hæc omnibus prodeſt; illa quod alterius eſt, alteri reſtituit: hæc etiam quod ſuum eſt, alijs donat: illa denique eſt imperfecta quædam, & inchoata: hæc uero, omnì ex parte abſoluta uirtus. Etenim Chriſtiana iuſtitia, idem eſt, ac plena omnium legum obſeruantia, & uita omni ex parte legibus omnibus reſpondẽs: per quam Deũ ſuper omnia, & omnia propter Deum, & proximum, ęque ac ſeipſum, is qui ea ornatus

Hier. ad Demet.

Chryſ. ho. 22. in Gen.

1. Ioan. 3.

Mat. 22.

natus est, amat: quæ tandem, ut diximus, uirtutes complectitur omnes. Ex quibus, rursus, quis nam sit uir iustus, colligere posses. Nam is est, qui est perfecte obediēs, qui leges omnes custodit, qui omnia, eo quo debet modo, diligit, & uirtutibus est ornatus omnibus. Pone hoc loco, amice lector, tibi ob oculos hominem in quo reperiantur omnia uirtutum genera, & eo perfectiore modo, quo fieri potest; & uide, quæ laudes singulis uirtutibus tribuantur, & tribui debeant; uidelicet, fortitudini, temperantię, prudentię, modestiæ, liberalitati, patientiæ, humilitati, obedientiæ, caritati, & alijs omnibus; & intelliges; quibus laudibus uir iustus ornandus, ac cumulandus sit; qui & Deo, & hominibus, & sibi, quod iure debetur, uirtutum omnium auxilio, plene persoluit: quas laudes, cum uideam esse innumeras, & immensas, earum multitudine, & magnitudine uictus, silentio præteribo, ac uenerabor, atque ad alium locū tractandum me conferam; si prius quædā diuinæ scripturæ uerba huc pertinentia, adscripsero. Qui, inquit scriptura, continens est iustitię, apprehendet illam, & obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier a uirginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane uitæ & intellectus, & Ecci. 15

aqua sapientiæ salutaris potabit illum, & firmabitur in illo, & non flectetur; & continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum ad proximos suos, & in medio ecclesiæ aperiet os eius, & implebit illum spiritu sapientię, & intellectus, & stola glorię vestiet illum. Iucunditatem, & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine ęterno hęreditabit illum. Homines stulti nō apprehendent illam, & homines sensati obuiabunt illi. Homines stulti non uidebunt eam, longe enim abest a superbia & dolo. Hęc scriptura. De homine uero iniusto, nihil priuate dicam; sed contraria omnia, cum sit iniustitia infectus, affirmares: ac omnia diceres, si nec Deo, nec hominibus, nec sibi, quod debetur, reddere diceres: quo fit, ut, & Deo, & hominibus, & sibi iniquus, & inuisus existat.

A diuino timore, quo pręditus est: & qui sint diuini timoris effectus.

Cap. XXXXI.

CVm uiri iusti status in diuinis literis, non modo iustitia, sed etiam Dei timor nominetur; de quo pręclara, & illustria sacra dicunt eloquia; ut quantum uir iustus laudandus, & quanti status ipsius faciendus

ciendus sit adhuc melius intelligatur, aliquot ex diuina pagina de hoc sācto timore sententias afferam. Timore ergo Dei nihil est melius: quoniā ab eoq̄ cupere quispiam posset, omnia ꝓficiscuntur commoda. Si lumen desideras; hoc tibi Dei timor afferet. Qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda uestra. Si a malis liberari cupis: timor Domini te liberabit. Timenti Dominum non occurrent mala: sed in tentatione Deus illum seruabit, & liberabit a malis. Si a peccato mundari uis: hic timor te mundabit. Timor Domini expellit peccatum: nam, qui sine timore est, non poterit iustificari. Vis, ut Deus tibi prę sto sit; eum time. Qui timent Dominum, sperauerūt in Domino, adiutor eorum, & protector eorum est. Vis sine mundano, & molesto timore uiuere? Deum time. Qui timet Dominum, nil trepidabit, & non pauebit, quoniam ipse est spes eius. Desideras doctrinā; eā tibi timor afferet. Qui timet Dominū exci piet doctrinā eius. Sapientiā exoptas, eā Dei timor te docebit. Initiū sapiētiæ, est timor Domini: immo, timor Domini ipse est sapiētia. Honorē, & gloriā assequi uelles, per timorem Domini id tibi licebit. Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis. Delectationem cupis:

Ecci. 23.
Ecci. 2.
Ecci. 33.
Ecci. 1.
Ps. 113.
Ecci. 34.
Ecci. 1.
Iob. 28.
Ecci. 1.

cupis: Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium in longitudinē
Ecci. 25. dierum: si uis Deum amare, eū timeas oportet. Timor nanque Domini, est initium dilectionis eius. Vis ut Deus præcipuam tui
Ecci. 30. curam habeat, eum timeas necesse est: quia scriptum est: Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamētum uirtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiei, &c. Si uoti compos esse cupis, Deum time. Siquidem Deus uoluntatem timē-
Ps. 144. tium se faciet, & deprecat ionē eorum exau-
Ps. 146. diet; & saluos faciet eos; & Beneplacitum est Domino super timentes eum. Vis securus esse in morte, Deum time: quia Timen-
Ecci. 1. ti Dominum bene erit in extremis; & in die
Psalm. defunctionis, suæ benedicetur. Salutem a Deo exoptas: Prope timentes eum salutare ipsius. Vitam desideras: Timor Domini,
Pro. 14. fons uitæ; ut declinet a ruina mortis. Mercedem assequi uelles; Deum time, & assequeris: quia scriptum est: Qui timetis Dominum, credite illi, & non euacuabitur mer-
Ecci. 2. ces uestra; Qui timetis Dominum, sperate in illum; & in oblectationem ueniet uobis misericordia: Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? Denique timentis Dominum beata est anima
Ps. 111. eius, & Beatus uir qui timet Dominum: Po-

tens in terra erit ſemen eius: Gloria, & diui
tiæ in domo eius. Cum ergo Dei timor tot
tantaque ſecum bona afferat; quis timen-
tem Deum, non laudet? quis timoré hunc,
qui omnem malum pellit timorem; acqui-
rere non ſtudeat? quis pulcherrimis opera
tionibus, quæ ab hoc ſancto timore naſcũ-
tur, non capiatur? Nam, qui hunc timorem
eſt adeptus, Deo credit, mandata ſeruat,
cor ſuum præparat, parentes honorat, Do-
minum uigil expectat, nihil negligit, ſed
omnia quæque perpendit: nulla, ut breui
dicam, in re, quæ ad ſalutem pertineat, tor-
peſcit. At uero impius qui timore Dei ca-
ret, his omnibus bonis priuatur. Is cui Dei
timor abeſt, ſomno indulget, deſidiæ uacat:
uoluptates aucupatur, aduentum Domini
non expectat, conſeruos percutit, in omnia
denique præceps ruit uitia. Innumerabiliũ
ergo bonorum cauſam, timorem Dei, meri
to quidam eſſe dixere: quo, cum uir iuſtus S. Ephr.
ſit præditus, per eum innumerabilia conſe
quetur bona, ac innumerabilibus laudibus
dignus exiſtet.

A virtute obedientiæ, & de obedientiæ prꝑſtantia. *Cap.* XXXXII.

CVm chriſtiana iuſtitia omnes animi
partes, quæ per inobedientiam a Deo
receſ-

recesserant instauret, ac perficiat: inde fit, vt uir iustus omni ex parte Deo sit subiectus, ac obediens. Siquidem, qui filij Dei sunt, ut sunt omnes iusti, Spiritu Dei aguntur, ac
Rom. 8. uirtute obedientiæ, qua ornati sunt, se agi sinunt. Cui uirtuti tantum diuinæ literæ tribuunt, ut meliorem eam esse dicant, quam
1. Reg. 15. sacrificium, & sancti patres summis eam
Eccl. 4. laudibus in cœlum tollant; & merito quidem. Nam, sicuti inobedientia fons pecca
Rom. 5. torum omnium extitit, & hominẽ, & cum homine creaturas omnes quodam modo a Deo seuocauit; ita obedientia bonorum omniũ origo, hominẽ, & cum eo creaturas reliquas ad Deum reuocat, Deoque iterum
2. Cor. 5. subijcit, & coniungit. Et hanc ob causam Dei filius factus obediens, in hunc mundum uenit, ut per obedientiam usque ad mortem, inobedientiam destrueret, & om-
Phil. 2. nia ad obedientiam reuocaret; & ita honorem, gloriã, & regnum Patris recuperaret. Huc facit illud: Cum exaltatus fuero, om-
Ioa. 12. nia ad me traham: hoc est, cum per obediẽtiam mortem obiuero, ac Patris uoluntati satisfecero, Dæmonis regnum destruam, & omnia ad seruiendum Deo, per obedientiã reuocabo. Quod autem uir iustus hac precipua uirtute, quæ in Dei Filio singulari quadam ratione enituit, sit ornatus, facile

per-

persuaderi potest. In primis, impius, qui ve
tus homo nominatur, ut aliqui docte di-
cunt, est ipsa inobedientia, per quam pri-
mus homo a Deo, cui erat unitus recessit.
Quare cum uir iustus sit impio omnino
contrarius, erit ipsa obedientia; qua nouus
homo, ut est uir iustus, iterum Deo unitur.
Deinde uir iustus is est, qui omnes beatitu-
dines adeptus est; inter quas primũ locũ
obtinet ea, qua dicitur: Beati pauperes spi *Mat. 5.*
ritu. i. beati qui spiritu nihil possident: quo
spiritu, is non est pauper, qui aliquid uolũ
tatis, tanquam proprietarius habet: quam
uoluntatem, qui habet, & Deo, a quo acce
pit totam non restituit, pauper spiritu ap-
pellari minime potest. Cum ergo uir iustus
hanc beatitudinem adeptus sit; nihil habe
bit uoluntatis; & proinde totus erit obediẽ
tia. Præterea, quid nam aliud est obediẽtia,
quam quædam humanę uoluntatis cum di
uina uoluntate coniunctio? ita ut creata uo
luntas ui obedientiæ, in uoluntatem diui-
nam, quantum fieri potest, conuertatur,
& diuina fiat. At iustus, ut scriptura docet, *1. Cor. 6.*
vnus effectus est cum Deo spiritus, quod
voluntatis unione potissimum efficitur:
Erit igitur eius uoluntas eadem cum uo-
luntate diuina: ac proinde totus erit obe-
dientia. Amplius, uir iustus, in se mortuus *Rom. 6.*
est,

2. Cor. 5. Phil. 1. Gal. 2. est, & Deus, & Christus in eo uiuunt; & idcirco dicit: Viuo autem, iam non ego: quo fit, vt cum Deus in ipso uiuat, Deus etiam in ipso operetur, amet, & uelit. Si ergo Deus in ipso vult, ipse uero nihil, quomodo non erit obediens? Huc omnes leges, huc omnia pręcepta referuntur, ut tandem homo nihil velit, & solus Deus in ipso velit: qui si non uellet in iusto, in eo non esset, nec viueret: quandoquidem, nemo est sine Deo, nisi is, in quo Deus nō vult. Ideo uir iustus ab optimo obedientiæ magistro edoctus, ait: Non mea, sed tua, o Pater, fiat voluntas. (Luc. 22.) Hinc nascitur, vt nihil sibi tribuat, nihil arroget; cum totum veterem hominem .i. inobedientiam ipsam, exuerit. (Colos. 3.) Propterea dicere potest, ac dicit. Non ego, non mei, non mihi, non me, neque a me: sed, Deus, Dei, Deo, Deum, atque a Deo omnia. Ad hæc, nouit iustus se emptum fuisse a Christo, & se non habere dominium sui: (2. Cor. 6) Siquidem audit scripturam dicētem: Non estis vestri: empti estis precio magno: Nescitis quoniā corpora vestra membra sunt Christi? Et ideo tanquam deditissimus seruus, se totum Domino suo tradit, seque ab ipso pro ipsius voluntate tractari, ac agi sinit; cui uoluntatem suam, tanquam holocaustum litat, quod holocaustum, magis quā

quod-

quodcunque aliud ſacrificium Deus ab ho
mine requirit. Vt iumentum, inquit uir iu Ps. 72.
ſtus Deo, factus ſum apud te, & ego ſem-
per tecum: hoc eſt, tuæ uoluntatis, & im-
perij rationes non requiro; ſed ſimplici-
ter iuſſa tua exequor: non ſecus tibi, obe-
dio, ac iumentum domino ſuo. Denique,
conſiderat uir iuſtus, hunc mundum eſſe
quaſi paradiſum terreſtrem, in quo ſibi
omnia conceſſa eſſe putat, uno excepto ino
bedientiæ pomo, arboris propriæ uolunta
tis: a quo mortifero pomo abſtinet, ne ad
ueteris hominis uitam, quam ſemel po-
ſuit ſumendam, redeat. Sed iam aliquibus
exemplis, uiros iuſtos obedientia ornatos
eſſe, demonſtremus. Noe hac uirtute prę-
ditus, arcam non ſine ſummo labore fabri
cauit, ac alimenta pro omni genere animā
tium comparauit. Abraham, eadem uirtu Gen. 7. 12. 13. 22.
te excitatus, patriam, domum, & cogna-
tionē reliquit, & ſe, ſuoſque circumcidit,
& unicum filium, ut occideret iuſſus, non
detrectauit. Moyſes ad conſpectum cru- Exo. 4. 5. 6 7.
deliſſimi Regis, Dei iuſſu multoties acceſ-
ſit, & difficilem de reducendo populo pro
uinciam ſuſcepit. Iehu uberrimum obe-
dientiæ ſuæ fructum reportauit: quia, dum
domum inobedientis Achab obediendo
deſtruxit, regnum ſuum confirmauit. Apo

ſtoli ſimplici uerbo a Chriſto uocati, nondum uiſis miraculis, relictis omnibus, eũ ſecuti ſunt: a quo nullis incommodis, nulla aduerſa re, nullis perſecutionum procellis diuelli potuerunt. Ioannes Abbas ſiccũ palum, bis in die, per annum irrigare iuſſus, non negauit. Mutius Abrahæ exemplo edoctus, filium, quem ſecum in monaſterium duxerat in fluuium proieciſſet; niſi obedientia, quæ ut proiiceret, iuſſerat, impediuiſſet. Gulielmus Aquitaniæ prouinciç olim Dominus., monaſterium ingreſſus, furnarij partes agere non eſt dedignatus. Et, ne plura numerem exempla, quæ creatura non excitetur ad obediendum, ſi conſiderauerit creatorem, creaturæ cauſa, creaturæ obedire uoluiſſe? Et erat ſubditus
Luc. 2 illis: creator uidelicet, creaturę. O feliciſſimos parentes, qui talem filium habuiſtis?
Ioan.4.5.6 cuius cibus erat, facere uoluntatem Patris: qui non ſuam, ſed eius a quo miſſus fuerat, uoluntatem quærebat: ad quam faciẽdam e cœlo deſcendit, ſeipſum exinaniuit,
Phil. 2. formam ſerui accepit, & factus eſt obediẽs uſque ad mortem, mortem autem crucis. Cur ergo uir iuſtus non obediat Deo, cui Chriſtus Dominus, Beatiſſima Virgo, omnes Angeli, & beati, cui cœli, & ſidera cũcta, cui elementa omnia, cui demum ſingulæ

gulæ

gulæ creaturę obediunt, dum a sibi impoſi-
to non recedunt mandato. Cur uir iuſtus
non obediat, cum ob inobedientiam, tot
homines grauiter puniti fuerint? Vxor *Gen. 19.*
Loth uerſa eſt in ſalem: Onam Iudæ filius
a Domino percuſſus fuit: Dathan, & Abi- *1. Reg. 15*
ron terræ hiatu abſorpti: Saul reprobatus:
Amaſias uictus: totum denique humanum
genus ob unius parentis inobedientiam
tam grauiter caſtigatum, & punitum: cum
ex una inobedientia, quot quot ſunt in mũ
do labores, dolores, anguſtiæ, morbi, miſe
riæ calamitates, ut ſummatim dicã, & mala
omnia, originem duxerint. Melior igitur *1. Reg 15*
eſt obediẽtia, quam victimæ, & auſcultare,
quam offerre adipem arietum. Cum ergo
hęc obedientię uirtus tam illuſtris, tam prę
clara, totque laudibus digna ſit; quis vi-
rum iuſtum hac virtute exornatum nõ lau-
dabit? Per quam virtutem, egregias, & in-
ſignes operationes exercet. Nanque vir
obediens in ærumnis gaudet, in moleſtijs
Deo gratias agit, mandata non ſpernit, iu-
benti non auerſatur, iuſſa non examinat, ar
guẽti nõ iraſcitur; hilari ſemper eſt animo:
celeriter mandata exequitur, quieſcere neſ
cit: accedit, recedit, conſtruit, deſtruit, vt
obedientiæ placet: poſtremo, & parentibus *Rom. 8.*
& prælatis, & patrię, & Deo debitum per-

Pro. 21. ſoluit, quæ omnia ideo præſtat: quia Spiritu Dei ducitur: Quare merito ſcriptum eſt: Vir obediens loquetur victoriam: cum per obedientiam omnes difficultates ſuperet, & omnia vincat, & voluntatem ſuam alijs ſubijciendo, de ſeipſo victoriam omnium maximam referat. Impius autem, eſt ipſa inobedientia; & ideo mandata detrectat, excuſationes quærit, omnia putat difficillima, nunquam non obmurmurat, ſemper conqueritur, opus ſine ſocio non aggreditur, fraudes & dolos excogitat, nunc unũ nũc alterum ſugillat, admonitiones iniquo animo audit, uocatus, aut non venit, aut nõ ad tempus, & otio marceſcit: denique, ſimulat, indignatur, repugnat, ſubſannat: & eſt ueluti acetum dentibus, fumus oculis, ſcrupulus pedibus, dum ſibi, & alijs omnibus eſt faſtidio. Nemo igitur ſit, qui inobedientiam naturæ humanæ inimicam, omnium malorum inuentricem, & diuinæ maieſtati rebellem, non deteſtetur: contra vero nullus non ſequatur, non amplęctatur, non amet obedientiam, quæ Deo ancillatur, mala cuncta pellit, naturam reparat, mundum inſtaurat, regna gubernat, ciuitates conſeruat, pacem tuetur, monaſteria ædificat, eadem collapſa reſarcit, Eccleſiam ſuſtentat, hominis tandem voluntatem cum diuina con-

coniungit,quo nihil maius, nihil melius excogitari poteſt.

A virtute fidei, quæ ſpeciatim in uiro iuſto viget: & quanta ſit fidei uis.
Cap. XXXXIII.

VT errant ij, qui nullo ſupernaturali lumine nobis in his humanis tenebris degentibus opus eſſe dixerunt: ſic,qui hoc lumen nobis a Deo gratis cōceſſum ita extulerunt, ut per ipſum ſolum ſine operū iuſtitia ſalutem nos conſequi poſſe putauerint,a veritate aberrarunt. Eſt ergo fidei lumen neceſſarium; ita tamen, vt ſi utilitatē allaturum ſit, debeat eſſe cum iuſtitia coniunctum. Siquidē fides ſine operibus mortua eſt;eadem operibus iuncta,uiua: illa in impio, hæc in iuſto reperitur. Et licet in vtroque ſit uera fides: tamen,quæ eſt in iuſto, ratione iuſtitiæ,a qua vitam accipit,eſt multo præſtantior. Laudari igitur poteſt iuſtus a præſtantia fidei, quæ in ipſo reperitur. Solent ſæpenumero concionatores, dum peccatores redarguunt, hanc vſurpare ſententiam: Homines non credunt: vel non reperitur in hominibus fides: quoniā ſi crederent,aliter,ac faciunt,uiuerent. Quibus verbis, nolunt aſſeuerare in eis, apud Iaco. 2.

quos dicunt, uel de quibus loquuntur, reuera non reperiri fidem; ſed, id ſignificare uolunt; homines ita uiuere, ac ſi non crederent; & in ipſis non eſſe quandam fidei euidentiam,& energiam,quæ in ijs reperitur,qui iuſte,& religioſe uiuunt: qui ideo maiore cum pietate vitam degunt; quod euidentius,quæ ſub fidem cadunt uideant: quæ clarior euidentia in peccatoribus non reperitur: uel quia lumine fidei cogitando & meditando non vtuntur; uel quia peccata, hominis mentem tenebris infuſcant.

Hanc maiorem fidei euidentiam petierunt
Luc.15. Apoſtoli, cum dixerunt. Domine adauge nobis fidem: quod fidei genus Chriſtus Dominus, multoties laudauit, ut cum di-
Luc. 8.17. xit: Fides tua te ſaluam fecit: Magna eſt fides tua: Non inueni tantam fidem in Iſrael. Contra vero modicam fidem reprehen-
Mat. 8. dit. Et cum aliquem ſanaturus erat, quandam fidei rationem,in eo requirebat:illam videlicet,quæ peccatores ſaluat,cœcos illuminat, infirmos curat,iuſtitiam auget,mar-
Iac. 2. tyres coronat: quæ cum operibus dat ui-
1.Ioan. 5. tam, & mundum vincit.Hęc fides,quæ maiorem euidentiam, & cognitionem quan-
Ber. dam practicam clariorem habet, attingit inacceſſa, deprehendit ignota,comprehendit immania, apprehendit nouiſſima, ip-

ſam

ſam denique æternitatem illo ſuo vaſtiſſimo ſinu quodam modo circundat. Fides, quæ eſt in impio, quia ea vti non ſolet, hos non producit effectus. Et ideo fides in ipſo, eſt ueluti lumen ſine ſplendore, lucerna ſine oleo, pupilla ſine viſione, auris ſine auditu, & arbor ſine fructibus. In viro iuſto, eſt lumen cum ſplendore, lucerna cum oleo, pupilla cum uiſione, auris cum auditu, arbor cum fructibus. Impius credit paradiſum, ſed non uidet: credit pœnas inferni, ſed non experitur: credit æterna bona, ſed non guſtat: credit paſſionem, ſed non triſtatur vna cum Chriſto: credit Deum eſſe, ſed ita uiuit, ac ſi putaret non eſſe: iactat fidem, ſed eam operibus non oſtendit. At vero iuſtus duce fide, in cœlo verſatur, inferni pœnas quadam ratione experitur, gloriam guſtat, paſſionem ſentit, Deum timet, & ſemper ob oculos habet, & quam habet fidem, eam operibus oſtendit. Hac luculenta, & firma fide, Dæmones expelluntur, morbi curantur, mortui ſuſcitantur, & gratiæ a Deo obtinentur. Poſtulet inquit Iacobus, in fide nihil hęſitans: ſapientiam uidelicet, ab eo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei. Hac efficaci & uiua fide, viri iuſti vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti

Ps. 88.

Luc. 11.

Pſalm. 17
Clem. lib: ſtr.

Iac. 1.

Hebr. 11.

ſunt repromiſſiones, obturarũt ora leonũ, extinxerunt impetum ignis, effugarunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra uerterunt exterorum, & mulieres acceperunt de re-
Ioan. 1. ſurrectione viros ſuos. In hoc lumine, ſeu
Ps. 88. 4. columna ignis in nocte uitæ huius uiri iuſti ad terram promiſſam pergunt: hoc oculo, nouiſſima vident, & ideo non peccant: hac aure audiunt voces illas: Surgite mor
Luc. 8. tui, uenite ad iudicium: ite maledicti in ignem æternũ: qua aure cum quidã bonus religioſus vteretur; audita hac voce, infer
Iſ. 11. nus, in lacrymas prorũpebat: hoc cingulo ſuccincti expedite ãbulant, & caſte uiuunt:
Luc. 11. hoc brachio rugiẽti, & deuorare uolẽti leo
Pſalm. 77 ni, reſiſtunt: hac lucerna inueniũt margaritam: hoc denique funiculo promiſſam terram poſſident. Etenim hoc lumine ambulatur, hoc oculo uidetur, hac aure auditur, hoc cingulo caſte uiuitur, hoc brachio pugnatur, hac lucerna amiſſum quæritur, hoc tãdem funiculo regnum æternum poſ
Heb. 11. ſidetur. Quamobrem, merito diuus Paulus, nõ ſolum laudans, ſed etiam definiens hanc uirtutem, dixit, eſſe ſubſtantiam, rem videlicet ſolidam, ſtabilem, & per ſe ſubſiſtentem, non imbecillitati humanæ, ſed diuinę auctoritati inhærentem: ſubſtantiam

Ideſt baſim, & fundamentum totius ſpiritualis ædificij, uirtutum omnium, & iuſtitiæ: Subſtantiam, quæ eſt expoſita omnibus contrarijs, mundo, carni, & Dæmoni: Subſtantiam, hoc eſt inchoationem, & principium, in quo, poteſtate, tota iuſtitia continetur: Subſtantiam, quia in ea omnia bona ſpiritualia, & omnis ſpiritualis negociatio poſita eſt: Subſtantiam rerum ſperandarum, diuinorũ nimirum promiſſorum, uel eorum, qui ſperant quaſi ſubſiſtentia quædam, qua ſuſtentantur iuſti, quia bene ſperant. Argumentum, hoc eſt, index, perſpicua indicatio, indubitata certitudo, conuictio, & redargutio manifeſta; qua, de rebus quæ non uidētur quiſque redditur certiſſimus. Hac excelſa, & diuina virtute qua Abel, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Gedeon, Samſon, & alij a Paulo laudati fuerunt, quam patres ſummis laudibus extulerunt, uir iuſtus, laudari, ac commendari debet; cum in eo ſit efficax, & uiua. Qua certe laude impius indignus eſt, cum tanquam mortuus, mortua contentus ſit fide, & ita uiuat, ac ſi Deum nõ eſſe crederet, & quod ſe credere ore fatetur, factis neget: q aliqua ratione Dęmone eſt inferior; quia Dęmon credit, & contremiſcit, at impius licet credat; tamẽ non timet. Poteſt ergo uir iuſtus,

Zeno. *Chryſ.* *Iac. 2.* *Iac. 2.* *1. Io. 2.*

iniusto suam fidem iactanti dicere: Tu fidem habes, & ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine operibus; & ego ostēdam tibi ex operibus fidem meam. Caue, o miser peccator: ista fides, quam iactas, par ui facienda est, cum sit, ut diximus, lumen quod non lucet: auris, quę non audit: oculus, qui non uidet: lucerna, quæ caret oleo: brachium, uiribus destitutum: cingulum denique fractum, & funiculus, qui non ca-
Ps. 27. det tibi in præclaris: quia ista fide in terra hominibus promissa, partem habebis nullam.

Vir iustus certitudinem quandam suæ prædestinationis, & salutis, habet.

Cap. XXXXIIII.

SOlent homines interdum nimia quadam cura de sua prędestinatione inquirere; dum de ea certitudinem aliquam affectant habere: quam si nanciscerentur, pręclare secum actum esse existimarent. Quod si ulla hac de re certitudo haberi potest, (euidens enim haberi non potest) eam uir iustus, ob iustitiam, & fidem suam habet: qui est unus ex iustitiæ fructibus non parui faciendus. Hunc fructum sentiebat
Iob. 19. is uir iustus, qui dicebat: Credo uidere bona Domini, idest perpetua frui felicitate

spero

ſpero, in terra uiuentium. Item: Scio enim quod redemptor meus uiuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſus circumdabor pelle mea: & in carne mea uidebo Deum Saluatorem meum: quem uiſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. repoſita eſt hęc ſpes mea in ſinu meo. Et alius. Scio enim cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in diem illum. Licet ergo iuſtus neſciat, utrũ amore, an odio dignus ſit: tamen, & generatim, & ſpeciatim aliqua humana certitudo ab ipſo hac de re, haberi poteſt. Nam, ſi generatim loquamur, certiſſimum eſt, ſolos iuſtos ſaluos fore; quorum opera in manu Dei ſunt. Deinde, ſi quis quęſtionem de prędeſtinatione, quam fuſe, lateq; explicare doctores ſolent, breuiter a Dauide propoſitam, & ſolutam animaduerteret, aliquam uirum iuſtum de ſua ſalute certitudinem habere poſſe, cognoſceret. Quis, inquit propheta, quęſtionem hanc proponens, aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? hoc eſt, quis ſaluabitur? Et propoſitæ dubitationi reſpondens, ait: Innocens manibus, & mũdo corde; qui non accepit in uano animã ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.

1. Tim. 1.

Eccis. 9.

1. Tim. 2.

Sap. 3.

Pſa. 14. 23

Hic

Hic accipiet benedictionem a Domino, & misericordiam a Deo salutari suo. Hæc est generatio quęrentium eum, quærentium faciem Dei Iacob. At solum uiri iusti innocenter uiuunt, cor mundum habent, rebus inanibus non inhiant, frustra uitam non sumunt, per Deum temere non iurát, ut quempiam decipiant, uel fucum fratri faciant, aut periurio fallant. Ipsi igitur ascendent in montem Domini, & stabunt in loco sancto eius. Speciatim uero hæ cõiecturæ, & hæc signa notari possunt: ex quibus aliquam suæ salutis certitudinem iustis habere licebit. Primum, pietas, & religio, feruensque diligentia, ac cura in his, quæ ad cultum, & honorem Dei, & ad salutem pertinent; quæ cura, a sacris literis, Dei timor, uocatur: de quo timore scriptum est: Timenti Deum bene erit in extremis. Deinde, studium, ac desiderium audiendi uerbum Dei, & uersandi in diuina scriptura. Ideo legimus: Oues meæ, uocem meam audiunt; & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego uitam ęternam do eis: & non peribunt in æternum: & qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud: Beatus uir, cuius uoluntas est in lege

Eccl. 1. *Luc. 8.* *Mat. 13.* *Ioan. 10.* *Luc. 11.*

Do-

Domini; & in lege eius die ac nocte medi *Psalm. 1.*
tabitur. Præterea testimonium quoddam
Dei internum: de quo scriptum est: Ipse *Rom. 8.*
enim Spiritus testimonium reddit spiritui
nostro, quod simus filij Dei: & qui credit *1. Ioan. 5.*
in Filium habet testimonium Dei in se.
Ad hæc, pax quædam conscientiæ, & tran
quillitas cordis, quę nullo modo reperitur
in impiis: qui, licet dicant, Pax pax: tamē *Isa. 48.57*
non est in eis pax. Amplius, desiderium
abeundi ex hac mortali uita: quod nasci-
tur ex fiducia consequendi æternam beati-
tudinem. Ideo uiri iusti dicunt: Cupio dis *Phil. 1.*
solui, & esse cum Christo: Hei mihi, quia
incolatus meus prolongatus est ualde.
Iam uero, quoddam bonum propositum *Psal. 119.*
faciendi omnia in laudem & gloriam Dei,
ac proximi utilitatem. Quoniam, qui ita *Isa. 3.*
affecti sunt, tanquam filij Dei, Dei spiritu *Rom. 8.*
aguntur: & qui a Deo mouentur, ad ipsum
conuertuntur, & reuertuntur. Postremo,
optimum prædestinationis signum est, si-
quis ex omni aduersa re aliquid utilitatis
capiat: quia diligētibus Deum omnia coo- *Rom. 8.*
perantur in bonum, ijs qui secundum pro
positum uocati sunt sancti. Hæc, & id ge-
nus alia in solis uiris iustis reperiuntur
prędestinationis signa, ut partim ex his,
quæ diximus, notum est, & partim ex his,
quæ

quæ dicemus, perſpicuum fiet, quæ, ipſi animaduertentes, de ſua ſalute certitudinē habere poſſunt, & habent magnam: cuius certitudinis beneficio, ſpem maiorem concipiunt; qua ad pię uiuendum diligentiores redduntur; & cum quadam animi hilaritate Deo inſeruiunt, & iucunde, feliciterque uiuunt. Gaudeant igitur, & exultēt iuſti; qui cum in diuino cultu diligenter verſentur, diuinos ſermones libenter audiant, pacifice uiuant, mori deſiderent, omnia in gloriam Dei referant, ex omni re fructum percipiant, & teſtimonium a ſpiritu habeant; de ſua ſalute, ut impij, de quibus contraria omnia diceres, dubitare non debent. Hunc maximum iuſtitiæ fructum, quæſo, diligenter amicus perpendat lector. Et, ut quanti faciendus ſit, melius intelligat, fingat eſſe duos, quorum uterq; grauia perpetrauerit crimina, & ideo ſciat, ſe eſſe morte dignum; & utrūq; in carcere incluſum teneri: ſed alter nullam habeat remiſſorum criminum notitiam, nullam ſalutis ſuę certitudinem, & ſpem nullam: immo quotidie cū timore ſupplicium expectet: alter uero, contra, de condonatis ſceleribus ſit aliquo modo certus, de ſalute non timeat, & per multa indicia, & ſigna non leuia, ſecum miſericorditer actum eſ-

ſe, ſciat: illius, omnino miſera, huius uero feliciſſima eſſet condicio. Nil igitur timentes Deum timeant, nil uereantur; licet in hoc corporeo carcere, & in hac exilij ualle detineantur: quoniam timenti Dominum bene erit in extremis: & in die defunctionis ſuæ benedicetur. Eccl. 7.

A virtute ſpei, qua ſpeciatim de diuino auxilio, & de ſua ſalute ſperat.
Cap. XXXXV.

MIſer omnino, ac infelix eſſet piorum in hac uita ſtatus, cum uariis moleſtiis, & aduerſis rebus premantur; niſi certam, & auxilij diuini, & beatitudinis acquirendæ, ad quam per ignem, & aquam tranſeunt, ſpem haberent. In ipſis igitur, tribulatio parit patientiam, patientia probationem, probatio ſpem, ſpes eos non confundit. Quia, ut fides nullo modo credentem fallit; ita ſpes bonis operibus nixa, nulla ratione ſperantem fruſtratur. At uero impiorum ſpes cum nullis ſit fulta operibus, cum mortua ſit, uanę eſt: quo nihil miſerius, nihil calamitoſius excogitari poteſt: quam uidelicet uane rei inniti, cui qui innititur, certiſſime labetur. De ſpe enim in caſſum præſumit, qui timere Deum in ſuis

Pſal. 65.
Rom. 5.
Greg.

operibus renuit. Ex quo loco, quam misera impiorum, & quam felix piorum sit cõdicio apertissime cognoscere licet. Quæ res iustorum animis maximam consolatio nem afferre deberet. Etenim, quid homini in hac lacrymarum ualle existenti optatius accideret, quam Deo fidere, de diuino auxilio spem habere, fiducia certa, & in dubitata fulciri? Sed iam, quæ diximus,

Ps. 31. diuinarum scripturarum auctoritate, probemus. Multa flagella peccatoris, speran

Ps. 30. tes autem in Domino misericordia circun dabit: Perfecisti eis, qui sperant in te, in

Ecci. 1. conspectu filiorum hominum: Respicite filij nationes, & scitote, quoniam nullus sperauit in Domino, & confusus est: Etenim non est confusio cõfidentibus in Deũ:

Dan 3. Qui timetis Dominum sperate in illum; & in oblectationem ueniet uobis misericordia: Quoniam beneplacitum est Domino

Psalm. 21. super timentes eum; & in eis qui sperant

Ecci. 2.

Psal. 146. super misericordia eius. Sperate ergo in eo omnis congregatio populi: effundite corã

Psalm. 61 illo corda uestra: Deus adiutor noster in æternum, nolite sperare in iniquitate: Para

Psal. 111. tum cor eius sperare in Domino; confirma tum est cor eius: non commouebitur donec despiciat inimicos suos: Qui cõfidunt

Psal. 124. in Domino, sicut mons sion, nõ commouebitur

bitur in æternũ, qui habitat in Ierusalem. Montes in circuitu eius; & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc, nunc, & usque in sæculum. Quia non relinquet Dominus uirgam peccatorum super sortem iustorũ. *Psalm.3*
In te Domine speraui, ait iustus, non confundar in æternum. Beatus ergo uir, cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in uanitates, & insanias falsas .i. in humana auxilia, uana, & stulta. Est enim bonum .i. melius sperare in Deo, quam confidere in hominibus. Et quis non timeat maledictionem illam? Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem .i. hominem, brachium suum; & a Domino recedit cor eius. Nolite ergo, o homines, confidere in principibus, in filiis hominum in quibus non est salus. Hi in curribus, hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus. Quoniam beatus uir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius: quia non deserit sperantes in se: & potens est uno nutu uniuersum mundum delere. Tantum spei est in iusto, ut dicat: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Ex his itaque diuinę scripturæ locis, quanta sit piorum spes, de auxilio diuino, & ęterna beatitudine, & eos rebus non fidere caducis, apertissime constat. Quod

Ps. 117. *Is. 48.* *Ier. 17.* *Ps. 145.* *Psalm. 19.* *Ier. 17.* *Iudith 13* *2. Mach. 8.* *Ib. 13.*

si

si interdum uir iustus se destitutum esse subdubitat, dum auxilium expectat a Do-
Ps. 120. mino, qui aliquãdo illud differt, ut & maius expectantis desiderio fiat, & gratius accidat, & aliqua in animo suboritur tristitia; his se consolatur uerbis, ac secum loquens, animum adit sibi. Quare tristis es
Psalm.42. anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus. O illustrem piorum spem! o singulare Dei donum! quod oppressos sustentat, afflictos consolatur, laborantes exhilarat, incendentes excitat, iter ad beatitudinem expeditũ reddit, & ad metam perducit: nam, ut Pau-
Rom. 5. lus scripsit, spes non confundit. Hæc est columna nubis, quæ iter ostendit & refrigerat, manus quæ deducit, baculus qui sustẽtat, parma quæ defendit, ala, quæ in altum subleuat, arrhabo denique, qui de futura gloria, in hac vita iustis datur. Hac igitur nube refrigerati, hac manu ducti, hoc baculo sustentati, hac parma defensi, hac ala sublati, hoc arrhabone donati, uiri iusti securi, & læti ad cœlestem patriam reuertuntur. Hunc felicem piorum statum, quem spei uirtus secum affert, quidam propheta his uerbis eleganter descripsit. Qui autẽ
Isa.40. sperant in Domino mutabunt fortitudinẽ,
assu-

assument pennas sicut aquilæ, current, &
non laborabunt, & non deficient. Quoniã
spes uiua, quæ est in iusto, uiuificat, confir-
mat, excitat, & robur ad agendum præbet:
ut merito quidam pater, eam describens, *Cle. Alex. lib. 1. Peda c. 6.*
dixerit; spem esse fidei sanguinem, qui si
effluxerit, fidei facultas dissoluitur. At ve
ro impiorum spes, est inanis, & ueluti la-
nugo, quę a uento tollitur: & tanquam
spuma gracilis, quæ a uento dispergitur:
& tanquam fumus, qui a uento diffusus *Sap. 5.*
est: & tanquam memoria hospitis unius
diei. Est ergo, ut sapientia diuina docet, *Sap. 3.*
spes impiorum uacua, & labores, sine fru
ctu, & inutilia opera eorum. O miseram
impiorum sortem! spes uestra ueluti ha-
rũdo uacua est, cui qui innititur, facile la-
bitur: labores uestri sine fructu. Et quis
est ita demens, ut sine spe fructus laboret?
Sine spe agricola non seminat: sine spe mi
les non pugnat: sine spe mercator non na-
uigat: & uos sine ulla spe laboratis. Inuti-
lia igitur opera uestra. Laborant pij,
laborant improbi; illi certissima
spe expectant infinitum
prẹmium, hi uero,
infinita sup-
plicia.

A virtute caritatis, & quanta sit caritatis excellentia. Cap. XXXXVI.

CVm Deus sit caritas, & uir iustus sit in
1. Io. 4. Deo, quocum unus spiritus est effe-
ctus: uirum iustum caritatem habere, &
1. Cor. 6. caritatem aliqua ratione esse, oportet. Quare, quot quot caritati laudes tribuuntur, totidem etiam uiro iusto tribuantur necesse erit. Et quis non laudet eam uirtutem, quæ patiens est, benigna est; quæ nõ ęmulatur, non agit perperam, nõ inflatur,
1. Cor. 13. non est ambitiosa, nõ quęrit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati: quæ omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Quare, uir quoque iustus, hac illustri uirtute ornatus, cum sustineat omnia, speret omnia, credat omnia, sufferat omnia, ueritati cõgaudeat, super iniquitate tristetur, malum non cogitet, non irritetur, sua non quærat, non sit ambitiosus, non infletur, perperam nõ agat, non æmuletur, benignus ac patiens sit, encomiis maximis afficiendus erit. Iustus tanta est caritate incensus, ut nesciat non amare, immo sciat ex toto corde amare: & ideo nihil cuipiam, nisi amorem, de-
Rom. 13. bet: & dum debitum persoluit, ne quan-

do

do non amet, quotidie, magis ac magis, debitum, amando, auget. Quo fit, ut nemo infirmetur, quin ipse infirmus fiat; & nemo scandalizetur, quin ipse curatur, & nemo gaudeat, quin ipse gaudeat; & nemo fleat, quin ipse fleat: Siquidem factus est omnia omnibus, ut omnes lucrifaciat. Deum uero, ita amat, ut ex toto corde suo, ex tota anima sua, & ex omnibus uiribus suis, & ex omni mente sua amet: ita amat, ut pro amicitia Dei retinēda odio habeat, non modo fratres, sorores, vxorem, & filios; sed & matrem, & patrem, & seipsum: quia nouit non esse dignum amicitia diuina, eum, qui & alios & se, magis quam Deum amat: ita amat, ut pro honore Dei, zelo exardescat maximo: & dicat: zelus domus tuæ comedit me: zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: quia dereliquerunt pactum Domini filij Israel. Cuius zeli si uis exempla quędam, in libris Machabęorum legere, lector, poteris. Innumera sunt caritatis erga Deum, & erga proximum, iustorum uirorum exempla, quę si annumerare uellem, dies me deficeret. Tacebo igitur de Abraham, qui ut Deo, quem supra omnia diligebat, placeret, unicum filium suis manibus mactare non recusauit. Nihil dicam de Heli,

2.Cor. 11. Rom. 12. Luc. 10. Mar. 12. Deu. 6. Luc. 14. Mat. 10 Psam. 3.Reg 19. 1.Mach 2. 2.Mach. 3 1. Reg.

qui ob dolorem, quem de arca capta sum psit, cecidit, & expirauit. Quid de Dauide narrem? qui ob recuperatam arcam, ita lætatus est, ut regia maiestate posita, coram ea ludere, & saltare quasi unus ex plebe nõ erubuerit? Silentio inuoluam tres pueros, qui in fornacem ignis, ut ignem igni adderent, ingressi sunt; & igne quo ardebant, ab igne seruati fuere. Potuit enim cœlestis ignis, mundanũ ignem impedire, ne dum ipse ardebat, ille quidquam ageret. Diuum quoque Petrum pręteribo, qui vbi audiuit; Dominus est, caritate impatiens, iniecit se in mare; licet nauis non longe esset a terra: nec petijt, ut alias, facultatem ambulandi super aquas: & ut quidam scripsit, ex amore, sed non dum perfecto, Dominum negauit: quo pfecto, qui ancillæ uerba expauit, crudelissimi Imperatoris supplicia nõ timuit. Pauli quoque summam caritatẽ præteribo, qua, ita Christo hærebat, ut nullo suppliciorum genere, nulla creata vi, se ab eo diuelli posse audacter dixerit. Omitto denique Ioannis, Stephani, Laurentij, Paulini, Bernardini, utriusque Francisci, ac ceterorum Sãctorum Illustria caritatis exempla. Quamobrem, cum tantus sit amor iusti in Deum: cum tantopere diuina caritate ardeat; cum nihil sit præclarius, nihil laudabili-

2. Reg. *Dan. 3.* *Cyril. Mat.* *Rom.*

us, nihil in humanis actionibus admirabilius, quam Deum amare, ac illi toto corde seruire; non uideo, cur uir iustus, non sit summa laude, & admiratione dignus: cui si quis, quod ipsi debetur, dare uellet, tot laudibus eum ornet, quot hanc supremam virtutem sancti patres celebrarunt. Postea proximi causa, quid non agit? In egestate ei subuenit: quia iustus nouit causam pauperum: oculos uiduæ non facit expectare: Pro. 24.
non comedit buccellam solus: est oculus Iob 29.
cœco, pes claudo: retrahit a peccato: quia 31.
vt scriptum est, excogitat de domo impij, Pro. 21.
vt detrahat ĩpios a malo. Si eos peccare viderit, vehemẽter tristatur, & ait: Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquenti Ps. 118.
bus legẽ tuã: Vidi præuaricantes, & tabescebam. Denique, uitam pro proximo exponere nõ dubitat. Optabam dicebat Paulus, ego ipse anathema esse a Christo pro Rom. 9.
fratribus meis. Et Moyses quadraginta diebus, & noctibus iacuit coram Domino supliciter deprecans, ne deleret populum: & Deut. 9.
Deo dixit: Aut dimitte eis hanc noxiam, Exho. 32.
aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Et, vt paucis multa perstringam, Mat. 12.
iustus amplissima sua caritate, totum Deũ, totis animi sui viribus complectitur; & creaturas omnes a supremis vsque ad infimas

&ab infimis vſque ad ſupremas propter Deum diligit;ut tandem hic amor, eo, unde defluxit redeat. Quamobrem, vellet iuſtus omnes homines Dei nomen ſanctifica re, omnibus Dei regnum aduenire, omnes uoluntatem Dei facere, ita, ut nullus eſſet idololatra, nullus Iudæus, nullus Hæreticus, nullus ſchiſmaticus, nullus malus Chriſtianus; & denique, nullum in mundo reperiri peccatum deſiderat: & cum cõtrariũ uideat, pro impiorum conuerſione, continue Deum orat; pro ingratis Deo optimo maximo a quo quotidie in homines innumera proficiſcuntur beneficia, gratias agit, & ad Deum laudandum omnes populos inuitat, & dicit: Laudate Dominum omnes gentes; Laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius: & veritas Domini manet in æternum. Quis ergo uirum iuſtum omni laudum genere non exornet? quis eius uitam non æmuletur? cum ſit tali, ac tanta virtute ornatus; quæ eſt oleum quod penetrat; ſymbolum, quod diſtinguit; aurum, quod ditat; ignis, qui inflammat; torques, qui ligat; ſtola, quæ exornat, mater demum, quæ diligit, & nutrit. Hæc, quæ breuiter hoc capite diximus, ſi quis non tam legerit, quam medi

Mat. 6.

tatus

tatus fuerit, maiorem viri iusti præstantiá esse intelliget, quam quæ uerbis explicari, aut cogitatione complecti possit. Et, vt lector, hanc præclarissimam operationem, & omnium humanarum actionum multo nobilissimam, Deum amãdo, exercere queat, quas breuiter amantis condiciones numerabo, has diligenter attendat. Is ergo qui amat, unum amet: eum infelicem putet, qui idem quod ipse, non amat: omnia, etiam mortem, pro amato perpeti velit: ornet se, vt illi placeat: cum eo esse, uel pręsentia, vel cogitatione curet: amet omnia, quę illius sunt, laudet, & laudari ab omnibus cupiat, & eum ignominia affici non patiatur: optet pro eo pati aliquod incommodum, & illud dulce existimet: ipsius causa ploret, in præsentia ob lætitiam, in absentia ob desiderium: semper eius desiderio langueat, & ardeat: denique, ei nihil de pręmio cogitando, inseruiat.

Vir iustos inimicos amat, iniuriasque æquo animo fert, easdemque libenter condonat. Cap. XXXXVII.

CVm viri iusti caritas ex ea caritate, cuius proprium est misereri, & parcere, & pluere super iustos, & iniustos, fluat;

Mat. 5. quin ipse quoque omnia, etiam nocentia amet, & omnibus prodesse uelit, facere non potest. Quo fit, ut non modo amicos, & bonos, sed etiam inimicos, & peccatores amet: & vt non modo iniurias patienter ferat; sed etiam illatas liberaliter con-
Mat. 6. donet, & inferentem diligat, atque pro eodem oret: quæ res a sapientibus summis laudibus semper celebrata fuit. Itaque cũ vir iustus tam pręclarum, atque illustre ædat facinus, illustribus quoque laudibus prædicandus erit. Id, si non faceret, quo-
Mat. 5. modo esset filius Dei? quomodo ipsius amor publicanorum amorem, qui solos amicos amat, superaret? quomodo ipsius iustitia Iudæorum iustitiam antecelleret? quomodo uiueret, si non diligeret, cum ij
1. Ioan. 3. qui non diligunt, maneãt in morte? Apud illos dicebatur: Dilige proximum tuum, et odio habebis inimicũ tuum. Illis vero qui futuri erant iusti, & perfecti, dictum est: Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui
Mat. 5. oderunt uos; & orate pro persequentibus,
Luc. 9. & calumniantibus uos: vt sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est. Licet ergo verbis, & uerberibus uir iustus afficiatur: tamen, naturę vires superans, seipsum vincens, non respondet, non irascitur, nec re, nec cogita-
Psalm 37 tione iniuriam ulciscitur, & ait: Ego autem

tan-

tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. Nouit enim eſſe iniuſtitiæ genus uelle uindicare, cum Deus ſibi vindictam reſeruauerit. Non modo iuſtus nocenti non nocet; ſed nec de ipſius ruina delectatur; immo in caput eius carbones ignis congerit; hoc eſt, eum beneficijs afficit: dum ipſius bouem reducit, aſinum lapſum ſubleuat; dum inimicum eſurientem cibat, ſitiētem potu refrigerat, maledicenti benedicit, & pro perſequente orat; & ait: Domine, ne ſtatuas illi hoc peccatum: ignoſce illi, quia neſcit, quid faciat. Itaque non modo vir iuſtus inimico non nocet; ſed, nec ſibi ab eo noceri ſinit: quia ex illata iniuria, occaſionem ſumit, ut & ſibi, & inimico proſit: ex quo, eas vtilitates capit; quas alij, nec etiam ex amicis caperent. O igitur ſingularem uiri iuſti caritatem! quæ ex amaro dulce, ex nociuo utilitatem, ex ueneno medicamētum, ex uitio uirtutem, ex morte uitam, educis. O diuini caloris uim! quæ etiam ferrum digeris, & in ſuccum, ſanguinemque conuertis, & rebus naturę contrarijs, te paſcis: quæ frigidiſſimum inimici cor calefacis: quæ ſtannum in aurum mutas. Sed quod nunc docemus, aliquibus illuſtremus exēplis. Ioſeph, fratres, a quibus inique tractatus

Deut. 32.
Rom. 12.
Exo. 23.
Deu. 22.
Act. 7.
De pacif. c. 14.

tus

Gen. 37. 43. 45. rus fuerat, benigne excepit, germane oscula tus est, Eis omnem iniuriam remisit, & summis eosdem beneficijs ornauit. Moyses pro sorore, a qua iniuria affectus, & pro populo, a quo sæpe non leuiter læsus fuerat, quanta cum contentione Deum orauit? & priuatim pro populo, quid a Deo precum vi, nõ impetrauit? David, qui mille iniurias a Saule acceperat, non modo non uindicauit, licet id sæpius facere potuisset; sed potius, nouis officijs eum cumulauit, & eius mortẽ grauiter eluxit; & eum, qui mortem ei accelerauit, graui afflixit pœna. Idem, iniuriam sibi a Semei illatam, nec ultus est, nec alios ulcisci siuit. Stephanus, dum lapidibus impetebatur, pro lapidantibus orabat; & proinde cœlos apertos uidere meruit. Ioannes Damascenus, pro eo, cuius calũnijs manu priuatus fuerat, ne capite puniretur, apud Imperatorem ita egit, ut gratiam obtinuerit. Isaac Abbas, eum, a quo colapho ictus fuerat, a dęmonio, qui eum uexabat, liberauit. Agnes, hominem violentiam ipsi inferre uolentem, a Dæmone necatum, ad uitam reuocauit. Quędam matrona diuo Athanasio gratias egit, quod sibi fœminam quandam alendam, & instituendam dedisset, a qua uariis iniuriis afficiebatur. Iusti itaque a suo magistro uerbo,

Margin notes: Num. 12. — 1. Reg. 18. 24. 26. — 2. Reg. 16. — Act. 7.

bo & exemplo edocti, inimicis nō nocent;
sed prosunt, eos non odio habēt, sed amāt;
non ulciscuntur, sed ne puniantur conten-
dunt; non repellunt, sed amplexantur: quę
res quo factu est difficilior, eo iusti laudem
illustriorem reddit; & cum naturam supe- S. Nilus
ret, laudibus quoque supernaturalibus ce- ora. 18.
lebranda esset. Iniustus autem, non mo-
do non relinquit uindictam Deo, sed præ
ripit: non modo non patitur iniuriam, sed
infert: non modo prouocatus lædit, sed
etiam non lacessitus offendit: non modo
afficientem afficit, sed etiam innocentem
iniuste inuadit. Circumueniamus, inqui-
unt impij, iustum, quoniā inutilis est nobis Sap. 2.
& cōtrarius est operibus nostris, & īprope-
rat nobis peccata legis, & diffamat in nos
peccata disciplinæ nostræ: grauis est nobis
etiam ad uidendum, &c. O iniquitatem sin
gularem, & impietatem insignem! Quid
fecit? quid commeruit? quid in te pecca-
uit iustus; dic impie? quod eum uidere ne-
quis. Num fortasse peccat, quia pro te orat?
quia pro tua salute est solicitus? quia te cor
rigit? Nescis miser, nescis quantum iusti,
quos, non minus crudeliter, quam stul-
te perdere tentas, tibi utilitatis afferant.
En igitur quam dispares sunt bonorum, &
malorum mores. Illi contumelias perfe-
runt;

runt; hi ferre nequeunt : illi humaniter inimicos excipiunt, hi etiam amicos crudeliter tractant : illi bonum pro malo reddunt, hi malum pro bono rependunt : illi nulla etiam grauissima cõtumelia commouentur; hi etiam uerbulo concutiuntur: illi ob animi firmitudinem nulla ratione lædi possunt, hi ob animi mollitiem quauis paruula iniuriola offenduntur: illi iniurias memoria retinent, hi obliuione conterunt: illi mali malis, & bonis; hi boni bonis, & malis. Tanta ergo est firmitudo, ac altitudo, &, ut ita dixerim, granditas animi uiri iusti, ut nullis iniurijs possit attingi, & nullis offensionibus lædi: non secus, ac is, qui in altissima turri collocatus, nullis lapidũ, aut sagittarum ictibus, offendi potest: quia vir

Psalm. 90. iustus altum posuit refugium suum: & ideo nõ accedit ad eum malum. Cur ergo hunc hominẽ ob tam egregium facinus, ob tam insignem caritatem non comẽdemus? non celebremus? Gaudeant, & exultent iusti, quidum inimicos amant, dum eis benefaciunt, christianæ perfectionis illustrem significationem præbent; Christi discipulos reipsa se esse demonstrant; & Deum pa-

Mat. 5. trem suum, tanquam boni filij, in egregio facinore imitantur; cum Dei proprium sit misereri, & parcere.

A simplicitate: & quæ sit Christiana simplicitas docetur. Cap. XXXXVIII.

INter alias perfectiones, quibus Christus Dominus perfectus magister suos informare discipulos priuatim uoluit, numeratur simplicitas: ideo ab eo dictum fuisse legimus: Estote simplices, ut columbæ. Volebat enim, quantum fieri potest, eos ad similitudinem Dei, cuius proprium est esse simplicem, ac proinde perfectum, *Mat. 10* reformare. Nam, cum perfectio habeatur *D.Tho.* a forma, & Deus sit totus forma, cum nihil potentię, & imperfectionis habeat, erit vtique Deus simplicissimus, & perfectissimus. Ad quam etiam perfectionem imitandam, idem Dominus suos discipulos hortatus est, cum dixit: Estote perfecti, ut Pater uester pfectus est. Et, ut qua in reposita sit Christiana simplicitas intelligatur; *Mat. 5* animaduertendum est; simplex, in primis, in his rebus, quas natura procreat, id esse, & dici, quod est ab omni multiplicitate & compositione remotum. Et ideo elementa dicuntur corpora simplicia, & Angeli substantiæ simplices, quod maiore compositione carent. Deinde, in re morali, siue in genere morum, simplex, is nominatur, qui duplicitate uacat; qua uacant, qui sunt du

plici

plici corde;qui corde & corde loquuntur, qui alia dicunt,alia sentiunt, qui alia ratione dicunt,& alia ratione faciunt: Quibus contrarij sunt, qui uno ore loquuntur: qui,quod cogitant, dicunt,& faciunt: nec aliter dicunt,quam cogitat,& uno, eodéq; semper loquuntur modo. Denique, simplex id appellari solet,quod magis ad summam simplicitatem,qui est Deus, accedit: ad quam creatura per similitudinem dicitur accedere:ut ea simplicior dicatur, quę Deo est magis similis. Hæc autem similitudo,ut ex his, quæ supra scripsimus,cognoscere licet, oritur ex gratia, per quam homo euadit Deiformis, uel Deus. Quo fit,ut is qui maiore est ornatus gratia, Deo magis similis sit, ac proinde perfectior,& simplicior. Quare, sicuti id, quod magis participat calorem, & magis ad summum calorem accedit, dicitur magis calidum; ita,qui magis participat similitudinẽ Dei dicetur Deo similior,& simplicior.Et quoniam grauior culpa hominẽ omnino Deo dissimilem reddit, qui ea infectus erit, ut est impius,nec similis Dei, nec simplex nominari poterit. At uero,cum uir iustus omni graui culpa careat, & gratia sit ornatus, omnis simplicitatis genere est præditus. Quia,si in ipso ulla esset, ut ita dixerim,

Eccl. 25.

du-

duplicitas,quæ est graue uitium, nec Deo similis,nec simplex esset. Etenim scriptum est, Spiritum effugere fictum; hoc est,non simplicē, sincerumque. Et quāuis in iusto, leuiores interdū reperiantur culpæ: tamen cum eum a summo simplici non diuellant, idest cum diuina gratia, eum non priuent, simplicitatis substantiam non amittit. Tunc autem hanc simplicitatem aliquis perfecte adeptus est, cum nihil cogitat, nihil sapit, nihil vult, nihil gustat, præter Deum. Quamobrem, cum aliquis per gratiam unitus est Deo, ac unus spiritus est cū eo, euadit simplex, & proxime accedit ad naturā Dei: & idcirco,quod cogitat, quod contemplatur,uel est Deus,uel refertur ad Deum: omnia quæ desiderat, quæ amat, quæ sperat, sunt Deus,uel Dei: quæ memoria complectitur, sunt Deus, uel quæ ad Deum pertinent: quę phantasia fingit, pari ratione uel sunt Deus,uel Dei, ut sunt mysteria fidei, & quatuor nouissima: & in summa, in omnibus rebus, quę sub sensum cadunt, dum audit, uidet, olfacit, gustat, & attrectat, Deū recognoscit, & ex rebus omnibus laudandi, & amandi Deum occasionem sumit. Quo fit, ut continenter cum Deo uersetur, & loquatur. Siquidem cum simplicibus est sermocinatio eius. Et ne ab Sap. 1.

hac

hac ſimplicitate, & ſimilitudine a ſenſi-
Pro. 5. bus, qui offendendi occaſionem præbere
ſolent, remoueatur, oculos a uanitatibus
auertit:aures detractionibus, & obſcœnis
Ps. 39.118 ſermonibus claudit:nares in laſciuis odo-
ribus non occupat: guſtat ut uiuat, non ui-
uit ut guſtet: & demum tactum ab omni
impura tactione continet: ita ut in omni
ſua operatione, quantum per ipſum fieri
poteſt, nihil efficiat, quod cum ſimplicita-
te pugnet. Iuſtitia nanque ſimplicis diri-
git uiam eius. Quamobrē, omnes uiri hu-
ius facultates, ſenſus omnes, & membra
Prou. 11. omnia, iuſtitiæ inſeruiunt in ſanctificatio-
ne, cum quidquid facit, ſiue oret, ſiue man
ducet, ſiue bibat, in gloriam, & honorem
Dei faciat: et ideo quotidie ſimplicitatē
Rom. 6. acquirit maiorem. Ex quibus naſcitur ui-
rum iuſtum, eſſe omni ex parte ſimplicem:
tum quia eſt ab omni grauiore culpa alie-
nus, & ideo ab omni duplicitate, & ab
omni fictione, & fraude remotus, ita ut &
re, & uerbo, et facto ſit ſimplex: tum etiā,
quod ad ſummum ſimplex, per gratiā, ita
accedit, ut ſit cum eo unitus, & unus ſpiri-
tus effectus. Hæc Chriſtiana ſimplicitas
ſummopere placet Deo, qui eſt ſimpliciſſi-
mus, & ab omni fictione, & multiplicitate
1. Cor. 6. alienus: & propterea legimus: Scio Deus
meus

meus, quod probes corda, & simplicitatẽ diligas: unde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli uniuersa hæc, &c. Et cum omne simile, diligat simile; non poterit Deus simplicissimus, non amare eum, qui simplicitate, a similitudine cum Deo, manante, erit ornatus. Quo etiam fiet, ut qui simpliciter ambulat, saluus fiat: cum Deus, ut non porrigit manus malignis, ita non proiiciat simplicem. Impiis uero, cum simplices nõ sint, quia a summo simplici, quã longissime distant, & neque corde, neque ore, neque opere simplicitatem colant, tanquam sibi contrariis, & dissimilibus, & a se remotissimis, Deus manus suas non porriget: & ideo in simulatione, & fictione, & impietate sua corruet impius.

1.Par. 29.

Eccl. 13.

Iob. 8.

Prou. 11.

Vir iustus est perfectus homo: & quæ ad Christianam perfectionem requirantur. Cap. XXXXIX.

EX his, quæ hactenus de uiri iusti uirtutibus disputata sunt, colligere licet, virum iustum esse hominem perfectum: ea tamen perfectione, quæ in hac uita haberi potest: quæ ex omnium uirtutum cumulo, consurgit: quas omnes in viro iusto esse, satis ex iam dictis constat. Verum, alia po-

test reperiri ratio, qua quis perfectus nominetur, quam paucis hoc capite exponã. Id perfectum esse dicimus, quod omni ex parte est perfecte factum, & suis numeris vndique absolutũ: ut is dicatur perfectus homo, cuius omnes animi, & corporis partes, ac uiuendi rationes completæ, & absolutæ sunt. In homine igitur futuro perfecto, hæc fere sunt, quæ requiruntur. Primum, requiritur substantia Christianæ perfectionis, & spiritualis uitę, quę in gratia, qua anima fit diuina, consistit. Deinde, ratione intellectus, debet homo scire ea omnia, quæ ad salutem consequendam sunt necessaria, ut sunt legis diuinæ, & Ecclesiæ præcepta, nec non etiam fidei articuli, & quæ ad statum, seu professionem suam conuenienter exercendam, pertinent.

Deut. 6. Præterea, ratione uoluntatis, debet amare Deum supra omnia, & proximum ut seipsum; & denique omnia propter Deum: ita ut omnia seruet mandata, quorum custodia ab uno pẽdet dilectionis præcepto.

Mat 7 Hac postea recta mandatorum custodia nixus, sperare debet, eum se finem adepturũ esse, ad quem creatus, factusque est; qui bene beateque uiuentes sine ulla dubitatione manet. Ratione uero sentientis partis, qua, uel concupiscimus, uel irascimur, ita

sit

sit affectus, & ita se gerat, ut omnes huius partis motus rationi subiiciat, & quantum fieri potest, frænet, & in officio contineat: vt nunquam quidquam cócupiscat, quod cum recta ratione pugnet: ita ut pars inferior, tanquam ancilla, superiori parti, veluti dominę, sine repugnantia obediat. Ratione corporis: ita corpus tractet, & cu ret, ut ipsius causa, animæ nocere uelit nũquá: in & omni corporis motione, & ope ratione, modestiam, conuenientiam, pudicitiam, urbanitatem, & decorum seruet; vt nihil efficiat, quod intuentium oculos, vlla ratione offendat: immo se suiipsius pu deat, seque non minus, quam alios, reuereatur. De actionibus vero externis, ad diuinum cultũ pertinẽtibus, omni superstitioso cultu reiecto, eo pacto externa religione, & cæremoniis Deum colat, ut eum mater Ecclesia, apostolicę traditiones, & sancti patres docent. De bonis externis: his, ad gloriam Dei, ad proximi utilitaté, ad salutem animæ, & ad uitæ sustentationem, quantum necessitas postulat, cum ratione utatur, existimetq; data esse in usum, tanquam instruméta uirtutis acquirendæ, & exercendę. Non secus igitur his bonis, ac ægrotus medicinis utetur; qui eatenus medicamentis utitur, quatenus, uel ad va-

letudinem recuperandam, uel conseruandam conferunt. Denique, id, ad perfectionem uiri Christiani pertinet, ut stabili, firmoque proposito, uelit hanc uiuendi rationem, & hanc perfectionem ita conseruare, & retinere, ut potius uellet millies mori, quam ab hac præscripta recte uitæ formula, aliqua grauiore culpa discedere. Hæc si quis tenuerit, & seruauerit, Christianus erit intus, forisque perfectus, & suis numeris absolutus. Verum, cum hęc omnia in uiro reperiantur iusto, siquidem omnia credit; omnia necessaria nouit; Deum, & propter Deum omnia amat; de salute propter bona opera sperat; sensus omnes in officio continet; totum corpus cum ratione gubernat; pie & religiose uiuit; nulla re abutitur, & nulla ratione a iustitia recedere propositum habet, proculdubio perfectus Christianus erit: cui, si quid ex his deesset, nec perfectus, nec iustus nominari posset. Quis ergo tanta huius uiri perfectione cognita, eum non amet? non veneretur? ac tantæ perfectionis amore, ad iuste uiuendum non excitetur? Quod si contraria fere omnia de impio dixeris, quam sit uituperandus, & damnandus facile cognosces.

Solus vir iustus vera pace fruitur.
Cap. L.

QVidquid mortales in hac mortali agunt uita, ea de causa agunt, ut tandem aliquando, quietem capiant, & iucunde uiuant. Huc mercatorum labores, huc nauigantium sudores, huc militum uigilię, huc demum artificum omnium curæ omnes spectare uidentur. Verum, horum omnium laborum finis, est dolor, & angustia; cum nunquam sine iustitia, & timore Dei inueniant, quod tanto cum labore perquirunt. Hanc quietẽ, hanc animi tranquillitatem, & pacem, solus uir iustus, & quidem minore labore, inuenit, & possidet, tantoque bono, qui est maximus Christianæ iustitiæ fructus, utitur. Quantum bonum sit pax, & animi tranquillitas, atque concordia, quam quis nõ modo cum aliis, sed etiam secum habet, hac pulcherrima pacis descriptione, quæ apud Augustinum legitur, cognoscere licet. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, uinculum amoris, consortium caritatis. Hæc est, quæ simultates tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat; cunctis est placida, nescit

Eccl. 8.

extolli, nescit inflari. Hanc qui accepit, teneat, qui perdidit, repetat, qui amisit, requirat: quoniam qui in eadem non erit intentus, a Patre abdicatur, a Filio exhæredatur, a Spiritu sancto alienus efficitur.
1.The 2. Quanti etiam facienda sit pax, is demonstrauit, qui ab una pace, Rex pacificus, &
2.The. 2. Deus pacis est appellatus: qui, ut eam e mundo pulsam, in mundum reuocaret, de cœlo descendit, & sanguinem, cum Dæmo-
Luc. 2. ne discordiæ auctore pugnando, profudit: qui uictoriam assecutus hominum pedes per uiam pacis direxit, & ad locum pacis, vnde aberrauerant, reduxit: & e mundo discessurus, eam quasi testamento discipulis suis reliquit, &, ut aliis impertirent, præ-
Ioa. 14. 20 cepit. Nec ad hæreditatem Domini poterit peruenire, qui testamentum pacis noluerit seruare. Tale, ac tantum bonum est
Phil. 4. hæc pax, quã Deus suis donat, ut Paulus de ea dixerit, exuperare omnem sensum.
Heb. 12. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum custodiat corda uestra, & intelligentias uestras, in Christo. Perpende Lector horum verborum uim: pax ista exuperat omnem sensum: hoc est, tanta est huius pacis uis, & potestas, ut omnes uoluptates, quę sensu percipiuntur, superet: aut tanta est, quã tam humana mens explicaret, aut caperet

nun-

nunquam. Quare, si ullum est in hoc mundo bonum, si ulla est felicitas; in concordia, in tranquillitate, & pace animi reperitur: cum hoc bonum, ęternæ beatitudinis sit participatio quædam; cum per ipsum homines diuinam uiuēdi rationem ab omni perturbatione, & commotione alienam uiuant: dum rebus secundis non insolescunt, neque aduersis deiiciuntur, sed ęquabilitate in omni euentu utuntur: dum non modo cum aliis sunt concordes, sed etiam secum; cum omnes sui partes inter se, & cum recta rationis regula conueniant, & vnum spectent, in unumque ferantur omnes. Quod autem hoc tantum bonum in solis reperiatur iustis, id primum diuinæ paginæ testimonio facile demonstrari potest. Pax multa, inquit scriptura, diligentibus legem tuam: atqui soli iusti legem Dei, dum eam custodiunt, diligunt, & ideo non est illis scandalum: soli ergo iusti, pacem, & quidem multam, possidebunt. Deinde, eadem testante scriptura, impiis non est pax: iustis igitur. Siquidem contrariis, contraria attributa tribuere oportet. Præterea, ibi erit pax, ubi Deus pacis auctor habitat: quia factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion, & in Ierusalem; idest in uisione pacis, & in cœlis.

De contem. frat cap. ult.

Psal. 118.

Is. 48.52.

Psalm. 75

1. Cor. 3. At iusti anima est templum, tabernaculum ciuitas, sedes, & cœlum, in quo Deus habitat, & residet. Cur ergo uir iustus pace non perfruetur maxima? cum in se Deum auctorem pacis, & pacem ipsam habeat? qui aliquando pacis fluuium super Ierusalem se declinaturum esse dixit. Ad hęc Angeli, rege, & instauratore pacis nato, quibus nã felicem pacis nuntium attulere? nonne pastoribus, uiris pacificis? non ne hominibus bonæ uoluntatis? Et qui nam sunt bonæ uoluntatis homines, nisi iusti? qui cum per iustitiam sint bene affecti, bonæ uoluntatis esse dicuntur: in qua bona affectione, vt quidam sapienter scripsit, posita est substantia boni. Amplius, instaurator pacis, Christus dominus, ob quam causam pax nostra dicitur, cum testamentum e uita discessurus fecit, quibus nam hanc pacis hęreditatem reliquit, nisi Apostolis suis, uiris iustis? qui hæreditario quodam iure semper hactenus pacis patrimonium possederunt, & possident, ac in perpetuum possidebunt. Iustis ergo, tanquam filiis dictum est: Pacem, relinquo uobis: pacem meam do uobis: non quomodo mundus dat, ego do uobis. Denique, iusti, non modo cum aliis pacem habent, dum cum omnibus concorditer uiuunt, sed etiam secum; cum omnes

Isa. 66. Luc. 2. Phil. 4. Ioan. 20. Oper. Afer lib. 1.

animi ipsorum partes in unum Deum au
ctorem pacis ferantur,& hoc unum ipsi co
gnoscant, & uelint, & huc omnia sua stu-
dia,& opera referant. Propterea anima iu- Psal. 126.
sti, Ierusalē uocatur; hoc est, uisio pacis:
quia, est ueluti ciuitas ędificata in idip-
sum; idest, quæ sibiipsi coniuncta est, &
pacatissime uiuit. Hunc uiri iusti statum,
his uerbis, Isaias eleganter descripsit: Et Isa. 38.
erit opus iustitiæ pax,& cultus iustitiæ silē-
tium,& securitas usque in sempiternum;&
sedebit populus meus in pulchritudine pa
cis,& in tabernaculis fiduciæ, & in requie
opulenta. Tale, itaque, ac tantum bonum
est pax, ut in his rebus humanis nihil gra-
tius audiri,nihil delectabilius concupisci,
nihil utilius,& commodius possit haberi.
Huius boni utilitatem, & iucunditatem cū Prou. 15.
Spiritus sanctus exponere uellet,dixit, esse
iuge conuiuium: Secura mens,iuge conui
uium. Cum ergo homines,nunquam ma-
gis curis uacent,quam tempore conuiuii;
nunquā maioribus uoluptatibus perfruan
tur,quam cum conuiuio intersunt, & nul-
libi libentius sint,quam ibi,ubi corpus,et
animum reficiunt, & exhilarant; quanta,
dic, oblectatio,quanta suauitas erit in eo,
qui mentem securam, trāquillam, et paca-
tam habet? cum conuiuio suauissimis, &

opti-

optimis cibis instructo, & referto, ei vbi uis locorum accumbere semper liceat. Et sapientes, huic paci, quæ ex recta conscientia nascitur, tantum tribuerunt, ut dixerint, esse mille testes: non esse miserum, qui bona conscientia se sustentare potest: conscientiam bene actæ uitæ esse iucundissimã: uacare culpa esse solatium maximũ: substantiam bonitatis in recta conscientia esse positam. Quis igitur uirum iustum felicem non appellet, cum tanto perfruatur bono, cuius magnitudo explicari nequit? quis ad iustitiam acquirendam non excitetur, cum id per eam solam, quod omnes, diu, & multum, frustra laborando, quæ-
Mat. 5. runt, omnibus facile obtinere liceat? Beati ergo pacifici, quoniam filij Dei uocari possunt, cum in hæreditatem Christi, quæ est
Isa. 59. pax, uenerint. Contra uero infelices impij, qui, cum uiam pacis ignorent, hoc tam
2. Par. 20. grandi bono carent: Et quamuis dicant: Pax, pax: tamen non est pax impiis, dicit Dominus. Et quo modo erit pax inter eos, qui in seipsos conuersi, mutuis se concidũt vulneribus? qui secum pugnant? qui seminant discordias? qui suas animi partes inter se diffidentes, ac disiunctas habent? qui pacis auctorem repellunt? Is scilicet, fructum gustabit pacis, quem miseriæ premunt,

munt, ærumnę angunt, libidines torquent, cupiditates uariæ distrahunt, iudiciorum metus terret: is, qui quo se cunque uertit, furias sentit ultrices: is demum, quem sua conscientia stimulat, rodit, & excruciat. Quod si interdum quietem quandam impius præ se fert, breuis est quies, fucata est pax. Et quid prodest foris pacis speciem ostendere, & intus ardere bello? Solus igitur iustus delectatur in multitudine pacis. *Psal. 36.* O te felicem, & te beatum iustum! cum tibi dicere liceat: In pace in idipsum dormiam, & requiescam. *Psalm. 4.*

Vir iustus veris gaudijs, verisque voluptatibus perfruitur. Cap. LI.

EOs, qui pacis ineunt cõsilia, sequitur, vt scriptura docet, gaudium: nec contristat iustum quidquid acciderit: impij autem replebuntur malo. *Pro. 12.* Siquidem, lux orta est iusto, & rectis corde lætitia. *Ps. 96.* Inter alios igitur fructus, quos ex arbore iustitię suæ decerpit iustus, est uerum gaudium, veraque lęritia, qua perpetuo perfunditur, *2. Cor. 1.* etiam quando re aliqua contraria premitur; ex qua, ob suam sapientiam, lætitiam percipere nouit. Quo fit, ut vehementer quidam errent, cum uiros iustos, nullo gau-

dio recreari, nulla lætitia perfundi, ſed ſem per in dolore, & mæſtitia verſari, putent: quam ob cauſam in viam iuſtitiæ ingredi nolunt: quæ exiſtimatio eſt omnino falſa, & a recta ratione prorſus aliena. Etenim, quid eſt, quod hominem uera lætitia magis priuet, quam peccatum? cum mentem cœcet, omnibus ſpiritualibus bonis priuet; Deum inimicum reddat, ad æternas penas obliget, cōſcientiā excruciet, & vt uno verbo dicam, omnis doloris, omnem cauſam afferat. At, cum vir iuſtus immunis ſit ab omni peccato; cur non etiam erit ab omni mæſtitia liber? Inſuper, unde uerum oritur gaudium, niſi ex uera pace, & animi tranquillitate? hæc ubi nam reperiuntur, niſi in iuſto? Quid igitur eum gaudio, &
2. Cor. 1. lętitia priuare uolunt? Prȩterea, Deus qui eſt totius cōſolationis auctor, in viro iuſto habitat. Si ergo, & pacis, & conſolationis auctorem in ſe habet; cur veris gaudijs eum ſpoliare contendunt? Et hoc eſt regnū
Gal. 5. Dei, quod in iuſtis reperitur, pax videlicet,
Iſa. 51. & gaudium. Conſolatur itaque Deus Siō, ideſt animam iuſtam, & eam quaſi delicias & hortos ſuos efficit. Et ideo gaudium, &
Iſa. 61. lętitia reperiuntur in ea, & gratiarum actio, & vox laudis: gaudium, & lætitiam tenebit; fugiet dolor, & gemitus. Ego ego
ipſe

ipse consolabor vos,ait Dominus. Dat er- *Ps. 50. 3.*
go Deus gaudium iustis, & lętitiam saluta
ris sui, & ideo exultant ossa humiliata, &
abstergit omnem lachrymam ab oculis eo *Ap. 3.*
rum. Iam vero,quid est,quod hęc humana
gaudia non satiant ? An quia, non sunt per
fecta ? &, quod nam est perfectum gaudi-
um ? illud sane, quod cum habetur ho-
minis appetitio satiatur; torrens nimirum *Psalm. 35.*
ille uoluptatis, ex quo Deus potum dabit
suis. Et qui nam hoc gaudium in hac vita
prægustant ? nisi ij, quigustabunt in alia ?
iusti videlicet. Viri igitur iusti ueris afficiũ
tur gaudijs. Pręgustauit hoc gaudium Moy *Exo. 33.*
ses, cum uidit Deum: & qui ad exploran-
dam terram promissionis profecti sunt: &
Petrus, qui Dominum transfiguratum vi- *Iudic. 18.* *Mat. 16.*
dit: quo gaudio perfusus, dixit: Domine *2. Cor. 12*
faciamus hic tria tabernacula: & Paulus
qui raptus fuit ad tertium cœlum. Prægu-
stãt etiam,qui cum feruore inseruiunt Deo,
& uoluptates cœlestes meditantur: & vbi
gustarunt,ob summam,qua perfunduntur
delectationem, alios inuitantes, dicunt: *Psalm. 33.*
Gustate, & videte quam suauis est Domi- *Can. 1.*
nus: cuius ubera sunt meliora uino: volup
tates uidelicet diuinæ,humanis sunt longe
maiores. Et dulcedinis magnitudine, exci-
tati, & impulsi, exclamant: Quam magna *Ps. 30.*
multitu-

Cant. 15. multitudo dulcedinis tuæ Domine; quam abſcondiſti timentibus te! Ad has dulcedines ſpirituales guſtandas, ſuos amicos
Cant. 1.5 inuitat ſponſus, ubi eos in cellam uinariã introduxit, cum dicit: Bibite, & inebriamini cariſſimi. Ad eadem gaudia percipiẽda, Paulus, Philippenſes, his uerbis horta
Phil. 4. batur: Gaudete in Domino ſemper: iterum
Ps. 31. 69. 96. dico gaudete: Et Dauid. Lætamini in Domino, & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde. Ad quod faciendum etiam ex-
2. Reg. 6. emplo excitauit, cum cœleſti, & uero gaudio plenus, ante arcam Domini ſaltauit, & alibi cum cecinit: cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Poſtremo, cum uir iuſtus ex uirtute uiuat, & omnes uirtutum omnium pro opportunitate operationes exerceat, quæ, ex ſe, ut docti ſcribunt, ſunt delectabiles; cur uitam quandam uoluptatis plenam, cum ſemper honeſte agat, non uiuet? præſertim cum, ut (uiri ſpirituales ſcribunt) pluris ualeat uel minima viri iuſti delectatio, quam uoluptates omnes, quas impij capere in hac uita poſſunt. Et hinc eſt, quod cernimus uiros iuſtos ſemper eſſe hilari fronte, & lętitiam quandam præ ſe ferre: vt uidere licet in ijs religionibus, in

quibus, diligenter seruitur Deo, qui hilares *2. Cor. 9.*
seruos diligit. De qua vera, & honesta ani *De interno re hom.*
mi hilaritate, non defuerunt, qui tractatio- *Cap. 62.*
nes integras confecerint. Quare, bonus
Christianus eam beatitudinem in hac uita
nanciscitur, dum nulla re angitur, dum
semper hilari est animo, & perpetuo ueris
gaudijs perfunditur, quam in falsa uolup-
tate quęrebat Epicurus. Siquidē, quidq̄d *Pro. 12.*
acciderit, non contristat iustum. At uero
uir impius, cum peccatis sit infectus, cum
pacis, & consolationis auctorem a se repel
lat, cum inhoneste uiuat, quas delectatio-
nes percipiet? quod si quas capit, parum ab
illis afficitur, cum sint externæ, breues, &
fucatæ. Et quæ potest esse uera in impio læ *Pro. 2.*
titia, cum tunc lętetur, ubi male fecerit?
Quare, merito uir iustus diceret: Gaudēs *Isa. 61.*
gaudebo in Domino, & exultabit anima
mea in Deo meo: quia uestimentis salutis,
& indumento iustitiæ circūdabit me. Quis
ergo ueras delectationes capit? uir iustus:
quis suaues gustat uoluptates? uir iustus;
quis maximis perfunditur gaudijs? uir iu-
stus. Valeant igitur, qui iustos ueris delecta
tionibus priuant: gustent prius, deinde sen
tentiam ferant: quam ferre nequit, qui rem
non dum gustauit ipsam. Valeant etiam mo
mentaneæ lętitiæ, exiguę delectationes, ua

na, & inania impiorum solatia, quę tandē semper extremus luctus occupat. Lætabitur itaque iustus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

Pr. 63.

Vir iustus sine vlla grauiore cura, & solicitudine uiuit. Cap. LII.

EA sæpe de causa homines in hac uita, nec pace perfruuntur, nec gaudijs afficiuntur, quod uarijs occupātur, ac distrahuntur curis. Verum, cum vir iustus nulla maiore de rebus ad uitam traducendā pertinentibus distineatur cura, nullaque grauiore solicitudine laboret, nihil est, quod ipsius pacem, & gaudium multum impediat, minuatue. Viuit ergo hic homo, cum totus a procuratione cœlestis Patris pendeat, sine ulla maiore, ac grauiore cura: quæ res, ipsius condicionem multum felicem, ac illustrem reddit. Quod si huic Patri se totum non traderet, ac nimiam de rebus externis solicitudinem habere uellet; iam, nō iustorum, sed ethnicorum more uitam degeret. Hoc in primis mandatum, siue cōsilium, a suo præceptore accepit Christo; qui dixit: Nolite soliciti esse, dicentes. Quid manducabimus, aut quid bibemus,

1. Pet. 5.

Mat. 6.

aut quo operiemur? hæc.n. omnia gentes inquirunt Scit.n. Pater uester, quia his omnibus indigetis. Et, ut id facilius persuaderet, exemplo a floribus, & animalibus, quę Deus uestit, & pascit, sumpto, confirmauit. Quin etiam, nec de his, quæ locuturi sunt, uult Christus suos esse solicitos: quia ipse suggerit, quod dicendum est: cum Spiritus in ipsis loquatur. Paulus quoque uolebat Corinthios sine solicitudine esse: idem etiã Petrus Apostolus, his uerbis monebat: Omnem solicitudinem uestram proijciẽtes in eum: quoniam ipsi cura est de uobis. Vnã ergo uir iustus curam habet, de probitate, & perfectione, ac regno acquirendo; cetera prouidenti, atque benigno Patri curanda relinquit. Et quis sanæ mẽtis filius, sub tali, ac tanto Patre constitutus, ob indigentiæ timorem solicitus esse uolet? sub Patre, inquam, ditissimo, optimo sapientissimo, qui nouit bona dare filijs suis, qui pascit pullos coruorum, qui implet omne animal benedictione, qui lilia ita elegantissime uestit, ut Salomonis gloriam superent, qui filiorum miseretur, nec secundum peccata eorum facit eis, qui tãdem filijs suis antequam essent, ab omni æternitate omnia necessaria parauit. Hic hic Pater, filios Israel, iustorum typum, in deserto cœle-

Luc. 12. *Mat. 10.* *Luc. 21.* *Ex. 3.* *1. Cor. 7.* *1. Pet. 5.* *Ps. 11.* *Ps. 102.* *Ex. 16.* *Deut. 8.*

O sti

Exo. 16. sti cibo pauit; aquam eis ex petra eduxit:
Deu. 9. uestes integras per quadraginta annos con
Esdr. 9 seruauit; & tandem eos in terram, lacte, &
Ex. 3. melle fluentem introduxit. Huius Patris
2. Reg. 19 cura, Eliæ panis, Danieli cibus, Ionæ vm
Dan. 14. bra sub qua quiesceret, non defuit. Hanc
Ion. 4. curam se suscepturum filijs Israel pollici-
Leu. 26. tus est, si mandata seruassent, cum dixit: Dabo uobis pluuiam temporibus suis, & terra gignet semen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura uindemiã, & uindemia occupabit semen tem, & comedetis panem uestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in ter-
Deu 8. ra uestra, &c. Quis ergo post talem, ac tantam tanti Patris promissionem nimiam de rebus externis curam, quæ multum secum laboris, & molestiæ affert, non reijciat? cum præsertim id a nobis ipse omnino requirat; & quodam honesto ocio, a curis humanis seiuncto, non perfruatur? Reuelat
Ps. 39. itaque iustus Domino uiam suam, & spe-
Psalm. Mat. 3. rat in eo, & sinit eum facere: Iactat cogitatum suum in Dominum, a quo enutritur: Scit se pluris esse passeribus: scit ante
Mat. 6. lucem surgere, & tarde ire cubitum, uanũ esse: hoc est, intelligit omnem humanam
Psalm. prouidentiam sine Dei auxilio esse inané, & Deum dare somnum, idest quietam, &

tran-

tranquillam uitam, statumque solicitudinis expertem dilectis suis, qui magis prouidentia paterna, quam sua nitũtur. Et ita, *Ps. 36.*
dum hæc uir iustus cogitat, dum bonitaté facit, pascitur in diuitiis Dei. Quamobré, animaduertens se esse Dei filium, totum se *Luc. 12.*
huic Patri tradit; omnem de se curam Patri suo relinquit; quod facere bonorum filiorum esse nouimus. Vnam tamen habet curam, in quam diligenter incumbit, vt Pa *Ps. 112.*
tri obediat, & placeat: & non secus se habet oculis suis ad Patrem suum, ac ancilla ad manus dominæ suæ. Præterea, cum uir iustus, quæ ad se proxime, & maxime pertineant, cogitet, bona nimirum uera, solida, & æterna, de fucatis inanibus, & momentaneis bonis maiorem curam habere, suo statu indignum esse existimat: cum his de rebus, filij huius sęculi, & ethnici soliciti sint. Non possum hoc loco, non vehe *Mat. 6.*
menter uiri iusti felicitatem admirari, cũm videam Deum opt. max. eum, a terrenarũ & infimarum rerum cura liberare, eamq; in se suscipere: quę res, est diligenti medi tatione digna. Hanc uiuendi uiri iusti rationem omnino felicissimam iudico, cum ab innumeris molestiis, curis, & laboribus, per eam liberetur: quibus omnibus malis, impius, dum solum sua industria

fidit; dum prudentia carnis utitur; dum à Deo non expectat auxilium sibi, mirum in modum grauatur. Angitur itaque, ac varijs curis premitur impius, dum in operibus duris, luti, & lateris, omniq́ue famulatu in terræ operibus in Ægypto sub crudelissimo rege opprimitur. Et quamuis sua humana prouidētia, & solicitudine impius mundum lucraretur, quod ei proderit, cū animæ suæ detrimentum patiatur? Viuite igitur læti, & felices iusti, qui dum de crastino non estis soliciti, dum curam rerum infimarum Patri vestro relinquitis, vosipsos maximis curis liberatis; & in opera prę clara, & ęternæ vitæ digna, dum regnum Dei quæritis, toto pectore incumbitis.

Exho. 1. *Mar. 8.* *Lu. 9.* *Mat. 6.*

Vir iustus est omni honorum genere dignus. Cap. LIII.

QVantum pro honore acquirendo, ac retinendo mortales in hac vita laborent, qui quotidie non videat, est nemo. Cuius causa, lites excitantur, turbæ edūtur, inimicitiæ nascuntur, & sæpenumero domus, ciuitates, & regna euertuntur. Plurimi igitur æstimatur honor, & homines honore digni, magni fiunt: & ideo, qui pluribus de causis honorandi sunt, plurimi fieri

& maximis honoribus affici debent:in quo
rum numero uiros iustos ponendos esse
omnino arbitror. Primum, si honor, qui ni *De pacif. cap. 11.*
hil aliud est, quam signum reuerentiæ, quę
cuipiam ob cognitam in eo excellentiam
exhibetur, vera virtute ornatis, ut sapientes
docent, potissime debetur; cur uir iustus,
qui omni uirtutum genere est expolitus,
vt ex iam dictis constat, omni quoque ho-
norum ratione afficiendus non erit? Dein
de, quos nam honoribus prosequuntur ho
mines? nonne eos, quorum præclara & il
lustria extant facinora? At non uideo, ut,
præter dicta, paulo post docebimus, qui
pluribus & maioribus rebus fortiter, & sa
pienter factis eniteat, quam uir iustus; qui
tanquam Dux fortissimus de suis potentis-
simis hostibus, & de seipso amplissimas ui
ctorias refert: qui scientia, & sapientia sua
ignaros docet: qui prudentia & consilio, si
bi & alijs uidet: qui pudicitia, & modera-
tione omnes animi cupiditates, frangit, &
bene agendi exempla alijs præbet: qui per
fecta indutus iustitia Deo, & hominibus,
quod debet hilari animo persoluit: qui in
omnes homines, beneficentiam cumulatis
sime exercet; cui virtuti potissimum honor
exhiberi solet. Quis ergo non ueneretur *De pacif. c.*
eum, qui liberalitate, ij apud homines, pla-

ne apud Deum est notus; iustitia conspicuus, prudentia & sapientia clarus, rebus denique multis fortiter & honeste gestis illustris? Præterea, quos nam homines honorare mundus consueuit, nisi eos, qui aliquo illustri titulo insigniti sunt? qui titulus quo maior est, eo maiore etiam honore hominem dignum reddit. At, quis pluribus, & amplioribus titulis uiro iusto est ornatior? cum sit Doctor & sapiēs egregius, Dux inuictus, Rex quidam, Dei templū, Spiritus sancti sacrarium, seruator mundi, eiusdem Monarcha, filius Dei, & tandem, participatione Deus. Ad hęc, quis non honoret eum, quem Deus multum honorat? Honorauit Deus olim antiquos patres uiros iustos, Abraham, Iacob, Ioseph, Moysen, Aaron, Gedeonem, Dauidem, Iob, & multos alios, quos recensere longum esset. Honorauit postea, omni honorum genere eam, quę ob insignes honores, quibus affecta fuit, uere dicere potuit: Beatam me dicent omnes generationes: in cuius honorem ubique locorum, tabulæ, signa, monumenta, aræ, sacella, & templa innumera exædificata sunt: quam nemo est, qui non laudet, non celebret, non inuocet, non colat, ac colere debeat. Et quis non honoret eam, quam ita Deus honorauit, ut eam eū-

Luc. 2.

dem Filium habere uoluerit, quem ipse habuit? ita ut eum, quem Deus Filium vocat, ipsa quoque uocare possit: quam, inquam, ita honore affecit, ut ex ea nasci, eique tanquam matri subiectus esse uoluerit. Honorauit insuper omnes Apostolos, quos regendi potestate, absoluendi, & ligandi facultate, consecrandi ui, donauit: quos à piscatu piscium ad piscatum hominum traduxit: quos principes super omnẽ terram constituit: quos denique tot supernaturalibus donis muniuit, ut omnia miracula, & maiora ijs, quæ Christus fecit, possent efficere. Et ne longius quam uellem excurrat oratio, ita Deus, diuos, diuasque omnes honorauit, vt non solum eos in vita summis honoribus affecerit, sed etiam ipsorum corpora, membra, ossa, capillos, pulueres, uestes, & uestium minimas particulas, & quæ ista aliqua ratione tetigerũt, post mortem honorari uoluerit: immo, vt quotidie, cernimus his rebus maxima miracula fiunt: ut etiam earum tactu, Dæmones fugentur; & sanctorum pulueribus, is superetur, qui ob suam potentiam, & magnitudinem Deo se æquare ausus fuit. Mirabilis ergo Deus in Sanctis suis; sed mirabilior in ipsorum reliquijs. Nam licet Deus sit magnus in magnis; non est tamẽ

Luc. 10. 20.

Mat. 4.

Ps. 44.

Io. 14.

Berengar.

paruus in minimis: cui non satis fuit sanctorum animas in cœlis collocare; sed et eorum reliquias in mundo summopere uo-
Luc. 43. luit honorare. Et quid nā sunt sanctorum reliquiæ? Sunt piorum arma, ciuitatū propugnacula, gentium solatia, perpetua sanctorum laus, æternæ retributionis signa, resurrectionis pignora, sanctitatis instrumenta, preciosa aromata, poma odorifera, & locorum lumina. Et quid efficiunt iustorum reliquiæ? ægrotos sanant, leprosos mūdant, cœcos illuminant, surdis auditum restituunt, claudos dirigunt, mortuos excitāt,
Ps. 36. Dæmones tandem fugant. De iniustis uero legimus: Iniusti autem disperibunt: simul reliquiæ impiorum interibunt. Mirabilis
Ps. 67. ergo Deus in sanctis suis: qui in mortuis facit mirabilia: quæ etiam in tenebris co-
Ps. 87. gnoscuntur: quia uoluit, eos mundum honorare, quos aliquando despexerat: eos pro sapientibus habere, quos stultos nomi-
1 Cor. 4. nauit: eos complecti, quos tanquam perip-
2. Cor. 4. sema eiecit: eos reuocare, & quærere mortuos, quos uiuos fuerat prosecutus: eos inuocare, & ab eis gratias petere, in quos fuit ingratus. Contemplare quæso, Christiane lector, & mentis oculis cerne, Diuum Franciscum olim à suo parente pulsum, uestibus exutum, & à plebe uarijs modis irri-
sum

ſum : nunc uero , (ne de honoribus quib. ẽt dum uixit ab inimicis longeque remotiſſimis nationibus honoratus fuit, dicam) animaduerte, quot templis, quot ſignis, quot tabulis, quot locis, honoretur, & ad finem mundi vſque, vt credere par eſt, honorabitur, & qua ratione Deus ſanctos ſuos honoret, intelliges. Non modo Deus viros iuſtos honorat; ſed etiam ipſorum honorem, cum ſui honoris iactura defendit. Nanque cum primus homo honorem; *Ps. 48.*
in quo conſtitutus fuit, amiſiſſet; pro eo recuperando, Dei filius, exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accepit, & fabri filius; *Mar. 6.* *Ps. 21.*
immo, non homo, ſed vermis, non iuſtus, *Iſa 53.*
vt erat, ſed iniquus haberi paſſus eſt. Vt *Mar. 15.*
materno conſuleret honori, matrẽ, virũ ducere voluit. Ioannem pluſquam prophetã appellauit: Magdalenam à calumnijs defendit: iniurias ſuis illatas, ſibi inferri affirmauit, cum dixit: Saule Saule, cur me perſequeris? Qui vos ſpernit, me ſpernit: Nolite tãgere Chriſtos meos; iuſtos nimirum, qui ſunt gratia Dei inuncti: Qui vos tangit, pupillam oculi mei tangit. Non ſolum à Deo, ſed etiam ab hominibus uiri iuſti honorari ſolent. Ioſeph honoratus fuit à Pharaone, Mardochęus ab Aſſuero, Dauid ab Achis, Ionathas ab Alexandro, Daniel *Lu. 7.* *Act. 9.* *Luc. 10.* *Zac. 2.* *Gen.* *Eſther 9.* *1 Reg. 29.* *1. Mac. 10.*

conuiua Regis Babylonis erat, & honoratus super omnes amicos eius. Quamobrē, cum tot de causis uiri iusti sint honore digni, cum Deus tantum eos honorauerit, vt eis suam deitatem largitus fuerit; omni honore, semper, & ubique ab omnibus afficiantur, omni obseruantia colantur; omni denique reuerentia obseruentur: & ut quisque in eos hęc exerceat officia, diligenter eos inuestiget, & inueniat: vt cum Dauide dicere quisque possit: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus: nimis confortatus est principatus eorum.

Psal. 138.

Vir iustus ob maiestatem, quam præ se fert, est omni reuerentia, & veneratione dignus. Cap. LIIII.

EA etiam viri iusti condicio me mirum in modum afficit, ac in magnam admirationem rapit; cum uideo, id uirum iustum uitæ suę integritate atque iustitia assecutum fuisse, quod homines opibus abundantes, dignitatum gradibus illustres, & potestate armati, sua auctoritate, sua dominandi facultate, suis minis & pœnis, cū id tamen magnopere desiderent, & studeant, non assequuntur; id nempe, ut ab aliis & maxime ab iis, quibus præsunt, timeantur

tur

tur, reuerentia quadam colantur, ac in ueneratione habeantur. Hoc igitur honoris genus, quod maximi fieri ab hominibus solet; quoniam nescio quid diuini redolet, sine ulla arte, sine ulla cura, sine ullis opibus, & uiribus uir iustus adipiscitur. Hoc priuilegio uiros iustos gaudere, quotidiana experientia docet. Etenim, passim uidere licet homines fortunæ bonis abundantes, dignitatum splendore illustres, & uiribus potentes uiros bonos timere, uereri, coram eis nil minus honestum dicere, aut facere audere, ac eis assurgere: istos uero, si facinorosi sint a nemine, nisi fortasse ab improbis ob suspicionem pœnæ timeri; immo potius contemni cernimus. Id, quod hoc loco docemus, nemo est homo, si recte meminerit, qui in seipso aliquando non sit expertus, dum cum aliquo uiro iusto, aut uersatus est, aut sermonem habuit: cum quo agens, si omnino improbus non erat, quadam reuerentia, ac timore, afficiebatur. Neque, quod dicimus cuipiam mirum uideri debet; cum uir iustus quodam modo Dei personam referat, & Deus in ipso habitet, & sit quasi numen quoddam. Ideo in sacris literis legimus: & timuit Saul Dauid; eo quod Dominus esset cum eo, & a se recessisset. Sed rem magnam

1.Cor.3.

1.Reg. 18.

gnā cōſideratione digna aliis illuſtremus exemplis. De cenſoribus apud Romanos, ut hanc ueritatem etiam ethnicorum geſtis demonſtremus, legitur, eos tanta reuerentia, ac ueneratione fuiſſe a populo affectos, ut ceteri, coram eis, nihil turpe agere, aut dicere ob opinionem uirtutis, & integritatis uitæ, quam de eis habebant, auderent. Ob eandem cauſam Romani graui pœna puniebant iuuenes, qui cano capiti non aſſurgerent. Prædones quidam, Scipionis Africani maieſtatem ita reueriti ſunt, ac ſi numen quoddam ſpectaſſent. Sedente Porcio Catone in theatro, populus ut mimę nudarentur poſtulare erubuit: quo abeunte, (receſſit enim ne ludos impediret) ludorum mos ſeruatus fuit. Qua re, populus plus maieſtati unius Catonis, quā ſibi uniuerſo ſe tribuere indicauit, ut merito quidam, hoc factum admiratus, ſcripſerit. Quibus opibus, quibus imperiis, quibus triumphis hoc datum eſt, niſi omnibus numeris perfectæ uirtuti? Philoſophus quidam interrogatus a ſuis diſcipulis, qua ratione poſſent ſe a peccato abſtinere: reſpondit: Si exiſtimaueritis me ſemper coram uobis eſſe. En quantum poterat prejudicata de magiſtri integritate opinio. Et de muliere quadam impudica legitur,

S. Max.

Greg. Naz. ſyn. 7.

ab

ab ingressu domus impudici iuenis, a quo vocata fuerat, abstinuisse, quod Palæmonis grauissimi Philosophi signum supra ianuã positum conspexerit. Quod si mulier impudica, ad libidinem prouocata, philosophi signum reuerita est; quantum homines non omnino improbos, eundem uiuũ reueritos fuisse censendum est? Possem ex sacris literis, & ecclesiasticis historiis plura ex nostris afferre exempla, quæ breuitatis studio missa facio: sed, id tantum uniuerse dixerim, ideo bonos Christianos homines sacros, & religiosos ut plurimum reuereri solere, quod quandam maiorem de eorum integritate, & iustitia opinionem habent. Immo, non solum homines iustorum maiestatem reuerentur, sed etiam bruta animalia, & quæ sensu carent eosdem veneratione affecisse, & eorum præsentiã timuisse legimus. Possumus itaque de uiris iustis dicere, quod de Iudæorum populo reperimus scriptum: Grãdis enim cunctos populos Iudaici nominis terror inuaserat; nullusq; ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrauerat. O magnam iustitiæ, & probitatis uim! o efficaciam! quia, quod opibus, quod honoribus, quod metu, vir impius assequi non potest, ipsa iusto, dum hono-

Esther. 8. 9

honore, timore, reuerentia, & ueneratione dignum apud omnes efficit, præstat.

Vir iustus est omni laude, atque gloria dignus. Cap. LV.

VBi alicuius hominis per honestas actiones cognita est virtus; eam qui norunt quodam honestatis iure, non modo uirtute ornatum honorare, ac revereri, sed etiam laudibus celebrare debent: & ut quod uirtuti debent, persoluant, & uirtus laudata crescat, & alij ad uirtutem excitentur, ac tandem, ut Pater, qui est in cœlis, laudetur. Est autem nil aliud laus, quam manifestatio uirtutis, & præstātiæ alicuius per uerba, ex uoluntatis studio proficiscēs. Quo fit, ut semper laus maximi facta fuerit, & prȩsertim ea, quȩ a laudato tribuitur uiro. Siquidem, laudati uiri, uirtutem ipsam, & causas omnes, ob quas quispiam laudandus est, optime norunt: & idcirco in laudando non errant. Cum autē, uiros iustos non modo a laudatis uiris, sed etiam a Deo ipso laudari animaduerto, in eam opinionē deuenio, ut nihil uiris iustis laudabilius esse, putem. Finge aliquam tantum gratiæ apud homines adeptum fuisse, ut ab uniuerso hominum genere, summis laudi-

Mat. 5.

De pacif. c. 13.

laudibus celebraretur, immo ab omnibus Angelorum chorisl, & ordinibus; ut de eo nullus locus, nulla ætas conticesceret: quis tantam gloriam, tantumq; splendorem nõ admiraretur? nemo sane homo. Verum, tota hęc laus, si cum ea, qua Deus uiros iu stos amicos suos laudat, conferatur, minima, uel nulla existimanda erit. Quod autẽ Deus uiros iustos laudet, non uno in loco sacra testantur oracula. De Dauide dixit, *1. Reg.*
se inuenisse hominẽ iuxta cor suum: quibus uerbis, si quis ea animo tractaret, maximam quandam contineri laudem facile cognosceret: quę uerba, de quolibet uiro iusto, dicere Deus posset. Et alibi: Et non fecisti (loquitur cum Ieroboam) sicut ser- *3. Reg. 14.*
uus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod est placitum in conspectu meo. Laudauit etiam Iob coram beatis spi ritibus, & eius aduersario Satan, cum eum his pręclarissimis uerbis descripsit: Nunquid cõsiderasti seruum meum Iob, quod *Iob. 1.*
non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo? Christus etiam suos laudare solitus fuit: & Ioannem Baptistam summopere commendauit, cum dixit: Inter natos mu lierum non surrexit maior Ioãne Baptista. *Mat. 11.*
Idem

Idem, ſponſi perſona indutus, animam iu ſti, ſponſam ſuam, ſummis laudibus proſecutus eſt; quæ res piorum mentes in maximam admirationem adducere deberet: quas laudes, paucis hoc loco complectar.

Cant. 1. 4. 6. 7. Statura tua aſſimilata eſt palmę: caput tuũ vt Carmelus: comæ, ut purpura regis iuncta canalibus: capilli tui, ut greges caprarum: facies tua decora: oculi tui columbarum, & ſicut piſcinæ in Heſebon: naſus tuus, ut turris Libani, quæ reſpicit contrà Damaſcum: genę tuæ pulchræ, ſicut turturis; & ut fragmen mali punici: dentes, vt tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro.

Cant. 7. labia tua, ſicut vitta coccinea: eloquium tuum dulce: collum tuum ſicut turris eburnea: guttur tuum, ſicut uinum optimum: vbera tua, ut hinnuli capreæ gemelli, &

Cant. 5. pulchriora uino: manus ſtillant myrrhã:

Cant. 7. digiti pleni ſunt myrrha probatiſſima: uẽter aceruus tritici uallatus liliis: umbilicus vt crater tornatilis, non indigens poculis: iuncturæ ſicut monilia, quæ fabricata ſunt per manum artificis: greſſus pul-

Cant. 4. chri in calceamentis: odor veſtimẽtorum, ſicut odor thuris: & ne ſingula conſecter, pulchram inter mulieres, & totam pulchrã eſſe affirmat; & tandem exclamat: Quam pulchra es, & quam decora cariſsima in

deli-

delicijs. Et, quod est omnino admiratione dignum; Deus, non modo uiros iustos laudat, sed etiam de eis quodam modo gloriatur: vt ex uerbis, quibus laudauit Iob, aperte colligere licet: Nunquid, ait Deus Satanę, considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra? &cæ. Reperies præterea uiros iustos passim laudatos fuisse in scriptura. De Noe legitur: Noe uir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit. De Moyse: Fuit itaque uir magnus ualde in terra Ægypti coram seruis Pharaonis, & omni populo. De Saule, dũ iustus fuit: Electus & bonus, & non erat de filiis Israel melior illo. Suis etiã laudibus fortissima illa mulier Iudith celebrata fuit. Nec Tobias silentio inuolutus est; sed maximo encomio, sicuti etiam Onias celebratus fuit. Postremo, spiritus diuinus ex professo multorum iustorum laudes in Ecclesiastico prosecutus est; quo etiã spiritu excitatus Paulus, epistola ad Hebręos multos uiros iustos prædicauit. Cur autem iusti laudandi sint, quid est quod pluribus in præsentiarum probem? Cum in eis omnes uirtutes, quibus laus priuate debetur reperiri, & eos, vt paulo post planius exponetur, pręclara edere facinora exploratum sit. Quare, potius dubitandum

Iob. 1. *Gen. 6.* *Exho. 11.* *1 Reg. 9.* *Iudith c. 8. 16.* *2. Mac. 15.* *Ecc. 45.* *Heb.*

est, ne pro dignitate laudentur, quam quod vel non iure, aut plus æquo laudentur, idque ego dubito: Etenim, quamuis omnia, quæ tota hac tractatione dicuntur, ad laudes iusti referantur, nullo tamen pacto, vel scriptione, vel dictione, uel cogitatione iustorum laudes me assequi posse fateor: sed id fortasse hoc meo conatu efficiã, vt alijs de laudibus bonorum, ornatius, ac fusius disserendi occasionem præbeam. Quare, nemo id sibi arroget, se eos pro dignitate laudare posse, quos, ut censeo, uix Angelorum lingua plene laudaret. Itaque, si mihi hominem humili loco natum, sordidũ, & abiectum, quem mundus, fæcem, appellaret, ac proinde pedibus conculcaret, ante oculos sisteres, de eo si esset in gratia cõstitutus, si iustus esset, dicerem: Is, quem nullius esse precij stultus mundus putat, ita excellit, ita pręstat, talis, ac tantus est, vt in eo laudando, in eius dignitate amplificanda, angelica facultas initium inuenire possit, finem vero nequaquam. Etenim, quę tanta vis ingenij, tanta dicendi copia, tantumque eloquentię flumen eum pro dignitate laudet, qui omnibus virtutibus est præditus, qui operationes exercet diuinas; qui
Ro. 8. tanti a Deo factus est, vt pro ipso Filium suum dederit, & Filius humanam carnem uoluerit

luerit aſſumere,& mori, qui tandem Filius Dei factus, & diuinitate donatus eſt? Tamen, vtcunque poſſumus, una cum Deo, & ſanctis viris, viros iuſtos laudemus: quorum memoria erit cum laudibus:& nomẽ impiorum putreſcet. Quapropter uerum eſt illud, quod in ſacris legimus literis: A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iuſti. Quod ſi pij homines debitis laudibus ornari non poſſunt; homines quoque impii pro merito vituperari minime poterunt.

Eccl. 44. Pro. 10. Iſa. 24.

Vir iuſtus fama celebris, atque glorioſus exiſtit. Cap. LVI.

SOlent ij, qui famæ, & gloriæ deſiderio flagrant, quãtum per ipſos fieri poteſt, id vehementer curare, vt ſuum ipſorum nomen ad externas, longeque remotas nationes penetret, & apud omnem poſteritatem viuat: & ideo nihil non agũt, vt, quod ſummopere deſiderant, aſſequantur. Quare tabulis, ſignis, literis, alijsque monumẽtis, ſuam famam, ac memoriam immortalem reddere contendunt: vt hac ratione apud poſteros æterna recordatione uigeãt. Cæteri uero, qui hoc famę, & gloriæ ſplendore iſtos illuſtres eſſe uident, per beatos

eos uocãt,& tantã eis felicitatem inuident.
Ps.9. Verũ, totus hic humanus rumor, tota hęc gloria,uel gloriæ umbra,una cum ipsis statim euanescent. Quare, solũ uiri iusti hoc
Gloria qd. tam magno potiuntur bono;cum ipsorum clara notitia;cum laude per uaria tempora, & loca sit diffusa; & quæ de ipsorum probitate habetur opinio,diuersis sit manifestata signis. Nanque,ut diuinus cecinit
Laus qd. uates,in memoria ęterna erit iustus, ab auditione mala non timebit:quia nemo, qui
Ps.111. buscunque eum prosequatur maledictis, ipsius unquam infuscabit nomen. De quo uate,cum uir iustus esset,legimus. Diuulgatumque est nomen Dauid in uniuersis re-
1.Par. 14. gionibus,& Dominus dedit pauorem eius super omnes gentes.Et mulier illa,quæ cõfusionẽ fecit in domo Regis Nabuchodonosor, quantam gloriam apud omnes po-
Iudith 15. steros adepta est? de qua totus populus una uoce dixit:Tu gloria Ierusalem:tu lætitia Israel: tu honorificentia populi nostri: quia fecisti uiriliter,& confortatum est cor
Luc.1. tuum, &c. Quæ mulier fuit figura alterius mulieris,Beatissimæ nimirum Virginis,cuius fama ad omnes promanauit nationes, quæ eam beatam dicunt, cuius nullo tempore emorietur gloria. Et qui fieri potest, ut memoria iusti pereat,cum eius fama,&

gloria

gloria in Dei memoria conſeruetur æter- *Ps.111.*
na? & a uera oriantur uirtute, quæ cadere
minime poteſt? Quid memorem famam,
& gloriam, quam Tobias cum tota ſua co-
gnatione eſt adeptus? De quo legitur: Om *Tob.14.*
nis autem cognatio eius, & omnis genera-
tio eius in uita bona, & in ſancta conuerſa
tione permanſit; ita ut accepti eſſent, tam
Deo, quam hominibus, & cunctis habitan- *Ioſ.6.*
tibus in terra. Quid de Ioſue dicam cuius
nomen uulgatum fuit in omni terra? Quid
de omnibus Apoſtolis, quorum ſonus in
omnem terram exiuit? Omnes, ut breui di
cam, iuſti in generationibus gentis ſuę glo
riam adepti ſunt, & in diebus ſuis haben-
tur in laudibus. Corpora ipſorum in pace *Ecc.44.*
ſepulta ſunt, & nomen eorum uiuit in gene
ratione, & generationem. Sapientiam ip-
ſorum narrent populi, & laudem eorum
nunciet Eccleſia. Sed, ut quanta ſit iuſto-
rum laus, & gloria facilius percipi poſſit,
conferamus glorioſum quendam Impera
torem, cum uno uiro iuſto, Cęſaris nomen,
cum Diui Franciſci gloria. Ille, nunc uix
notus eſt; hic ualde celebris, & famoſus: il-
le in quibuſdam locis, & a quibuſdam co-
gnitus; hic in regnis, in ciuitatibus, in oppi
dis, in uillis, in ſingulis familijs, etiã in ijs
mundi partibus, ad quas nunquam Cæſa-

ris penetrauit fama clarus. Vbi nunc sunt Cæsaris tabulæ? ubi signa? ubi trophæa? Omnia rerum edax consumpsit tempus: ut non sit uerum illud, quod de Cæsaris gloria quidam dixit: Cuius laudes nulla delebit obliuio. At uero, iam per tot annos ubi non fuerunt, & nunc non sunt, & post hac ad finem mundi, usque, ut credere par est, non erunt tabulæ, simulacra, aræ, ædes, & ingentia, ornatissimaque ædificia in gloriã Diui Francisci extructa? Vbi terrarum nõ reperies Diuum Franciscum pictum, sculptum, & uarijs monumentis ornatum? Cuius sane gloriam nulla unquam delebit obliuio. Cæsarem uiuentem milites secuti sunt: Franciscum non modo uiuum, sed etiam mortuũ uiri nobiles, primarij, principes, duces, & reges, eum amando, laudando, honorando, colendo, sectantur. At pudet me uirum iustum cum Cæsare comparare. Finge, si uis amplius iustorum gloriã, & famam intelligere, te uidere Petrum pauperem, ignobilem, abiectum, & omnino ignotum, piscatu sibi uictum quęrentem: eundem postea cerne Apostolum, & Apostolorum principem, reipublicæ christianæ caput, Christi uicarium, & totius Ecclesiæ summum, & uniuersalem pastorem. Idẽ de Maria semper uirgine cogita. Contem-
plare

plare prius puellam, pauperem, & incognitam: uide postea eandem, tot titulis illustratam, tot monumentis exornatam, tot insignibus insignitam, & supra Angelorũ Choros euectam. Et ne longum faciam, idẽ de alijs innumeris iustis cogitare poteris. Quod si in omnibus tantam famam, gloriamque externam non reperies; remoue mentis oculos ab hac rerum caligine, atq; eos ad eam famam, & gloriam conuerte, qua, quiuis iustus apud Deum gloriosus existit: quæ fama, quę gloria pluris faciẽda est, quam quidquid potest esse nominis, gloriæ, & splendoris in hac mortali uita. Quandoquidem tanti facienda est, ut huic gloriæ tribuenda sint omnia, quæ dicuntur; & fiunt in omnium iustorum gloriam: cum hæc notitia, & gloria sit origo, & fons omnium perfectionum, quæ in quouis reperiuntur iusto. Erit igitur uiri iusti memoria perpetua. At impiorum gloria est ueluti quidam uapor, qui statim euanescit, & ueluti flos, qui cito arescit, & decidit. Clama igitur ait scriptura: & quid? Omnis caro fœnum. & omnis gloria eius quasi flos agri: exiccatum est fœnum, & cecidit flos agri: exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo. Vidi, inquit psalmographus, impium su-

D. Thom. p. 2. q. 2.

Iac. 1.

Isa. 40.

Ps. 36.

perexaltatum,& eleuatum ſicut cedros Libani,& tranſiui, & ecce non erat: quęſiui
Iob. 18. eum,& non eſt inuentus locus eius. Nonne lux impij extinguetur,nec ſplendebit flamma ignis eius? Lux obtenebreſtet in tabernaculo eius,& lucerna, quæ ſuper eum eſt extinguetur. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum. Impij igitur cõtra omnem naturæ propenſionem, dum peruerſe agunt, ſuę famæ, & gloriæ non conſulunt: ſe ipſos uituperant; ſua pudenda
Gen. 18. oſtendunt: dum ueluti ſodomitæ publice
Iſa. 3. peccant, & quaſi aquam, peccatum bibũt;
Iob. 34. & lætantur cum male fecerint, & de ſua ignominia, & infamia gloriantur; dum ſua peccata,cum quadam oſtentatione coram alijs recenſent. At uero iuſti, dum famam & gloriam fugiunt, gloria & fama eos ſequuntur,ueluti umbra corpus,& quaſi crocodilus, qui ſe fugientes ſequitur,
Luc. 8. & ſequentes fugit. Iuſti,dum ſe humiliant, à Deo exaltantur: dum ſe occultant,à Deo in claram lucem educuntur: dum bene agunt, licet gloriam propoſitam non habeant,gloriæ ſuæ maxime conſulunt: dum denique ſolam Dei gloriã quærunt, Deus illos ſummopere glorificat. Sed quoniam plura

plura de iustorum gloria inferius dicemus, hæc in præsenti dixisse sufficiat.

A magnitudine rerum gestarum, dum demonstratur quantus sit, etiam minimi operis uiri iusti, ualor. Cap. LVII.

CVm honor, laus, fama, & gloria tribuantur ijs, qui rebus præclare gestis, & operibus illustribus enitent; placet ad confirmanda ea, quæ de honore & gloria iustorum dicta sunt, quantum, vel minimum huius viri opus valeat, paucis exponere: ex quo apertè intelligetur, cur quæ dixi omnia, viro iusto, quasi suæ virtutis præmia, iuste tribuantur. Laude igitur, & gloria ij censentur digni, qui multas res fortiter, ac sapienter gesserunt; qui summos census, amplissimos titulos, præcipuos dignitatis gradus, suis laboribus suaque sapientia sibi acquisiuerunt: & denique, qui rerum bene gestarum. exempla posteris reliquerunt. Et ideo Alexandri, Annibales, Marcellis, Crassi, Pompei, & Cæsares gloria celebres fuere; quorum tamen opes iam euanuerunt, monumenta non amplius extant, nomen uix remanet. At vero vir iustus non terrenas opes, non vanos honores, non labentia regna

rebus a se constāter, ac religiose gestis, sed æternas diuitias, diuinos honores, gloriam eam, quam nulla vnquam absumet, vel obscurabit ætas, acquirit. Et totus hic honor, tota hæc gloria, totum hoc prę miū, ex vi atque pondere, meritoque suorum operum ipsi debetur. Itaque, si quispiā vellet, pro ope vel minimo, quidquid est diuitiarum, honorum, dignitatum, & præmiorum in hoc mundo viro iusto retribuere, ei pro dignitate minime satisfaceret. Non secus ac si Duci pro innumeris laboribus, & partis uictoriis, numulum Imperator daret. Etenim, quid valet totus hic mundus, comparatus cum minimo gradu gratiæ, & gloriæ, quæ vel vna operatione vir

2. Cor. 4. iustus sibi acquirit? Hanc operum viri iusti uim, & efficaciam Paulus apostolus exprimere conatus est, cum dixit, opus ex iustitia factū, æternum gloriæ pondus operari. Pondera hæc verba, & quid ponderis viri iusti opera habeant, melius intelliges. Gloriæ, æternæ, pondus, operatur. Ac si diceres, ingentem quandam felicitatem, & bonorum omnium cumulum, nunquam cessaturum bene agendo vir iustus promeretur: quæ bona, ex ui operum ipsi

2. Timi. 4. debentur. Hanc bonorum operum mercedem, & hoc præmium, alibi idem aposto

lus

lus, coronam iustitiæ, nominauit, quam reddet Dominus in illa die iustus iudex. Ex quibus verbis, quæ sunt omni conside ratione digna, clare cognoscitur, illũ bonorum cumulum, & illa præmia, ex iustitia, vere operibus deberi iustis: quia, ea coronam iustitiæ vocat; quam reddet iustus iudex. Ex iustitia igitur, ex merito, & ex cõdigno. Quid itaque iustis efficit, cum aliquid boni agit? supernaturale & diuinum opus operatur. Et quibus nam hoc opus gratum, carumque existit? beatis spiritibus, & sanctissimæ Trinitati, quæ eum bene agentem spectat, & cum delectatione obseruat, vt ei digna præmia persoluat. Et quod nam bonum vir iustus sua operatione promeretur? tale bonum, cuiusmodi nec oculus unquã vidit, nec auris audiuit, aut humana mens excogitauit, aut excogitare potest; id videlicet in quo æterna beatitudo posita est. Et quid est beatitudo? Status omnium bonorum aggregatione perfectus. Non ergo, vnum vel alterum bonum; non has, vel illas diuitias; non hunc, vel illum honorem; non has, vel illas delectationes, non hoc, vel illud regnũ, vir iustus bene agendo acquirit; sed diuitias omnes, honores omnes, gaudia, & regna omnia. Et quamdiu duraturus est hic

Isa 64.
1. Cor. 2.

status

ſtatus? in perpetuum. Perpende, amice le ctor, omnia bona; perpende ſtatum perfectum: perpende ęternitatem: et tunc quā tam vim, & quantam efficientiam, viri iuſti opera habeant aliqua ex parte cognoſces; & eis, omnem honorem, omnem laudem, omnem gloriam iure deberi intelliges. Animaduerte obſecro: Cedo mihi egregium quendam Imperatorem, non Alexandrum, non Anibalem, non Pompeium, non Cæſarem, ſed alium quempiam, qui plura & maiora ediderit facinora: immo confer in hunc unum omnia illuſtra, & egregia, quæ cēſentur facta ab omnibus hominibus totius mūdi, q̄ ſi ex iuſtitia nō fluxerunt, non ſunt ita præclara & illuſtria, ut eſt unum, uel minimum iuſti opus, ex iuſtitia factum, & tantum illa omnia, ab hoc uno diſtant, ut illa nullius, hoc infiniti ualoris eſſe exiſtimandum ſit. Quoniā,
Iſaiæ 41. ut ea docet ſcriptura, quæ mentiri non poteſt, impiorum vana ſunt opera: at uero uiri iuſti opus æternum gloriæ pondus operatur. Et, ut paucis multa complectar, omnes uiri iuſti operationes, & uita omnis miraculoſa exiſtit. Quare, ſicuti non poteſt cogitatione percipi, quid ſit æterna uita; ita non poteſt cognoſci, quanti ualoris, quanteq; dignitatis, ſit opus illud, quod

æternam gloriam, iure promeretur. Viri itaque iusti opus maximi est ponderis, efficitque maxima. Siquidem, culpam delet, debita persoluit, portas inferni claudit, paradisi ianuam aperit, cœlis uim infert, uirtutes auget, beatos lætificat, amicitiam Dei conciliat, & denique, ut cum Apostolo breui complectar omnia, ęternum gloriæ pondus operatur. Bonorum igitur laborum gloriosus est fructus. At vero impiorum labores, sunt sine fructu, & inutilia opera eorum. Vt merito in sacris literis, labor, dolor, uanitas, afflictio, contritio, infelicitas, uastitas, inquietudo, & uiæ difficiles, nominentur. Opus ergo iusti ad vitam, fructus autem impiorum ad pręmium.

2. Cor. 4.

Sap. 3.

Prou. 10.

Ad recta, altaque statura, ac præstanti figura. Cap. LVIII.

NIhil est, quod aliqua ratione ad homines pertineat, ex quo laudem non quærant, ac ob id ab omnibus laudari nolint. Inter alia autem, sunt corporis bona; quæ cum sint naturę dona, nullā ex se laudem hominibus deberent afferre. Verum tanta est hominum leuitas, ut ob bonam corporis constitutionem, & elegantem staturam

De Int hō. cap. 33.

turam, pulchramque figuram, non parum glorientur, ac etiam ab alijs laudentur. Propterea solēt quadam summa solicitudine, & affectata cura capillos tingere, cutem perpolire, nitorem cōseruare, & fucis augere, & ne corpus inflectatur, recti incedere: & si fortasse breue fuerit, illud (o rem ridiculam) altius, subiecto altiore ligno, efficere conantur: cum tamen, ut Christus docuit, tāta sit humana imbecillitas, ut nec digitum staturę addere, nec capillum albedine afficere possit. Gloriaris, o humana uanitas, de alta statura: sed cum hęc gloria non sit tua, eam ligno, uel crepidis redde. Gloriaris de flauo crispatoque capillo; Sed gloria hæc, coloribus & calamistro restituenda est. Gloriaris de pictis genis: Fucata est gloria, & fuco unde sumitur te eam reddere oportet. Fecit quidem Deus, tanquam optimus artifex hominem altum, & rectū, altitudine & rectitudine corporis, & animi propositi, & operis, sed de rectitudine, & altitudine, recta animi constitutione nos priuāte, hoc loco, uerba facturi, & ab ea, hominem iustum laudaturi sumus. Hominis ergo rectitudo, & statura, est ueluti statura palmæ; quæ, eo maior & firmior existit, quo altius crescit, & nullo sinit se pondere flecti. Nanque, quo quis in iustitia maio

Luc. 12.

Ecc. 7.

res

res facit progressus, eo solidior, & firmior euadit. Hanc rectitudinem cum Dauid ob Cant.7.
peccatum, a quo deflexus fuerat, se amisisse sentiret, a Deo huius rectitudinis auctore repetebat, cum dixit: Spiritum rectum Psal. 50.
innoua in uisceribus meis. Hanc eandem rectitudinem primus homo, quem Deus rectissimum formauit, ita ut ad cœlos oculos conuertere, & celestia diuinaque spectare posset, amisit; cum ad terrarum pomum manus porrexit: quo facto, totam naturam humanam deflexit, & incuruauit. Proptea legimus sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Ad hanc rectitudinem instaurandam, Filius Dei se deflexit, & naturam humanam sibijpsi uniuit, ut ab eodem, a quo recta creata fuerat, ad rectitudinem redigeretur pristiná. Placet itaque Deo, qui rectissimus est, hæc animi rectitudo, & qui ea ornati sunt, recti: & proinde legimus: Quam bonus Deus his, qui recto sunt corde; lux orta est iusto. & rectis corde lętitia: Exortum est in tenebris lumen rectis: Generatio rectorum benedicetur. Viro ergo iusto, tanquam homini recto, ob suam rectitudinem, rectamque staturam sua debetur laus: cũ sit procerus, rectus, elegans, integer, & omni ex parte perfectus:

Gen. 2. Gen. 8. Ps. 91. Ps.72. Ps.114. 96.111.

ctus: cum nulla curuitate, nulla distortione, membrorumque prauitate, vitioue laboret: cuius spiritalia membra concinne compacta, & suis locis collocata, atque suaui roseoque colore sunt tincta. Hanc staturam, & rectitudinem laudabat sponsus in sponsa: & hanc respicit Deus, eaque delectatur: non autem eam, quę in corpore cernitur. Ideo dixit Samueli, quem ad uirum iustum, & rectum in regem inungendum mittebat: Non respicias vultũ eius, neque altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico. Homo enim uidet ea, quæ patent: Deus autem intuetur cor. Est vir iustus rectus, quia iustitia ipsa rectitudo quędam est: est vir iustus rectus, quia recedit a malo, & per uiam rectam incedens, bonũ operatur: est vir iustus rectus, quia ad terram non flectit se, sed oculos, & vultum in cœlum tollit: est vir iustus rectus, quia a nulla lege diuina, uel humana recedit, nec declinat ad dexteram, uel sinistram, sed via vtitur, qua recta ad cœlum tenditur, nec se immiscet quæstionib. multis: est uir iustus rectus, quia omnia dirigit in Deum, omnia recta intentione facit, & veluti erecta palma, nulla re graui se deprimi sinit, & quotidie magis, magisque firmus euadit.

Iob.1. *Cant.7.* *1.Reg.16.* *Prou.3.* *Psalm.* *Prou.4.*

Quæ

quę rectitudo, si oculis cerneretur, mirũ in modum delectatione afficeret. Eiusdẽ hominis figura, vt de ea quoque aliquid dicamus, est rotunda, siue teres, & perpolita; globosa inquam, & perfecte rotundata. ideo, quidam, uirum bonum, per hanc figuram, quæ est omnium perfectissima, describentes, dixerunt; Totus est teres, atque rotundus: nulla uidelicet asperitate iniquus. Quo fit, ut quam minime potest, mundo hæreat, sed totus sit sibi unitus atque in se collectus, & ueluti globus, a rebus terrenis segregatus. Etenim manus Dei fecerunt eũ, & plasmauerunt eum totum in circuitu. At impius peccando, a recta constitutione recedit, se se inflectit, & iniquum, ac incócinnum reddit. Est itaque claudus, gibber, plancus, labeo, balbus, lusciosus; & ulceribus, uermibusq; undiq; scatet; atq; ex omni parte sordes fundit: cuius nulla pars alteri cohæret: & denique, a planta pedis vsque ad uerticem capitis non est in eo sanitas: ita ut si seipsum uideret, seipsum fugeret; sibique ipsi odio esset.

De inter. homine ca. 33.

Iob. 10.

Is. 1.

A supernaturali pulchritudine.
Cap. LIX.

VT ex recta membrorum corporis cóstitutione, & ex quadam colorum sua

De inter. homine ca. 37. uitate, pulchritudo corporalis consurgit; ita, ex concinnitate partium animi, quæ ex concursu, & efficientia uirtutum omnium oritur, spiritualis nascitur decor: qui si oculis cerneretur, mirifice nos amore inflammaret. Hanc uiri sapientes pulchritudinẽ laudarunt, hanc amandam, & excolendam esse dixerunt, hanc petebat ille, qui hunc in modum orabat: O numen da, obsecro, ut *Socr.* intus pulcher fiam. Quare, si corporis species, quæ cum animi pulchritudine compa rata, nihil est, & ab ijs, qui ea sunt ornati tanti sit, ut in ea conseruanda, & augenda totos ipsos dies consumant, & ab alijs, qui ea capiuntur, tãtum laudatur; quanti fieri, & quantum laudari animi pulchritudo, quę in solis reperitur iustis, debet? Etenim si quæ existat fœmina, quæ uulgo pulchri tudinis fama nota sit, eam huius sęculi homines hymnis, odis, epigrammatis, integrisque uoluminibus laudant, & tabulis pi ctam circumferunt, & uelut quoddam numen adorãt: & interdum, ita perdite amãt, ut nimio amore insaniãt, seque ipsos perimant. Et tamen, hæc extrinseca corporis species, ẽt si quidquid vnquam fuit uenustatis in mundo, in unam conferres, & cum minima uenustate animæ iustæ comparares, esset umbra quędam. Siquidem, quid habet

habet caro cum anima? quid color in cute, cum virtutibus?quem colorem,non modo ægritudo,& ætas, sed & leuis timor delere potest. Quid igitur corporis decor, cum animi formositate habebit? Quare, merito a sapientibus ista corporis forma, ob ea,quæ solet parere incommoda, parum probata,& parui facta; immo apud eosdē semper suspecta fuit. Si ergo tanta laude, tanto honore,tot encomijs ornari solet iniusta interdum fœmina, ob eum pulchritudinis florem,qui statim deflorescet,& marcescet, ob eam speciem, quam ex se non acquisiuit,sed a natura accepit;ob eam inquam rem, quæ sæpe maximorum malorum causa extitit; quibus laudibus exornanda erit anima iusti, ob eam formam, quæ,si quis uelit,nunquam delebitur, quæ oīum bonorum est origo,quam & ipsa per se acquisiuit, & ipsum pulchrum ei donauit, qua, ita eam excoluit, & expoliuit, vt sibi similem reddiderit,eiq; dicere potuerit: Tota pulchra es amica mea. Pulchrum est corpus animę hospitium;sed longe pulchrior debet esse hospes. Pulchram domum Deus parauit animo;sed multo pulchriorem fecisse inquilinum censendum est. Deus, est ipsum pulchrum: anima iusta est ipsius pulchri similitudo: cogita quā *Cant. 4.*

ta ſit per ſe pulchri, ſpecies, & quantus ſit animæ ipſius pulchri ſimilis decor, aliqua
1. Ioan. ex parte intelliges. Et cum hæc pulchritudo potiſſimum naſcatur ex caritate, per quam anima iuſta eſt in Deo pulchro, & pulcher Deus in ipſa, quam pulchra erit, quæ eſt in ipſo pulchro, & ipſum pulchrū in ipſa? Quare, merito ſponſus hanc animam pulchram inter mulieres appellauit:
Can. 1. Ezе. 16. & Deus per Ezechielem dixit: Decora facta es uehemēter nimis: Item, perfecta eras in decore meo, quē poſueram ſuper te. Hęc pulchritudo, in eo ſpeciatim corporis pulchritudinem ſuperat, quod non modo, ut illa, ætate non decreſcit, ſed quotidie, magis magiſque augetur; dum anima iuſta cū ipſo pulchro tractat, uerſatur, loquitur, & unitur: ut ſit magis pulchra veſperi, quam erat mane. Hic eſt decor ille, per quem anima eſt Dei ſimilis: hęc eſt pulchritudo illa, per quā anima eſt deiformis: hoc eſt illud
Gen. 1. ſpiraculum uitæ, quod Deus in Adam inſpirauit: hic eſt ille ſpiritus, quem Deus
Ps. 103. emittens, recreat omnia, & innouat faciem terræ. Cur igitur non erit pulchra ea anima, quæ ſupernaturalem pulchritudinem a ſummo pulchro accipit, & cum ſummo pulchro eſt coniuncta? quam ipſum pulchrum quotidie pulchriorem reddit? Itaque,

que,cum non solũ hęc anima seipsam quo tidie bene agendo, ueluti Iudith exornet, *Iudith.10.*
sed etiam Deus eam decoret, eique splendorem cõferat,multo pulcherrima procul dubio erit. Cui etiam, inquit scriptura de Iudith,Dominus contulit splendorẽ: quoniam omnis ista compositio,non ex libidine,sed ex uirtute pendebat:Et ideo Dominus hanc in illa pulchritudinem ampliauit, ut in comparabili decore omniũ oculis appareret.Quod si Deus tantum corporis pulchritudinem in illa sancta fœmina ad decipiendos & uincendos hostes corporales auxit; quantum eundem Deum animæ pulchritudinem, modo ipsa vna cum Deo se exornare studeat,ad uincendos spirituales hostes augere existimandum est? Pulchri flores, pulchræ arbores, pulchra prata,pulcherrima sidera: at uiri iusti anima multo pulcherrima: cum sit floribus uirtutum ornata, supernaturalibus coloribus picta, & diuino splendore illustrata.Tanta denique est hæc pulchritudo, ut Rex, Deus uidelicet, & pulchrum ipsum, eam (o rem admiratione dignam!) concupiscat, ab eaque capiatur: scriptura id docet.Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam;& obliuiscere populum tuum, & domum patris tui:& concupiscet rex decorẽ *Ps.44.*

tuum. Profer nūc mihi fœminam pulcherrimam, Helenam, aut uenerem aliquam, in qua formanda, & pingenda omnes uires natura & ars posuerint, quæ tamen iustitia careat. Et ego tibi proferam uetulam aliquam, ętate confectam, & detritam, rugis deformatam, & ut uno uerbo dicā, Æthyopia oriundam, sed iustam, & gratia ornatā. Cōferamus nunc inter se ambas hasce mulieres, & uideamus, utra sit speciosior, & pulchritudine admirabilior, ac proinde laudibus dignior: quod facile intelligetur, si unius pulchritudo, cum alterius forma cōparabitur. Illa pulchritudo est in carne, hæc in anima: illa à natura naturaliter; hęc ab auctore naturæ supranaturaliter: illa sine uirtute & labore habetur; hæc non sine uirtute, & labore acquiritur: illa corruptibilis, & momentanea; hęc ex se incorruptibilis, & perpetua: illa sępe peccandi occasionem præbet: hęc a peccato pręseruat, & ad bene agendum iuuat: illa est quędam umbra pulchritudinis: hæc est pulchritudo uera: illa homines delectat, & capit; hæc etiam ipsum Deū afficit. Quare, ut quidā, & recte quidem, scripserunt, Deus animæ iustę pulchritudinem latere uoluit, ne tanta formositate homo captus, superbia, ut Lucifer fecit, peccaret. Licet ergo interdū,

sol

ſol iuſtum decoloret: tamen intus ſemper eſt formoſus. Iniuſtus uero quamuis exterius niteſcat; intus tamẽ ſordet. Et ideo de anima iuſta dicitur: Tota pulchra es amica mea: at de iniuſta: Denigrata eſt ſuper carbones facies eius; & non eſt cognita in plateis. Et quid eſt aliud illa pulchritudo, quæ in corpore peccato ſubiecto cernitur, ſi quid facienda eſt, quam circulus aureus in naribus ſuis? Laudemus ergo, ac amemus pulchritudinem eam, quam Deus laudat, & uehementer amat: & cum animam iuſtam cognouerimus, ei dicamus: Tota pulchra es amica mea.

Can. 4. *Thr. 4.* *Pro. 11.* *Can. 4.*

A veſtimentorum ſpiritualium pulchritudine Cap. L x.

NOn mediocrem laudem indumentorum precio, ac ſplendore, vani homines ſibi acquirere poſſe putant, ac acquirere ſtudent; dum magna cura, magnoque ſtudio precioſis veſtibus, ac uariis ornamentis alios ſuperare cõtendunt. Quantum vero in hoc genere uanitatis ſit, non eſt huius loci latius exponere. Hoc unum ergo affirmabo, atque contendam, uiri iuſti ueſtimẽta multo precioſiora, & ornatiora eſſe, quã cuiuſuis impij ornatiſſimas & elaboratiſſi-

mas ueſtes;immo,impiorum veſtes nullius eſſe precij;iuſtorum uero, maximi:nec de extrinſecis ueſtimentis, me ſermonem habere exiſtimes uelim. Nam, ſi externas hominis ueſtes ſpectes; quid quæſo præclari habent, unde homines gloriari poſſint? cum quidquid in eis reperitur, vel naturæ, vel artis ſit. Siquidem, totum quod in eis eſt, uel ab animalibus ſumitur, uel ab arte additur:ut, ſi quæ laus ex ueſtibus naſcitur, partim naturę, partim arti tribuenda ſit. Is qui ueſtimentorum ſplendore gloriatur, uideat obſecro; an dum ueſtibus eſt exutus, aliqua ratione, ob eas gloriari poſſit, aut aliquid ab eis capiat:nihil profecto: Sicuti non poterat, cum lana erat in pecude, & ſericum in bombyce. Deinde, perpēdat, quid ſibi addatur cum veſtes propius accedunt, & corpus contingunt, & intelliget, ſe nihil de nouo acquirere: cum is prorſus ſit, iam ueſtibus indutus, ac prius erat. Mittamus igitur externa ueſtimenta, & conſideremus interna; ac de ueſtimentis impiorū prius uerba faciamus. Impius, in primis, in
Apo.3. conſpectu Dei, & Angelorum, cum iuſtitia exutus ſit, nudus apparet; & omnia ſua pudenda oſtendit: & ideo ſi ſeipſum cerneret, ſuimet mirum in modum puderet; & ſe omnino miſerum, ac infelicem appellaret.

ret. Hoc, cum intelligeret Dauid, beatos no
minauit eos (eo modo, quo patres intelli- *Ps. 31.*
gunt) quorum tecta ſunt peccata. Deinde,
ſi quid ueſtimenti habet, id eſt imperfectũ
& fragile. Etenim impius, folijs ficus, hoc
eſt peccatorum excuſationibus, quæ facile
franguntur tegere ſe conatur. Præterea, im
pij indumentum, eſt tunica pellicea, qua
ueluti pecus, ueſtitus incedit. Habet etiam
neſcio quæ ueſtimenta, ſed ſordida, lace-
ra, pannoſa, diſſuta, & vetuſtate corroſa; o-
pera videlicet quædam imperfecta, quę nu
dũ corpus cooperire nõ queunt: q̃ coram
Deo ſunt ueluti pãnus mẽſtruatæ. At uero,
uir iuſtus, p̃cioſiſſimis veſtibus eſt indutus,
& omni ex parte exornatus: tunica nempe
linea puritatis, torace fortitudinis, ueſte nu *Iſa. 11.*
ptiali caritatis, ſtola innocentiæ, femorali- *Ecc. 27.*
bus continentię, cingulo iuſtitiæ, calceis hu
militatis, pallio diuini timoris, talari tuni-
ca perfectionis, & denique polymita ueſte
iuſtitiæ & uirtutum omnium. Cedo mihi
ruſticum quendam laceris, & ſordidis, craſ
ſisque ueſtibus indutum, iuſtum tamen, &
ueſtibus ſpiritualibus tectum; is, in quem
uix oculos conuerteres, coram Deo, & An-
gelis ſpecioſiſſimus, & ornatiſſimus appa-
rebit, & eos ad amorem ſui, ſuo decore, & *Ps. 44.*
ueſtimentorum ſplẽdore, ueſtitu, inquam,

ca-

caritate deaurato, & uirtutum uarietate exornato, excitabit: Quoniam multo ornatior is est, quam non fuit Salomō, quando omni gloria sua erat circundatus. At uero, si impium, auro, ostro, & preciosissimis gēmis ornatum proferas; is Deo, & Angelis ita turpis, & sordidus uidebitur, ut ab eo oculos omnino sint auersuri. Quamobrē, cum uir iustus preciosis & splendidis uestimētis decoratus sit, iure gloriari, ac gaudere, dicereque potest: Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me uestimentis salutis: & indumento iustitiæ circundedit me: quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.

Mat. 6.

Isa. 61.

Iustitia, magis quam omnia dona gratis data, hominem perfectum, ac maioribus laudibus dignum reddit.

Cap. LXI.

DIuinam bonitatem decebat, ut hominem, quem ad ostendendas diuitias gloriæ suæ creauerat, uariis donis, & dotibus ornaret, ac illustrem redderet. Inter alia autem dona homini a Deo concessa, sunt ea, quas gratias gratis datas, sacri scriptores appellant: quæ sunt: Fides, scien-

tia, ſapientia, prophetia, miraculorum fa-
cultas, gratia ſanitatis, diſcretio ſpirituũ, 1. Cor. 12.
donum linguarum, interpretatio ſermo-
num: quæ dona in utilitatem aliorum, ad
ædificandam Eccleſiam potiſſimum data
fuere. Finge nunc eſſe quempiam omni-
bus his donis ſummopere ornatum; ita ut
omnes, in omni facultate ſcriptos libros
interpretari ſciat: ut Ariſtotelis, Galeni,
Euclidis, Ptolomæi, & denique omnium
ſcriptorum, tum humanorum, tum diui-
norum ſenſa, ſtatim, ſine ullo ſtudio opti-
me explanet: qui noſcat omnem linguarũ
uarietatem, vt omnibus linguis loqui, et
omne ſermonum genus, ut olim Apoſtoli, Act.
intelligere valeat: qui omnium hominum
tacitas, & intimas cogitationes intueri, &
aperire queat: ut non minus cuiuſpiam
mens, quam facies ſit ei nota: qui omnia
morborum genera ſolo uerbo, uel ſola um
bra ſanet: qui omnia miracula, etiam quę
Chriſtus fecit, & maiora, ſine ullo negocio
patret: qui præterita, inſtantia, & futura
inſpiciat, & aperiat: qui fide certiſſime, &
indubitanter omnia teneat: qui ſapientia
ſua omnium quæ credit cauſas noſcat, pe
nituſque uideat: qui demum omnia quæ
nouit elegantiſſime, & clariſſime exponat.
Si quis ergo hominem his dotibus, non
dico

dico omnibus, ſed aliquibus, aut una uel altera, non dico perfecte, ſed aliqua ratio ne ornatum uideret; non ne admiraretur? nonne obſtupeſceret? ſane quidem. Vt, ſi aliquem ita eloquentem audires, qui ſua dicendi ui, atque copia angelicam ſuperaret eloquentiam. Fingamus nunc iſta omnia perfectiſſime in aliquo gratia expolito reperiri, & iſtum, cum uiro iuſto, omnibus illis donis orbato, conferamus: audebo una cum Paulo dicere, iſtum, quem tot præſtantiſſimis donis ornatum eſſe finximus, cum viro iuſto comparatum, eſſe
1.Cor. 13. nihil. Hoc Paulus expreſſe ſignificaſſe uidetur, cum dixit: Si linguis hominum loquar, & Angelorum, ſi habuero prophetiā, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam; & ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, factus ſum ſicuti æs ſonans, aut cymbalum tinniens, nihil ſum. Siſte quæſo pedem hoc loco, chriſtiane lector, & diligenter animo conſidera, quanta ſit uiri iuſti dignitas, excellentia, atque præſtantia; cum is, qui tot præſtantiſſimis, & maximis donis eſt excultus, cum uiro iuſto comparatus, nihil ſit. Ratio autem, cur illa dona non ſunt tanti momenti, quanti eſt iuſtitia, hæc eſt: quia, nec ſingula, nec
om-

omnia ſimul copulata efficiunt hominem Deo gratum; cum ex ſe peccatum non tollant: & hinc eſt, quod in peccatoribus interdum reperiuntur: quorum aliqui in die iudicij Chriſto dicent: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo multas virtutes fecimus? Et tunc Chriſtus confitebitur illis: Quia nunquam nouit illos. Si nunquam nouit, nunquam approbauit; & ideo nunquam ei grati, carique fuerunt, licet miracula, & uirtutes fecerint. Quis igitur ex his non intelligat, atque apertiſſime non uideat, quanta ſit uis iuſtitiæ? Quandoquidem, ſeptem dona, quorum ſingula ſunt per ſe maxima, ita ſuperat, ut cum iuſtitia cōparata, uocentur, nihil. Gauderet, ac gloriaretur is, qui angelica eſſet eloquentia prædi tus: qui montes ab uno in alium locum transferret: qui ſibi Dæmonia ſubiiceret; & alia id genus faceret miracula: verum, nihil eſſet cur lætari, & gloriari deberet; quia ſolum eſſet, æs ſonans, cymbalum tinniens, & demum nihil. Iuſtus igitur gaudeat, iuſtus glorietur, cum ſit caritate, & iuſtitia ornatus, qua, ex homine, fit Deus. Propterea dicebat Dominus: Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubii-

Mat. 7.

Luc. 10.

ſubiiciuntur : gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.

Laudatur vir iuſtus a veris diuitiis, & vere diuitem eſſe demonſtratur.
Cap. LXII.

QVamuis ij potiſſimum laudandi ſint, qui uera ſunt uirtute prędit i, cui priuate uera debetur laus : tamen, iam uſu cõparatum eſt, ut ij quoque laudentur, qui diuitiis & opibus abundant. Quod ſi quiſpiam hac de cauſa laudibus afficiẽdus eſt, is ſane eſt homo, in quo prædicando, verſamur : cum ſcriptum ſit : Gloria, & diuitiæ, in domo eius. Neque de iis nunc lo- *Pſal. 111.* quimur diuitiis, quibus, quo aliquis plus abundat, eo magis eget : quæ non ſunt per ſe bona, & proinde non uere bona : ſed de bonis, per ſe delectabilibus, utilibus, & honeſtis; quæ ſunt omni ex parte bona; de diuitiis inquam, quibus animus ditatur, quæ ſunt ueræ, & perfectæ diuitiæ. Nam, iis rebus ueræ diuitiæ conſtant, quæ maximi fiunt, quæ plurimi ualent, quæ raræ ſunt, & a paucis habentur, quæ ſuis ſeſe uiribus ſuſtentant : iis inquam rebus, quibus noceri minus poteſt. Et quæ nam ſunt res iſtæ, niſi uirtutes? Quoniam nulla

la possessio, nulla uis auri pluris quam uirtus æstimanda est: qua nihil rarius: rari quippe boni: quæ sola suis uiribus, & rebus se sustentat, nec multa ad se tuendam poscit: quę, nec eripi, nec surripi potest: quæ nunquam, vel incendio, uel naufragio amittitur: quæ nec tempestatum, nec temporum permutatione mutatur. Veræ igitur diuitiæ in sola uirtute consistunt: qua, cum uir iustus sit præditus, erit profecto uere diues. Sed quæ nam sint in domo huius uiri diuitiæ, adhuc planius exponam. Sunt ergo in iusto, diuitiæ cœlestes, diuina munera, spirituales dotes, gratia, caritas, uirtutes, septem Spiritus sancti dona, eiusdemque fructus duodecim: caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fidęs, modestia, continentia, castitas: quæ bona, sunt uere maxima & preciosa, uiro iusto a Deo donata. Erit igitur uir iustus, cum domi suæ tot habeat diuitias, uere diues. Præterea, eos uocamus diuites, qui amplissimam hæreditatem habent: cuiusmodi iusti habent. Et quæ nam est hæreditas hæc? scriptura id ipsa dicat: Dominus enim ipse est hæreditas eorum: & in hæreditate Domini morantur: & Dominus est pars eorũ. Quamobrem, cum uiri iusti diuitiæ in uirtuti-

Gal. 5.
2. Pet. 1.
Deu. 18.
Ecci. 24.
Ps. 15. 72.

rutibus,& cœleſtibus donis poſitæ ſint, di-
ues erit bonis iucundis, vtilibus, honeſtis,
& ęternis: bonis, quę ſecum portat: bonis
quibus Deus huius mundi diuites dimiſit
inanes, cum eſurientes iuſtitia impleuit.
Luc. 1. Sed vt apertius, qui nam ſit uere diues, iu-
ſtus, an impius videamus, utriuſque con-
Phil. 3. feramus diuitias. Diuitiæ impiorum ſunt
ſtercora: diuitię iuſtorum ſunt bona pre-
cioſa: illæ ſunt in arca, hę ſunt in animo:
illæ corrumpuntur; hę ſunt incorruptibi-
lęs: illæ vſu decreſcunt, hæ vſu augentur:
illæ habentem cruciant, hæ poſſidentem
lætificant: illę relinquuntur in mundo,
1. Tim. 6. hæ transferuntur in cœlum. Impius dum
diues fieri vult, incidit in laqueos diaboli,
iuſtus dum diuitias acquirit, euadit manus
diaboli, & fit amicior Deo: impius quo di
tior eſt, eo difficilius in cœlum ingredi po
Mat. 19. teſt; iuſtus quo pluribus bonis incedit onu
ſtus, eo facilius intrat: impius ſuis opibus
opprimitur; iuſtus ſuis diuitiis eleuatur:
impius theſaurizat ſibi iram Dei; iuſtus
Dei ſibi miſericordiam conciliat: impius
denique, ubi multum laborauerit, nihil in
Pſa. 75. ueniet in manibus ſuis, iuſtus uero labores
Pſalm. manuum ſuarum manducabit. Iuſtus ergo
diues, & uere diues. Et quis non appellet
diuitem eum, cuius pater, eſt Deus; cuius
hære-

hæreditas eſt beatitudo; quę eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus; cuius domus eſt paradiſus; cuius prata, & cãpi, ſunt amœna cœlorum loca; cuius opes ſunt æterna bona; cuius cibus eſt de cœlo; *Ps. 77.* cuius potus eſt ſanguis Filij Dei; cuius ueſtis eſt iuſtitia, & Christus ipſe; *Io. 6. Gal. 3.* cuius tandem diuitię, tot tantæque ſunt, quot, quantaſque comprehenderet nemo. Poſſumus etiam dicere, & uere dicere, uirum iuſtum eſſe diuitem bonorũ externorum: qđ facile hunc in modũ demõſtrare licet. Is cenſendus eſt diues, quẽ non ſermo, nõ poſſeſſio, ſed ratio diuitem iudicat; vt omnes ſapientes docent: id, ſi ſpectes, ſolum iuſtum diuitem appellabis: quia eo eſt cõtentus, quod ad tuendam vitam, & honeſtè agendũ ſufficit: qui nihil quærit, nihil appetit, nihil optat amplius; impius autem nunquã eſt contentus, cum naturæ terminum ſemel trãſiuerit. Id autem, quo natura contenta eſt, & ad honeſte uiuendum ſufficit, nemo eſt qui non poſſideat. Quare ſi homines prudentes ex eo metiuntur diuitiarum modum, quantum cuique ſatis eſt, eoque quiſpiam contentus eſt, iuſtus, qui hunc modũ adeptus ęſt, diues cenſendus erit. Ad hæc, is exiſtimatur diues, qui nihil ſibi deeſſe putat, qui iam ſatiatus eſt: cum non arca, ſed

animus hominis diues appelletur: & ideo diues dici non potest, qui uacuum habet
2.Cor.6. animum; licet arcam ostentet plenam. At quis est, qui satiatur, nisi iustus? qui, ut diximus, paruo est contentus: qui etiam si nihil habeat: tamen omnia possidet: quia cōtemnendo omnia, possidet omnia: quo fit, ut ei non sit opus quęsito: erit igitur diues. Impius uero, cum semper se egere sentiat,, cum, nunquam id habeat, quod possidet; cum bonis iam partis non utatur, cum plura appetat, a diuitum numero reijciendus erit. Quocirca, cum diuitiarum fructus sit in cōpia, qua is caret, qui se egere sentit, nemo qui satiatus non dum est, existet diues. Quamobrem, si huius mūdi diuites ob rerum mundanarum, ac caducarum copiam laudantur, ac honorantur; cur uir iustus ob cœlestes, & perpetuas, uerasque diuitias honore, & laude afficiendus non erit? Beatos appellat mundus eos, qui hisce fortunæ bonis abundant; quorum filię pulchrę, boues crassæ, oues fœtosę, & prom-
Ps. ptuaria redundant: at nos cum Dauide dicamus: Beatus populus, cuius Dominus
Apo.3. Deus eius. Inquis cum ostentatione, o peccator: Diues sum: nullius egeo: At nescis, quia tu es miser miserabilis, & pauper, & cœcus, & nudus: quid tibi prodest habere

diuitias, cum sapientiam emere non possis? Pro.17.
Agite nunc diuites, plorate ululantes in miserijs uestris, quæ aduenient uobis: quia thesaurizatis uobis irã in nouissimis diebus. Iac.5.
Quod si quis iustus interdum aliqua re se indigere sentit; his se Tobiæ uerbis, quibus filium suum consolabatur, consolationem capiat. Noli timere fili mi: pauperem quidẽ vitã gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deũ, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. Siquidem omnia sunt uanissima, præterquã timere Deum. Sed ne iustitiæ uiam ingressurus egestatem timeat, uirum iustũ nunquã egere, ac proinde uere diuitem esse, sequenti capite demonstrabimus. Tob.4. Eccs.12.

Viro iusto nihil unquam deesse demonstratur Cap. LXIII.

VIrum iustum egestatem timere non debere, eique nihil unquam deesse, is omnino certum habebit, qui hæc potissimũ, quæ nunc diuinarum scripturarum testimonia afferam, animaduertet. Deus, cecinit propheta, regit, hoc est, pascit me, nihil mihi deerit: in loco pascuę, hoc est, herboso, ibi me collocauit: Et alibi: Timete Dominum omnes sancti eius: quoniã non est inopia timentibus eum. Quid clarius? Ps.22. Ps.33.

quid apertius dici potuit? Item:Non affli-
Ps.10. get Dominus fame animam iusti. Pascet
Ps.146. Deus pullos coruorum a matribus dereli-
Ps.144. ctos;& iustos filios suos non pascet?Imple
Gen.1. bit omne animal benedictione; hominem
iustum,imaginem,& similitudinem suam,
uacuum relinquet? Prouidebit Deus passe-
ribus,qui non seminant: iusto, qui pluris
Mat. est passeribus,non prouidebit?Vestiet lilia,
& fœnum agri mox recidendum: uirum
iustum filium suum, nudum sinet abire?
Ps. 103. Quærent catuli leonum a Deo escam sibi,
iustus,quasi despectus,non quæret? Expe-
ctabunt tandem omnia a Deo bonitatem,
iustus non expectabit? & si expectabit, eũ
expectatio frustrabit? cum nemo sperauc-
Ecc.2. rit in Deum,& confusus fuerit. Ad hanc
ueritatem demonstrandam non pauca di-
Deu. 39. uinę literæ nobis suppeditant exẽpla. Per
quadraginta annos in deserto populo He-
bræo iustorum typo nec cibus, nec potus,
nec uestimenta, Deo per miraculum pro-
uidente,defuerunt.Eliæ uiro iusto cibus ab
Dan. 14. Angelo subministratus fuit:Danieli,Haba-
cuc ex Iudæa prandium Babylonem attu-
lit.Sarepthanæ uiduæ oleum, & farina in
maxima rerum omnium caritate non de-
fuerunt.Apostolis nihil defuisse, apertissi-
Lu. 22. me veritas docuit æterna,cum dixit: Quã-
do

do misi uos sine sacculo,& pera,& calceamentis,nunquid aliquid defuit uobis ? Nũquid Antonio tot annos in eremo degenti ? num tot religiosis uiris ? qui licet nihil possideant ; tamen nihil eis deest ? immo uero,plura interdum habent,qui nihil habent,quam qui multa possident. Ioseph pręmissus fuit in Ægyptũ , ut ipsius pater , & fratres reseruarentur super terram , & escas ad uiuendum haberent:Propterea Iacob uere dicere potuit : Deus qui pascit me ab adolescentia mea , vsque in pręsentem diem.Itaque regius propheta cũ hanc ueritatem indubitatam haberet, cecinit : Iunior fui, etenim senui , & non uidi iustũ derelictum, nec semen eius quęrens pané. Concludamus ergo cum eodem propheta: Diuites eguerunt,& esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono: hoc est: nullo deficientur bono; omnibus abundabunt rebus . Impii igitur famem patiuntur ut canes,& fame pereũt: & si quid manducant, porcorum siliquas manducant: dum serui Dei panibus abundant. Etenim Deus esuriẽtes implet bonis, & diuites dimittit inanes. Quamobrem , si quis semel uideret quanta cura , quantaq; prouidentia Deus,omnia quæ iustis necessaria sunt eis , suppeditet,omnino obstupe

Gen. 45.
Gen. 48.
Psal. 36.
Ps. 33.
Lu. 15.
Luc. 1.

ſceret. Quod ſi interdum uidemus pecca-
Ps 72. tores abundantes in ſæculo, & obtinere di
uitias, iuſtos uero quaſi derelictos, & egen
tes, nihil eſt quod miremur; quia iuſtus,
quod ſibi pro eo tempore eſt neceſſarium,
proculdubio habet: ijs rebus abundat, pro
Dei prouidentia, quibus eget: Impius uero
ſtatim pe ribit; & eius felicitas ueluti ſom-
nium euaneſcet: at iuſtus non ſine cauſa iu
ſtificabit cor ſuum, & inter innocentes la-
uabit manus ſuas: quia Deus illi manum
porriget, eumq; ſuſcipiet. Quare Deo adhę
rere, & in eo ſpem ſuam ponere, bonũ eſt.
Et quis dicat uiro iuſto aliquid deeſſe, cũ
id totum a Deo obtineat, quod petit? Et
quid nam iuſtus à Deo, ſiue in terra, ſiue in
cœlo uult, niſi ipſum Deum? Etenim ait:
Defecit caro mea, & cor meum; Deus cor-
dis mei, & pars mea Deus in æternum: ac
ſi diceret: unum Deum uolo: hoc unum de
ſidero, ut Deus ſit portio mea. Quærit ergo
Mat. 6. uir iuſtus regnum Dei, & Deum ipſum,
quem proculdubio inuenit, cum Deus præ
ſto ſit omnibus quærentibus eum; & quin
cætera omnia ſibi adijciantur, nihil dubi-
tat. Quandoquidem ſcriptum eſſe nouit.
Primum quęrite regnum Dei, & hæc om-
nia adijcientur uobis. Quid igitur uiro iu
ſto deerit, cum veritas ipſa dixerit fore, vt
ei

ei (ubi regnum Dei quæsiuerit) quasi ad- *Mat.6.*
ditaméta,& corollaria, reliqua omnia adij
ciantur bona. Timete igitur Deum omnes
sancti eius: quoniam non est inopia timen
tibus eum. Hæc, quæ breuiter hoc loco do *Ps. 33.*
cuimus, piorum mentes maximo gaudio
perfundere, atque omnes ad iustitiam
acquirendam, & conseruandam excitare
oĩo deberent. Audiant igitur hęc mansue-
ti, & lætentur: quia beatus est, qui sperat in
Deo.

Deus viri iusti causa omnium rerum copiam vrbi, & orbi præbet.
Cap. LXIIII.

QVemadmodum ij, qui abscondunt *Pro.11.*
frumenta, ut ex diuinis literis disci
tur, & experiẽtia quotidiana confirmatur,
maledicuntur in populis: ita qui abundan-
tiæ sunt auctores, & pauperum indigentiæ
consulunt, laudari, commendarique solẽt.
Quo laudis genere, si quis cumulandus
est, is sane est homo, quem laudare cona- *Iac.1.*
mur: qui gratia sua, ab eo, a quo in nos
omnia proficiscuntur commoda, impetrat
omnia. Hoc, quod maximum quid est, hæc
quæ nunc afferam, clare demonstrabunt
exempla, quibus planum fiet uirorum iu-

storum causa, quidquid est in hac uitæ commoditatis, & utilitatis, felicitatisque a Deo omnium bonorum, largitore homini-
Iac. 1. bus concedi. Iustitia Iacob, rem auxit La-
Ge. 30. 39. Gen. 47. ban. Iustitia Ioseph in causa fuit, ut Deus omnem substantiam Eunuchi domini sui multiplicauerit. Idem Ioseph, iustitia sua amplificauit regnum Pharaonis, cui cunctos populos, & omnem terram Aegypti subiecit. Male actum esset cum Aegypto, nisi tempore famis Ioseph uirum iustum
3. Re. 16. habuisset. Eliæ iustitia, oleum, & farinam
4. Re. 3. viduæ auxit. Elisei iustitia panem multiplicauit, aquas, & terrã sanauit. Ob iustitiam Iosaphat, idẽ Eliseus terrã repleuit aquis. Nimis longum facerem, si omnia exempla quæ possem, numerare uellem; per quæ demonstrarem, Deum iustorum causa, oĩum rerum copiam dare, atque uarias calamitates ab urbe, & ab orbe quotidie remouere. Siquidem Deus ipsorum merito dat bonos principes, bonos prælatos, bonos magistros, bonos medicos, bonos seruos, &, ut breui dicã, oẽs rectores, & artifices bonos. Itaque, si quis locus bonis præsidibus, alijsque hominibus, qui ad tuendam hominũ communitatem sunt necessarij utitur, id uiris iustis acceptum referat. Et quę alia fuit causa, vt quædam ciuitates optimos pasto-

tes diu habuerint, nisi ciuium iustitia? cur aliquot urbes diu Episcopos per miraculū habuerūt, nisi quia in eis uiri iusti reperiebantur? Cur Deus in sacris literis minatur interdum se daturum præsides malos, nisi ob iniustitiam? Quoties iusti uiri pluuias impetrarunt? quoties grandines, & alias cęli iniurias auerterunt? quoties bella extinxerunt? Iusto Sodomę commorante, non est exusta ciuitas: eodem abeunte tota igne conflagrauit. Quo fit, ut omnia quæ in mūdo sunt incommoda, impiorum causa accidant. Verum est ergo, quod scriptum reliquit sapiens: Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur. Et, ut rem hanc adhuc apertius demonstremus, luculentum ex diuina scriptura locum afferamus: ex quo luce meridiana clarius cognoscere licebit, iustitiam, seu uiros iustos, omnium rerum in urbem, & orbem importare copiā. Ait ergo Deus: Si in pręceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & facietis ea, dabo uobis pluuiam temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura, uindemiam; & uindemia occupabit semētem: & comedetis panem uestrum in saturitate. Dabo panem in finibus uestris, dormie-

Ge. 19.

Pro. 11.

Leu. 26.

tis,& nõ erit qui exterreat. Auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos uestros. Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proijciẽtur. Quid põt dici apertius? quid clarius? quid magnificentius? Contra vero, omnia incommoda iniustitiam, & iniustos in mũdum inuehere, eodem in loco his uerbis declarauit Deus. Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, &c. vi sitabo uos velociter in ægestate, & ardore, qui conficiat oculos uestros, & consumat animas uestras. Frustra seretis se mentem, quæ
Deu.10. ab hostib. deuorabitur, &c. Alibi, ait Deus, se clausurum cœlum, ne pluuiæ descendãt,
Deu.11. & ne terra det germen suũ. Benedicit Deus alio loco seruantes legem suam; iustos videlicet. Benedictus in ciuitate, benedictus in agro, benedictus fructus uentris tui, & fructus terræ tuæ, iumentorum, gregum, ouiũ: benedicta horrea, benedictæ reliquiæ; benedictus eris ingrediẽs, & egrediẽs. Quod si audire nolueris vocem Dei tui: Maledictus eris in ciuitate, in agro: maledictum horreum, & reliquiæ tuæ, &c. Quare, si uir iustus causa existit, ut rebus omnibus, ciuitas, & totus mundus abundent; si propter iustos mũdus tot diuinis benedictionibus repletur; si ne dum, non abscondit frumen-

ta, verumetiam omnium replet horrea, si commoditates, & vtilitates omnes affert, & incommoda omnia remouet; si demum miseretur, & commodat, dispergit, & dat pauperibus, cur non laudabitur? cur non *Ps. 111.*
plurimi fiet? cur in maxima admiratione apud omnes non erit? In multiplicatione *Pro. 28.*
ergo iustorum lætabitur vulgus: cum impij sumpserint principatum, gemet populus.

Viro iusto nulla creatura nocet.
Cap. LXV.

ID etiam laudabilem, atque felicem viri iusti statum reddere videtur; quod a nulla creatura, nisi quantum Deus permiserit, lęditur: quin potius, vt postea demonstrabo, eum tanquam dominum omnes creaturę audiunt, ac reuerentur: quę res, ut quisque, vel mediocri ingenio ornatus, intelligeret, ad amplificandam iustitiæ vim, atque præstantiam, magnopere pertinet. Et primum, si Adam in iustitia perseuerasset, nulla uel minima lęsione, ut Theologi non indocti tradiderunt, ab ulla creatura fuisset affectus. Sed, vbi iustitiam amisit, & a Deo recessit, ei creaturæ omnes ab ipso recedentes, nec

ut prius eum reuerentes, nocere ceperunt.
Apo. 13. Postea, iustitia, per agnum, qui occisus est ab origine mundi recuperata; aut iustis non nocent, uel, si Deo permittente nocent, id, ad maiorem iustorum gloriam eis permittitur. Quod autem ex se nocere non possint, paucis demonstrabo. Satan, Iob uiro iusto non obfuit nisi cum Deus ei
Iob. 1. facultatem dedit: & eatenus nocuit, (si nocumentum uocari potest, quod maximam peperit gloriam) quatenus ei concessum fuit. Balaam, & si maledictione sua populo Dei nocere conatus fuerit: tamen eius
Nu. 23. 24 conatus uani fuere, cum non modo maledictione nocumentum non attulerit; sed potius, benedictione profuerit. Saulis lancea Dauidem iustum & innocentem attingere non potuit: nec mirum, quia Deus
1. Reg. 19 erat clypeus eius. Leo, ut in libris Regum legitur, qui permittente Deo uirum iustum necauerat, eundem mortuum, & asinum eius, non modo non uorauit, sed do-
3. Reg. 13 nec uenirent, qui Dei uirum sepulturæ
Dan. 3. traderent, custodiuit. Fornax etiã si plus
Dan. 14. solito esset incensa tres pueros vrere nõ po
Act. 5. tuit. Daniel intactus in lacu a leonum morsibus permansit. Apostoli uesperi in carcerem conijciebantur, sed mane extra carcerem concionantes inueniebantur. Huc

per-

pertinent, quę, ad consolandos quosdam uiros iustos, qui pro iustitia retinenda uincti in carcere detinebantur quidam religiose his fere uerbis scripsit: Benedicti, nolite contristare Spiritum Sanctum, qui uobiscum introijt in carcerem: quia, si non introisset, nec uos illic essetis. Domus diaboli est carcer, in qua familiam suam continet; sed ideo uos in carcerem peruenistis, ut illum in domo sua conculcetis Fugiat cóspectum vestrũ, & in ima sua delitescat, tanquam coluber excantatus & fumigatus. Si cogitaueritis mundum carcerem esse, potius ex carcere exisse intelligetis. Maiores tenebras habet mundus, quæ præcordia excæcant: grauiores catenas, quæ animas constringunt: peiores immundicias expirant, hominum libidines: plures postremo reos mundus continet, videlicet vniuersum hominum genus: iudicia non Proconsulis, sed Dei sustinet. Carcer habet tenebras, sed lumẽ estis ipsi: habet uincula; sed vos soluti Deo estis: triste illic expirat; sed vos odor estis: iudex expectatur; sed uos estis de iudicibus iudicaturi: nihil interest vbi sitis in sęculo, quia extra sæculũ estis: quoties spiritu ambulaueritis; toties in carcere nõ eritis: nihil crus sentit in neruo, cum animus est in

Tert. ad Martyr.

cœlo: Totum hominem animus circũfert, & quo uelit transfert. En, vt egregie uiris iustis nihil nocere, uir doctus docuit. Ad hęc, de eis, qui crediturí erãt, scriptum legimus: Et si quid mortiferum biberint,
Mar. ul. non eis nocebit. Paulus a vipera veneni plena lædi non potuit: immo ipsius merito, ut dicitur, ab eodem animali cęteri liberãtur.
Act. 28. In prima Ecclesia uiri illi uere iusti, a ferro, a flammis, & a bestijs intacti euadebãt: &, ut in Ecclesiasticis legitur historiis, bestiæ, ad quas iusti proijciebantur, in eos sæuire non audebant; sed cum eos timerent, ac re uererentur, pedem referebant: & si periculi faciendi causa impij ad eas proijciebãtur, statim dilaniabantur, ac uorabantur. Ignis Polycarpum ambiebat, sed sua ui uiri iusti corpus attingere non ualebat: quod etiam de Lucia legitur. Ignis qui Ançonam inuaserant, Marcellini episcopi autoritate commotus, & præsentiam reueritus, sæuire desijt, & euanuit. Margarita a Dæmone sub serpentis forma deglutita, integra euomitur. Serpentes non Christinam, sed eos qui in Christinam eas irritabant, occiderunt. Et hęc, ad id, quod demonstrare uoluimus satis sit attulisse exempla. Hoc priuilegiũ, uiro iusto aliquando tribuendum esse, per
Isa. 43. Isaiam, his uerbis, prænuntiatum fuit: Noli

timere,quia redemi te, & uocaui te nomine tuo:meus es tu. Cum trãsieris per aquas tecum ero, & flumina non operiẽt te: cum ambulaueris in igne, non combureris a flá ma,& flamma non ardebit te. Et alibi:& de- *Isa. 11.*
lectabitur infans ab hubere super foramina aspidis,& in cauerna reguli,qui ablactatus fuerit,manum suam mittet. Non nocebunt,non occident in uniuerso monte sancto meo. Quod si interdum, ignis iustos combussit,aqua obruit,ferrum penetrauit, *Tob. 2.*
& alię creaturæ aliquo modo lęserunt, id uolente, & permittente Deo, ad maiorem suam gloriam,& iustorum meritum,&, vt Filio suo magis essent similes,factum est. Et ideo regimus, Dęmones,qui desiderio nocendi hominibus ardent, non potuisse intrare in porcos, nisi facultate petita, & ipsis,a Christo concessa. Ex his igitur conclu *Luc. 8.*
dere licet, nullas crearuras lædere iustum, uel quia illum attingere non solent; aut si attingunt maximam illi utilitatem afferũt. Agnoscunt enim in eo diuinitatem quandam; ac proinde eum non offendunt, sed tanquam dominum reuerentur. At uero, quot quot sunt in hoc terrarum orbe creaturæ ad nocendum impijs, si Deus permitteret,paratæ essent. Terra eos absorberet, *2. Pet. 3.*
aqua obrueret,aer inficeret, cœlum oppri-

meret, ac demum cęteræ omnes, ei, tanquam Dei inimico, contrariæ essent: qđ ex historia plagarum Aegypti satis aperte
Exho. colligere licet. Et leones ad uorandos pue
4.Re. 2. ros uirum iustum despicientes, parati fue-
4. Re. 1. re: & ignis ad cremandos Regis quinqua-
4.Re. 22. genarium, ac etiam Dęmon ad decipien-
Iob. 5. dum Achabum. In uastitate igitur, ac famè ridebit iustus, & bestias terrę, cum nihil ipsi nocere possit, non formidabit.

Viro iusto omnes creaturæ seruiunt. Cap. LXVI.

NOn satis suo creaturæ fungerentur munere, si solum ei homini, qui iustitiá recuperauit, & ad Deum, a quo peccando recesserat religiose uiuendo, reuersus est, non nocerent; nisi etiam (honore quem amiserat recuperato) eidem tanquam domino inseruirent, ac parerent: id cum faciant; maximam esse iustitiæ uim, atque iustorum dignitatem, excellentiamque satis
Exh. aperte declarant. Paruerunt uolente Deo Moysi seruo eius in Aegypto, dum uariis plagis illos impios affecit, elementa omnia: & in transitu maris rubri, & Iordanis fluminis speciatim, aqua. Ideo scriptum
Ps.113. est. Mare uidit, & fugit: Iordanis conuer-

sus

ſus eſt retrorſum. Paruerũt etiam montes, qui loco ſuo moti, exultauerunt ut arietes. Sol, dux ſiderum, paruit Ioſue, & ſtetit in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpatio unius diei, obediente Domino voci hominis. *Ioſ. 10.* Samſoni ex aſini maxilla, ſi *Ecc. 46.* cuti populo in deſerto verſanti ex petra, efluxit aqua. Eliæ inſeruiuit coruus. Eliſei pallio aquæ diuiſæ ſunt huc, atque illuc; *4. Re. 2.* eædem eundem ſuſtentarunt. Idem, ſecu- *4. Reg. 6.* rim enatare fecit. Piſcis paratus fuit ad ex *Io. 2.* cipiendum Ionam, vt eum euomeret in ari *Io. 4.* dam: nec non etiam hedera, vt ei eſſet umbraculum. Alius piſcis, ut Tobię uiro iuſto *Tob. 6.* lucem, qua alia creatura ad amplificandã mirum in modum ipſius gloriam priuauerat, reſtitueret, vt a filio caperetur ad ripã acceſſit. Et quid mirum, ſi animal rationis expers, uiro iuſto ſeruire uoluit, cum Angelus præcinctus, & quaſi paratus ad ambulandum, vt ipſius filium deduceret, præſto fuerit? Sed iam aliquot, ex noſtra lege afferamus exempla. Paulo primo eremitæ *M. Mart.* coruus quotidie dimidiatum panem afferebat: Et cum Antonius ad eum ueniſſet, vt quod daret hoſpiti haberet, integrum detulit. Idem de Blaſio Sebaſtæ epiſcopo legitur; cui ſilueſtres auiculæ cibum ſuppeditarunt. Leo, vt ſcribitur, Diuo Hieronymo

inseruiebat, agasonis officio fungens. Columbano abbati ursi obtemperarunt. Vrsus, qui Marini asinum in uia peremerat, asini vicem gerens, uirum iustum ad cellā vsque, iussus portauit. Cum maxima labe Placentinum agrum padus deuastaret, episcopus ei, per schedulam, siue dicam, præcipi iussit, ut ad alueum suum rediret; cuius mandato obediuit fluuius. Hirundines Diuo Francisco imperanti ut tacerent, & Lupa, ne populo Eugubino noceret, paruerunt. Cicada ab eodem vocata aduolauit; eique canere iubenti, tanquam domino obediuit. Eadmundus Cantuariensis episcopus, nubibus, ne super audientes uerbum Dei pluerent, imperauit, & obediuerunt: licet maxima aquarum vis circa populum audientē defluxerit. Brigida uirgo aprū, qui in pecudum gregem irruerat, eiusdem gregis pastorem constituit; & qui gregem uorare tentauerat, eundem gregem ne ab aliis feris lęderetur, custodiuit. Sexcenta, ad hanc rem, quam hoc loco tractamus, demonstrandam possemus afferre exempla; sed hęc attulisse sufficiat. Cogita nunc, amice lector, quanta sit iustitiæ uis, cui non tātum homines rationis capaces, sed etiam animalia rationis expertia, immo etiam creaturæ omni sensu carentes obediunt,

Gregor.

eum-

eumque tanquam numen quoddam reuerentur: cui inquam, non solum homines ad officia nati, sed etiam feræ, nullius cicurationis capaces obtemperant; & quæ naturæ impulsu feruntur contra naturæ propensionem, iustitię cędunt. Si intelligendi uim creaturis ea carentibus dares, se ad inseruiendum seruis Dei prōptissimas exhiberent: quibus seruis non modo Angeli, ut paulo ante diximus, & multa exempla docentes, sed etiam, o rem omni admiratione dignam! ipse Dei Filius, cum formam seruí accepit tres & triginta ānos seruiuit: Seruiuit aūt speciatim parētib. suis; quia, ut legimus, erat subditus illis. Huc faciunt etiā uerba ex Iosue superius citata: quibus dicitur. Obediente domino uoci eius: Obediuit ergo Deus homini. Quid igitur mirum, si creaturę creatoris exemplo excitatæ, ei inseruiunt, cui ipse creator seruire uoluit? Veruntamen, ipse Deus loquitur, seruire me fecisti in peccatis tuis. Si Deus peccatorum causa, seruiuit, quanto magis iustitiæ ergo, seruiret? At uero, uiro impio nullæ creaturę, si possent, seruire uellent: quia dum id faciunt conditoris sui inimico, ac læsæ maiestatis criminis reo se famulari quodam modo sentiūt; Et ideo terrą si possęt, impium non susten

Phil. 2.

Luc.
Ios. 10.

Isa. 43.

taret, aer non refrigeraret, ignis non calefaceret, sidera denique ei lumen non præberet. Itaque singulæ creaturæ, quasi gementes, expectant manifestationem filiorum
Rom. 10. Dei, ut ab hac inani seruitute, qua impiis, qui ex earum usu, magnitudine, & ordine colēdi Deum occasionem non sumunt, frustra inseruiunt, liberentur.

Omnia viri iusti causa facta fuisse, demonstratur. Cap. LXVII

Pro. 6. QVamuis Deus ea omnia, quæ sua prę potenti manu fabricauit, in suam gloriam tanquam in ultimum finem fecerit, & ea sit rerum omnium consummata perfectio, ut tandem eo, quo possunt modo, illuc reuertantur, unde defluxerunt: tamē si de eo fine, quem Deus extra se spectat, loqui uelimus, cuncta, quæ in hac rerum uniuersitate continentur, propter ipsum hominem facta a Deo fuisse, cum uiris non uulgari eruditione præditis, asseuerare possumus. At propter quem hominem? Num
Sap. propter impium, in cuius muscipulam, ut ipsa testatur scriptura, creaturæ factæ dicuntur? non equidem: propter iustum igitur. Quid enim Deus propter impios creaturas fabricauerit, cum ipsi, creaturis,

ad

ad offendendum omnium conditorem, & proinde creaturas etiam ipsas, abutantur? contra quos, suam, & creatoris sui iniuriã vindicantes, aliquando pugnabunt. Cõtra uero, cum uiri iusti eo modo creaturis utã-tur, quo debent ipsorum causa, factas esse, dicamus oportet. Prçterea, quis non intelligeret creaturas omnes factas esse propter hominem, si animaduerteret, quæ in hac rerum vniuersitate continentur, omnia ei inseruire? Siquidem, terra eum sustinet, herbæ & arbores suis fructibus eum pascunt: animalia ei potum, & cibum, aque multa aliam commoda suppeditant: aqua eum reficit, & ad multos usus iuuat: aer recreat, & nutrit: ignis calefacit, & fouet: sidera lumen præbent: cęlum sua ui motuque conseruat: Angeli demum dum iugiter cœlorum orbes uersant, eidem famulã-tur. Quare, cum omnia homini inseruire cernamus; hominis, & boni hoīs causa facta fuisse, fateri, necesse erit. Quoniam, cum impij in hoc mundo uiuant, vel ut corrigantur, vel ut per eos, id quod quotidie uidemus, boni exerceantur, ipsi quoq; iustorum causa in hac uita seruantur, & ad ipsos, vt creaturæ rationis expertes, referũ-tur: quæ res, iustorum condicionem felicẽ; impiorum uero statum miserum esse, om-

Sap.

nino demonstrat. Hanc hominis dignitatē cum regius propheta animaduerteret, admiratione affectus maxima, cum Deo loquens, in hæc prorupit uerba: Quid est homo, quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam uisitas eum? Minuisti eum paulominus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum, & cōstituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius: oues, & boues uniuersas, insuper & pecora campi: uolucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Et cum cerneret, se non posse huuc totū locum, rei magnitudine superatus, prosequi, tandem eadem admiratione, qua cœperat, his uerbis conclusit: Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in uniuersa terra? At multo magis, quod in præsentia docemus, uerum esse lector cognosceret, & admiratione longe maiore afficeretur, si altiorem quandam sententiam in hoc epiphonemate comprehensam esse intelligeret. Cur, o Dauid, tātopere admiraris? cur ex abrupto in hanc admirationem prorumpis, eademque concludis? An fortasse hanc ob causam? quoniam eleuata est magnificentia Domini super cœlos: hoc est, quia natura humana, magnificum Dei opus, in persona Filij

Ps. 4.

Dei, eleuata fuit supra omnes cœlos, cum ad consortium Sanctissimæ Trinitatis uenit? qua re, apertissime indicatum fuit, omnia facta fuisse propter hominem, cum Deus uoluerit fieri homo, ut in Deo homine omnia tandem redirent ad Deum, qui fecit omnia, & propter nostram salutem descendit de cœlo. Lætare lętare, hoc loco, uir iuste; exili gaudio: non modo propter te creaturæ factæ sunt omnes; sed etiã Deus te propter hominem se fecit; ut tu tãdem, propter Deum, fieres Deus. Vere igitur dicimus, hominem iustum esse creaturarum finem. Quamobrem si creaturis ratione carentibus mentem tribueres, ita ut iustos ab improbis secernere possent, eis speciatim inseruirent, eis obtemperare omnino contenderent, eos tanquam dominos agnoscerent; impios uero detestarentur, fugerent, & ad eos cruciandos paratissimæ essent. Et ideo, ut etiam supra ex apostolo scripsimus, omnis creatura ingemiscit, expectans manifestationem filiorum Dei, id est iustorum, & iudicij tempus; ut liberentur a uanitate, id est a uana seruitute, cui ob primi parentis peccatum subiecta fuit: in qua uana seruitute perseuerat, dum improbis seruit: quia cum ipsorum uita vana sit, cum Deo non seruiant, & ad *Rom. 8.*

felicitatē non properent, creaturæ etiā ua
nis hominib. inseruiētes, uane laborant: cū
non id assequantur seruiendo, ad quod fa
ctæ sunt; vt videlicet ex ipsarum seruitu-
Rom. 8. te, omnium rerū fabricator cognoscatur,
ac colatur Deus. Propterea uehementer de
siderant, & quasi gementes, & instar partu
rientis cum dolore expectant, ut aliquan-
do boni secernantur a malis: quod, die iu-
dicij fiet; & tunc mundus pugnabit contra
insensatos. Cum itaq; uir iustus sit rerum
omnium finis, cum omnes creaturę ei fa-
mulentur: quis tanti uiri tantam excellen
tiam, & maiestatem tantam satis mirari
queat? Quare cum admiratione conclu-
dere licet: Quam admirabilis est uir iustus
super terram!

Mundus, & omnia quæ in mundo sunt, uiri iusti causa conseruantur. Cap. LXVIII.

Cum omnia ob eas conseruentur cau-
sas, propter quas facta fuere; nemo,
qui mundum propter uiros iustos factum
fuisse nouerit, ob eosdem etiam conserua-
ri non intelliget: quæ res ad ipsorum lau-
dem amplificandam plurimum confert.
Quare, cum mundus iustorum causa, ut
de-

demonſtratũ eſt,fabricatus fuerit,eorundẽ quoque cauſa conſeruabitur: & ideo ſi iuſti non eſſent in mundo, non conſeruaretur mundus. Propterea in diuinis literis, legimus, per Noe uirum iuſtum,genus humanum fuiſſe ſeruatum, cum totus terrarũ orbis, ob impiorum ſcelera, aquis coopertus fuit. Cũ eodem iuſto uiro ſtatuit Deus pactum de non interficienda iterum carne, aquis diluuij. Sodomæ, ac Gomorrhæ pepercisſet Deus, ſi ſaltem decem uiros iuſtos in eis inueniſſet. Dixit enim Deus: Nõ delebo propter decem: quæ res eſt omnino conſideratione digna. Et dum unus, qui Sodomæ inuentus eſt iuſtus, ibi permãſit, non deſcendit ignis, donec ipſe cum ſua familia, Angelorum opera, egrederetur. Et Angelus, ut in ſacra legitur apocalypſi, voce magna clamauit quatuor Angelis, quibus datum eſt noſcere terræ, & mari; & dixit: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoaduſque ſignemus ſeruos Dei noſtri in fratribus eorum. Et dies illi, in quibus Antichriſti feruebit perſecutio, propter electos, abbreuiabuntur. In Deuteronomio, Deus legem ſeruare nolentibus, multa minatur mala: Augebit Dominus plagas tuas, & plagas ſeminis tui; plagas magnas, & perſeuerantes, infirmitates peſſimas,

Gen. 7. *Gen. 9.* *Gen. 18.* *Gen. 19.* *2. Pe. 2.* *Apo. 7.* *Deu. 28.*

ſimas, & perpetuas: & conuertet in te omnes afflictiones Aegypti, quas timuiſti, &c. Quem locum ad hanc rem quam docemus, melius cognoſcendam, omnino conſulendum puto. Ex quo facile intelligere licet, nihil mali eſſe, quo Deus homines ob ipſorum ſcelera non affligat: a quibus malis, ſi iuſtitiam colerent, proculdubio eſſent liberi. Grauiſſimis pœnis Aegyptij impiorum typus cruciabãtur, quibus Hebræi

Deu.9. iuſtorum figura minime grauabãtur. Quoties Moyſes uir iuſtus, duræ ceruicis popu-

2.Re.8.19 lum, ab iuſta Dei ira liberauit? Quoties

20. Deus ob ſeruum ſuum Dauid poſteros ſuos a maximis calamitatibus, & inimicorum manibus ſeruauit? Quoties Deus ob iuſtitiam ueterum patriarcharum populum Hebræum a maximis anguſtijs uẽdicauit? quis Aegyptum in longa, atque grauiſſima rerum omnium caritate, niſi uir iuſtus, ſeruauit? quam ob cauſam, po-

Gen. 41. puli illi, uerſo eius nomine, Saluatorẽ mundi appellarunt. Orante Eliſeo uiro iuſto, ingens inimicorum exercitus, a quo Iſrael ſibi timebat, cæcitate percuſſus eſt, ac populus liberatus. Diui Pauli iuſtitia, qui cum

4.Reg.6. ipſo nauigabant, a naufragio ſeruati fuere. Quæ exempla, licet priuata ſint: tamẽ rem vniuerſe demonſtrant: hoc eſt, iuſtorum

cauſa,

causa, conseruari omnia. Quapropter salubre fuit id consilium, quod Achior Holopherni populo Dei bellum inferre uolenti dedit; ut prius intelligeret, an Deum offendisset; hoc est an ibi essent iusti: quibus inuentis loco, quem expugnaturus uenerat, vt exitus declarauit, nihil damni afferri posse dixit. Et Sophonias cum diem iræ, tribulationis, angustiæ, calamitatis, miseriæ, tenebrarum, caliginis, nebulę, & turbinis, descripsisset, hæc adiecit uerba: Quęrite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustū, quærite mansuetum, si quo modo abscondamini in die furoris Domini. Quid illustrius? quid præclarius in laudem uiri iusti dici potest? & quid ad id, quod in prę sentiarum docemus, demonstrandum apertius? Cum igitur impendent mala, cū extrema imminet ruina, cum Deus contra impios omnes creaturas armat, quis liberabit? quis iram Dei placabit? quis mundum conseruabit, nisi uir iustus? Ad eum igitur, si mundus conseruari uult, confugiat necesse est. Huc facit uox illa, quæ Alexio Romæ defuncto, audita est. Quærite uirum, qui oret pro Roma. Ex quibus intelligi licet, quam stulte, stultus faciat mundus, dum iustos odit, persequitur, &

Iudith. 5. Soph. 12. Sap.

occidit: cum eos vehementer amare, atq; diligenter conseruare deberet, propter quos, & factus est, & conseruatur, atque ab omni malorum genere, & interitu liberatur. Quamobrem ob ea, quæ dicta sunt, his præclarissimis appellationibus uiri iusti nominari possent. Proceres, Heroes, Malorum auerruncatores, Pacis auctores, Patres patriæ, mundi conseruatores, & cũ Hebræis, Raphaim; hoc est, Saluatores. Et, ut huic loco finem faciamus, multa quę ad ipsum amplificandum dicere potuissem, piorum mentibus cogitãda relinquo. Siquidem, in hoc loco, maxima quædam uiri iusti laus latet; quam, & si oculis mentis aliqua ratione cerno: tamen, me uerbis assequi non posse, optime intelligo.

Vir iustus est velut quidam totius mundi Monarcha. Cap. LXIX.

MAgnum quid dicam; sed vere dicã: Vir iustus, est veluti quidam totius mundi Monarcha. Non male, immo rectissime diceret quispiam, si Christum, mundi Monarcham nominaret. Quia, cum sit naturalis Dei Filius, hæreditario iure totius mundi Imperium obtinuit. Dominus, Filius loquitur, dixit ad me: Filius

Psal. 2.

meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuã; & possessionem tuam terminos terræ, &c. Dedit itaque Pater omnem potestatem filio: qui sanguine suo totum mundum recuperauit, & emit. Regnauit igitur Dominus. Verum, si quis animaduerteret etiã uirum iustum esse Dei filium, non natura, sed gratia; intelligeret quoque, eundem per adoptionem esse mundi Monarcham. Et ideo, vna cum Christo in die iudicij mundum iudicabit. Christum ergo natura, virum iustum adoptione, mundi monarcham, tanquam cohæredem, vere nominare possumus: ad quem titulum, & dignitatem consequendam, tunc facultatem a Deo accepit, cum hominibus, ut filij Dei fierent, Deus potestatem dedit. Præterea, vir iustus, ut inferius latius demonstrabo, est amicus, & domesticus Dei. At amicitiæ lege, amicorum sunt omnia communia: quam legẽ Deum noscere, & seruare, cum eam ipse fecerit, existimandum est. Ergo, ut Deus est rerum omnium dominus & Monarcha (siquidem Domini est terra, & plenitudo eius) vir etiam iustus eodem titulo gaudebit. Sed rem paradoxo similẽ, veram tamen, apertissimo scripturę testimonio comprobemus. Diuus Paulus epistola

Psalm.

Psalm.

Rom. 8.

Ioan. 1.

Psalm.

Io. Ger ser. de cœn.

ſtola ad Romanos, capite octauo, hæc ad hunc locum pertinentia uerba, ſcripta reliquit. Qui proprio Filio ſuo nō pepercit,
Rom. 8.
ſed pro nobis omnibus (pondera verbum, omnibus) tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia (pondera, omnia) nobis donauit? Verba lego; ſed vim ponduſque verborum me non ſatis intelligere confiteor: hoc unum ſcio maximū quid ſonare, ac profundam quandam ſententiam continere; quam ego ob ingenij, & ſpiritus mei imbecillitatem, non capio, nō guſto. Tu amice lector, melius perpendere poteris. Quę ſane verba, omnibus animi uiribus diligenter penſanda, & ſæpenumero cogitatione accurate eſſent tractanda. Deus. Proprio. Filio. Suo. Non pepercit. Sed pro nobis. Omnibus. Tradidit. Illum. Quomodo non etiam cum illo. Omnia. Nobis. Donauit? Conſidera largitorem: perpende rem donatam: animaduerte eū, cui donatur: intellige largitionis modum. Talis ac tantus: talem ac tantam, talibus & tantillis, ex ſumma caritate omnia, omnibus, adhuc inimicis exiſtentibus, donauit. Cuius animus ad horum uerborum conſiderationem non exiliat gaudio? cuius ſpes ad beatitudinem certiſſime ſperandam ad tantam largitionem, non erigatur? cuius

cuius uoluntas ad tātum ignem totæ, amore, non deflagret? cuius cor non eliquescat? Quis ad cogitationem tantæ munificentiæ erga se unum attonitus, ac stupore defixus non remaneat? Quis tandem, cum Deum sibi dedisse omnia intelliget, sua omnia, & se totum, cum se, & omnia Deo debeat, ne ingratus existat, non restituet? & cum uideat se non posse nisi accepta restituere, cur non excruciabitur animi? Commendat itaque Deus caritatem suam in nobis: quoniam, si cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis, nūc *Rom. 5.* iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius: multo magis reconciliati, salui erimus in uita ipsius. Sed, ut eo reuertamur, unde digressi sumus; ideo Christus est mūdi monarcha, quia mundum, & inimicos omnes uincendo, omnia sibi subiecit: Confidite, dicebat Dominus: ego uici mūdum. At idem, Christo tamen adiuuante, facit uir iustus; ut ex his, quæ supra scripta sunt, satis constat: erit ergo ipse quoque mundi monarcha uocandus. Quare, iure optimo uir quidam doctus, & pius hanc ueritatē spiritu suo contemplans, & gustans, in hęc

uerba admirationis plena, prorupit. Quid admirabilius? quid ad audiendum iucundius? quam ut unusquisque fidelium, instar Christi, Monarcha sit omnium, si placet, & hoc triplici iure. Ius unum dat filialis adoptatio: ius alterum triumphalis debellatio: ius tertium, redamationis vicissitudo. Exurgite omnes dilectissimi, hilarescat facies, serenentur oculi, omnis exurgat affectio, gratiarum resonent actiones: & rursus: quæ tanta nouitas gaudiorum? magna ualde; præclara, insignis, nil supra: quia, iam iam, non uno, sed triplici titulo Christianus Monarcha est. Christiano Deus omnia dedit in manus. Et quidam alius uir uere iustus, cuius ego spiritum ualde mirari soleo, cum hunc uiri iusti titulum, ut arbitror, consideraret, omnia dicebat esse sua; & omnium prouinciarū totius mundi, quas etiam quadam admirabili, & sapientissima simplicitate numerabat, se dominum esse gloriabatur. Possemus etiam, hoc, quod nunc docemus, confirmare ex his, quæ supra scripta sunt, cum uiri iusti causa mundum fuisse factum, eiusdemque causa conseruari, demonstrauimus. Cum itaque mundus pro iusto conditus sit, & pro eodem conseruetur, & Deus, ut scriptura docet, sub pedibus eius subiecerit

Heb. 2.
Fra. Iacob

omnia;

omnia; cum Deus hominem ad imaginẽ, & similitudinem suã fecerit, ut sicuti Deus omnium rerum supremum habet dominium, ita homo pręesset omnibus; cũ Paulus iustis dicat omnia uestra sunt, non uideo, cur hominem iustum, rerum omniũ dominum, & Monarcham appellare non liceat. 1. Cor. 3.

Laudatur uir iustus a regno Dei, quod intra se habet, & regem esse ostenditur.
Cap. LXX.

MAgnum sane quid de uiro iusto proximo capite asseruimus; cũ eũ totius mundi monarcham esse diximus: sed quiddã maius profecto esset, si quis, quidquid est ualoris, precij, & splendoris, in omnibus mundi regnis, & in toto hoc terrarũ orbe, in unum regnum conferret; in quo nobilissimo, ac perfectissimo modo regna, & bona continerentur omnia. Longę maximum, & multo præstantissimum esset, si quis hoc regnum ita in manu sua haberet, ita possideret; ut nullus hostis, nulla bellica uis, nulla potentia modo possessor uellet, posset ab eo auferre. Quid? si hoc regnum esset huiusmodi, ut in eo defendendo, & possidendo nulla humana opus es-

ſet potentia? nullo creato pręſidio? Maximum profectò quid, & ſumma admiratione dignum, id cenſeretur. Tale quiddam de uiro iuſto affirmare nos poſſe, arbitror.
1. Pe. 2. Cum itaque uir iuſtus in ſacris literis rex nominetur, aliquod regnum habeat neceſſe eſt: quod, cuiuſmodi ſit, breui explanare
Pro. 8. tentabo; Omnia huius mundi regna ſunt
Apo. 19. participationes, vel potius vmbræ quædã regni illius regis, per quem omnes reges regnãt, qui Rex regum nominatur: in quo ſummi regis regno, quidquid iucũditatis, utilitatis, dignitatis, & honeſtatis eſt, aut eſſe poteſt, reperitur, ac tanquam in fonte cõtinetur: ſicuti in diuina natura omnium creaturarum perfectiones eminentiſſimo modo, nón ſecus ac in ſole quidquid eſt in mũdo ſplendoris, reperiuntur. Hoc Dei regnum, quod, quale quantumque ſit, nemo explicabit vnquam, in uiro iuſto, ut ſcriptura docet, inuenitur: ad quod quęrendũ,
Lu. 17. ſuos hortabatur Chriſtus, cum dicebat: Primum quærite regnum Dei: & petere ẽt docuit, cum hanc orandi formam tradidit:
Mat. 5. Adueniat regnum tuum. Ait ergo ſcriptura: Ecce enim regnum Dei intra uos eſt. Hoc regnum, quod Chriſtus quærere, & petere homines docuit, in impijs, in quibus Deus minime regnat; eſſe non poteſt.
Erit

Erit igitur in iustis; siue illud sit una, vel altera, uel utraque piorum Ecclesia, siue verbi diuini prædicatio, siue sacræ scripturæ intelligentia, siue id quod est præcipuum in uita, et religione Christiana, caritas, & iustitia, siue æternę beatitudinis præmiũ, siue communio sanctorum, in quibus regnat Deus, siue Christus, & Deus; quoniã omnia hęc regna, in uiris reperiuntur iustis: cum Deus in ipsis inhabitet, in cōione sanctorum sint, præmia æterna expectent, & iam gustent, iustitia & caritate sint ornati, intelligentiam scripturarũ habeant, diuinum uerbum libenter audiant, & in corde seruent, & denique sint Ecclesiæ mẽbra, & sanctorum ciues. Regnãt ergo iusti, & regnum intra se habent: regnum quod omnia regna continet: regnum non terrarum, sed cœlorũ; nõ humanũ, sed diuinũ: non externũ, sed internum, non momentaneum, sed æternum: regnum, quod nulla et diabolica ui, si quis velit, potest expugnari: regnum sine quo alia regna nullius sunt momenti: regnum, quo, q potitus est, uere regnat, & uere rex nuncupatur. Canere igitur quispiam huius regis causa posset. Domine in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit uehementer. Desiderium cordis eius tribuisti ei, & vo-

Lu.17.
Mat.5.
Rom.4.
1.Cor.4.
Ps.20.

luntate labiorum eius non fraudasti eum. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide precioso, &c. Regnum intra uos est, o iusti: quia regnum Dei nõ est esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudiũ in Spiritu sancto; q̃ omnia in uobis sunt. Regnum Dei intra uos est: sonum uerborũ audio: uim & pondus non percipio, percipite uos, o iusti: uos ipsos intra uos ipsos quærite: omnia bona uestra, omnia quæ potestis cõcupiscere regna, intra uos sunt. Adhibeatur considerationis trutina; & singula pensentur uerba. Regnum. Dei. Intra. Vos. Est. Ego illud unum dixerim, regno Dei nihil maius esse, & nihil optabilius, nihil suauius, nihil tutius, quam intra se illud habere, reperiri posse. Petamus ergo a Christo Domino edocti, a Rege regum; hoc regnorum regnum; & dicamus: Adueniat regnum tuum. De impio autẽ quid dicemus? Impius cum Deo non seruiat, cui seruire regnare est, cum Deum in se nõ habeat, quia Deus in peccatore non habitat; nec rex erit, nec regnum habebit ullũ: sed cum in eo Dæmon regnet, & ipse peccato inseruiat, Diaboli regnum, siue tyrannidem in se habebit, & seruitutem quandam miseram, & calamitosissimam, &

Rom. 14.

Apoc. 19. Mat. 5.

crea-

creatura ratione, & libertate donata indignissimam uiuet. Age ergo, o miser peccator excute regnū Diaboli, a durissima Pharaonis seruitute te libera: regnum Dei quęre, quod si volueris facile inuenies, si non extra te, sed in te quæres. Quid igitur mortales extra uos terrena regna quæritis, cum intra uos cœleste regnum uobis inuenire liceat? Quid extra uos, intra uos positam felicitatem perquiritis? Quid, o miser homo, in hoc mundo teipso est preciosius, & tibi carius? Igitur teipsum quære, teipsum posside, & ita posside, vt te nūquā amittas: quod si feceris, regno Dei utiq; potieris.

Viro iusto omnia feliciter succedunt.
Cap. LXXI.

QVo me cunque uerto, tam patens sese mihi ad laudandam felicissimam piorum condicionem, campus offert ut, si ad finem peruenire uoluero, non tam perlustrandus, quam percurrendus mihi sit: quod & hactenus feci, cum multos penitus intactos reliquerim locos, alios uero leuiter attigerim; quod, ob rei amplitudinem posthac etiam mihi faciendum erit. Et quis hanc materiam propemodum infinitam esse non iudicet? cum nihil omnino

sit,ex quo, hic piorum status laudari non queat? cum eis omnia feliciter succedant. O fortunatum¡ o beatum eum! diceret mundus,cui omnia sub manu succedunt, cui omnia ex uoto contingunt, cui semper fortuna arridet;eum inquam,qui de numero est eorum, quos regius propheta his fere uerbis descripsit:Filii eorum sicut nouellę plantatę: filię ornatæ quasi templa quædam: promptuaria ita plena, vt unum in aliud diffundatur: oues ita fœcundæ, ut multos pariant fœtus: boues crassæ,& robustæ, ac ad omnes labores sustinendos aptæ;maceriæ nullum uitium faciunt;per eorum agros,nemo transit: tanta demum felicitate, & quiete fruuntur, ut ex platea rumorem exaudiant nullum.O igitur beatum eum, cui hæc contingunt! exclamat mundus. Verum, ut in omni alia re, ita in hac stultus errat uulgus: cum nemo sit infelicior eo, cui omnia, quæ ad hanc mortalem uitam degendam pertinent, prospere succedunt. A ias,felicem, immo felicissimum Turcarum regem appellemus, cui per tot iam annos feliciter multa contigerunt: cum tot populos debellauerit: cum summo potiatur imperio: cum multis populis formidabilis existat: cumque omni deliciarum genere affluat: quo tamen ho-

Ps.143.

mine,

mine, si recte iudicare uolumus, neminem infeliciorem, neminem miserabiliorem facile inuenies. Propterea sancti uiri, nullo unquam tempore, ita timent, atque cum humanæ res eis omnino prospere succedunt. Ideo legimus, uirum sanctum noluisse ingredi in domum quandam, quę semper prospera usa fuerat fortuna. Non est ergo in eo secunda fortuna posita, ut humana pro uoto semper eueniant negocia; sed in hoc, ut tam ex aduersis, quam ex secundis rebus, honestus aliquis colligatur fructus: quod impijs contingere minime solet. Solus ergo iustus hac felici utitur cōdicione, vt ei omnia feliciter cadant; quod, non uno in loco ea docet scriptura, quæ mentiri nequit. Diligentibus Deum, inquit Apostolus, omnia cooperantur in bonum: & qui hunc locum declarando, dixit; etiam ipse casus, id est error, & lapsus in aliquam culpam, non male dixit. Quandoquidem, uiri iusti, non solum ex malo pœnæ, sed etiam ex malo culpæ utilitatem aliquam percipiunt: qua in re, quod est omnino animaduertendum, similes sunt Deo, qui ex quouis malo bonum aliquod colligit: & ideo mala fieri patitur, ut inde maiora, sapientia sua, colligat bona. Idcirco, doctissime Angelicus doctor scripsit, le-

Ambr o.

Rom. 8.

D. Tho.

uiores in uiris probis imperfectiones, non esse dãnandas, neque eis obesse; cum ex illis, prudentia, & sapientia sua, maximos fructus hauriant; & plus per illos fortiter, ac prudenter se corrigendo, acquirant, quam per easdem, ob naturæ cõdicionem, amiserint. Huc facit ea viri iusti descriptio, quam psalmo primo attulit propheta; ubi de finibus bonorum, & malorum
Ps. 1. disputat. Et erit tanquam lignum, quod plãtatum est secus decursus aquarũ, quod fructum suum dabit in tempore suo; & folium eius non defluet, & oĩa quæcunq; faciet, prosperabuntur. Quid sibi uult illud; folium eius non defluere? nisi, nihil agere, unde aliquid peccetur, aut detrimẽti capiatur: nisi tam in prosperis, quam in aduersis ita se gerere, ut nihil præter rationem agatur, & ita in utraque fortuna uersari, ut nec prospera efferat, nec aduersa frangat. Quid etiam significat illud; omnia prosperabuntur? nisi omnia quæ euenerint, aliquid utilitatis allatura? Et quid
Gen. 31. mirum, si uir iustus semper secunda utitur
Gen. 30. fortuna? cum Deus sit cum ipso in cũctis,
Gen. 50. quæ facit: ex quo nascitur, ut cuncta prospere, & sapienter agat. Ideo Ioseph uir iustus Fratribus suis dixit: Vos cogitastis de me malum; sed Deus uertit illud in bonũ,

vt exaltaret me, ſicuti impręſentiarum cer-
nitis. Bene ceſſit iuſto Iob tantus calamita- *Iob.ult.*
tum cumulus; cum ipſi reddita fuerint du-
plicia: Bene ceciderunt omnia Samueli ui-
ro iuſto; quia Dominus erat cum eo, & nō
cecidit, ut ait ſcriptura, ex omnibus uer- *1.Reg.3.*
bis eius, in terram. Huc facit luculenta illa
ſacrę paginę ſententia, qua dicitur: Melior *Ecc.42.*
eſt enim iniquitas uiri, quam mulier bene
faciens. quia, uir, ſua prudentia ex perpe-
trato delicto, dum ab eo ſurgit, & in poſte-
rum cautior fit, utilitatem magnam perci-
pit: at uero mulier, hoc eſt, uir impius, qui
tanquam mulier, eſt ſtultus, & mollis, in
ipſis etiam actionibus, quas bene excere vi-
detur, offendit. Huc denique ſpectat il-
lud: quidquid acciderit, non contriſtabit *Pro.12.*
iuſtum. quia nihil unquam ab honeſta, bea-
taque uiuendi ratione, eum remouere po-
teſt. Siquidem, cum certam habeat de di-
uina rerum creatarum procuratione ſen-
tentiam, omnia ſibi Dei uoluntate euenire
putat: ac proinde, ex omni re, ſibi utilita-
tem capiendam cenſet. Quamobrem uir
iuſtus, ex quacunque re, ſiue bona, ſiue
mala, ſiue proſpera, ſiue aduerſa, quocū-
que tempore, & loco, cum neque ſol per
diem, neque luna per noctem eum urat,
maximos fructus capit. Denique, propte- *Pr.120.12.*
rea

rea uiro iusto oĩa cooperati dicũtur in bonum; quia ex omni re, quam, aut uidet, aut audit, aut contingit, aut quouis alio sensu percipit, rationeue attingit, laudandi Deum, ac proficiendi in spiritu, occasionẽ sumit; & tanquam spiritualis, omnia ad spiritum traducit. Laudemus ergo uiros iustos; quia cum sint boni, non minus ex malis, quam ex bonis norunt colligere bona.

Aduersas res uiri iusti statum felicissimum reddere ostenditur.
Cap. LXXII.

DIceret fortasse quispiam, nos huius hominis felicitatem hactenus nimium amplificasse, nec omni ex parte vera dixisse; cum viros iustos uarijs angustijs oppressos, impios vero ab omni molestiarum genere liberos, & secundis rebus florentes sępenumero uidere contingat. Quę res, aliquando, sapientissimorum hominum animos aliqua ratione turbauit: cum impios florere, & pios in sordibus iacere viderent. Demonstrabimus ergo, ne quid esse uideatur, quod hunc felicem uiri iusti statum minus beatum reddat, ijs ipsis rebus feliciores esse iustos, quibus, mundus

Ps. 36.

eos

eos miseros esse putat; & impios, ijs rebus esse miseros, ob quas felicissimi habentur. Id autem faciemus demonstrando huius vitæ miserias, & angustias, nullam in partem virorum iustorum obscurare fortunam. Angustiæ igitur, & miseriæ, non modo piorum statum non obscurant, sed illustriorem, & feliciorem reddunt: quod, & si in schola mundi paradoxum esse uidetur: tamen, in Christiana disciplina res est exploratissima. Id si uerum non esset, nunquam diuus Iacobus dixisset: Omne, id est perfectum gaudium, existimate fratres mei, cum in uarias tentationes incideritis, scientes, quod probatio fidei vestræ patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti, & integri in nullo deficientes. Quis ergo eum statum, qui secum omne gaudium affert, qui homines probat, qui patientiam operatur, qui perfectum opus habet, qui homines perfectos, & integros, & in nulla re deficientes reddit, imperfectum, & miserum esse putabit? Id si uerum non esset, nunquã Apostoli iuissent gaudentes a conspectu concilij, quod digni facti essent pro nomine Christi contumeliam pati. Si hic status prudentes homines gaudio perfundit; cur miser appellatur? & qui in eo

Iac. 1.

Rom. 5.

Act. 5.

versantur miseri ? Si ad tātam dignitatem euehit, ut pro gloria Christi homines libenter patiantur, quo nihil melius, nihil maius in hac uita reperiri potest; cur amplissimus, & felicissimus non reputatur ?
Rom. 5. Id si uerum non esset, nunquam Paulus dixisset: sed & gloriamur in tribulationibus scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem; probatio uero spem; spes autem non confundit. Capiemus scilicet ignominiam ex eo, ex quo Paulus gloriam capit: eam rem appellabimus miseram, quæ maximos fructus affert: in desperationem nos is status adducet; qui spem reddit certissimam: is status calamitosus censebitur, qui homines per miseriarum perpessionem Dei Filio si-
Rom. 8. milem reddit; cui, quos prȩuidit Deus fore conformes, eos prȩdestinat, uocat, iustificat, & tandem æterna gloria coronat. Id si verum non esset, nunquam Apostolorum princeps dixisset: sed, & si quid pa-
1 Pet. 3. timini propter iustitiam, Beati: Efficiet hic status homines beatos, gloriam afferet æternam, & negligendus erit? & miser appellabitur? Id si uerum non esset, quo modó Deus amicos suos domesticos suos filios suos; bonos uidelicet & iustos viros, varijs, ac grauissimis angustijs agitari, &

premi

premi uoluisset, & de hac suorum perpes sione aliquando gauisus, ac gloriatus fuisset? Nunquid bonus Pater ignorauit, aut nō potuit, aut noluit bona dona dare filijs suis? cū patres mali nō dēt dona mala suis. *Mat. 7.*
Merito igitur beatificamus eos qui susti- *Iac. 5.*
nuerunt; Abraham, Iosephum, Dauidem, Tobiam, Iob, Ioannem, Paulum, & ceteros sanctos, sanctasque omnes; qui ad summum virtutis gradum, ad diuinos honores, ad æternam beatitudinem hac una uia peruenerunt: & Christo domino non est dictum; sede a dextris meis; nisi quia, *Ps. 109.*
De torrēte in uia bibit: hoc est, nisi quia varias, grauissimasq; perpessus est miserias. Quis igitur nō existimet eū statū esse felicē, in quo Deus optimus maximus Filiū suum uiuere uoluit? qui uerbis irrisus, pro- *Mat.*
bris despectus, colaphis percussus, sputis fœdatus, uirgis cæsus, cruci affixus, & toto denique corpore ita affectus fuit; vt eius osa numerari potuerint, & nulla in *Ps. 21.*
eo inueniretur forma? Quamobrem, cum in hoc uocati sint iusti, ut sequantur vestigia, Christi, qui eis huius felicissimi sta- *1. Pet. 2.*
tus reliquit exemplum; quis eos, quod, in miserijs, & angustijs interdum uersentur, miseros esse dicat? quis infelices eos appellare audeat, qui Christi uitam viuūt?

qui

qui Christi vestigia imitantur? qui sumpta cruce, crucifixum sequuntur? quem qui non sequitur ambulat in tenebris. Qui hanc uiuendi piorum condicionem reijci unt, qui miseram appellant, id etiam vitæ genus, quod sancti uiri, beati Apostoli, & Christus Dominus Dei filius uixit, miserum iudicent, & reijciant. Quis eos ærũnosos, & miseros existimet, qui eam vitã degunt, per quam Deum secum habent? per quam gloriam cõsequuntur æternam?
Ps. 90. Cum ipso sum, (Deus loquitur) in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Est igitur Deus cum ijs, qui in miserijs versantur: quos fortiter pugnantes non sine delectatione spectat, eosq; eripit, & gloria afficit. Qui ergo fieri potest, ut hic status calamitosus sit, cum Deus totius cõ solationis auctorem secum habeat, et uictoriæ palmam secum afferat? Existimemus
2. Cor. 1. igitur esse perfectum gaudium, in uariis uersari miseriis: quia ubi abundat tribulationum perpessio, uera quoque abundat consolatio. Si aurum sensum haberet, nõ conquereretur de igne, a quo purgatur, nec lignum de ferro, à quo rotundatur, nec lapis de scalpello, a quo perpolitur. Perpoliet, rotundabit, purgabit, tribulatio hominem, & lamentabitur? tribu-

latio quæ fæcem remouet, quæ superflua resecat, quæ aspera ęquat, quæ dat intellectum, quæ secum innumera bona affert, lamentationis causa existet? Et quid *Isa 28.*
quæso sunt aliud huius uitæ miseriæ, quã via ad patriam, uehiculum ad beatitudinem, eximia Dei dona, amoris diuini signa, æternæ fælicitatis pignora, lapilli de cœlo delapsi, nuncij, quibus Deus sibi caros inuisit, crux denique Christi omni ue- *Heb. 12.*
neratione colenda? O igitur felicem, ac felicissimum illum seruum, quem Dominus tã amice inuisit, tabulis donis afficit, & Filio suo similem reddit: quem eripit, & coronat. O rem admirabilem! Dominus, dum eripit uictoriam acquirit, & seruus *Ps. 90.*
coronatur. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Quis ergo nolit in tribulatione uersari, ut Deum secum habeat, & palmam acquirat? Quid ergo stulti homines, uariis miserijs (si miseriç vocari possunt, quæ homines illustrant, perficiunt, & per beatos reddunt) non dicam oppressos, sed erectos, non obscuratos, sed illustratos, non sordidatos, sed purgatos miseros appellant? cum tribulationes a peccatis præseruent, in bono confirment, virtutes augeant, certitudinẽ *Rom. 8.*
quandam sanctitatis præbeant, & spem æ-

ternæ felicitatis afferant. At uero, prosperi tas, uel ut rectius loquar, miseria impij, quid ei emolumenti, quid gloriæ affert? Intellectu priuat, a uia uirtutis reuocat, ad peccandum allicit, merita extinguit, irá Dei thesaurizat, uiam ad beatitudinem intercludit, iter ad infernum patefacit, atque sternit. Impiorum prosperitas non liberat a curis, sed curis obruit; non explicat, sed implicat; non leuat, sed deprimit; non delectat, sed contristat; non beat, sed damnat. Quapropter, si uir iustus uiderit impium secundis rebus utentem, & omni ex parte florentem, & tanquam cedrum libani exal-
Ps. 53. tatum, nihil commoueatur; quia, adhuc pusillum, & non erit, quæret locum eius, & non inueniet: nanque iniusti punientur, & semen eorum peribit: & reliquię eorũ exterminabuntur: at mansueti, & humiles hæreditabunt terram, delectabuntur in multitudine pacis; non confundentur in tempora malo sed eorum hæreditas erit æterna. Expectet ergo iustus Dominum, & custodiat uias eius; & exaltabit eum, ut hæreditate capiat terram: & cũ perierint peccatores, uidebit non æmuletur in mali gnantibus, neque zelet facientes iniquitatem; quoniam tanquam fœnum ueloci
Ps. 26. ter arescent, &c. Videbnnt iusti, & timebut,
&

& super eum ridebunt, & dicent. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum. Non igitur, o miseri homines miseriarum spectanda est cutis, sed sedulo ĩtrospicere,& meditari rem oportet:quia, licet anima iusti tribulationum calore decoloretur: dicere tamẽ potest, Nigra sum, sed formosa. Concludamus ergo: Beatus uir, qui suffert tentationem; quoniam cũ probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. *Can. 1.* *Iac. 1.*

Deus est protector, custos, & vindex viri iusti. Cap. LXXIII.

INficias non eo, immo ingenue fateor, multas esse tribulationes iustorum: sed illud etiam audacter affirmo, quo plures sunt, eo illustriorem, ac feliciorem uirum iustum reddere: sicuti maior ignis, aurum magis purgatum reddit; & plures ictus politiorem efficiunt lapidem. Præterea, licet tribulationes iustorum multæ sint: tamen de his omnibus eos liberabit Dominus. Ex quo maxima quædam uiri iusti exoritur laus, & gloria; cum Deum liberatorem, & uindicem habeat: quoniam non relinquet Dominus virgã impiorum super sortem iustorum. Quantum gloriaretur is *Ps. 33.* *Ps. 124.*

qui, vel principem vel ducem, uel regem, pro patrono, & uindice haberet; qui ipsius ab alijs acceptas diligenter ulcisceretur iniurias, qui ipsum præcipua quadam cura perpetuo custodiret, ac defenderet; qui tandem in omni re aduersa, ei præsto esset? Talis est Deus, Rex regum, & Dominus dominantium erga uirum iustum; cui inquit: Mihi vindictam, & ego retribuam:

Rom. 12. Id, cum regius propheta optime intelligeret, cecinit: Cognoui, quia faciet Dominus iudicium inopis, & uindictam pauperum; ac proinde, experientia edoctus, sæpissime Deum, fortitudinem, salutem, susceptorem, protectorem, liberatorem, adiutorem, salutare, clypeum, refugium, firmamentum, cornu denique salutis suæ appellabat: cum Deo loquens, dicebat: Deus qui das uindictas mihi, & subdis populos subtus me, liberator meus de inimicis meis iracundis: Respice in me, & miserere mei: quia unicus, & pauper sum ego, &c. Huc pertinet etiam illud: Et factus est Dominus refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus in tribulatione. Hinc est, quod, uir iustus, cum tanto auxiliatore, & vindice, se fulctum esse intelligat; licet vndequaque inimicis se septum videat, qui dicunt, non est salus ei in Deo

Ps. 139.

Psal. 17.

Psalm. 24.

Psalm. 9.

eius,

eius, audacter dicit: Non timebo millia po- *Psalm. 3.*
puli circundantis me: Et scitote, quoniam
mirificauit Dominus sanctum suum; Do- *Psal. 4.*
minus exaudiet me, cum clamauero ad eũ.
Et alibi: In Domino confido: quomodo *Psalm.*
dicitis animæ meæ; Transmigra in montẽ
sicut passer? Et ab insurgẽtibus in me, exal
tabis me; a viro iniquo eripies me: & com
minuam eos ut puluerem ante faciem uen
ti: ut lutum platearum delebo eos. Quod
autem Deus sit iustorum uindex, innume-
ra ex scriptura sumpta demõstrare possunt
exempla. Vindicauit Deus iniuriam Abel, *Gen. 4.*
contra Cain: Eliæ & Naboth, contra Ieza- *4. Reg. 9*
bel: cuius sanguinem linxerunt canes; de *2. Par. 24.*
qua prætereũtes dixerũt: Hæcine est illa *3. Reg. 22.*
Iezabel: Micheę, contra Achabum; ita, ut *4. Reg. 10.*
de domo eius reliquiæ non remanserint: &
qui minister huius vindictę fuit, præmium
a Deo, maximum accepit: Mardochæi, con
tra Aman, qui in patibulo Mardochæo pa- *Esther. 7.*
rato suspensus fuit: Iudæorum, contra An *2. Mach. 9*
tiochum; qui insanabili, & inuisibili pla-
ga percussus est: Ioannis contra Herodem,
& Christi, atq; iusti Iacobi contra Iudæos:
Et denique, ne omnia diuinæ scripturę nu
merem exempla; quoties Christus Eccle-
siæ sponsæ suę iniurias contra iniquos ho
mines vindicauit? contra Neronem, con-

tra Decium, contra Dioclitianum, contra Iulianum apostatam, contra Arrium, & alios hereticos, qui omnes miserabiliter extincti sunt. Quod si qui iustorum offensores, in hac vita non puniuntur: ijs in futurum grauius iudicium reseruatur. Nouit ergo Dominus pios de tentatione eripere, iniquos uero in diem iudicij reseruare iudicandos. Liberauit Deus Ioseph a fratribus, & adomina, atque ex obscuro carcere in claram lucem eduxit, & per eum Aegyptum a fame: Liberauit populum Israel a crudelissima Pharaonis seruitute, quem uarijs affecit plagis: Liberauit Dauidem ab insidijs Saulis, & a coniuratione filij: Liberauit Susannam a falsa accusatione: Liberauit Danielem a morsibus Leonum: Liberauit Oniam ab Heliodoro; liberauit Machabęos auxilio illorum quinque, qui e cœlo delapsi sunt. Iidem manu pugnantes, sed Deum corde orantes, licet essent pauci numero, uim hostiũ maximam prostrarunt. Est igitur Deus iustorum liberator, & uindex. Iudex ille, qui non timebat Deum, & hominem non reuerebatur, instigantẽ uiduã uindicauit: Deus electos suos ad se die ac nocte clamantes, non uindicabit? & patientiam in illis habebit? Immittet utique Angelus Domini

2. Pet. 2. *Gen.* *Exo.* *2. Reg. 18.* *Dan. 13.* *Dan. 14.* *2. Mach. 3* *2. Mach. 10. 11. 12 15.* *Luc. 18.* *Apo. 6.*

ni in circuitu timentium eum, & eripiet
eos: hoc eſt, circum eos caſtrametabitur,
acie, ualloque cinget. Dicat ergo iu- *Pſalm.33.*
ſtus: Ipſe pauper clamaui, & Dominus ex-
audiuit me, & de omnibus tribulationibus
meis ſaluauit me: & tanto beneficio affe-
ctus, ad alios ſe conuertat, eoſque ad gra-
tias ſecum Deo agendas, his uerbis horte-
tur. Magnificate Dominũ mecum, & exul
temus nomen eius in idipſum; hoc eſt, una
nimiter. Quod ſi interdum Deus auxilio
ſuo non ſtatim adeſt, nec ſtatim uindicat:
iuſtus uiriliter agit, & expectat Dominum: *Pſal.*
qui non moram faciet, non tardabit: ete- *Habach. 2*
nim eſt bonus, & confortans in die tribula
tionis: & ſciens ſperantes in ſe. Quod ſi, *Nahum.1.*
ne ab inimicis uincatur, timet, ad precatio
nem confugiat, & Deo dicat: Iudica, ſeu
uindica nocentes me: expugna impugnan *Pſalm.34.*
tes me: apprehende arma & ſcutũ, & exur
ge in adiutorium mihi, &c. Nec quidquã
eſt, cur iuſtus de diuino auxilio dubitet:
quia oculi Domini ſuper iuſtos: & aures *Pſalm.33.*
eius in preces eorum. Itaque ſtatim ade-
rit, & anima eius delectabitur ſuper ſalu-
tari ſuo: & omnia oſſa ſua dicent: Domi-
ne Domine, quis ſimilis tibi? Licet ergo
multæ ſint iuſtorum tribulationes; de om-
nibus tamen liberabit eos Dominus. Quo

fit,ut cauere quisq; debeat, ne uiros iustos
Zach.2. lædat; quoniam eos uindicabit Deus: siquidem,qui eos tangit, pupillam oculorū Dei tangit: & ne quis tangat, aliquando præmonuit, cum dixit: Nolite tangere Christos meos:& qui sunt Christi Dei,nisi iusti diuina gratia inuncti? Et cum quis iu
Act. 9. stum persequitur; non secus ac si ipse iniuria afficeretur, inquit: Saule Saule,cur me persequeris? O egregiam, & singularem uiri iusti conditionem, cum Deum sui defensorem, liberatorem,ac uindicē habeat: cum Deus ipsi semper presto sit:cum Deus iniurias ipsi illatas, sibi inferri dicat,& ne quis eum tangat,præcaueat, & denique eū tanquam oculi sui pupillam custodiat, carumque habeat. Quis erit tam impudēs, tam perditus,qui pupillam oculorum Dei uel minimum lædere uel tangere audeat? Estote igitur securi,o iusti,nullum uos periculi genus terreat, uiuite læti, quandoquidem defensorem, ac uindicem, præpotentem habetis Deum. Vt merito uir iustus ce
Ps.53. cinerit: Lætabitur iustus cum uiderit uindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris, & dicet homo: si utique est fructus iusto: utique est Deus iudicans eos in terra.

Deum priuatam, ac præcipuam uiri iusti curam habere demonstratur.
Cap. LXXIIII.

SI quispiam illustrem, ac potentem nactus esset patronum, qui eius singularem curam, & protectionem haberet, is se felicẽ esse arbitraretur, ac pro felici ab omnibus haberetur: Verum, cum ex sacris literis Deum, qui licet rerum omnium procurationem habeat, singulari tamẽ prouidentia uiros iustos regere, eosque priuata ratione, dirigere, & ipsorum utilitatibus consulere, intelligo; infelicem, aliorum omnium, qui sub hac præcipua gubernatione, in quorum numero sunt omnes impij, non continentur, uitam iudico. Deus igitur non solum iustum contra impugnãtes defendit, & vindicat: sed etiam singulari, & priuata cura perpetuo regit, eique, tã quam optimus pater filio, consulit, & pro uidet. Hoc egregio uiros iustos gaudere priuilegio, nullibi apertissime nos sacra non docent eloquia. Huc pertinent hæ sententiæ: Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum, oculi Domini ad timentes eum: apud Dominũ gressus hominis dirigetur, & uiam eius uolet, cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus

Ps. 33. *Pro. 15.* *Ps. 36.*

supponit manus suas, non det in commotionem pedem tuum, neque dormitet, qui
Psal. 120. custodit Israel: Dominus custodit te: Dominus protectio tua super manum dexteram tuam: Dominus custodit aduenas, pupillum, & viduam suscipiet, & uiam pec-
Psal. 145. catorum disperdet: qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum: quæ omnes auctoritates speciatim de uiro iusto in-
Psal. 146. telligendæ sunt. Hanc præcipuam Dei erga pios uiros curam, totus psalmus nonagesimus eleganter demonstrat: ex quo lo-
Psal. 90. co, hic, adscribam aliqua. Iustus in protectione, seu vmbra Dei, commoratur: Deus iustum liberat a laqueo uenantium: & scapulis suis ei umbram facit: & ideo sub pénis eius sperat: sua ueritate, quasi scuto, circundat, & propterea non timet a sagitta uolante, a negocio perambulante in tenebris, & a Dæmonio meridiano: quia nó accedit malum ad eum: flagellum non appropinquat tabernaculo eius. Rursus, ut alio scribatur psalmo, in die mala Domi-
Psalm. 40. nus iustum liberat: conseruat eum, & uiuificat eum: & beatum facit eum in terra; & non tradit eum in animam inimicorum eius: Dominus fert illi opem super lectũ doloris eius, & vniuersum stratum eius; o rem admirabilem! in infirmitate eius
ver-

versat: Dominus iustum dormientem cu- *Cant.3.*
stodit; & ne quis eum suscitet, præcauet.
Singularis, ac luculentus de hac Dei erga
iustos cura locus est in ecclesiastico, vbi
hęc leguntur: Oculi Domini super timen *Eccl. 34.*
tes eum, protector potentiæ, firmamentū
virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum
meridiani, deprecatio offensionis, & adiu
torium, exaltans animam, & illuminans o-
culos, dans sanitatem & uitam, & benedi-
ctionem. Perficit itaque Deus eis, qui spe
rant in eo, in conspectu filiorum hominū: *Psal. 30.*
abscondit eos in abscondito faciei suæ a
conturbatione hominum: protegit eos in
tabernaculo suo a cōtradictione linguarū.
Tantam denique Deus suorum curam ha-
bet, vt omnes ipsorum capillos numeratos *Mat. Luc. 12.*
habeat. Et ne quis de hac priuata Dei pro-
uidentia unquam dubitet, quid ipse Deus
dicat, diligenter attendat. Nunquid obli- *Isa. 49.*
uisci potest mulier infantem suum, ut nō
misereatur filio uteri sui? & si illa oblita
fuerit, ego tamen non obliuiscar tui: ecce
in manibus meis descripsi te. Sed iam ali-
quot huius singularis prouidentiæ affera-
mus exempla. Quanta cura Deus Noe,
Loth, Abraham, gubernauit, & rexit? Noli *Gen 15.*
timere, dixit Abraham; ego protector tuus *Exho.*
sum, & merces tua magna nimis. Qua-
li,

li , ac quanta prouidentia populum , e
Ex. 16. manibus Pharaonis liberauit, & per de-
Nu. 20. sertum quadraginta annos duxit , & su-
Deu. 29. stentauit? dando de cœlo manna , de pe-
tra aquam, uestimenta conseruãdo, de die
1. Reg. 8. nubis,de nocte ignis columna, iter indicã
do. Quanta procuratione Eliam,Eliseum,
3.Reg.17. & Danielem pauit? Qua ratione Susa-
nam liberauit, Hamam sanauit, Magos ad
Mat. 2. Christum duxit, & in patriã reduxit? Cor
nelium , Centurionem, & Eunuchum bap
tizauit, & denique gẽtes omnes ad veram
cognitionem traduxit? Quare ita Deus
Deu. 33. iustos regit, & dirigit, vt in manibus ipsi-
us existere, & scripti esse dicantur. Non
solum Deus per seipsum iustos uiros pri-
uatim curat, sed etiam per Angelos , qui
Heb. 1. sunt in ministerium missi propter eos qui
Ps. 90. hæreditatem capiunt salutis: quibus man-
dauit de uiro iusto , ut custodiant eum in
omnibus uijs suis;& portent eum in mani
bus suis ; ne forte offendat ad lapidem pe
dem suum. Huc pertinet tota Tobiæ histo
Tob. 5. ria: qui cum socium itineris inuenire vel-
Tob. 12. let, Angelum Dei paratum ad ambulan-
dum inuenit : a quo quibus officijs To-
bias filius,in suo itinere affectus fuerit, his
verbis testatum reliquit. Pater,quam mer
cedem dabimus ei? aut quid dignum po-
terit

terit esse beneficijs eius? Me duxit,& redu xit sanum , pecuniam a Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & Dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum a deuoratione piscis eripuit,te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum re pleti sumus. In qua historia, illud priuatim animaduersione dignum mihi uidetur, quod puer ille, vsus fuerit Angelo tan quam suo famulo, vel negociorum actore; cum eum ad exigendas pecunias misit: ubi & prouidentiā erga pios homines, & ipsorū dignitatē admirari oportet. Alius Angelus, una cum tribus pueris in arden tem fornacem ingressus est,& eos ab incen dio liberauit. Illa quoque iustissima fęmina Iudith, huius rei fidem fecit,cum di xit: Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem me custodiuit. Quamobrem, si quis eam curam, quā perpetuo beati illi spiritus de uiris iustis habent semel corporis oculis cerneret,omnino obstupesceret; ac quodā modo cum a tāto custode se tueri videret, erubesceret, eique quas posset maximas, gratias ageret. Denique, vt hunc latissimū campum breui excurram, uiri iusti priua tam curam, ac tutelam, tanquam mater, habet

Dan. 3.
Iudith. 13.

habet beatissima semper uirgo Maria: cuius in nos miseros mortales protectio tanta est, ut dixerit Anselmus, Non posse perire eum, quem ipsa receperit. Et, ut arbitror, neminem inter Fideles reperies, qui aliquãdo hanc beatæ Virginis custodiam,
Ecc. 24. non sit expertus, & aliquam singularem gratiam a matre pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei, non acceperit: quinimo etiam aliqui infideles ab ea se iuuari posse putant, & ad eam confugiunt. Testantur hanc Deiparę in homines curam, in numeræ vbique locorum affixæ tabulæ: testãtur magnifica passim in eius honorẽ extructa sacella: testãtur ingentia tẽpla testãtur in toto orbe terrarum singulares erga eã cultus: testãtur denique omniũ hominũ voces, qui ubi aliquo auxilio se egere sentiunt, statim, Mariã, inuocant; qui cum patrem iratum timãt, ad matrem confugiunt. Quare, merito dicere ipsa potest:
Pro. 8. Beatus homo, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei: qui me ĩuenerit inueniet vitã, & hauriet salutem a Domino. O felices eos qui sub tali, ac tãta tutela, talis ac tã
Sap. 11. tę matris uiuunt! Impij autem a Deo (licet nihil eorum quæ fecit oderit, & velit omnes saluos fieri) hac singulari, & præcipua

cura

cura non custodiuntur ; sed interdum solum iustorum causa in vita conseruantur. Ideo in sacra pagina legimus, Deum ab eis oculos auertere, ab eis recedere, eos non exaudire, & tanquam non suos a se reijcere. Quare, si in tempore afflictionis impij Deo dicent, surge, & libera nos ; respondebit Deus: Vbi sunt Dij vestri, quos fecistis uobis? surgant, & liberent uos in tempore aflictionis uestræ. Ab Angelis quoq; Deo permittente, non ita diligenter custodiuntur, vt iusti : & ea quæ est peccatorum refugium, ait : Qui in me peccauerint, lædent animam suam : omnes qui me oderunt diligunt mortem. Lætentur igitur, & exultẽt iusti; quoniã in manu Dei existunt & scripti sunt: Deus eos dormientes custodit, eorum capillos numerat, uniuersum stratum versat, læuam sub capite ponit, & omnipotenti dextera sua amplexatur: vt dicere uere possint: In ipso viuimus, mouemur, & sumus.

Iere. 3. *Pro. 8.* *Act. 17.*

Laudatur a rep. Christiana in qua natus, & educatus est, atque prę alijs excellit.
Cap. LXXV.

IS etiam locus ab ijs, qui aliorum prosequuntur laudes diligenter tractari solet; qui a patria, & repub. in qua oriuntur, sumitur,

ſumitur: cum patria, ſit uelut altem quæ-
Ps. 86. dam mater. Qua propter, cum uir iuſtus
in ea republica, & ciuitate natus ſit,
qua nulla clarior, nulla magnificentior,
nulla illuſtrior unquam fuit, aut eſſe po-
teſt, in Eccleſia uidelicet catholica, de qua
dictum eſt: Glorioſa dicta ſunt de te ciui-
tas Dei; & in rep. Chriſtiana omnium re-
rump. præſtantiſſima, maximis ex hoc ét
Euſe. lib. 1. loco laudibus cumulandus erit. Res igitur
hiſt. c. 2. Chriſtianorum publica, multis rationibus
omnes alias, quam longiſſime antecellit.
Nanque, ſi eius antiquitatem ſpectes, ad
quæ nam tempora referes? num ad Chri-
ſtum natum? num ad urbem conditam?
nũ ad Olympiades? num ad euerſam Tro
iam? minime: ſed ad Abel iuſtum, & ad
mundum conditum. Si huius reip. auctorẽ
perquires, non ad mortalem Iouem, non
ad iniuſtum Martem, non ad fictam Miner
uam, non ad iracundam Iunonem, non ad
Ps. 95. impudicam Venerem, non denique ad ali-
quem eorum Deorum, quę ſunt Dęmonia;
ſed ad Deum Deorum, ad uerum præpo-
tentem, & æternum Deum: quia ipſe Al-
tiſſimus fundauit eam. Aliæ ergo reſp. ab
hominibus, uel a falſis Diis, & poſt mundi
exordium inſtitutæ ſunt, & ceſſarunt, aut
certe aliquando ceſſabunt; hæc a Deo cum
ipſo

ipſo mundo initium habuit, & nunquam deſitura eſt: immo, mundus huius reipu. cauſa factus eſt, & conſeruatur: & ideo portę inferi non præualebunt aduerſus eam. Mat. 16.
Ad hęc, aliæ reſp. certis in locis regnarunt, præfinitum dominium habuerunt: hæc vero in omnibus mundi partibus uiguit; In Aſia, in Africa, in Europa, & noſtris temporibus in nouo mundo floret. Quod ſi quibuſdam in locis ceſſauit, id eorum culpa factum eſt, qui ex ipſius legibus ſanctiſſimis viuere noluerunt. Eſt itaque certiſſimum, nullam remp. tandiu duraſſe, ac in tot regionibus regnaſſe, ſicuti reſp. Chriſtiana, quæ ad omnes etiam remotiſſimas, & hactenus incognitas promanauit nationes; ut Ps. 18.
verum ſit illud: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum; illorum nimirum, qui hanc remp. propagarunt, eiuſque leges promulgarũt. Habet pręterea hęc reſp. optimam gubernationis formam, per monarchiam, & optimum monarcham; qui, in hac rep. gubernanda, errare nequit: cum nihil contra fidem, quæ eſt huius reip. fundamentum, & contra bonos mores, quibus perficitur, & ſuſtinetur, ſtatuere queat. Proferant, ſi quid tale habent aliæ reſp. Amplius, ſuperat Chriſtiana reſp. ceteras omnes, virorũ,

toga,

toga, & armis illustrium multitudine. Si de doctrina loquamur, innumeros habet, quorum singuli singulos, & omnes simul aliarum rerum p. doctos viros superarunt: Moyses, Salomones, Esdras, Paulos, Clementes, Iustinos, Origenes, Tertullianos, Cyrillos, Athanasios, Eusebios, Maximos, Gregorios, Basilios, Ambrosios, Hieronymos, Augustinos, & denique, cum innumeros numerare nequeam, innumeros alios. Si de fortibus viris loquamur, ut missos faciamus eos, qui bellicis rebus fuerunt illustres, Gedeones, Samsones, Dauides, Iudas, Constantinos, & Carolos; qui animi fortitudine excelluerunt, nullo numero cótinentur. Dicam igitur generatim, viros Christianos mundum, carnem, & Dæmoné ipsum vincere: ęquissimo animo vtranque fortunam pati, illatas iniurias patienter ferre, & condonare, ac demum seipsos vincere. Quid dicam de duodecim alijs ignobilibus, & pauperibus hominibus, qui sine armis, sine humana eloquentia, totum mundum a voluptuoso, & profligato viuendi genere, per stultam prædicationem, ad vitam cum ratione degendam, & ad veram religionem, spretis voluptatibus, relictis diuitiis, conculcatis honoribus, traduxerunt? Quid dicã de innumeris martyribus, qui il-

ilhari, & erecto animo pro huius reipub. constitutione, & conseruatione atrocissimos cruciatus perpessi sunt? Quid de innumeris uirginibus, & fœmellis, quas nullæ propositæ uoluptates, nulla imminentia pericula, non carceres, non laminę, nō enses, non ignes vincere aut perterrere potuerunt? Cōticescant igitur aliæ resp. nec ãplius suorum ciuium deuotiones iactent. Quid enim habent Decij, Curtij, Coclites, Sceuolæ, Codri, Lysiæ, cum infinita nostrorum martyrum multitudine? cum Paulis inquã Ignatijs, Polycarpis, Dionysijs, Laurentijs, Venantijs, & alijs innumeris; ex quibus vel minimus, ita singulos illos, & omnes simul superat, vt omnes nostri, simul vnumquemque ex illis. De hominibus autem, qui sanctitate & integritate vitæ floruerunt, nihil prorsus dicam; cum extra hanc remp. nulla sit vera sanctitas, aut perfecta virtus. Iactent nunc alij suam remp. & patriam: Athenas, Spartam, Carthaginem, Romam, & Venetias; & vir iustus quoque iactabit suam: eam videlicet, de qua gloriosa dicta sunt, quæ fundata est in montibus sanctis, quam Deus diligit super omnes alias, in qua homo & homo, idest Filius Dei, vel perfecti homines nati sunt; quæ pace fruitur maxima, cuius se-

Ps. 121.

Ps. 86.

ræ corroboratæ ſunt, quæ abundantiam op
Ps. 147. timi frumenti habet; in qua uerus Deus
uera religione colitur, in qua ſedent iudi
ces, poteſtatem dimittendi peccata, & lar-
Mat. 18. giendi diuina dona, habentes, in qua ca-
ro filij Dei ad manducandum, & ſanguis
ad bibendum proponitur, quam Angeli
Ps. 121. defendunt, & Dominus cuſtodit: quia ele
git eam in habitationem ſibi. Quamobrē, cum nulla unquam fuerit reſp. nobilior, magnificentior, atque illuſtrior, quam Chriſtiana, in qua natus eſt uir iuſtus, non mediocris laus, ei, ex hoc loco tribuenda erit: cum nobiles, magnifici, ac illuſtres habeantur, qui ex aliqua illuſtriore patria oriundi ſunt: inter quos, ij nobiliores cenſentur, qui ampliſſimos dignitatis gradus adepti ſunt, & ex legibus illius reip. uiuūt, & ij ſunt, quos legiſlator eſſe uoluit: cuiuſmodi in rep. Chriſtiana ſunt omnes viri iuſti; qui non modo nomine, & ſigno, ſed etiam re, & operibus ſunt Chriſtiani.

Quare, uiri iuſti, in nobiliſſima & præſtantiſſima republica erunt omnium nobiliſſimi, & præſtantiſſimi.

Ab institutoribus, & preceptoribus, quibus institutus, edoctusque fuit. Cap. LXXVI.

NOn paruam laudem ex ea re homines se capere posse putant, quod doctos, ac probos uiros pro institutoribus, & magistris, aliquando habuerint. Etenim, ad reliquam uitam cum honestate, & probitate degendam, recta a pueritia institutio, ualet plurimũ: quo fit, vt sæpenumero homines, de suis præceptoribus se iactare soleant. Quod si quis unquam, ex hoc loco laudari debuit, ac potuit, is certe, est uir iustus; qui Deo, & Christo, tanquam alumno, & pedagogo, præceptoreque utitur. Id uerum esse, sacra nobis satis aperte non uno in loco scriptura demonstrat; in qua, Deus ipse, hunc in modum loquitur: Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israel: qui portamini a meo utero, qui gestamini a mea uulua: usque ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo. Et alibi: Ad vbera portabimini, & super genua blandietur uobis. Quomodo si cui mater blanditur, ita ego consolabor uos. Et rursus: Ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in bra-

Clem. Ale. lib. ped.

Isa. 46.

Isa. 66.

Ose. 11.

chijs meis. Item: Portauit te Dominus De us tuus, ut solet homo gestare paruulum filium suum in omni uia per quam ambulastis, donec ueniretis ad locũ istum. Hác curam, & educationem uir iustus agnoscens, ait: In te confirmatus sum ex vtero:
Ps. 70. de uentre matris meæ, tu es protector meus: Læua eius sub capite meo, & dextera
Cant. illius amplexabitur me. Et tandem, huc facit etiam illud: Deduxisti sicut oues populum tuum: qui deducis uelut ouẽ Ioseph.
Ps. 76.79. Hæc si quis loca diligenter animaduertet, id probare, quod uolumus, facile cognoscet: quod, cum cognouerit, quin admiretur, facere non poterit; cum viderit Deum erga hominem, & alumni, & pedagogi & pastoris munera exercentem, dum ei blanditur, dum eum portat, dum defendit, dum deducit, dum ambulare docet, dum
Ps. 85. tandem ueluti aquila, eum ad uolandum
Deut. 32. prouocat, & super eum volitans expandit alas suas, assumitque eum in humeris suis. Hinc est, quod vir iustus Deo inquit: Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in
Ps. 85. ueritate tua: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: Notam fac mihi viã
Ps. 130. in qua ambulem: Dirige gressus meos: libera eos a lapsu. Erraui sicut ouis quæ perijt, quære seruum tuum. Deus uero tan-

quam bonus alumnus,& magister, uirum Ps. 116.
iustum ducit, & docet: quod se facturum
per Ieremiam pollicitus est, cum dixit,Da
bo legem meam in uisceribus eorum,& in
corde eorum scribam eam : Et ero eis in Iere. 31.
Deum,& ipsi erunt mihi in populum , &
non docebit ultra uir proximum suum,
&c. Huc facit illud : Et erunt omnes doci Ier. 31.
biles Dei:Et illud : Ecce ego lactabo eam,
& ducam eam in solitudinem : & loquar
ad cor eius. Docet itaque Deus uiros iu- Ioa. 6.
stos speciatim per legem naturæ, per crea- Os. 2.
turas, per fidei lumen, per reuelationes,
& insonnia, per suos doctores,& per inter Ioa. 1.
nam locutionem. Audiam,dicebat bonus
discipulus,quid loquatur in me Dominus, Ro. 2.
Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iu Psalm.84.
stificationes tuas : Deus docuisti me a iu-
uentute mea;&vsque nunc pronũciabo mi Psal. 118.
rabilia tua : Deus docuisti me a iuuentute
mea, & usque in senectam, & senium. Et Psalm.70.
alibi, dixit sibi bonum esse huic præcepto
ri adhęrere, vt ab eo edoctus, eius laudes
celebrare posset. Beatus ergo, quem tu eru Ps. 72. Ps. 93.
dieris Domine, & de lege tua edocueris
eum. Dei autem cognitionem assequi ne-
mo potest,nisi fuerit ab eodem tanquam a
prçceptore edoctus : quod intelligens Da-
uid, alibi cecinit: Mirabilis facta est scien Psal. 138.

tia tua ex me, ideſt ſupra uires meas; & non
potero ad eam: hoc eſt, eam viribus me
is ſolis aſſequi non valebo. Et cum hic ma
Heb. 1. giſter multifarie, multiſque modis homi-
nes olim docuiſſet, nouiſſime docuit per
filium ſuum; qui cum non omnia ſuis di-
Io 14. 15 ſcipulis aperuiſſet, quia non omnia tunc
16. portare poterant; paracletum miſit, qui
Act. 1. eos doceret omnia: quos ita docet; ut, cum
aliquid dicturi ſunt, quid dicere debeant,
eis cogitare non ſit neceſſe. Iactent nunc
alij ſuos pręceptores Ariſtoteles, Theo-
phraſtos, Cicerones, Senecas, Plinios &
alios, quia, hi non ſunt conferendi cum
ijs, quos poteſt iactare iuſtus, hoc eſt,
cum Angelis cum Chriſto, & cum Spiri-
tu Sancto. O igitur felicem hominem,
qui talem, ac tantum inſtitutorem, &
alumnum nactus es! qui tibi ſuper ge-
nua blanditur, qui te ad ubera portat, qui
te humeris geſtat, qui te læua ſuſtentat, &
dextera amplexatur, qui te errantem reuo
cat, qui te per vias rectas, & planas ducit;
qui te incedēdi rationem docet; qui te per
lumen naturæ fidei, & reuelationis, per
ſe, & per alios, & denique p creaturas om-
nes docet. O ſingularem præceptorē! qui
ſine mercede erudit, qui intus foriſque in
ſtruit, qui vbique, & ſemper inſtituit, qui
ſine

sine uerborum strepitu,& sine mora docet. Et quos nam libros suis legendos proponit? librum in primis huius mundi, quem creatione aperuit,& literis quibusdam maximis conscripsit; elementis uidelicet, alijsque rebus, quæ in eis continentur, cœlorũ magnitudine, siderum uarietate, ac splendore: quas literas, nemo est ita sensibus obtusus, quin percipiat: quæ literæ nõ sunt mutę, sed uocales: & ideo de cœlis dictum est: Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur uoces eorum. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum: Quia spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod cõtinet omnia, scientiam habet uocis, hoc est scientiam quandam uocalẽ. Hunc librum diuus Antonius interrogatus, cur in sua cellula nullum haberet, quẽ legeret libellum, se lectitare, respondit. Pręterea, hic magister librum conscientiæ, in quo legem naturæ scripsit, legendum omnibus proponit; quem, lege diuinitus data cum peccatorum tenebris infuscatus esset, iterũ illustrauit. Hunc librum nemo est, qui legere nõ possit; quẽ qui legit, statim doctus euadit. Lege hanc lectionẽ: Quod tibi nõ uis, alteri ne feceris: Et qđ tibi vis, alteri ne feceris, q̃ lectio facillima est; & sta-

Psal. 18.

Sap. 1.

tim doctus, & bonus fies; si ex hac doctrina uixeris: quoniam Deum coles, parentes honorabis, non furtum facies, non concupisces. Seipsum præterea tanquam librum sanguine conscriptum, & flagellis rigatũ, in cruce legendum proposuit: in quo libro ueluti in uerbo abbreuiato, tota sacrarum scripturarum doctrina, totaque diuina sapientia continetur: In quo libro, nemo est tam ignarus, nemo est tam stupidus, modo velit, qui legere non possit. Liber est omni no apertus, & a planta pedis, vsque ad uerticẽ capitis totus exaratus: literæ sunt ma-
Psalm. 21. gnę, magnæ videlicet plagę: puncta discernuntur omnia, quia cuncta dinumerantur ossa: præceptor ad legendum in cathedra constitutus auditores his uerbis conuocat:
Thr. 1. O vos omnes, qui transitis per uiam, attendite, & uidete, si est dolor, sicut dolor meus. Et hic est ille liber, quem solum se scire glo
1. Cor. 2. riabatur Apostolus. Denique, hunc eundem librum, quasi in quodam epilogo, in quo omnis doctrina continetur, Deus quotidie in sacrificio missæ nobis legendum, et
Ps. 111 gustandum proposuit; cum memoriam fecit mirabilium suorum, & escam dedit timentibus se: vt tandem eos, qui hos libros legerint, ad legendum librum æternæ vitæ,
Apo. 21 Exo. 32 in quo iusti scripti sunt, traducat. At im-
pius

pius, cum ſcientiam Dei reiiciat, vocemq; non audiat; ſerpentem, Dęmonem nimirũ ipſum, alumnum, & præceptorem habet: a quo non ſuſtentatur, ſed deprimitur; non defenditur, ſed offenditur; non illuminatur, ſed tenebris inuoluitur; non docetur, ſed dedocetur: & ſi quid is magiſter docet, errores, uitia, & excuſationes docet: a quo demum non nutritur, ſed necatur: quia, ſi quid edendum præbet, dat pro panibus lapides, pro piſcibus ſcorpiones, pro uino venenum. Hanc inſtituendi, & docendi rationem peſſimus magiſter, cum pomum primis parentibus edendum porrexit, & ut ederent ſuaſit, exercere cępit, ac ſemper retinuit, & retinet. Habet etiam vir impius maximum quendam, & corruptum magiſtrum, mundum uidelicet; cuius errata ſi quis numerare uellet, omnino longum faceret. Vtuntur ergo impij, cum Deum audire nolint, magiſtris peſſimis. Ideo de eis legitur: Abalienati ſunt peccatores a vulua, errauerunt ab utero, locuti ſunt falſa. Furor, ideſt obſtinatio illis, ſicut ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas; quæ non exaudiet uoces incantantium, & uenefici incantantis ſapienter.

Mat. 7.

Gen. 3.

Ps. 52.

Ab

Ab honesta consuetudine, vsuque, quem cum Deo, & cum bonis habet.
Cap. LXXVII.

NOn paruam sibi laudem homines ij, qui bonorum consuetudine, & conuictu vtuntur acquirere solent: quod hæc viuendi ratio, vitam emendat, integritaté conseruat, bonos mores arguit, & virtutes auget: quia, qui cum sanctis uersatur quotidie fit sanctior; ut is, qui cũ perditis vsum habet, quotidie fit perditior. Ex quo etiã loco maximam sibi laudem iustus comparauit. Etenim, uidere licet uiros iustos, cũ hominibus, qui bene audiunt, qui integrę sunt vitæ, cum hominibus, inquam, religiosis, & piis uersari; cum eis colloqui; cum eis de rebus ad iustitiam pertinentibus agere, atque eorum consiliis uti. Siquidem, vir iustus non abit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stat; Sed ab omni uia mala prohibet gressus suos: dum, cũ superbo, & insatiabili corde non edit; & declinantem a se malignum non cognoscit; & facientes pręuaricationes odit, & inquit: Discedite a me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. Oculi ergo eius ad fideles terræ; idest ad eos, qui fideliter in hac habitatione terrena, Deo seruiunt, ut sedeant cũ

Psalm. 1. *Ps. 118.* *Ps. 100.* *Psal. 118.* *Psal. 100.*

eo, & ambulantes in uia immaculata ei mi nistrent. Quo fit, ut Deum hac de causa oret, & dicat: Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua. Versatur præterea cum amicis optimis; idest, cum bonis libris, cum piis scriptoribus, cũ diuinis oraculis; ex quorum amicorum cõsuetudine, fructus percipit maximos; voluptates haurit ingentes. Etenim, hi libri sunt veluti nuntij, & legati diuini ad nos missi; qui nobiscum de uitæ nostræ statu, de progressu in spirituali via, de salute, & ęterno regno acquirendo agunt. Hi nuntij, & amici, voluntatem diuinam nobis aperiunt, occulta manifestant, mysteria pandunt. Hi nuntij, & amici, nos instruunt, hortantur, corrigunt, & ad bene beateque viuendum excitant. Hi amici nos in mœrore consolãtur, in lætitia nobis congratulantur, & in quauis fortuna, nobis præsto sunt: quorũ denique amicitia, est delectabilis, vtilis, & honesta. Cum his bonis amicis uersabatur is, qui hunc in modum cecinit: Cantabiles erant mihi iustificationes tuę in loco peregrinationis meæ: Lex tua meditatio mea est: In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui: consilium meum iustificationes tuæ: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? Super mel ori meo: Iniquos odio

Psal. 118.

Ps. 118

dio habui, legem tuam dilexi: Lętabor ego
super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia
multa. Vide delectationem, vide vtilitatem,
vide honestatem, quam secum horum ami
1.Mac. 12. corum consuetudo affert. Solatium ergo
capit uir iustus ex sanctis libris, quos ha-
bet in manibus suis. O beatos illos homi-
Psalm. 1. nes, qui huiusmodi amicos, veraces, fide-
les, & iucundos, nacti sunt, cum quibus de
die, ac de nocte versari, possunt. Habet rur
sus vir iustus alios amicos, quibus cum sæ
Eph. 2. pissime est, beatos nimirum, & cœlestes spi
ritus: quia, cum sit ciuis sanctorum, opor
tet vt in cœlis cum sui similibus uersetur,
Ps. 119. non cum habitantibus edar; hoc est, cum
hominibus exulibus, ac barbaris, corpore
& animo nigris, tristitiæque plenis. Habet
autem priuatim consuetudinem cum An-
gelo suo custode, cui se se commendat, &
Tob. 5. 6 totum tuendum tradit; a quo consilium
petit, cui gratias de acceptis beneficiis a-
git. Quam fidelis, quam carus, quam bo-
nus sit hic amicus, ex historia Tobiæ plane
cognoscere licet. Omitto usum, qui ei cum
beata Virgine est; dum eam quotidie ter
saltem salutat, dum ad eam tanquam ad
Pro. 8. matrem confugit, dum ad fores eius uigi-
lat, dum beatissima Mater cum eo tanquā
cum deliciis suis uersatur. De consuetudi-
ne,

ne,quam cum domino amico, & fratre suo Christo habet, quid est quod dicam? Abiturus e mundo, hic fidelissimus amicus, suis dixit: Vobiscũ sum usque ad consummationem sæculi. Est igitur semper hic amicus cum suis, & sui cum ipso. Suorum amicorum causa, ut semper cum illis esset, in mundo, sub speciebus panis, & uini remanere uoluit. Quare, non solum se exhibuit socium, sed etiam cibum. O singularem beneuolentiam! o inauditam caritatem! o illustrem amicitiam! Ornant officiis, iuuãt fauoribus, dona largiuntur, uocant ad conuiuium ceteri amici; sed seipsos in cibum non præbent. Siste gradum hoc loco, Christiane lector, & amicitiæ huius uires diligenter cogitatione perpende. Cum Christus a iusto in conuiuio sumitur, & apud eum commoratur, quæ dona ei non præbet? quibus consiliis non iuuat? quibus gaudiis non explet? In hoc dulcissimo conuictu, Christus cum anima, & anima cum Christo loquitur: & gratissimis inter se hi duo amici complexibus amplexantur. In hoc commercio, & conuiuio iustus Domini passionem meditatione recolit; Dominus ei nouam largitur gratiam; & futuræ beatitudinis spem donat. Denique, cum inter Deum, & uirum iustum, ut paulo infra de-

Mat. ult.

demonstrabitur, sit uera amicitia, quę sine quotidiana consuetudine, & usu non facile conseruatur, dicendum est, uirum iustū uersari etiam cum Deo, cum Patre uidelicet, Filio, & Spiritu sancto: de qua consuetudine nil speciatim dicam: sed qualis, quantaque sit, quantum utilitatis, & delectationis secum afferat, piorum mentibus cogitandum relinquo. Exemplo esse potest usus ille, quem cum Deo Moyses habuit: qui cum ex consortio sermonis Domini reuertebatur, cornutam habebat faciem, ob splendorem, quem emittebat:
Exo. 34. quod cum Aaron, & Israel viderent, timebant prope accedere. Versatur uir iustus cum Deo, dum orat, dum contemplatur, dum Deum semper sibi ob oculos esse cogitat, dum aliquid auxilij ab eo petit, & dicit: Deus in adiutorium meum intende:
Ps. 130. Doce me facere voluntatem tuam; quia Deus meus es tu: faciem tuam illumina super seruum tuum: Aspice in me, & miserere mei.
Ps. 118. Deus etiam uicissim cum eo sermonem habet, cum in solitudinem eum ducit, & ad cor eius loquitur, & ait: Fili, præbe mihi cor tuum: Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem
Ose. 2 Pro. 6. 4 Psal. 84. tuam: & ideo iustus ait: Audiam quid loquatur in me Deus: Loquere Domine,

quo-

quoniam ſeruus tuus audit. Cum ergo uir 1. Reg.
iuſtus, & ſanctorum hominum, & Angelorum, & Chriſti, & Dei conſuetudine tā vtili, tam delectabili, tā honeſta, per quam omnia vitia remouentur, omnes virtutes acquiruntur, & bene beateque viuitur, perpetuo utatur, quibus laudibus, ex hoc loco, exornandus erit? Contra vero, impius,
qui in conſilio impiorum abit, in via peccatorum ſtat, in cathedra peſtilentiæ ſedet, Pſalm. 1.
& cum diabolo commercium habet, quã non erit vituperatione dignus?

A uera libertate, quæ in ſolis iuſtis reperitur. Cap. LXXVIII.

Miſera ſemper, ac calamitoſa eorum hominum habita eſt condicio, qui miſeræ ſeruitutis iugo ſunt ſubiecti; cum libertate, quę ſemper plurimi facta fuit, ſpoliati eſſe videantur: quo fit, vt infelices iudicentur, & ſæpe male audiant. Ideo ſeruo cuidam dictum fuiſſe legimus: Es ſeruus, & rationis expers natus es. Contra vero, qui libera condicione vtuntur, laudibus ornantur, & beati exiſtimantur: cum libertas, ut quidam ſcripſit, ſit fons felicitatum cunctarum. Hęc autem libertatis dignitas, hoc tam grande bonum in ſolis iuſtis inuenitur

nitur. Impij vero, licet ingenuitatem, dominium, ac libertatem iactent, cum suis cupiditatibus inseruiant, cum variis vitiis se sè dedant, liberi non sunt: quod nō modo religio nostra, sed etiam ethnica philosophia docet. Quare, & si ineptis hominibus paradoxum esse uideatur, solos sapientes, & bonos esse liberos, insipientes & malos esse seruos: tamen id omnino pro certo habendum est. Neque hoc loco tam de corporis, quam de animi libertate, quæ uera est libertas, loquimur. Etenim, quid aliud est uera libertas, quam facultas faciendi, cum ratione quidquid cuique libuerit; uel potestas uiuendi ut velis? At quis est, qui hac facultate utitur? num malus? qui non ratione, non honesto, sed sensu, & cupiditate, tanquam animal brutum, ducitur, qui improbissimis dominis, Dæmoni, peccato, & cupiditatibus inseruit. Iustus igitur liber: qui uiuendi uiam consideratam atque prouisam habet: qui sensus omnes in officio continet: qui libidines refrenat, voluptates spernit, iracundiam tenet, auaritiam coercet, ac ceteras omnes animi libidines comprimit: qui tandem, in quo perfecta sita est libertas, sibi ipsi dominatur. Seruitus, ut quidam uolunt, est obedientia fracti animi, & abiecti, & arbi

trio carentis suo. At quis arbitrio magis caret, quis magis fracto & abiecto est animo, quam impius? qui a quauis leui cupiditate trahitur, a uariis animi perturbationibus in diuersas partes pellitur, a quouis timore perculsus concutitur, & a quacunque aura, uel leuiter spirante, frangitur. Iustus autem, cum sit celso, alto, & uirtutibus exaggerato animo, nihil timet, nihil pauet, nulla re labefactatur: quia apud ipsum nihil magis pollet, quam uoluntas, & recta ratio: & ideo nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat, nisi libenter, ac libere: cum consilia omnia, resque omnes, quas gerit, ab ipso proficiscantur, in ipsumque redeant, & totus a se pendeat, ac nullas extrinsecus suspensas uiuēdi rationes habeat. Da mihi hominem condicione seruum, sed iustum, & ipsius dominum, sed impium. Videamus modo, uter seruus, uel liber sit. Dominus liber est corpore, sed seruit animo: Seruus est liber animo, quamuis seruiat corpore: Dominus corpori seruit, seruus animo suo dominatur: domino, tan- *1. Tim. 1.* quā homini iniusto, lex posita est; Seruus, cum iustus sit, a lege est liber; cum non timore, sed amore operetur: dominus ser- *Ioan. 8* uit mundo, carni, & Dæmoni; seruus a Dęmone, a carne, & a mundo liber est: domi *2. Pet. 2.*

 nus

nus multos habet dominos, uitia uidelicet, & cupiditates suas, quibus animo inseruit; seruus etiam si sexcenti essent, qui ipsius possessionem se habere dicerent, nemini eorum seruit, cum soli rationi seruiat: & ideo dicere potest: Deus mi princeps non ullus mortalium; quem, qui pro domino habet, est uere liber: dominus omnia etiã leuissima timet, & ideo seruit; seruus nihil sibi timendum putat, & ideo liber: dominus durissimis peccatorum uinculis est obstrictus; seruus fragili tantum charta domino est obligatus: domini animus inclusus est, vel in olla, uel in scrinio, uel in corpore amicæ, uel in ambitionis carcere; at serui animus ab omni re caduca segregatus, liber ad cœlos euolat, & in cœlis versatur: dominus, tanquam captiuus in Aegypto ollas, & lateres sub dura Pharaonis seruitute fingit; seruus ab hac seruitute liber ad terram promissionis pergit. Quamobrem, seruus, ueluti quidam immortalis Regis Vicarius, totius mundi imperium obtinet: & licet ab homine homini uenundatus sit, non propterea est inferior domino, qui rebus ipso uilioribus (si tamen aliquid homine improbo uilius reperiri potest) misere seipsum uendidit, & subiecit. Quis ergo liber? quis seruus? an dominus, qui

Exo. 1.

cum

cum nec rerum ſuarum, nec ſui dominiũ habeat, rebus inſeruit omnibus?an ſeruus, qui cum omnibus dominetur, rebus ſeruit nullis? Itaque, ubi ſpiritus Domini, ibi libertas: hic autem ſpiritus in iuſtis eſt: quos Filius liberauit, & ideo liberi ſunt: eo tamẽ modo, quo ſancta & Romana docet eccleſia. Quis inquam liber: nonne is, qui cum ſit amicus Dei, iure amicitiæ non modo libertate, ſed etiam imperij dignitate potitur: quo fit, ut ipſi etiam poetæ, uiros bonos, Reges, & rerum Dominos ſapienter appellauerint. Quis, dic, liber? nonne is, qui lege non ab homine impoſita uiuit? is ſane: At, cum ſolus iuſtus ab humana lege ſit immunis; cum lex, eo, quo diximus modo, non ſit impoſita iuſto, ipſe ſolus erit liber. Quis, dic, liber? num is, cui expediret ſeruire; an uero is, qui ſi dominaretur, dominanti prodeſſet? hic proculdubio. Expediret autem improbis omnibus, etiã ſi ſummo loco nati eſſent, uiro iuſto obtemperare. Vir igitur iuſtus; liber habendus erit. Quis denique liber? non ne is, qui a nemine reprehenditur, a nemine cogitur, & a nemine compeſcitur? Huiuſmodi eſt uir iuſtus, qui, cum ex ſe agat, & recte agat, nec reprehendendus, neque impellendus, neq; cogendus eſt. Legitur Diogenem uenditio

2. Cor. 3.

Ioan. 8

ni expositum, interrogatum, quam artem calleret, respondisse: gubernandi homines: & cum licitatorē quendam effœminatum uidisset, ei dixisse: Tu me emito: nam viro opus habere ostendis. Quo dicto, ille admiratus, dominio dignum iudicauit. Quamobrem, misso imperio, missa uenditione, missa corporis seruitute, missis natalibus, veram libertatem, & seruitutem ex animo pendamus: ac uiros iustos liberos, & impios seruos iure appellemus.

A seruitute, qua Deo, & Christo inseruit. Cap. LXXIX.

ET si vir iustus, vt demonstratum est, vera libertate gaudet: tamen, cum intelligat se esse creaturam, aliquem Dominum cui fideliter inseruiat, agnoscit; Deum nimirum: & quia Deo seruire regnare est; ideo ob hanc seruitutem, nihil de libertate amittit sua. Ad quam seruitutem a Filio Dei, Domino suo, qui non sine summa gloria, seruilem formam accepit, inuitatur. *Phil. 2.*
Quare, & ut suæ naturæ condicionem retineat, & ut Dominum suum imitetur, nec non etiam, vt Dei seruis proposita consequatur pręmia, seruus fieri, & esse vult. Est igitur uir iustus, seruus Dei creatoris

 sui

ſui: & cum Chriſti ſanguine emptus ſit, eſt etiam ſeruus Chriſti. Ideo Paulus dicebat iuſtis: Non eſtis ueſtri. Gloriantur hu- 1. Cor. 6.
ius mundi homines, ſi quem illuſtrem nacti fuerint principem, cui miſera, & homine ingenuo indigna ſeruitute, ſeruiant: Ad quod uitæ genus ut perueniant, quibus officiis, quibus muneribus, quibus artibus non utuntur? Vt tandem, ubi multum, rei familiaris, & exiſtimationis iacturæ fecerint; ad miſerabilius inſeruiendum, poſtquam dominorum gratiam ſibi compararunt, perueniant. Huc miſeriæ ubi peruenerunt; quantum gloriantur? quantum ſe iactant? quanti fiunt? Quis eis non inuidet? quis eos beatos non appellat? quis ad eos, ut gratiam a Principe obtineat, non confugit, & muneribus eos non corrumpit? Sed quid aliud eſt iſtorum uita, niſi, ut quidam luculenter dixit, quam honorata quædam miſeria? O cogitationes hominũ fallaces! o ſpes vanæ! quandiu iſta uigebit gloria? quandiu homo homini erit carus? quandiu flos iſtę vireſcet? quandiu bulla iſta durabit? Cras domini mens mutabitur, aut aulicus aliquid peccabit, aut inuidia eum ſepeliet; & ille fortunę flos defloreſcet, atque marceſcet. Quanto igitur prudentius, quantoque melius uir iu-

ſtus facit; qui poſtquam homini omnino ſeruiendum, & ſeruitute gloria quærenda eſt, non hominem, non carnem, non fœnum, non umbram, cui inſeruiat, ſed Deũ immortalem omnipotentem, opt.max. Re-
Apo.19 gem regum, & Dominum dominantium eligit: cui ſeruire regnare eſt: cui qui inſeruiunt, omnibus creaturis ſatisfaciunt.
Ps. 118. Hunc Dominum uir iuſtus agnoſcens, eũ hunc in modum alloquitur: Seruus tuus ſum ego; da mihi intellectum, ut ſciam mãdata tua: ſuſcipe ſeruum tuum in bonum: hoc eſt, da mihi ſeruo tuo opem, ad bonũ peragendum: Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum: & doce me iuſtificationes tuas. Confer nunc dominum Domino, ſi creatura cum creatore, homo cum Deo, ſeruus cum Domino, mortalis cum immortali, imbecillus cum omnipotente, umbra & uanitas cum eo, qui ſolus eſt, conferri poteſt, & ubi dominos inter ſe comparaueris, quid inter ſeruos, & ſeruitutes ſit diſcriminis, intelliges. Vter ergo maiore gloria dignus, famulus Dei, an ſeruus hominis?
Pro.8. Vter apud dominum magis gratioſus? an iuſtus, qui Domino ſuo eſt familiariſſimus, cum ſit deliciæ eius, & ſit in Domino, & Dominus in ipſo? an mundanus aulicus, qui uix cum domino ſuo fari audet? qui, quo

magis

magis domino existit gratus, eo magis ad cadendum properat. Vter maiora bona, & ampliora beneficia supplicibus impetrare potest? uter facilius, & quocunque loco, & tempore cum suo Domino sermonem habet? An iustus, qui ubiuis locorum, & temporum, sine ulla repulsa, absque mora ulla, cum Domino suo loqui, & quidquid petit obtinere valet? Illa seruitus est, ut diximus honorata, uel, ut sæpe cõtingere solet, parum honorata miseria; hæc honorifica felicitas: illa, ad digna non nisi per indigna ducit; hæc ad amplissima per dignissima transfert: illa, homine ingenuo uix est digna: quia, ut quidam scripsit, seruus est semiuir; hæc Principibus, Regibus, Imperatoribus, Põtificibus, & Angelis ita digna existit; ut hi omnes se indignos hac seruitute uocare possint: ideo merito quidam scripsit: Seruum Christi fieri, esse quandam superuenientem mundo dignitatem: & pro summo titulo, summus Pontifex, hunc sibi sumpsit: Seruus seruorum Dei: In qua sententia, non modo summissio, sed etiam maiestas quædam continetur. Hunc eundem titulum olim Apostoli, & sancti patres, tanquam illustrem notam suis epistolis præfigebant; eoque gloriabantur, dum se Christi seruos nominabant. Quis ergo non ap-

Ioa. 15.

Ro. 1.

pellet beatos eos seruos, qui non homini, sed Deo inseruiunt? qui non creaturæ, sed creatoris uoluntatem faciunt? quo quid obsecro illustrius? quid maius? quid homine dignius, ab homine fieri potest? ad quam faciendam cœlestes spiritus sunt paratissimi: ad quam exequendam Filius Dei de cœlo in hunc mundum venit. Quis ergo eos non laudet seruos, qui immortali Deo tam diligenter inseruiunt, eique carissimi sunt? quis eos cognoscere, & eorum sibi amicitiam conciliare nõ studeat? quis ad eos, cum aliquam gratiam obtinere a Deo cupit, non confugiat? cum quidquid uolunt facile obtineant. Siquidem eis a Domino dictum est: Petite, & accipietis; quos etiam petendi formulam docuit: immo ipse Deus per Spiritũ suum in ipsis postulat. Tantam dignitatem, tãtumque splẽdorem ex hac seruitute uir iustus acquirit; ut omnes rationis expertes creaturæ, omnes beati, & Angeli omnes ad inseruiendũ ei sint parati. Et ideo Angelũ noluisse a viro iusto adorari, & se ipsius, conseruum appellasse legimus. Sed quid solas creaturas, uiro iusto inseruire dixi? parũ dixi: quiddã maius restat: audebo cum scriptura, illud exprimere, Deus ipse huic homini seruit: Veruntamen, (Deus loquitur) seruire me feci-

Ps. 103.
Ioa. 8.
Ioan. 15.
Rom. 8.
Ap. 19.

fecisti in peccatis tuis: præbuisti mihi labõ
rem in iniquitatibus tuis: & nõ veni mini- *Isa. 43.*
strari, sed ministrare. Huc etiã facit, quod *Mat. 20.*
legimus: Obediente Domino voci homi- *Ios. 10.*
nis. Itaque, non modo hic seruus est gra- *Iob. 1.*
tus Domino, & de eius seruitute Dominus
gloriatur, sed etiam Dominus ipse seruire
uoluit. Quod si huius seruitutis priuatim
vis exemplum; contemplare Filij Dei ma-
iestatem, discipulorum pedes lauantem; *Ioa. 13.*
quæ actio fieri non potest, sine aliqua ge-
nuflexione. Vides ergo creatorem, curua
tum, & genibus flexum coram creatura. Di
scant hic serui a Domino optimam seruiẽ-
di formulam; qua nulla melior, nulla faci
lior, nulla Domino gratior existit. Est igi-
tur, cur uir iustus, de hac sua tam illustri,
tanque honorifica seruitute una cum san-
ctis, & illustribus uiris glorietur. Impius
autem nil tale habet: cum non Deo, non
Christo, sed Dæmoni, & Antichristo mise
ra, & indigna, atque nefanda seruitute in-
seruiat. Confer tu hic istos dominos: con-
fer seruitutis rationem, & causas, quas le-
ctori cogitandas relinquo; & quam sit dis-
par seruorum istorum condicio, facile co-
gnosces. Dic miser, ac miserabilis peccator
cur, si a Christo non es, si Christo non ser
uis, si sub Antichristo militas Christianũ

nomen

nomen iactas? Si quis te infidelem appellaret, non ne ei succenseres? non ne eum redargueres, & tuum quacunque ratione posses, honorem defenderes? cur pro contumelia non habes, pro malo haberi Christiano? cur stultitiam tuam non animaduertis? cum pro solo nomine pugnes? cur tantę infamiæ te non pudet? Isto nomine, ni Christo seruies, damnaberis; & quidem grauius: & erit tibi in pœnam, quod nunc tibi gloriam afferre putas: audies, ni caues, hanc grauem sententiam: Nescio te, i ma-
Mat. 25. ledicte in ignem æternum. Vtinam hęc saperent, & intelligerent, qui solo Christiani nomine contenti sunt.

A vera amicitia, quam cum Deo habet. Cap. LXXX.

QVanti humana amicitia, ac beneuolentia facienda sint, ij optime norunt qui, uel de amicitia scripserunt, uel hac de re scriptos libros legerunt. Dixerunt enim omnibus rebus humanis anteponendam esse: ab immortali Deo nihil homini melius fuisse datum: nihil esse dulcius, quam habere aliquem quocum omnia audeas sic loqui, vt tecum: amicitiam, res secundas illustriores facere, aduersas leuiores:

animos debilitari, aut cadere non pati: ſolem e mundo tollere, qui amicitiā tollunt: amicos eſſe pulcherrimam uitæ ſupellectilem : in amicitia eſſe omnia, quæ expetenda ſunt; honeſtatem, gloriam, tranquillitatem animi, ac iucunditatem; & id genus alia. Cum ergo amicitia ſuauiſſima ſit, & uita ſine amicitia inſuauis, & natura nihil ſolitariū amet, ſed ſemper ad aliquod adminiculum adnitatur, iure optimo ſcriptura dixit: Beatus qui inuenit amicum uerum: amicus fidelis protectio fortis : qui autem inuenit illum, inuenit theſaurum. Amico fideli nulla eſt comparatio: & non eſt digna ponderatio auri, & argenti, contra bonitatem fidei illius : Amicus fidelis medicamentum uitæ, & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, inuenient illum. Cum autem vir iuſtus Deum timeat, bonos profecto amicos inueniet; in quibus, in primis, eſt ipſe Deus, & Chriſtus Dominus, quod demonſtrare, haud difficile erit; cum in hac amicitia, quę ad uerā amicitiā conſtituēdā requirūtur, reperiātur omnia. Primum, in hac amicitia, intercedit amor cum beniuolentia. Siquidem, Deus uult aliquod bonum iuſto, & iuſtus, Deo: & hęc dicitur beneuolentia, per quam alicui bonum uolumus. Deus uiro iuſto bonum

Eccl. 25.

Eccl. 6.

Exo. 33. cupit illud videlicet ipsum, quo fruitur, ipse, uitam nimirum æternam; quo bono nullum maius excogitari potest. Vir etiam iustus, eo quo potest modo, cupit bonum Deo: dum de ipsius bonitate, maiestate, sapientia, alijsque attributis gaudet, ac etiam desiderat, ut omnes eũ cognoscant, ament, & venerentur. Deinde, hic amor non est mercenarius, sed honestus, cum non sit vtilitatis causa sumptus: quia Deus nihil ab
Ps. 15. homine vtilitatis expectat, cum bonorũ nostrorum nõ egeat. Quod si uirum iustum, Deus propter se, amat; id, in ipsius iusti vtilitatem cedit: cum ea sit creatæ rei pfectio, & beatiudo, ut tandem ad Deum creatorẽ suum reuertatur. Iustus quoque ita Deum amat, ut etiam amaret, licet ab eo nihil pręmij ob suum in eum amorem expectaret: Præterea inter Deum & uirum iustum, est amoris reciprocatio: quia certissimum est iustum amari a Deo, cum ipse Deum amet;
Pro. 8. qui non potest non amare eum, a quo ama-
Ioa. 14. tur. Ideo legimus: diligentes me diligo: & qui diligit me, diligetur a Patre meo. Postea, hic amor est vtrinque cognitus; quæ condicio necessaria est: quoniam eos maxime amare solemus, a quibus nos amari
Eccl. 6. scimus. Quod autem Deus se a iusto amari sciat, manifestum est: iustos quoque

amari

amari a Deo certissima fide tenendum est: quamuis eadem fidei certitudine nemo sci re possit, an iustus sit. Inuenitur etiam in hac amicitia quoddam beneuolentiæ vinculum, seu fundamentum, uel similitudo quædam, ratione cuius Deus, & vir iustus inter se amant: quæ similitudo ad fundandam omnem amicitiam necessaria est. Hæc autem, est gratiæ, seu beatitudinis participatio: quia sicuti studiorum similtudo, ita gratiæ participatio beneuolentiam gignit. Cum ergo uir iustus per gratiam consors diuinæ sit factus naturæ, dignus est, qui a Deo supernaturali amore ametur. Postremo, amicitia ad suam conseruationem eget quotidiana consuetudine, quæ etiam in hac amicitia reperitur. Siquidem iustus orando, meditando, & colendo Deum, cũ eo uersatur, & tractat. Similiter Deus iustorum precibus aures prębendo, eos illuminando, docendo, curando, cum ipsis uersatur, ac dicit: Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Quis igitur non confitebitur inter Deum & virum iustum esse ueram amicitiam; cum in ea beneuolentia, quæ inter ipsos intercedit omnes reperiantur veræ amicitiæ condiciones, & causæ? Sed iterum rem hãc per suos demonstremus effectus. Primus, isque præcipuus amicitiæ effectus

Ps. 127.

Ps. 125.

est,

est, vt amicorum sint omnia communia, Deus, ita omnia sua communicauit iusto,
Rom. 8. vt pro ipso Filium suum, & cum eo, ut illustris Pauli docet auctoritas, omnia dederit: cui inquit omnia mea tua sunt. Et Christus pro suis amicis, immo etiam pro inimicis, se totum in passione dedit in precium, & in sacramento in cibum: ut cum
Mat. ult. eis maneret vsque ad consumationem sæculi. Vir etiam iustus pro Dei gloria mille exponeret uitas: & quæ habet omnia pro Dei honore dare est paratus. Secundus effectus est, ut amicus sit alter ipse: qui proculdubio in hac amicitia reperitur. Nam
Ioa. 1. ita Deus dilexit hominem, ut pro ipso fa-
2. Pet. 1. ctus sit homo; ut homo fieret Deus. Et ideo in Christo, idem erat, Deus & homo. Insuper, cum quilibet iustus, sit naturæ diuinę particeps, quilibet etiam erit Deus, & homo, cum iustis dicatur: Vos Dij estis. Vterque igitur est alter ipse. Tertius effectus ut amicus sit dimidium animæ, idest, ut vnus spiritus sit in duobus corporibus. Vt autem id explicemus, animaduertendum est, anima ibi esse censetur, ubi operatur: quia operatio rei alicuius, eius demonstrat præsentiam. Quare, si Deus operabitur in homine, & homo cooperabitur cum Deo, ita ut eadem operatio ab vtroq;
nasca-

naſcatur,unam animam, ſiue unum ſpiritum, a quo una proficiſcatur operatio eos eſſe neceſſe erit: & ideo dixit Apoſtolus, eum qui per caritatem adhęret Deo unum cum ipſo ſpiritum fieri. Cum autem Deus ĩ iuſto,& iuſtus ĩ Deo ſit,uiuat,&operetur, 1. Cor. 6.
quia qui manet in caritate, in qua iuſtus manet, in Deo manet, & Deus eſt in eo; unum eſſe in utroque ſpiritum fatendum erit. Ideo dicebat Paulus: Viuo autem,iam non ego: uiuit uero in me Chriſtus. Itaque 1. Ioan. Gal. 2.
dum Deus uiuit in iuſto, omnia facit quæ uult iuſtus:& dum iuſtus uiuit in Deo,omnia facit, quæ vult Deus: & ideo ait:Fiat Mat. 6.
uoluntas tua. Partim ergo Deus in iuſto operatur,& partim iuſtus: quia iuſtus in ſe omnia fieri a Deo vult, quæ Deus facit: & partim iuſtus in Deo exiſtens,in Deo agit, & partim Deus: quoniam Deus ea facit, quæ iuſtus cupit. Ex his quartus naſcitur Mat. 5.
amicitiæ effectus; qui eſt,vt amici idem velint,&idem nolint:qui in hac amicitia uere reperitur. Nam iuſtus Deo dicit:Fiat uo- Pſal. 130
luntas tua: Doce me facere uolũtatem tuã: Et Deus, ut ſcriptura docet,uoluntatem timentium ſe facit. Deus vult gloriam ſuam, Pſal. 144
& hanc iuſtus vult: iuſtus ſuam deſiderat ſalutem,& hanc Deus ſitit: iuſtus non vult ſuam perditionem, nec Deus eam cupit.

Psal. 50. Postremo, inter hos amicos, non seruatur secretum: quia Deus incerta, & occulta sapientię suæ manifestat iusto: quem propterea non amplius seruum, sed amicum uocat: quia ei omnia nota fecit: & iustus om-

Ioan. 15. nes suas cogitationes cum Deo communicat, cui omnino cor suum aperit. Quis ergo negabit inter Deum, & uirum iustum ueram intercedere amicitiam? cum sibi mutuo omnia communicent: cum uterq; sit alter ipse: cum alter in altero uiuat, cum idem velit, & idem nolit, cum tandem hi amici sua secum secreta communicent. Ex natura igitur, & ex effectibus amicitiæ, inter Deum & uirum iustum, ueram esse amicitiam, ex dictis apertissime constat. Postea, quid aliud esse dicitur amicitia, quã voluntatum, studiorum, & sententiarũ cum caritate summa coniunctio? At Deus, & iustus idem sentiunt, idẽ amant, idemque summa cum caritate volunt: erit igitur inter eos amicitia uera. Quos Christus amicos suos esse dixit, nisi eos, qui ipsius præcepta seruant? Vos amici mei estis, si

Ioan. 14. feceritis, quę ego præcipio uobis: Hęc, quis facit, nisi iustus? Erit ergo iustus amicus

Ioa. 15. Christi, cui qui amicus est, est etiã amicus Dei: quia, qui Christum diligit, diligit etiã Patrem, a quo vicissim diligitur. Hęc uera,

quæ

quę inter Deum & virum iustum est amicitia, variis similitudinibus in scriptura explicari solet. Ob summam familiaritatem comparatur domesticorum usui ob: summam suauitatem, spirituali coniunctioni, quæ est inter sponsum & sponsam: ob perfectionem delectationis, conuictui inuitantis, & inuitati ad conuiuium: ob excellentiam amoris, & caritatis, quæ in hac amicitia inuenitur, societati: quia, licet Deus infinite distet ab homine: tamē, ratione huius amicitiæ Deus, iustum, in socium adsciscit: denique ratione formæ, seu modi, comparatur amicitiæ, quę est inter patrem & filium. Nam, sic iustus est domesticus, & socius Dei, vt eum tanquam patrem, semper amet, reuereatur, ac timeat: & Deus ita uirum iustum domestice tractat, ut veluti pater semper de eo sit solicitus. Erit ergo uir iustus, huius amicitiæ vi, socius Dei, amicus Dei, filius Dei, sponsa Dei, & inuitatus a Deo. Concludere igitur licet, Deum, nō solum esse uiri iusti amicum, sed etiam verum amicum: quia non quęrit occasiones ad dissoluendam amicitiam; sed quantum potest eam conseruat, & auget, & ne vnquā dissoluatur, nihil nō efficit. Quid est, quod vltra debui facere uineæ meæ, & non feci? ipse dicit. Nunquam conuertitur

Eph. 4. *Cant. 2.* *Ioa. 1.* *Pro. 18.* *Isa. 5.*

Eccl. 6. titur ad rixas; quia cogitat cogitationes pa
cis, & non afflictionis: ipse dicit: Et ideo
Pro. 17. semper diligit. Non recedit tempore tribu
Psalm. 90. lationis: quia cum ipso est in tribulatione
eripit eum, & glorificat eum: ipse dicit.
Mal. 3. Stat etiam promissis: Ego Deus, & non
Heb. 12. mutor: ipse dicit. Non assentatur, nec ve-
Apo. 3. ritatem cælat, sed corrigit, & castigat: quos
diligo castigo: ipse dicit. Et denique, non
Mat. 19. sinit se officijs vinci; sed centuplum resti-
tuit: ipse dicit. Quapropter, si bonus ami
cus est thesaurus, si bono amico nihil po
test comparari, si beatus est, qui bonum a-
micum inuenit; quam diues, quam beatus
censendus erit, qui talem, ac tantum ami-
cum, cuiusmodi est Deus, nactus est! Qui
vere est medicamentum vitæ, & immortali
tatis auctor: qui leges amicitiæ bene nouit,
easdemque optime seruat. Si amicitia hu-
mana est omnibus rebus anteponēda, quā-
to magis diuina? si humana amicitia dili-
genter conseruanda est; quanto magis diui
na, sanctissime colenda erit? Hæc hęc, est
vera amicitię in uera uirtute, & summa vir
tute, hoc est in caritate, quę nunquam exci
dit, fundata. Hæc amicitia, est quæ maxi-
mos fructos affert, voluptatem nimirum,
vtilitatem, & honestatem. Quid enim iu-
cundius? quid utilius? quid honestius? quā
cum

cum Deo uersari, & ab eodem mutuo amari? Hæc amicitia vere res lætas illustrat, aduersas leuat, & labi non patitur: hæc reuera est optima, & maxima suppellex: denique omnia quæ desiderari possunt bona, secum afferat; quam qui tollunt, ut omnes impij, qui inhoneste, inutiliter, & misere cum dęmone uersātur, eiusquē amici sunt, uere solem e mundo tollunt. Beatus ergo iustus, qui talem, ac tantum nactus est amicum.

A familiari, & domestico usu, quem iustus cum Deo habet, Cap. LXXXI.

QVoniam vir iustus, vt proximo capite demonstratum est, cum Deo amicitiam habet, quæ ad sui conseruationem quotidianum requirit usum; ideo, quantū fieri per ipsum potest, quia hanc amicitiā sanctissime sibi colendā putat, semper cum Deo versari, ac agere conatur: quod per orationem speciatim facit: quę est præcipua humanę naturæ operatio; cum ceteras hominis actiones ita superet, ac uidendi sensus, alios sensus nobilitate vincit: a qua operatione is, quem laudamus homo mirifice laudari potest. Et licet tota uiri iusti vita sit oratio quædam; quia qui semper bene uiuit, ut iustus facit, semper orat: tamen,

suis temporibus ad hanc præclarissimam functionem exercendam, totum se comparat, atque tradit. Suo itaque loco, & tempore uir iustus seipsum colligens, sensum a rebus externis reuocat, mentem a sensibus, & corpore seiungit, & cogitationem ab omni humana cura purgat: postea, per creaturas, quasi per gradus quosdam, contemplationis passibus cœlum versus, usq; ad Angelorum Choros peruenit, & in eorũ consortium admitti petit; seque tandem coram, amico, socio, familiare, & patre suo cum fiducia, & reuerentia, cum eo verba facturus, ac tractaturus, sistit. Considera, amice lector, uirum iustum in hoc statu constitutum: uide eum ab hac rerum caligine, quasi spiritum quendam, seiunctum: vide eum ad consortium Angelorum euectum: uide eum coram diuina maiestate stantem, & cum eadem familiariter loquẽtem. Hoc statu, nihil optabilius, nihil pręclarius, nihil beatius homini contingere in hac vita potest. Huius status splendorem, ac dignitatem aliquo modo intelligeres, si infimæ condicionis hominem cum Cæsarea, & sacra maiestate familiarissime versantem, & de rebus grauissimis summa cum uoluptate agentem, cerneres. Nec te decipiat corpus, quod cernis in terra manere: quoniã

homo, quocũque uult, animo, ſeſe trãſfert. Quare, hic uiri iuſti ſtatus, ſi operationis genus, ſi locj, & perſonarum adiuncta ſpe ctes, illuſtris omnino uidebitur. Quod ſi res ipſas de quibus hi amici inter ſe agunt animaduertes, adhuc longe illuſtrior appa rebit. Nam, uir iuſtus coram diuina maie ſtate conſtitutus, partim diuinas perfectio nes cõtemplans, in Dei laudes prorumpit, ac dicit: Benedic anima mea Domino; Do mine Deus magnificatus es vehementer: Ps. 103. Confeſſionem & decorem induiſti; ami ctus lumine, ſicut ueſtimento: partim po tentiam, & dominium Dei cognoſcens, ei quidquid habet, & poteſt, offert, omniaq; accepta refert: partim, cum diuinam libe ralitatem, & miſericordiam uideat, & mul tis ſe egere ſentiat, auxilium, & fauorem petit, ut ipſum omnium bonorum largi torem magis cognoſcere, amare, ac lauda re queat. Deus uiciſſim ad cor amici ſui lo Oſe. 2. quitur, eumque conſolatur, & illuminat, ei que petita largitur. O igitur præclarum cõ mercium! in quo de Dei gloria, & honore, de hominis ſalute & uita, atque beatitudi ne agitur. Dixerunt, & recte quidem, ſapiẽ tiores philoſophi, hominis in hac uita feli citatem in nobiliſſima naturę humanę ope ratione, hoc eſt, in rerum ſublimium con

templatione, & amore positam esse: quam beatitudinē uir iustus adipiscitur, cum in oratione maiestatem diuinam contemplatur, & contemplando amat, & amoris vi, in eam illabitur, eique vnitur. Quo amoris impetu, interdum, ita extra se in amatum fertur, vt magis extra se, quam in se, & magis mortuus, quam uiuus esse videatur: & aliquando tanto spirituali gustu, ac voluptate repletur, ut gestiat, & stare loco nesciat, ac ne deficiat, timeat: & proinde petit: Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo: Dilectus meus mihi, & ego illi. Nullis itaque antiqui serpentis illecebris, nullis veteris impostoris ludificationibus, nullis horrendi hostis horrificis formis, nulla denique ui ab hoc colloquio remoueri potest: etiam si leo vnguibus adoriatur; etiam si draco magno impetu inuadat; etiam si serpentes per corpus gradiantur. Refert Sanctus Nilus Dęmones quendā virum iustum orantem per duas hebdomadas in storea sublatum, per aerem, veluti pilam, uersasse; neque tamen ullo modo ab ardenti oratione eum abducere potuisse. Verum cum non sit mihi in animo de orationis dignitate latius disputare, illud unum speciatim hoc loco, breuiter tamen, demonstrabo; uidelicet, quam fami-

Can. 1.

S. Nilus de orat.

S. Nilus.

liari-

liariter per orationem iustus cum Deo, & Deus cum iusto uersetur; quæ res uiri iusti splẽdorem mirum in modum amplificat. Quod autem priuate Deus cum suis amicis familiariter loqui soleat, hęc luculenta sacræ scripturæ docet auctoritas: Si quis fuerit, ait Dominus, inter uos propheta Domini in uisione apparebo ei, uel per sõnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore.n.ad os loquor ei:& palã nõ p ænigmata,& figuras Dominũ videt. Idem declarauit Dominus, cum dixit: Ego sum ostium: Per me siquis intrauerit, saluabitur; & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Quid aliud ingredi, & egredi significant, quam familiaritatem quandam maximam? Qualem ij habere solent, famuli, qui quandocunque uolunt ad suos dominos ingrediuntur. Verum, nullus seruus est ita familiaris Domino suo ac iustus Deo, ad cuius conspectum, quocunque tempore, quocunque loco, absque vlla mora ingredi potest: & non solum uir iustus ad Deum, ut cum eo loquatur, accedit; sed etiam Deus ad hominem iustum (o infinitam Dei bonitatem) se conferre solet. Ideo legimus, Deum de nocte semel, iterum,& tertium Samuelem familia-

Num. 12.

Ioan. 10.

1.Reg.3

rem suum uocasse, ipsumque respondisse:
Loquere Domine, quia audit seruus tuus.
Psa. 84 Et alius dixit. Audiam quid loquatur in
me Deus. Huc et pertinet illud: Ecce ego
Ose. 2. lactabo eá, & ducá eá i solitudiné, & loquar
ad cor eius. Quod autem Deus statim uoces
suorum excipiat, indicauit propheta,
Psa. 4. cum cecinit, Cum inuocarem, exaudiuit
Psa. 33 me Deus, &c. Siquidem oculi Domini super
iustos: & aures eius in preces eorum.
Placet tandem hunc domesticū inter Deū,
& virum iustum loquendi, & agendi vsum
quibusdam sentētiis ex scriptura collectis,
quibus hi amici, cum inter se loquuntur,
vti solent, planius explanare. Deus his mo
Pro. 3.13. dis iustum alloqui consueuit: Fili mi, non
obliuiscaris legis meæ. Fili præbe mihi cor
Psa. 88 tuum: Inueni Dauid seruum meum, oleo
sancto meo unxi eum: Ipse inuocabit me:
Ier. 3. Pater meus es tu: Deus meus, & susceptor
salutis meæ tu es. Ergo saltem amodo uoca
me: Pater mi, dux virginitatis meæ tu
Can. 2. es. Surge, propera amica mea, columba
mea, formosa mea, & veni: Sonet uox tua
in auribus meis. Vir iustus Deum hoc mo
Psa 131 do: Propter Dauid seruum tuum, non auer
tas faciem Christi tui. Memento Domine
Dauid, & omnis mansuetudinis eius:
Psa. 34 Doce me facere uoluntatem tuam; quia

Deus

Deus meus es tu: Apprehende arma & ſcutum, & exurge in adiutorium meum. Domine quando reſpicies? Neque iſta maxima viri iuſti cum Deo familiaritas, ut quidam ſtulte dicunt, contēptum parit: quia, cum uir iuſtus per hūc domeſticum uſum, & Deum & ſeipſum magis cognoſcat, diuinam maieſtatem magis reueretur, & veneratur, & ſe magis deprimit; & dicit: Domine non ſum dignus, vt tecum loquar, & ut tuo conſpectu fruar. Quid ego puluis, & cinis cum tanta maieſtate tractem? Exi a me, quia homo peccator ſum Domine; Domine non ſum dignus, vel ut tu intres in domum meam, uel ut ego accedam ad atria tua. At cum Deus uirum iuſtum ita ſe humiliantem, & deprimentem cernit, eo magis ſe ſe in eum inſinuat, & familiarius cum eo tractat, ac dicit: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Quod autē uiri iuſti hoc diuino colloquio delectentur, eoque ſæpe fruantur, quid eſt, quod pluribus demonſtrem? cum ſancti patres nulla alia in re diligentius, & frequentius ſe ſe occupauerint, quam in hoc cum Deo, per orationem commercio? cuius rei præclara, & illuſtria nobis reliquerunt exempla. Siquidem ſi temporis ſpatiū

Gen. 18 *Luc. 5* *Mat. 8* *Iſa. 66* *Chryſ.*

quo

quo orare solebant, spectes; alij integras horas, alij integros dies, alij dies noctesq; alij integras hebdomadas, alij integros annos, alij etiam plures annos, alij denique
Dan. 6 per totã uitam orabant. Si frequentiã consideres, alij cum diu orare non possent, ter in die orarunt, alij septies, alij centies in die, & centies in nocte, alij tercenties. In alijs præterea alia orãdi studia animad-
Deut. 9 uerteres. In Moyse, & Antonio perseuerantiam; In Dauide, & Bartholomæo frequentiam; In Anna, & Elisabeth feruorem; In Tobia, & Petro affectum, quem lacrymis indicarunt; In Bernardo, & Francisco diligentiam. Denique, ut hunc concludam locum, id magnopere huius actionis dignitatem demonstrat, quod Christus Domi-
Luc. 6 nus in oratione pernoctabat, & per quadra-
Mat. 4 ginta dies, dum ieiunauit, soli orationi vacasse censendum est: immo, totum uitæ tempus in hanc unam rem contulisse affirmare possumus, cum per tres solos annos, & hoc temporis spacio, non semper, actuosæ uitæ operam dederit. Et quis non putet esse multo pręstantissimam eam operationem, quæ animam mundat a peccatis, pœnas delet, negligentias sarcit, gratias impetrat, concupiscentias extinguit, animi motus comprimit, tentationes superat, hostes

prosterw-

prosternit, calamitates lenit, mœrorem repellit, lętitiam affert, pacem conciliat, hominem in cœlum transfert, Angelorũ choris immiscet, & tandem cum Deo iungit? Valeant igitur humani congressus, humanæ familiaritates, & humana colloquia; quia, si cum hoc comparentur, nihil valēt: quo colloquio, domesticoque cum summo rege vsu, miseri peccatores seipsos priuant, dum diuina spreta amicitia, cum seruis etiam vilissimis uersantur, & corũ consuetudine delectantur; dum vel, dę diuitiis cogitat, uel auctas contemplantur in arca, & saccis inhiant, vel dum eorum animus est in patinis, vel quouis alio pacto humana cogitatio circa infimas creaturas sordescit.

Vir iustus est gratiosus apud Deum, a quo quidquid petit, obtinet. Cap. LXXXII.

CVm vir iustus sit amicus, & familiaris Dei, atq; domestice, vt diximus, cum eo tractet, & omni obseruantiæ, ac cultus genere Deum veneretur; inde nascitur, vt apud Deum, gratia multum valeat, eique maxime gratus existat. Propterea Deus, nihil viri iusti causa non faceret, nihilque ei non concederet. Ideo, & petendi rationē, *Mat. 6*

&

Rom. 8 & quid petere deberet, eum docuit: quin etiam, in ipso, per Spiritum suum, ipse pe-
Ioan. 16. tit: et ad petendum excitat; & Dei Filius, non petentibus dixit: Vsque modo non pe-
tistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis. Et vt sperarent, quod peterent, se consecuturos esse, rem iureiurando confirmauit. Amen amen dico vobis: si quid
Ioan. 14. petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Quæ amplior potest esse promissio? cum dicat: quidquid: quæ certior, & securior, cum ipsa veritas promittat, & iureiurando confirmet? quæ gratior, cum tam efficaciter, tam amice ad petendum prouocet?
Iacob. 1 Alibi scriptura dicit: Si quis autem vestrũ indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Pondera verba. dat. omnibus. affluenter. non improperat. dabitur. At, quid potest esse iucundius? quid illustrius? quam ita gratia apud Deũ valere, vt quidquid ab eo obtinere velis, si recte postules, consecuturus sis: qua felici condicione, speciatim, vir iustus vtitur. Sed rem egregiam, & quæ virum hunc maximopere cõmendat, adhuc aliis diuinæ scripturæ con-
1. Ioan. 3. firmemus sententiis. Carissimi, ait Ioannes, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid pe-

tierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Ex quo loco colligere licet, viros iustos priuatim hanc spē habere obtinendi a Deo, quidquid petierint: quia ait: si cor non reprehendit: & quoniam mandata seruamus: quæ verba in solos viros iustos cadunt. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Et quis est is, qui delectatur in Domino, nisi vir iustus? Reuela Domino uiam tuā, & spera in eo, & ipse faciet: Qui replet in bonis desiderium tuum: hoc est, quodcunque desideras, tibi impertit bonum: Quoniam tu benedices iusto: idest gratias & dona iusto concedes: Voluntatem timentium se faciet; & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. O miram Dei erga homines iustos bonitatem! Dominus, seruorum uoluntatem exequitur! Dominus seruis obedit! Quam desiderarem huius loci uim, a legentibus considerari, atq; perpendi; in quo, maximum quid, latere videtur. Agnosce hic, pie lector, amicitiā, & familiaritatem inter Deum, & hominē. Quam felix cēseretur is, qui ita apud principem, gratia, ualeret, vt quidquid ipse vellet, quidquid peteret Princeps faceret. Sed iam rem hāc aliquibus demonstremus

Psal. 36 *Psal. 102.* *Psa. 144.*

exem-

Gen. 19 exemplis. Petiit Loth, & non est subuersa
Gen. 20 ciuitas: petiit Abraham, & Deus sanauit
Abimelech, & vxorem, ancillasque eius:
Exo. 17 petente Moyse vincebat Israel, eodem non
Iud. 15 petente uincebatur: petiit Samson, & ex
1 Reg 12. asini maxilla fluxit aqua: petiit Samuel,&
3. Reg. 17. 18. facta est pluuia: petiit Elias, & excitatus est
4. Reg. 1. puer: eodem petente cecidit ignis, qui ob
impiorum preces non ceciderat: Petiit amicissimus ille Dei Iob pro stultitia amicorũ suorum,& Dominus faciem eius suscepit. Petentibus viris iustis, Deus ut eorum uoluntatem faciat, dat claudis gressum, surdis auditum, cæcis uisum, ægrotis sanitaté, mortuis vitam, & peccatoribus veniam. Obtinent denique quidquid uolunt uiri iusti a Deo: alias enim nõ esset uerum illud:
Ioan. 16 Petite,& accipietis. Ita iustorũ preces Deo existunt gratæ: ita eas libenter excipit, ut nolit iustos pro eis preces facere, quos gratia, quam iusti petunt, indignos esse nouit; ne eorum petitiones in uanum factæ uideátur. Ideo cuidam Prophetæ, ne pro populo sua gratia indigno preces funderet, iussit. En igitur, quantum, uiri iusti, gratia, apud Deum ualeant. Sed, ut huius rei singulare exemplum ob oculos legentium ponam, breuiter historiam Ruth & Booz explanabo, si illud prius monuero, Booz personã bene-

beneficentissimi Dei, & Ruth personam ui ri iusti, qui a Deo gratiis ornatur, repręsentare. Ruth itaque proficiscitur in agrum spicas collectura: Booz, primum, quænam sit inuestigat: deinde, ei inquit: Audi filia, ne in alienum agrum vadas ad colligendum: ut puellis suis se iungere uelit hortatur: & ne quis ei molestus sit, monet: iubet, ut si sitierit ad sarcinas accedat, & bibat aquas, de quibus pueri bibunt: aitque sibi nuntiata fuisse, quæ socrui fecisset, & reliquisse parentes, & terram, ut ueniret ad populum quem nesciebat: eique bęne precatur: quæ ait: Inueni gratiam apud oculos tuos Domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis unius puellarum tuarum. Postea inuitat ad comedendum panem cum messoribus: comedit, saturata est, reliquias tulit. Præterea, messoribus præcepit, ne eã cum ipsis metere uolentem prohiberent, & ut de manipulis suis de industria remanere sinerent, ut sine rubore colligeret, & colligentem nemo corriperet. Insuper, Booz huic feminæ iussit, ut tãdiu cum messoribus iungeretur, donec omnes segetes meterentur: quod iussum executa est. Iam uero, cum Ruth se lauasset, & unxisset, uestibusque ornasset, ad Booz dormientem

Ruth. 2.

acces-

accessit: quam ipse benedixit, & quid eam facere oporteret, ut sibi eam in matrimonium copulare posset, docuit; iussitque ut pallium panderet, & mensus sex ordei modios, posuit super eam. Et denique, non cessauit, donec eam in matrimonio habuit: ex qua filios suscepit: ex quibus Saluator mundi Christus dominus originem duxit. En igitur illustrem figuram, in qua apertissime cernitur, quãtum Deus amicis suis gratificari soleat, & qua prouidentia, ac liberalitate erga eos utatur, & quibus muneribus cumulet, & ornet. Et ne quis, ullo modo dubitare possit, quin quod petet, obtenturus sit, quid hac de re diuus Iacobus scripserit, diligenter attendat. Multum ualet deprecatio iusti assidua. Elias homo erat similis nobis passibilis, & oratione orauit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra fructum. Cum itaque Deus non sit personarũ acceptator, omnes iustorum omnium preces, proculdubio exaudit, & omnes apud se gratia ualere uult, omnibusque se gratiosum ostendit. Pulsate igitur iusti, & uobis aperietur: petite, & uobis dabitur: orate, & quidquid uolueritis obtinebitis: quia lõge est Dominus ab impiis, & orationes iu-

Iac. 5

stroum

ſtorum exaudit. O Domine, quantum de- 2. Math.9
bet lætari in te iuſtus? cum deſiderium cor Pro.10.
dis eius tribuas ei, & voluntate labiorum
eius non defraudes eum, ſed præuenias eũ
in benedictionibus dulcedinis. Benedi- Pſa. 20.
cat igitur iuſtus Deum, qui replet in bonis
deſiderium ſuum. De homine autem im- Pſ. 102
pio, quid dicemus? qui, cũ gratia careat,
qua homines Deo grati ſunt, quo modo
apud Deum gratia ualere poterit? Quo fit,
ut Deus ei dicat: Si multiplicaueris ora- Iſa.1.
tionem, non exaudiam.

Viri iuſti dona ſunt Deo gratiſſima.
Cap. LXXXIII.

SI huius mundi homines aliquem domi num cui inſeruiant nacti fuerint, non modo accurato famulatu, ſed etiã magnis muneribus, eius gratiam ſibi comparare contendunt, & nihil ſibi commodius, & optatius accidere poſſe putant, quam ſi ſua munera, iis, quibus ſeruiunt, fuerint pergrata: quod, ſi adepti fuerint, gaudent, ge ſtiunt, gloriãtur, ac ſecum præclare actum eſſe exiſtimant. Et reuera, id eſt quid magnum, cum donans donante uideatur maior, & beatius ſit dare, quam accipere; Act. 20 prę ſertim, cum datum accipienti pergratum

existit. Quo fit, ut cum viri iusti dona sint Deo gratissima, maximam inde lętitiã, & gloriam iustus referat. Contemplare primum, Deum esse eum, qui bonorum nostrorum non eget: deinde, uide hominis imbecillitatem, humilitatem, mendicitaté, & vt ita dixerim, nihileitatem; cum Deo, nisi id, quod ab ipso accepit, dare nihil possit: postremo, cogita omnia, quæ in hac rerum vniuersitate continentur, esse ipsius Dei: Quia Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi qui habitant in eo. His diligenter cognitis atque perspectis; non miraberis, si uidebis hominem immortali, ac præpotẽti Deo aliquid offerre, quod ei sit apprime gratum, atque iucundum? Hoc tanto bono solus uir iustus gaudet; impius vero minime. Quod autem iustorum dona Deo sint grata, impiorum uero non item, ab ipso mundi exordio declaratum est. Si quidem legimus, Dominum respexisse ad Abel iustum, & ad munera eius: ad Cain impium, & ad ipsius munera non respexisse. Quę res, tanta est, ut hanc ob causam impius frater vehemẽter tristatus fuerit, & tanto odio in fratrem a quo se hac re superari uidebat, exarsit, ut eum neci tradere non dubitauerit. Huc facit etiam, quod cum Noe uir iustus sacri

[Margin notes: Ps. 15 — Psa. 23. — Gen. 4. — Gen. 8.]

ficium Domino obtulisset; Dominus odo
ratus est odorem suauitatis. Qua re apertis
sime indicauit Dominus, quam sibi grata
fuerint, quæ uir iustus obtulerat holocau-
sta. Quoties uiri illi iusti, sacrificiis, & obla
tionibus suis, Dei iram erga nefarios ho-
mines placarunt? quoties suis donis maxi
ma a Deo beneficia obtinuerunt? Tantum,
quæ a iustis offeruntur, Deo placent, ut
herbarum decimas, pilos caprarum, potũ
aquæ frigidæ libenter accipiat. Ad hęc, quã
uiri iusti dona sint Deo cara, vel ex eo in-
telligetes, quod non modo minima quæq;
accipit, uerum etiam cumulatissime remu Mat. 19.
nerat; dum centuplum iis, qui aliquid pau
peribus sua causa largiuntur, retribuit:
quod, si quis diligenter animaduerteret,
quod uolumus, apertissime demonstrare
cognosceret. Quoniã, quanta fuerit acce-
pti beneficij magnitudo, satis euidenter re Pro. 19
tributio declarat. Propterea, dicebat sapiẽs:
fœneratur Domino, qui miseretur paupe-
ris: atque etiam monebat, ne quis ante
Dominum uacuus appareret. Da Altissi- Eccl. 35
mo secundum datum eius, & in bono ocu
lo adinuentionem facito manuum tuarũ;
quoniam Dominus retribuens est, & se-
pties tantum reddet tibi. Tantum Deo, quæ
ipsi bono oculo, id est recta intentione dan Can. 4.

tur, placent; ut aliquando sponsæ suæ dixerit: Vulnerasti me in uno oculorum tuorum: quando uidelicet recta intentione tuum mihi obtulisti munus. Sunt ergo uiri iusti dona ita Deo grata, ut cor eius vulnerent: quæ res est omnino cogitatione di-
Eccl. 35 gna. Qui adorat Deum, inquit scriptura, in oblatione, suscipietur, & deprecatio illius vsque ad nubes penetrabit, & donec appropinquet non consolabitur, & non discedet donec Altissimus aspiciat. Oblatio itaque iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu Altissimi. Sacrificiũ iusti acceptum est, & memoriam eius non obliuiscetur Dominus. Ratio autem cur uiri iusti dona ita grata Deo accidant, ea est, quia, non tam quod donatur, quam animum donantis respicit: qui, etiam in quouis minimo potest esse maximus: cũ quisque, quod dat minimum, studio id maximo offerre possit. Auget etiam munus suũ uir iustus, dum uel se nihil dare intelligit, quia omnia quæ dat, eius, cui dat, esse cognoscit; vel quod eo animi impetu, quo dare deberet, se non dare animaduertit; angitque se, molestiamque capit maximam; cum ei a quo se omnia accepisse sentit, omnia, & de suis, & ea, qua vellet ratione, se reddere non posse videat: & ait. Quid retri-
Psa. 115 buam

buam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Si totum me debeo Deo, quia me, & omnia pro me fecit; quid eidem retribuam, quia me refecit, & sic refecit? Cum me, & omnia fecit, dixit, & facta sunt: at ut me reficeret, multa dixit, & fecit, & tulit: indigna uerba, duriora verbera, durissima supplicia. Et cum nihil aliud se habere sentiat, quod retribuat, nisi hoc, ut aliquid pro Dei gloria sufferat, Deũque laudibus celebret: ideo ait: Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo: quæ duæ potissimum oblationes, Deo placere solent: calix uidelicet tribulationum, & laudum sacrificium. Placet itaque specia-tim Deo laudum munus, quo a uiro iusto exornatur. Laudat uir iustus Deum, & ad idem faciendum etiam alios excitat, dum dicit: Laudate pueri dominum, laudate nomen Domini: Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & usque in sęculum. *Psal. 112.*
Conuocat etiam interdum creaturas omnes ad laudes diuinas celebrandas, & inquit: Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate, & superexaltate eum in sæcula. *Dan. 3*
Aliquando etiam seipsum ad hoc munus præstandum excitat; dum dicit: Benedic anima mea Dominum, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Benedic *Psa. 102*

anima mea Dominũ, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, ideſt nullum Dei beneficium tibi e memoria effluat. Gratiſſima igitur iuſtorum munera, tanquam ab amicis, & familiaribus, & filijs oblata, Deo exiſtunt: quæ aliquando immenſo beatitudinis pręmio liberaliſſime remunerabit. At vero, impiorum dona Deo non placent:
Ecci. 34 ideo legimus: Dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine ſacrificiorum eorũ propitiabitur peccatis: Et propterea impio offerenti dicit: Quis quęſiuit hæc de manibus tuis ſanguine plenis? cum
Iſa. 1 extenderis manus tuas auertam oculos a te: & cum multiplicaueris orationem non exaudiam: lauare, mundus eſto: quieſce agere peruerſe; diſce benefacere: & alibi
Amos 5. dicitur impijs: Odi, proieci feſtiuitates veſtras; & non capiam odorem cœtuum veſtrorum. Quod ſi obtuleritis mihi holocauſtomata & munera veſtra, non ſuſcipiã, &c. Quod etiam laudes impiorum Deo nõ placeant, hac graui redargutione indica-
Pſa. 49 uit Deus, cum peccatori dixit: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Cur autem Deus impiorum oblationes renuat, hęc eſt prima cauſa; quia ſunt eius inimici: inimico

rum autem dona nō ſolent accidere grata, cum dantis animus, ab eo cui datur ſit alienus. Altera cauſa eſt; quoniam ſolent, ut plurimum res imperfectas, & uitiatas Deo offerre: quod tamē ipſe ſua lege prohibuit. Iuſtus, contra, holocauſta medullata cum incenſo, & boues cum hircis offert. Itaque ſe totum per holocauſtum corporis & animę, intellectus & uoluntatis, bonorum inquam omnium internorum & externorū, Deo uouet, & ei reddit omnia, a quo omnia ſe accepiſſe intelligit: ut cum omnia in hac uita reddiderit, in alia, non modo omnia, ſed & factorem omnium in æternum poſſideat. Quamobrem, ſi quis naturę humanæ imbecillitatem, & humilitatem, Dei uero potentiam, & maieſtatem contemplaretur, non poſſet non uehementer admirari, cum uideret tantam maieſtatem, tanti facere minima quæque dona, quæ a uiro iuſto ipſi offeruntur. Quia, licet Deus is ſit, qui bonorum noſtrorum non eget: tamen, dona ſibi a iuſtis offerri ita deſiderat, & oblata, ita accipit, ac ſi egeret. Victimæ igitur impiorum abominabiles Domino: uota iuſtorum placabilia.

Pſa. 65 *Pſalm.* *Pro. 15.*

Vir iustus est Sanctorum ciuis, cum sit cœlesti ciuitate donatus.

Cap. LXXXIV.

LAudauimus superius hunc hominẽ a rep. & ciuitate in qua natus, educatusque est: sed, cum alia ciuitate longe nobiliore donatus fuerit, ut ex hac noua dignitate eum laudemus, ratio a nobis exposcere uidetur. Magnum quid homines esse arbitrantur, si cuipiam dicere liceat: Nobilis Venetus sum: Patritius Romanus sum. Præclare sane uoces, magnificæ appellationes, & illustres tituli. Maximas siquidem prærogatiuas & egregia priuilegia secum afferunt. Quos titulos, qui priuilegia & immunitates iustorum uirorum ignorant, maximis sumptibus, & laboribus sibi, ac posteris acquirere, ac conseruare conantur; & sæpenumero iactant, superbeque ostentant. O hominum inanitatem admirabilem! Nonne omnes homines ex humo humani, ex terra terreni, ex luto lutulenti, ex puluere puluerulenti, & ex mundo mundani? Cur nõ omnes hoc auitum, & antiquum, ac uere nostrum ostentamus genus? sed uideamus qua nam ciuitate uir iustus sit donatus, ut demonstremus quantum homo iustus ex uilla oriundus, supe-

Gen. 1.

ret impium in magnifica ciuitate natum. Impius qui se ciuem, uel patritium nobilis urbis esse gloriatur, si intelligeret se tanquam exulem in ualle lacrymarum uersari, & se a patria cœlesti ob uaria læsę maiestatis crimina esse depulsum, ac proinde se ad ciuitatem Babylonis, quæ est ciuitas Dęmonis pertinere, hanc suam profecto ostẽtationem deponeret. At uero uir iustus, cum a captiuitate Babylonica reuocatus, & cœlesti ciuitate donatus sit, merito gloriari potest, ac dicere: Ciuis sanctorum sum: Patritius cœlestis sum: cum iam sit de cœlo cœlestis, & in cœlo proximos suos, & fratres suos habeat. Ad hãc ciuitatem properat; cum hic non habeat ciuitatem manentem: ad quam conuersus, dicit: Propter fratres meos, & proximos meos loquebar pacem de te: Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. In hac ciuitate habet hæreditatem suam, & patrem suum; quem orando una cum fratribus suis sic alloquitur. Pater noster qui es in cœlis: sanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum: da, videlicet nobis hęreditatẽ, quam filijs tuis promisisti. In hac ciuitate fuit ab æterno conceptus: ad quam ab exilio re-

1. Cor. 6.

Eph. 2.

Psal. 121.

Neh. 13.

Clem. Alexandr. Libr. 6. str.

Psal. 86.

uocatus, remeat: cuius rei, cum sibi allatus fuit nuntius, in has prorupit voces: Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Ierusalem, &c. O quam vera sunt hæc! o quanta piorum mentes uoluptate perfunderent, si diligentius considerarentur! Loquatur itaque secum hunc in modum iustus. Ego oriũdus sum ex cœlo: Pater meus, & fratres mei sunt in cœlo: hęreditas mea est in cœlo: mundus, & terrestris ciuitas nihil ad me pertinẽt: quid mea interest, ubi sim in mũdo, cum non sim de mundo? Sed iam apertum sacræ scripturæ huc pertinentem proferamus locum. Cum dixisset Paulus Ephesijs, eos prius fuisse filios irę, & alienos a cõuersatione Israel, & hospites testamẽtorũ, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo, & fuisse longe; & postea per Christum accessum habuisse ad Patrem, tandem sic conclusit. Ergo iam nõ estis hospites, & aduenę; sed estis ciues sanctorum, & Domestici Dei. Præclaræ uoces: illustres tituli. Ciues sanctorum; Domestici Dei. Siste hic mihi baiulum quendam, sordidum terræ filium, Christiane tamen viuentem, & iustum; & hominem, vtraque familia nobilem, & conspicuum; sed tamẽ impro-

Psal. 121.

Eph. 2.

improbum: & hosce ambos conferamus. Hic, gratia exempli, ciuis Romanus; ille cœlestis: hic nobilis in urbe terrena; ille in paradiso; hic ciuitate Babylonis donatus, ille Ierusalem cœlesti: hic in concilio hominum; ille in cœtu sanctorum numeratus est: hic priuilegijs humanis vtitur, ille immunitatibus, & prærogatiuis cœlestibus gaudet: huius nomen scriptum est in fragili charta, illius uero in mente diuina in libro uitæ. Confer itaque ciuitates, confer ciues, cõfer priuilegia, & uidebis, num baiulus bonus, an improbus patritius magis gloriari possit, ac laudari debeat. Hæc non solum sunt in ipsa cogitatione, sed in re: nõ solum mente comprehensa, sed in re sita: non solũ pie excogitata, sed vere acta. Vere uere uir iustus, est Sanctorum ciuis, & domesticus Dei: vere ipsius ciuitas est sancta Ierusalem, quæ sursum est; quę libera est; quę est iustorum mater. Sed videamus quæso, uter an baiulus, an is, qui se ciuem esse ait, sit uere ciuis, fingentes ambos in eadem ciuitate natos. Ciuis is est, ut a quibusdam recte dicitur, qui est uir bonus, & reip. utilis. Primum, si bonitatem spectemus, cum uir iniustus bonus non sit (nec hoc loco, rem humanis legibus perpendo) ciuis vtique non erit. Deinde, si utili- Gal. 4.

vtilitatem consideremus, neminem in ciuitate inuenies, qui maiorem utilitatē quā uir iustus ciuitati afferat. Etenim, ipse im-
Psal. 121. petrat a Deo, quę ad pacem ciuitatis pertinent, nemini nocet, iustitiam defendit, leges seruat, quoscunque potest iuuat, vitę exemplo alios arguit, & docet, & denique pessime cum ciuitate ageretur, si uiris iustis esset orbata. Ad hæc, ciuitas ea est, in qua est ciuium unitas: vnitas non est nisi inter bonos: boni igitur ciuitatem conficient, & ciues erunt. Postremo, si nobilis is in aliqua urbe censetur, qui eam conseruauerit, adiuuerit, auxerit, factis illustrauerit, qui tandem de ea valde benemeritus fuerit, magis, mea quidem sententia, vir iustus humili loco natus, quam quiuis alius improbus ciuis, appellandus erit. Ponamus, ut quod sentio melius explicem, eo tempore, quo Sodoma libidine ardebat, fuisse in ea urbe multos patritios, & nobiles uiros, improbos tamen, & vnum Loth
Gen. 9. uirum iustum, fuisse ex plebe natum. Fueruntne illi boni ciues, & ciuitati utiles, propter quos ciuitas destructa est, an Loth? cuius similes, si plures inuenti fuissent, vtique incendio non fuisset exusta. Sunt ergo viri iusti uere ciues, cum sint boni, & rei publicæ vtiles. Nobiles autem, & iniusti,

sua

ſua auctoritate nixi ſuis operibus fulti, quas turbas in ciuitate non excitant? quas iniurias non inferunt? quos pauperes nõ opprimunt? quos improbos non. defendunt? Qui ſunt ergo qui ciuitatem turbãt? nobiles: Qui plebem concitant? nobiles: qui capitales inimicitias exercent?nobiles: Qui iuſtitiam peruertunt? improbi inquã nobiles. O nobilitatem ignobilem, ciuilitatem non ciuilem, & urbanitatem inurbanam! Nobilis Venetus ſum: Patritius Romanus ſum: ſi tamen bonus, & ciuitati utilis. At quanto præclarior atque illuſtrior eſt uox iſta: Ciuis cœleſtis ſum: quam, uere uir iuſtus uſurpare poteſt. Huic cœleſti ciui terreſtres cedãt ciues: huic inquã beatorũ ciui, mortalium ciues. Gaudete ergo & exultate iuſti, ciues Sãctorũ eſtis; Dominici, Franciſci, Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij, Gregorij, patriarcharum, prophetarum, Apoſtolorũ, & denique innumerorũ martyrum, uirginum, & Angelorum omnium, quibus omnibus cari, gratique eſtis.

A militia Chriſtiana, in qua quotidie fortiter, & honeſte verſatur
Cap. LXXXV.

SEmper apud nationes omnes armorum tractatio honoratiſſima habita, eſt.

est. & qui sub aliquo illustri duce stipēdia fecerunt, semper plurimi facti sunt: pręsertim, cum suorum ducum vestigia sunt secuti. Ideo uir iustus, qui nouit uitam hominis esse militiam super terram, optimo,
Iob. & inuictissimo Imperatori Christo, nō ad bella carnalia, sed spiritalia, quæ sunt longe difficiliora gerenda, statim atque natus est, in baptismo, ne ullum sibi gloriæ genus deesset, nomen dedit, insignia Christianę militiæ accepit, & sacramento se suo Imperatori obligauit: & in confirmatione, vbi speciatim gratia ad pugnādum datur, fidem confirmauit. Quare, in hac militia, constitutus, strenue contra potentissimos hostes dies, nōctesque vbique depugnat; atque has præclarissimas voces vsurpare potest. Miles Christianus sum: Bella Dei gero. Iustus itaque vir, maximū Imperatorem sequens, difficilem pugnam pugnans, maximas victorias referens, maximas etiam meretur laudes: presertim, cū nullam sibi uictoriam adscribat, sed omnem suam gloriam Deo acceptam referat, & a Deo se armatum, & bellandi rationem
Psal. 17. edoctum fuisse fateatur, cum ait: Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum: præcinxisti me virtute: posuisti ut

arcum

arcum æreum brachia mea: disciplina tua ipsa me docebit: perfecisti pedes meos tanquam ceruorum: dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea: dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me. Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meę. Deus qui das mihi uindictas, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracũdis. &c. *Psal.* 17.
Arma autem quibus armatur, sunt fere ista. Lorica fidei & caritatis, galea salutis, gladius spiritus & uerbi, & scutum ueritatis. Quibus armis cum se munitum esse sentit; cum se a Deo instructum esse animaduertit, cum Deum sibi adstare cognoscit; audacter dicit: Prosequar inimicos meos, & comprehendam illos; & non cõuertar donec deficient: confringam illos, nec poterunt stare; cadent subtus pedes meos. Qnod si interdum ab inimicis se uergeri uidet, ac de uictoria timet, ad suum Imperatorem confugit, auxiliumque petit, & dicit: Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgũt aduersus me: Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius? Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Apprehende arma *1.Thes.* 5. *Psal.* 17. *Psal.* 3. *Psal.* 34.
&

& scutum, & exurge in adiutorium mihi, &c. & denique, cum diuino auxilio se ful
Psal. 3. tum esse cognoscit, ait: Non timebo millia populi circundantis me. Sequitur itaque hic gloriosus miles gloriosum ducem; & in militia Christiana, qua nulla unquam extitit pręstantior, non uerbo tantum, sed re, & operibus, honeste, fortiterque uersatur. Audit, Imperatorem suum, ipsum
Luc. 9. ad bellum, hisce uerbis, uocantem? Siquis uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: & ideo, tollit crucem suam cum Christo; portat eam cum Christo; cum Christo orat, cum Christo ieiunat; cum Christo maledi
Rom. 6. citur, cum Christo moritur, & cum eodē resurgit, ac de mundo, de carne, de Dę
Phil. 1. mone, & de morte triumphat; & tandem, cum eodem, mundum iudicabit. Impius uero sub imbecillo, & impotente duce, qui etiam a minima fœmella uincitur, meret; & dum meret, nil meretur; & si quid meretur æternas pœnas suorū laborum præmia, meretur. Conspice mentis oculis, & una parte, Christum Imperatorem sceptrum crucis humeris suis gestantem, & iustum sua cruce, eum sequentem: ex altera vero Dęmonem Imperij mundani, ac uanę uoluptatis spe, impium ad se uocan

tem

tem ; & impium ſequentem : & ubi hæc mente uideris ; confer bellandi cauſas : unus pro honore Dei contra diabolum; alter pro honore diaboli contra Deum pugnat : unus pro uirtutibus contra uitia; alter pro uitijs contra uirtutem : unus pro honore, gloria, & uita; alter contra honorem, gloriam, & uitam. Confer euentus: unus pugnādo vincit omnia; alter pugnando uincitur ab omnibus : unus pugnando æterna bona acquirit; alter æternas ſibi pœnas comparat, alter dum pugnat, ſe, ſuaque omnia bona ſeruat; alter ſe ſuaque omnia bona perdit. O ſingularem impiorum dementiam! ſiquidem pro inimico, contra amicos & benemeritos pugnant; & aduerſus ipſum parentem Deum, tanquam theomachi, arma capiūt: ſpicula in ſeipſos conuertunt, ſeque confodiunt ipſos : in miſera, & calamitoſa pugna ſūmmis laboribus ſeipſos expugnant; perennem hoſtem ſumma lętitia afficiunt, dum pro illius regno, contra Dei regnum, ſeipſos perimunt. Concludamus igitur felicem, immo feliciſſimam eſſe uiri iuſti cōdicionem, & glorioſſimam prouinciam, honoratiſſimamq; militiam, omni laude, gloria, & monumentis dignam : quia, in omnibus ſe fortem Chriſti militem exhi- 2. Cor. 6.

bet, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu Santo, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei per arma iustitiæ a dextris, & a sinistris, &c. Posses etiam, hoc loco, eundem hominem, tanquam Christi discipulum, a genere doctrinæ, a modo quo docetur, a præceptore, & a schola in qua docetur, laudare; & impium ex locis contrarijs, vituperare, in qua re explicanda immorari nolo.

Vir iustus est Dei filius, & æterni regni hęres. Cap. LXXXVI.

Reg. 18. NVm parum videtur vobis, dixit aliquando Dauid, generum esse Regis? si id parum videri non debet; nec etiam parum videri deberet, si quis filius Regis esset; & multo minus, si quis Regis regum fieri posset, aut iam esset filius: quorum, primum, proponitur omnibus; quia Deus
Ioa. 1. omnibus hominibus hanc potestatem dedit; alterum uero, solum iustis concessum est. Itaque, vir iustus, non modo miles Christi, ciuis sanctorum, amicus, ac do-

mesti-

mesticus Dei est, sed etiam per adoptioné, filius Dei euasit: quo nihil maius ab immortali Deo, viris iustis dari sane potuit, quam, ut filij ipsius nominentur, & sint. 1. Io. 3.
Quis arrogantiam eius quem Cæsar in filium adoptasset, ferret? quis ei non inuideret? quis eius fortunam non admiraretur? quis eum non obseruaret? quis eius gratiam inire non contenderet? Vir iustus Regis regum filius factus, tantamque celsitudinem nactus, honesta quadã superbia non se effert? suam dignitaté nó agnoscet? &, qui id nouerint, non mirabuntur? hanc ei dignitatem, bona quadam inuidia, non inuidebunt? eum non obseruabunt ac in eius gratiam, se non insinuabunt? cum pater huic filio dicat: Fili, tu semper mecum Luc. 15.
es, & omnia mea tua sunt: de quo Deus priuata quadam ratione dicere potest: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cóplacui. Satue mihi, hoc loco, aliquem iustum, & ex me interroga, quis nam ipse sit; & tibi respondebo. Interroga igitur: Quis est iste? Filius Dei. Cuius est cohæres? Christi. Quæ est eius hęreditas? æterna uita. Quid est æterna uita? omne bonum; Deus ipse. Habebit ergo ius ad possidendum omne bonum, & Deum ipsum? Ita sane, Deus enim est hæreditas eius, & Exo. 33.

pars eius. Quo tendit? ad capiendam hære ditatem æternam, sibi ab æterno Patre, ab
Heb. 9. omni æternitate paratam. Ergo iste, quem nunc sordidum, infirmum, egentem, miserum, & iacentem uideo, aliquando cum Christo regnabit? ergo ad Dei dexteram aliquando sedebit? ita profecto. Quis hoc loco admiratione non afficiatur maxima? quis non exclamet? o magnam præpotentis Dei erga homines benignitatem! o clementiam! Tantus tantillum, tanti fecit, ut in filium sibi adsciuerit, & regno donauerit. Quid? quod non satis fuit Deo hominem in filium adoptare; sed, ut id ipse efficere posset, facultatem ei tribuit. Dedit
Ioan. 1. enim potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius: quæ res est omnino consideratione digna. Quid non facerent homines, vt Cæsaris filii euaderent, si qua ad id efficiendum eius data esset facultas? quanti ab eis ista potestas fieret? quis ea nõ uteretur? Habebunt, potestatem, qua Dei filij fieri poterunt, & ea non utentur? & flocci facient? Est ne hoc quippiã inane, aut fictum? nequaquam: sed, est ita magnum, quam quod maximum; & ita certum, quam quod certissimum. Res est diuina: assertor est ipse Deus, qui est ueritas ipsa. Nostra nostra est culpa; quia rem

non

non perpendimus,ut ille, qui hoc conside-
rans, in has prorupit voces: Videte qualē
caritatem dedit nobis Pater, ut filij Dei no- 1. Ioan. 3.
minemur, & simus: Carissimi, nunc filij
Dei sumus. Verum, cum tantæ rei magni-
tudine uincar; cum qua ratione rem tan-
tam explicem, ignorem, concludo, uirum
iustum esse Dei filium, atque ad hæredita-
tem æternam vere ius habere: impios au- 1. Ioa. 3.
tem esse Diaboli filios, de quibus legitur:
Vos ex diabolo estis; cum eo careant spiri
tu in quo clamatur, Abba, Pater: quo, qui
agitur, filius Dei est; eodemque testimo-
nium redditur, quempiam Dei filium esse. Rom. 8.

Vir iustus est in Deo, & in Christo, & Deus, & Christus, in viro iusto.
Cap. LXXXVII.

SI quis interdū secum illa diuinæ scrip-
turæ verba animo tractaret, ac diligen-
ter perpenderet, quibus dicitur: Deus ca- 1. Ioa. 4.
ritas est, & qui manet in caritate, in Deo
manet, & Deus in eo; nihil maius, nihil
admirabilius, nihil diuinius, viro iusto,
in hoc mundo esse, existimaret. Etenim,
quid maius esse potest, quam hominem es-
se in Deo? quid admirabilius, quam De-
um esse in homine? quid diuinius, quam

quod Deus & homo efficiantur unus spiri-
1.Cor.6. tus? qui autem adhęret Domino, inquit
Io. 4. scriptura, vnus spiritus est: & Deus spiri-
Ia. 3. tus est: & qui natus est ex spiritu, spiritus
Io. 17. est. Huc pertinent illa Domini verba: Ego in eis, & tu in me. Si igitur Filius est in iustis, & Pater est in Filio; vterque erit in iustis: quod clare his uerbis exposuit Ioānes.
1.Io. 2. Vos, & in Filio & in Patre manebitis: At vbi est Pater & Filius, est etiā Spiritus sanctus. Itaque omnes tres diuinæ personæ, & tota Trinitas, in iustis erit. Pater per potētiam, Filius per sapientiam, Spiritus sanctus per bonitatem. Pater memoriam fœcundat; Filius intellectum illuminat; Spiritus sanctus voluntatem recte disponit. Quo fit, vt per tres diuinas personas, tres animi viri iusti partes recte constituantur, & Trinitatis imago, & similitudo in ipso instaurentur: quibus instauratis, vir iustus, memoria, Deum recolit; intellectu, contemplatur, voluntate, amat: & ita recolendo, cognoscendo, & amando in Deo, & in diuinis personis, per memoriam, cognitionem, & amorem existit: Tota igitur Trinitas erit in toto iusto, & totus iustus in tota trinitate erit: & cum omnes iusti sint in vno, ipsi quoq; inter se erunt vnum.
Ioan 17. Claritatem, dicebat Filius Patri, quam tu
dedisti

dedisti mihi, dedi eis; vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me; vt sint consummati in vnum. Solet, inquit, quidam sanctus pater, Saluator noster, bona, quæ sibi naturaliter insunt, proponere, & ad similitudinem hortari nos; vt ad diuinam sic imaginem, ad quam facti sumus, nos reformaret. quare, oẽs iusti erũt vnum, & in vno oẽs, & oẽs in oĩbus. Est præterea, vir iustus, vt iustitiæ auctor Christus dixit, tanquam palmes in vite, in eo videlicet, qui est vita, in Christo domino; a quo vitam recipit, cuius auxilio multum fructum affert. Propterea dicebat apostolus, iustos esse conuiuificatos cum Christo, & vitam suam habere absconditam in Christo, & in eorum carne, vitam Iesu manifestari. Ex quibus colligitur, virum iustum posse cum Paulo dicere: Viuo autem, iam non ego, uiuit vero in me Christus: quo, quid optatius? quid vtilius? quid felicius homini contingere potest? Impius autem, vel est palmes a vite abscissus; vel si est in uite, est arefactus, ac propterea vitam a uiua uite non recipit. Demus quæso rationem his palmitibus; sicco nimirum, & virenti. Virens de se huncin modum uere diceret. Ego palmes viuus; ego uiti conuiuificatus; ego a uite uitam haurio; ego uitem exor-

Cyril. *Ioan. 15.* *Rom. 8.* *Ephe. 2.* *Col. 3.* *2. Cor. 4.* *Gal. 2.*

no; ego agricolam lętifico; ego frondeſco, floreſco, & fructus æternæ uitæ dignos fero: ſiccus autem, hæc de ſe enunciaret: Ego palmes ſiccus, uiti non conuiuificatus; ego a uite uitam non capio; ego uitem nõ exorno; ego agricolam non lætifico; ego nec frondes, nec flores, nec fructus affero; ſed cum aridus ſim, ignis me manet æternus. Pone tibi, o amice lector, hos duos palmites ob oculos, & quid inter utrunque ſit diſcriminis, diligenter perpende. Hunc totum locũ, quem paucis complexus ſum, cum nõ tam uerbis amplificandus, quam animo diligenter tractandus ſit, pluribus non proſequar. Sentio, in ſententiis ex ſcriptura allatis uim eſſe maximam; quam ipſe non compræhendo; admiror tamen. Etenim, quid poteſt eſſe admirabilius, quam hominem iuſtum habere uitã ſuam abſconditam in Chriſto, eſſe conuiuificatum cum Chriſto; pendere a Chriſto, eſſe in Chriſto, manere in Deo, eſſe in Deo, & denique unum ſpiritum fieri cum Deo?

Vir iuſtus, in hoc mundo, longam vitam viuit. *Cap.* LXXXVIII.

ET ſi ea, quam homines in hoc mundo uiuunt uita, ſit curarum, & miſeria-

rum

rum plena; ut potius mors, quam uita appellanda sit: tamen, minus prudentes homines, ita in ea acquiescunt, eaque delectantur, ut omnem curam, omneque studium huc conferant, ut quam longissime uiuant, & eos beatos putent, qui diutius uixerint. Quare, genus quoddam felicitatis existimatur, siquis nestorios uixerit annos. At uero sapientes, exclamant: o uita, non uita, sed miseria! Illud autem exploratum omnibus esse debet, eam non esse uitam, quam is uiuit, qui male uiuit: cum eas operationes non exerceat, quæ a uita manant, cuiusmodi sunt actiones naturæ congruentes: in quo genere, uitia reponi minime possunt. Quare, qui recte uiuunt, diu uiuere, censendi, & vere beati appellandi sunt. Has ambas longas uiuendi rationes in uiro iusto reperiri, paucis demonstrabo. Et primum, si de longitudine uitæ corporis loqui uelimus, in ueteri lege populus ille, iustorum typus promissione longioris uitæ ad mandatorum custodiam sæpe excitabatur: Custodi præcepta eius, atque mandata, ait Moyses, quæ ego præcipio tibi; ut bene sit tibi, & filijs tuis post te, & permaneas multo tempore super terram. Honora patrem tuum, & matrem tuam, sicut præcepit tibi dominus Deus Deut. 4. Deut. 5.

tuus

tuus, ut longo uiuas tempore, & bene sit tibi in terra &c. Quæ promissio, non solum de uita animæ, sed etiam de uita corporis intelligenda est. Quia licet hæc corporis uita, si sola consideretur, non magni facienda sit: tamen, si quis animaduerteret, quantum, dum ea frui licet, promereri posset, unius horæ concessum tempus, pro maximo beneficio haberetur. Vt merito cuidam
Methil. sanctæ fœminæ per reuelationem dictum fuerit: Si homo sciret, quanta etiam una die promereri posset; mox, ut a somno uigilaret, tanto gaudio os eius dilataretur, pro eo quod dies illa illuxit, in qua Deo uiuere, & suum meritum ad eius laudem augere posset, quod tota die ad omnia quę agere, aut pati deberet, alacrior, & fortior redderetur. Non est itaque mirum, si Deus custodientibus legem suam longam pollicetur uitam; qua, qui recte utitur, maiorem beatitudinem, ad magis Deum laudandum, acquirit. Ideo de uiro iusto scriptum
Psal. 9. legimus: longitudine dierũ replebo eum.
Eccl. 25 Et sapiens, cum dixisset, nihil melius esse, quam timere Deum, & nihil dulcius, quã respicere in mandatis Domini, & gloriam magnam esse sequi Dominum, hæc adiecit uerba: Longitudo dierum assumetur ab
Eccl. 18 eo: & alibi: Vita uiri in numero dierum:

dies

dies autem Iſrael innumerabiles: & alio
loco, timenti Deum, dictum eſt: Per me *Pro.9.*
enim multiplicabuntur dies tui, & adden-
tur tibi anni uitæ: & nihil proderunt the-
ſauri iniquitatis; iuſtitia uero liberabit a
morte: a qua liberatus fuit rex Ezechias, *Pro.10.*
qui ſuam iniuſtitiam conſiderans, dixit: *11.*
Vadam ad portas inferi, hoc eſt moriar:
ſed cum eius peccata poſt ſuum tergum
Deum proieciſſe intellexiſſet, concluſit:
Viuens uiuens confitebitur tibi; hoc eſt, *Iſa.38.*
omnes uiuẽtes te: laudibus celebrabunt, ut
ego hodie. Eſt itaque timor Domini fons
uitę: ut declinet a ruina mortis. Et quoties *Pro.14.*
Deus homines, quos ob ipſorum iniuſti-
tiam uita priuare uolebat, ob adeptam iu-
ſtitiam conſeruauit in uita? quod, multis
ut oſtendam exemplis, nihil eſt neceſſe; cũ
id quotidie fieri cernamus. Erit igitur iuſti
tia lõgioris uitæ cauſa. Adhæc: quis eſt ho-
mo, inquit Dauid, qui uult uitam, & dili- *Pſa.33.*
git, ideſt cupit dies uidere bonos? ideſt fe-
liciter uiuere: prohibe linguam tuam a ma
lo, & labia tua ne loquantur dolum, &c.
quæ omnia, cum iuſtus faciat, uitam pro-
culdubio longam, & perbeatã uiuet. Quid
igitur eſt, quod a morte liberat? iuſtitia:
quid uitam longam tribuit? iuſtitia: quid
dies facit uidere bonos? iuſtitia: O uitæ
con-

conseruatrix, & auctrix, uoluptatisq; effectrix iustitia! tu a morbo custodis, tu ægritudines repellis; tu sanitatem restituis: tu uitam beatam reddis. O antidotum optimum, pharmacum singulare, medicamentum efficax! Quia sine sumptu sanas, sine sectione liberas, sine amaritudine purgas: tibi nulla febris, nulla pestis, nulla denique uis morbi resistit; sed omnes etiam grauissimas ægritudines sanas. Quod si interdū uidemus aliquem uirum iustum immatura morte ex hac uita reuocari; id, non sine misericordia diuina fieri existimare, ac cū
Sap. 4. sapiente dicere debemus: Placens Deo factus dilectus, & uiuens inter peccatores translatus est. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Posset, si quis uellet, longioris uitæ iusti causas naturales reddere. Quia, qui iuste uiuit, digerendi uim crapula, non obruit; corporis uires ebrietate non debilitat; rem veneream sexcentorum morborum causam, uitat; rixis, & contentionibus sibi mortem nō procurat; varijs, ac grauibus curis non excruciatur, & denique mille alios modos, quibus, qui male viuunt, sibi mortem comparant, euitat. Ideo uidemus uiros religiosos, & speciatim eos, qui vitam solitariam degunt,

diu viuere, & in bona senectute ab hac uita recedere. Censendum est deinde, uirum iustum diu uiuere; quia ipsius uita, est uere uita: quoniam, cum uitam gratiæ uiuat, opera uiua, & æterna uita digna exercet; & ex paruo unius horæ tempore, plus utilitatis refert, quam impius ex toto uitæ suæ cursu etiam longissimo, deportat: ut unius diei uiri iusti, quam unius impij multorum annorum uita longior censenda sit. Sicuti, longior putanda est uita hominis unius diei, quam uita centũ annorum corui. Huc facit hæc luculenta diuinæ scripturæ auctoritas: Cõdemnat autem iustus mortuus, uiuos impios, & iuuentus celerius consummata, longam uitam iniusti. Impij autem, cum sint indigni uita, cur debent diutius uiuere? & ideo maligni exterminabuntur: tanquam fœnum arescent: & quemadmodum olera herbarum cito decident. & disperibunt, & simul reliquiæ ipsorum interibunt. At iusti, & mansueti hæreditabunt terram, & habitabunt in sæculum sęculi super eam. Postremo, ideo uir iustus diu in hac uita uiuere solet, quia, si id a Deo uitæ auctore petat, proculdubio obtinet: de quo scriptum est: Vitam petiit a te, & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sęculi.

Sap. 4

Psa. 36

Psa. 36

Psa. 20.

Vir iustus fœcundam, & bonam prolem habet. Cap. LXXXIX.

SOlent, qui de humana felicitate dispu- tant, diligenter quærere; an fortuna tã prospera, quam aduersa filiorum, & posteritatis aliquo modo parentes attingat: & statuere uidentur, aliqua ratione ad eos pertinere: vt feliciores ij cẽseantur, qui & filios, & nepotes, pronepotesque bo nos habent, habuerintue. Qua felicitate, ut ipsa nos docet scriptura, uir iustus pri-
Psal. 127. uandus non est. Huc, in primis facit, is Da uidis locus: Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ. Filii tui sicut nouellę oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce, sic benedicetur homo, qui timet Dominum. Benedicat tibi Dominus ex Sion; & videas bona Ierusalem omnibus diebus
Psa. 126 uitæ tuæ: & uideas filios filiorum tuorum, pacem super Israel. Et alibi: Ecce hæreditas Domini, filij merces, fructus uentris: Sicut sagittæ in manu potentis, ita filij excussorum: hoc est, ut se habent iacula in manu uiri fortis, ita se habent filii ad eos, qui sunt excussi, idest a captiuitate babylo nica liberati, uel, qui sunt ad prælia spiritualia expediti: quibus filiis, qui abundat, non timet inimicos in porta: hoc est, in iu-

dicio,& loco publico. Hanc gratiam de bo
na prole, sępe Deus antiquis patribus pol
licitus est, eosque hoc dono affecit: ut de
Abraham, Isaac, Iacob, & aliis, ex diuina Ps 125
historia constat: & sæpe, steriles in domo 1.Reg.1
habitare fecit: hoc est, eas fœcundas red-
didit. Ideo, de iustis legimus: Omnes isti Ecci.44
in generationibus gentis suæ gloriam ade-
pti sunt, & in diebus suis habentur in lau-
dibus. Qui de illis nati sunt reliquerunt
nomen narrandi laudes eorum: & sunt
quorum non est memoria: perierunt, quasi
qui non fuerint, & nati sunt, quasi non na-
ti, & filij ipsorum cum ipsis. Sed illi uiri mi
sericordię sunt, quorum pietates nō defue-
runt: cum semine eorum permanebunt bo
na, hæreditas sancta nepotes eorum; & in
testamentis stetit semen eorum, & filij eorū
propter illos usque in æternum manent:
semen eorum, & gloria eorum non derelin
quetur. Hic locus ita luculenter, quod uolu
mus nobis demonstrat, ut nihil apertius di
ci possit. Potens itaque in terra erit semen Psal.111.
iusti, & generatio rectorum benedicetur: &
semen honorabitur hoc, quod timet Deū:
Semen autem hoc exhonorabitur, quod
præterit mandata Domini. O quam pul- Ecci.10
chra est casta generatio cum claritate! im- Sap.4
mortalis est enim gloria illius: quoniam

&

& apud Deum nota est, & apud homines.
Et ideo Iob uir iustus, non modo propter
Iob. ult. suam iustitiam recepit duplicia, sed etiam
filios, & filias: & non sunt inuentę mulie-
res speciosæ, sicut filiæ Iob, in uniuersa ter
ra: & post hæc uixit centum, & quadragin
ta annis, & uidit filios suos, & filios filiorũ
suorum usque ad quartam generationem,
& mortuus est senex, & plenus dierum.
Psal. 36. Tota itaque die iustus miseretur, & commo
dat: & semen illius in benedictione erit, id
est, omnibus bonis locupletabitur. Vbi er
go sunt, qui multos filios, qui felicem po-
steritatem, cupiunt? ament iustitiam, & fi-
lios multos, eosque felices habebunt.
Qua felicitate non utuntur impij: quia, ut
scriptum est, nepotes impiorum non mul-
Eccl. 41. tiplicabunt ramos suos: filiorum peccato
44. rum peribit hęreditas: & cum semine illo
rum assiduitas opprobrij: de patre impio
queruntur filij, quoniam propter illum
Sap. 3 sunt in opprobrio. Mulieres eorum insen-
satæ sunt, & nequissimi filij, eorum: maledi
Sap. 4 cta creatura eorum, &c. Quod si in tempo-
re germinare uidentur, a nimietate uento-
rum eradicabuntur. Confringentur enim
rami inconsummati, & fructus illorum inu
tiles, & acerbi ad manducandum; ad nihi-
Iob. 18 lum apti, &c. Non erit ergo semen eius,
neque

neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius; semen tandem impiorum peribit: at generatio rectorum benedicetur; & hæreditas eorum in æternum erit. *Psa. 36*

Vir iustus est omni ex parte beatus; quia in ipso omnis beatitudinis ratio reperitur. Cap. LXXXX.

MAxima semper inter eos, qui de moribus scripserunt, de humana felicitate extitit concertatio: & cum quid tenendum esset non satis exploratum haberent, varij in uarias abiere sententias. Alij namque in diuitiis, alij in robore & pulchritudine corporis, alij in honore & fama, alij in potestate & regno, alij in vacuitate doloris, alij in uoluptate, alii in scientia, alii in uirtute, alii denique in aliis rebus positam esse existimarunt. Hanc quæstionem, si de beatitudine, quæ in hac uita haberi potest, loquamur, de qua hoc loco speciatim loqui uolumus, regius propheta psalmo primo, de finibus bonorum & malorum agēs, mihi enucleasse uidetur, cum cecinit: Beatus uir, qui non abiit in consilio impiorū, *Psa. 1.* idest, qui ab improborum consortio & sententia, recessit: & in uia peccatorum non

ſtetit, ideſt, qui peccantium ueſtigia non eſt ſecutus, nec in peccato, perſeuerauit: & in cathedra peſtilentiæ non ſedit, ideſt aliosfalſam & peſtiferam doctrinam, quaſi magiſter, palam turpiter uiuendo, non docuit. Sed in lege Domini uoluntas eius: & in lege eius meditabitur die, ac nocte: hoc eſt, Dei mandata contemplando perpetuo exequetur, & exequendo contemplabitur. Is ergo beatus erit, qui, ut breui dicam, a malo recedet, & legi diuinæ vacando, ex ea uiuet. At quis eſt iſte, qui omnia quę diximus efficit, niſi uir iuſtus? qui neminem in errores ducit; ſed potius dictis, & factis omnes ad bene agendum impellit: qui a uia mala recedens, per uiam uirtutis graditur, & ad eam alios inuitat, ſeque aliis ducem præbet: qui a conſortio, & ſententia impiorum abſtinet: qui denique legem

Isa. 118. Dei perpetuo meditatur, & ſcrutatur, in ea que ſe exercet: cuius ſuauitatem guſtat, &

Psa. 18 exclamat: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo! Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri, & argenti.

Psalm. 1. Quo fit, ut Deus uiri iuſti uiam, ideſt mores & operationes cognoſcat, & approbet; qua in re, poſita eſt hominis beatitudo. At quoniam impius omnia contra agit, Deus uiam ipſius, ſtudia uidelicet & opera, per-

det.

det. Ideo Dauid cum propositam de finibus bonorum & malorum quæstionem sol uisset, concludens, dixit: Quoniam nouit Dominus uiam iustorum: & iter impiorũ peribit. Christus etiam, suam doctrinam, *Mat. 5.* ab hac quæstione de beatitudine exorsus est, & multas beatitudinis partes numerauit, quas omnes in uiro iusto reperire licet. Est ergo iustus, beatus, quia est pauper spi ritu; cum diuitiis cor non apponat, & parũ *Psal. 61.* de se sentiat: quia luget, cum sua & aliena peccata defleat, & dicat: quis det capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo die, ac nocte interfectos filiæ populi mei: quia *Ier. 9.* est mitis, cum irasci, & commoueri ne- *Mat. 5.* sciat: quia esurit & sitit iustitiam, cum ardenter iustitiam appetat; cum nihil iniu ste agat, & charismata meliora æmuletur: quia est misericors; cum in omnes existat *1. Cor. 12* beneficus, & omnium cõ miserescat: quia *Isa. 65.* est mundo corde, cum nihil impurum ani mo tractet: quia pacificus; cum & in se pa *Psa. 24.* cem habeat, & alios ad pacem amplecten dam adhortetur: quia persecutiones pati *1. Pet. 3.* tur propter iustitiam; cum nullis pœnis, nullis suplicijs a iustitia se diuelli sinat. *Psa. 118.* Beatus est preterea uir iustus; quia est im- *31. 11.* maculatus in uia: quia eius iniquitates re *111. 40.*

missę sunt, & peccata tecta: quia à Deo
Luc. 7. eruditur: quia timet Dominum: quia in-
Pro. 3. telligit super egenum, & pauperem: quia
28. 29. non scandalizatur: quia inuenit sapientiá,
& tenet eam: quia legem custodit, & sem
per est pauidus, & uigilanter Dominum ex
pectat: & alias sexcentas enumerares bea
titudines, quę in scripturis leguntur, quas
in hoc viro reperires. Postremo, si cum sa
pientia humana, beatitudinem in diuitijs
ponas; diuitiæ, ut diximus, sunt in domo
iusti: Si in fortitudine & pulcritudine; for
Psal. 111. tissimus, omnipotens, & formosissimus
existit: Si in honorę & fama; gloria est in
domo iusti; & valde honorificati sunt ami
ci Dei: Si in potestate, est dominus, Rex,
Psal. 138. & Monarcha: Si in indolentia, dolore ca-
ret: Si in voluptate, semper gaudet, & nó
Phil. 4. contristat iustum quidqd acciderit: Si in
scientia & sapientia; est vera scientia, &
sapientia prędirus: Si denique in virtu-
te, est omni uirtutum genere ornatus;
Denique cum virtutes sint per se honestę
utiles, ac delectabiles, nullum erit bonum,
quo iustus non perfruatur. Quis ergo ui-
ro iusto felicior? cum omnes beatitudi-
nes possideat, & in se omnes beatitudinis
rationes habeat? At cum de impio omnia
contraria affirmare liceat, nemo erit ipso
infe-

infelicior: cum omni uirtute, ſapientia, uera delectatione, pace, honore, poteſtate, & demum omni bono ſpoliatus ſit.

Viro iuſto mors non eſt timenda, nec eam timet Cap. LXXXXI.

IN his quæ viri iuſti ſtatum perquam felicem reddunt, id etiam ponendum eſſe arbitror; quod mortem, qua nihil horribilius eſſe dicitur, non timet; aut ſi timet, cum ratione timet; immo, eo interdũ venit, ut eam vehementer cupiat. Impius uero, ſola hac uoce (mors) audita, pauet, & contremiſcit: cum mors ea omnia, quæ hic poſſidet commoda ei adempturá ſit; & nihil de futuris bonis ſperet; immo potius, deſperet. Quod ſi qui impij nil mortem timent, eſt apertiſſimum dementiæ, & ſummæ improbitatis argumentum. Quare, ut ſentio, qui mortem aliqua ratione non formidat; uel iam in profundũ peccatorum uenit, ac proinde contemnit; uel aliquam iuſtitiæ perfectionem cõſecutus eſt. Iuſtus itaque ſolus mortem non timet, nec timere debet; immo deſiderat, & ei deſideranda eſt; cum prudens, ſapiens, atque fortis exiſtat. Quid iuſtus mortem timeat? cum nihil aliud ſit, quã tranſitus a *Pro. 18.*

corruptione ad incorruptionem, a mortalitate ad immortalitatem, a perturbatione ad tranquilitatem, a pugna ad triumphũ; a sudore ad præmium, a breui vita ad æternam uitam. Quid iustus mortem timeat? cum sciat hanc esse naturæ condicionem, se hac lege huc intrasse, & id se quotidie agere. Sol occumbit, Luna deficit, flores decidunt, arbores arescunt, niues liquescunt, fontes deficiunt, omnia denique nata cadunt. Quid iustus mortem timeat? cum sciat, eam omnibus esse communẽ? siquidem omnes moriũtur, & ueluti aqua dilabuntur: senes & iuuenes, mali & boni, pauperes, & diuites: quia mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, regumque turres. Nec desiderat iustus suam condicionem mliorem esse, quam patris, & matris suæ, Christi uidelicet, & beatę Virginis, ex quibus Vnus est Filius Dei, altera Mater, & tamen mortem degustarunt, Quid uir iustus mortẽ timeat? cum Christus ei pręcipiat, vt sorores, fratres, uxorem, filios, parentes, mundum denique totum, & seipsum, relinquat. Quid uir iustus mortem timeat? cum tanquam seruus a domino, ex diuersorio domum, tanquam miles a rege, a statione in regiam; tãquam operarius a patrefamilias ex agro in

2. Reg. 14.

Mar. 10.

1. Ioa. 2.

Gal. 3.

in urbem reuocetur. Quid iuftns mortem quę est difceffus a mundo timeat? cũ odio fit mundo, cum mundus ipfi fit crucifixus, *Psal. 38.* *Phil. 3.* & ipse mundo? Quid demum iuftus mortem timeat? *Heb. 13.* quę ab inftantibus malis eripit, *Psal. 123.* a futuris liberat, ad portum perducit, longę peregrinationi finem imponit, a laborioso exilio in patriam, reuocat, a carcere, & vinculis soluit, a periculosiffimo bello inter carnem & spiritum liberat, & tandem ad perfruendas voluptates nunquam desituras ĩ æterna tabernacula introducit. Quæ, dum vir iustus contemplatur, in quibus dum cogitatione verfatur, in has prorumpit uoces: Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum? *Psal. 83.* concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Et cur? quia melior est una dies in atrijs tuis, super millia in hac videlicet misera lacrymarnm valle. Cum ergo vir iuftus beatitudinem desideret, ad quam per mortem, veluti per ianuam transitur, cur mortem timebit? aut potius, cur non desiderabit? quam sępe desiderare exẽplis multis demõstrare possumus. Educ, dicebat Dauid, de custodia animam meam, ad confitendũ nomini tuo: me expectant iufti, donec retribuas mihi: *Psal. 141.* cuius desiderij duas reddit causas: alteram, vt Deum in cœlis cum

beatis laudare queat: alteram, quia, sui ci-
Psal. 119. ues, eum expectant: & alibi. Hei mihi;
quia in colatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Zedar: multum incola fuit anima mea. Item alibi: Que-
Psal. 41. madmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum; ita anima mea ad te Deus. Paulus cupiebat dissolui, & esse cum Christo:
Phil. 1. *3. Reg. 19.* & mori, lucrum existimabat. Et alius: suf-
Ione. 4. ficit mihi Domine, tolle animam meam.
Tob. 1. & Ionas: Domine tolle quęso animã meam a me: quia melior est mihi mors quam uita. Idem petiit uir iustus Tobias. Siluanus episcopus diuo Hieronymo petenti, quid a se uellet, respondit: se uelle e uita migrare; & subsecutus est effectus. Columbanus monachus orauit Abbatem, ne suis precibus exitum ex corpore impediret. Desiderat ergo uir iustus ex lutea domo in domum Domini ire; ex obscuro carcere in aulam regiam proficisci; & extra corporis ergastulum in amplissimis paradisi campis peruagari. Impius autem, ut dicebamus, cum hanc vocem (mors) audit, timet expauescit, contremiscit: ut eius causa ex-
Eccl. 41. clamare liceat: O mors, quam amara est memoria tua homini pacẽ habenti in substantijs suis! Et cur non timeat; qui multorum peccatorum sentit se esse reum? &

cur non timeat, qui sententiam de æterna damnatione expectat? & cur non timeat, qui nihil sperat? Soli igitur iusti hac prærogatiua gaudent, quam ego existimo maximam, ut mortem non timeant. Felix, dixit quidam, & terque quaterque beatus; qui cum Hilarione dicere potest: Mortem nó timeo, quia mori sum paratus. Etenim, quid potest in hac misera uita optatius accidere, quam hilari animo id expectare, quod est horribile, & euitari nullo modo potest? Quam ob rem, iustus mortem non timet, quia spem certam de resurrectione habet in sinu suo: certo scit, se de terra sur recturum esse. Hac spe se consolabatur ille, qui erat morti uicinus, cum tortori dicebat: Potius est hominibus morti datos spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad uitá non erit. Propterea iustus lętabundus Dominum ad se uenientem expectat; qui dixit: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum; & gaudium uestrum nemo tollet a vobis. Ex his itaque omnibus cum aperte constet, nihil esse, quamobrem iustus mortem timere debeat, eam nihil timet. Sed non sic impij: qui cum ibi timeant, vbi nó est timor, mortem, quæ est separatio animę a corpore timent; eam vero, qua spiri-

Iob. 19.

2. Mac. 7.

Ioa. 16.

Psal. 13.

tus separatur a Deo, qui est fons uitæ, non
Psal. 35. timent: quam si timerent, ab ombi timoris genere essent immunes.

A felici exitu ex hac vita, & ab vltima victoria, quam ex inimicis deportat. Cap. LXXXXII.

ET si ab omnibus, quæ toto belli tempore fortiter fiunt pugnis, milites laudantur: tamē, ab eo potissimū prælio, quod in extremo bello in quo prudentia, & viribus maioribus opus est, cum eo tēpore hostis magis urgeat, & inde tota uictoria pendeat strenue conficitur, laudari solent. Ex quo etiam loco, nos virum iustum laudare possumus; cum sub mortis tempore,
Ap. 12. grauissimam pugnam cum suo aduersario pugnet; qui eo magis inuadit, quo minus temporis se habere ad pugnundum scit: ex quo extremo congressu vltimam, & maximam uictoriam iustus refert, ac proinde felix, & gloriosus ex hac uita discedit. Id autem faciemus, si quæ sub mortis hora iusto, & iniusto accidere soleant, & qua ratione aduersarij insultus vir iustus repellat, indicabimus. Iustus igitur, in primis, semper, & vbique mortem expectat, et tanquam prudens miles diligenter excu-

bat,

bat, ne hostis ex improuiso veniat, bellumque inferat; ac veluti uigilans seruus Dominum expectat, vt cōfestim aperiat; cum nesciat qua hora uenturus sit: & ideo beatus a scriptura vocatur. Contra, infelix impius, qui dum ait; in æternum non mouebor, & Dominus moram faciet, imparatus viuit: quo fit, vt seruos, & ancillas percutiat, edat, & bibat, plantet & ædificet: non secus ac faciebant homines temporibus Noe, & Loth: sed ex improuiso uenit diluuium, & ignis, & perdidit eos: sic impio superueniet inimicus tanquam fur, & eius domū perfodiet: & mors aderit, cum minus eam expectat: cuius improuiso aduentu excitatus, dicet: Ego dixi in dimidio dierum meorum, uadam ad portas inferi: Præcisa est, ueluti a texente, uita mea, dum adhuc odirer, succidit me. Ducunt ergo impij in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Deinde, cum iustus nouerit hoc certamen esse periculosum, & tempus incertū, Deum orat, ne subitaneo, & improuiso aduentu, opprimatur; & ideo Deo dicit: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est: vt sciam quid desit mihi. At impius nihil de morte, sed solum de re amplificanda

Luc. 12. *Psal.* *Luc. 27.* *Gen. 7. 19.* *Isa. 38.* *Iob. 21.* *Psal. 101.*

Luc. 12. plificanda,& de voluptate capienda, cogitat,& animæ suæ dicit: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare: nec animaduertit illud: stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: quę autẽ parasti, cuius erunt? Ideo mortem sæpissime impios inuasisse, cum id minus putabant; iustis uero, ex Dei misericordia, mortis tempus, nõ raro prænunciatum fuisse, legimus. Præterea, cum iusto mortem adesse nunciatur, lętatur, & canit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace: Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Quo fit, ut non timeat, non tristetur, non conquæratur; sed potius dicat: Moriatur anima mea morte iustorum: & fiant nouissima mea horum similia. At vero impio nil tristius accidit, quam si hunc audiuerit nuncium. Moriturus es. Quo audito, pallescit, contremiscit, tristatur, conquæritur, disrumpitur, & execratur. Sentit etiã uir iustus sub mortis horam consolationes quasdam, quibus a Deo, ad aliam uitam desiderandam, excitatur: & ideo inquit: En dilectus meus loquitur mihi: surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni. Iam hyems transiit, imber abiit, & recessit. Interdum

Marginal notes: 4. Reg. 18. — Iudith. 13 — Luc. 1. — Psal. 121. — Nu. 23. — Cant. 2.

terdum uidet Angelos, & sanctos sibi assistentes. Interdum audit suaues cantus, quibus mirum in modum exhilaratur. Interdum cum his, quos adsistere cernit, iucundissime loquitur. Interdum uiam ad cœlum, & cœlum ipsum sibi patere uidet: Interdum denique, suauiter canit, ac summa cum uoluptate Deum laudat. Petro morienti Angeli rosarum coronam attulerunt: Andreas in cruce expirans, luce circumfusus est: Erasmo martyri corona de cœlo allata fuit: Circa Martini corpus Angelorum cantus exauditi fuerunt. Hęc, & id genus alia, quæ breuitatis causa omitto, longe diuersas iustorum & impiorum mortis condiciones esse, aperte demonstrant. Sed iam quo modo in extremo certamine iustus se gerat, ostēdamus. Solet uersutus hostis certis quibusdam telis morituros aggredi; quæ fortiter & prudenter uir iustus repellit: & sunt fere ista, quæ breuiter attingā. Si primum longioris uitę desiderium injiciat; ita uir iustus se tuetur. Senectus non annorū numero, sed bonis operibus cōputatur: satis uixit, q. bene uixit: si uitam de manu Dñi suscepi, cur nō etiā mortē? Dominus dedit, Dominus auferat: sit nomen Domini benedictum. Dominus uocat, cur non accurram? Quid exoptem longiorem uitam

Sap 4.

Iob.1.

uitam exoptem? an ut plura mala uideam
feram, & agam? si ad impatientiam, & ad
lamentationes ob graues dolores prouo-
Luc.21. cet; inquit, scriptum esse: in patientia ue-
stra possidebitis animas uestras: Oportuit
Act.17. Christum pati: Patientia perfectum opus
Iac.1. habet. Si ob oculos bonorum uitæ huius
Iob.1. derelictionem ponat; respondet: Nudus
1.Tim.6. egressus sum de uentre matris meæ, & nu-
dus illuc reuertar: nihil in hunc mundum
intuli: quæ commodato accepta sunt, cum
gratiarum actione restitui debent. Si filio-
rum, uxoris, & amicorum beneuolentiam,
Psal.36. uel inopiam, inculcet; inquit: Eos, se Dei
summi parentis curæ relinquere: Deo cu-
ram esse, de omnibus: iustorum semen, pa-
nem non quærere: se magis Deum, quam
familiam, & amicos amare; immo eos pro-
pter Deum odisse. Si infidelitatis iaculo
aggrediatur, clypeo fidei se defendit, sine
Heb.11. qua, scit se Deo placere non posse: Deo ni-
hil esse impossibile: Deum, sibi secretum
Isa.24. reseruasse: & se credere quod Ecclesia cre-
dit. Si desperationis mucrone inuadat: di-
uinæ misericordiæ lorica se tuetur, & ait:
Eze.18.33 Deum nolle mortem peccatoris: Christum
1.Tim.1. uenisse in mundum, ut saluos faceret pec-
catores: in quorum numero se esse confi-
Psal.100. tetur: Dei misericordiam esse infinitam,

in

in qua ſibi ſperandum putat; licet de iuſti-
tia timeat: exempla peccatorũ ſibi ob ocu-
los proponit: ut boni latronis, Magdale- *Luc.23.*
næ, & Petri, qui Chriſtum negauit, ac Pau-
li, qui Eccleſiã proſecutus fuit. Si præſum- *Gal.1.*
ptionis telo ferire conetur, & ad ſuperbiã
ob opera pie facta, excitet, hunc quoque
ictum uanum, reddere conatur: Inquit *Eccl.9.*
enim ſe neſcire, an ſit dignus odio, uel amo *1 Cor. 9.*
re; & de propitiato peccato, ſe non eſſe *Eccl.5.* *1. Cor.15.*
ſine metu: ſe ſuorum peccatorum recor-
dari: & ſe, ſi quid eſt, id gratia Dei eſſe.
Si pœnarum inferni, & extremi iudicij ti-
more aggrediatur; dum ignes, uermes, &
tenebras ob oculos proponit; oculos in cę
lum tollit: æterna bona conſiderat: ait, iſta *Mat.25.*
diabolo & angelis eius eſſe parata: Chriſtũ
ſuo ad inferos deſcenſu, ſuos ab his pœnis
liberaſſe: Angelis ſuis mandaſſe de ſe, ut *Pſal.90.*
ſe in omnibus uijs cuſtodiant. Denique, ſi
formis quibuſdam horrificis, & uiſu terri-
bilibus perturbare uelit, & ſub figura, uel
Aethiopis, uel corui, uel alterius animalis
ſeſe oſtendat, hiſce verbis repellit. Quid
hic adſtas cruenta beſtia? nihil in me fu- *S.Marti.*
neſtum reperies: ſed ſinus Abrahæ me re-
cipiet: ſigno ſe crucis munit; eoque, quaſi
baculo allatrãtem canem repellit: ad eam, *Can.6.*
quæ terribilis eſt ut caſtrorum acies ordi-
nata

nata confugit; eamque inuocat, & ait: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu me ab hoste protege, & hora mortis suscipe. Angelo custodi suo dicit: Domine, in-
Tob.6. uadit me: & ille a deuoratione illæsum reddit. Nullum itaque insultum uir iustus, timet: quia scit Deum non passurum ipsum
1. Cor.10. tentari supra id quod potest. Impij autem his armis & auxilijs spoliati, non possunt in tam graui certamine se tueri, & ideo uincũtur. Beati ergo iusti, qui in Domino mo-
Ap.14. riuntur: quia requiescunt in pace, & in conspectu Dei eorum mors est preciosa: Mise-
Psal. 115. ri impij, quorum mors est pessima: quoniam, ubi ex hac uita excesserint, sepelientur in inferno. Corpora uero sanctorum
Luc.16. in pace sepeliuntur, & nomen eorum uiuit
Ecci.24 in generationem, & generationem.

Vir iustus non moritur.

Cap. XCIII.

MEcum ipse pugnare, & quid incredibile dicere uidebor, si uirum iustum non mori, affirmauero; quod equidem affirmo. Vir itaque iustus tanta felicitate fruitur, ut eum non mori dicere uere possis. Hanc propositam sententiam, diuina in primis confirmet auctoritas. Qui facit

cit uoluntatem Dei, ait scriptura, manet in ęternum. Hanc uoluntatem, nemo est qui faciat, nisi iustus: manebit igitur in æternum. Iusti hæreditabunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam: iniusti punientur, & semen impiorum peribit. Non proderunt diuitiæ in die ultionis: iustitia autem liberabit a morte. Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum. Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis: uisi sunt oculis insipientium mori: ipsi autem sunt in pace. Videntur ergo mori, & non omnibus, sed insipientibus: at cum insipientes errent, si cum sapientibus recte sentire uolumus, eos non mori affirmare oportet. Pręterea, qui manna manducauerunt, mortui sunt: qui Christi panem manducant, non debent mori; id enim ipsa ueritas nos docuit: atqui iusti hunc panem manducant: quia si non manducarent, non haberent uitam, nec essent iusti: quare non morientur. Et quis eum mori dicat, qui intus de die in diem renouatur? & ideo ratione iustorum, mortem præcipitatam fuisse, affirmare utique possumus. Ad hæc; iustus resurrexit cum Christo: alioqui, iustus nō esset: Sed Christus resurgens a mortuis nō

1. Ioan. 2. *Psa. 36* *Ecci. 5* *Pro. 10* *Sap. 3* *2. Cor. 4* *Io. 6.* *Isa. 25* *Rom. 26* *Col. 2*

moritur amplius. Quare, nec iustus dum
iustitiam conseruat, dum tanquam palmes
Ose. 13 in uite manet, dum conuiuificatus est cum
1.Cor. 15. Christo, morietur. Et propterea, mors de-
2. Tim.1. structa esse, dicitur. Neque mihi corporis
mortem obiicias: quia, satis mihi est, rem
propositam, uniuerse, cum sacris literis,
ueram esse demonstrare. Dicere etiam cum
sapientibus possem, id, quod mortem uoca
mus, non esse mortem, sed mortis terminũ:
& potius istam, quam uocant uitam, mor-
tem appellandam esse: quandoquidem hic
fluens uitę cursus, est perpetuus quidam in
teritus: quia statim atque homo natus est,
ad occasum ire pergit. Cum ergo iustus in
illo transitu ad ueram uitam migret, non
dicetur mori. Sed non sic impius; qui ab
una, ad aliam mortem, transit. Quid igitur
mortem appellas, quod est carceris finis, la
boris cessatio, ad portum applicatio, pere-
grinationis consumatio, oneris grauissimi
depositio, de equo furioso descensus, de do
mo ruinosa egressio, omnium ægritudinũ
terminus, omnium periculorum euasio, om
nium malorum consumptio, reditus in pa
triam, transitus a morte temporaria ad ui-
tam æternam, & accessus ad gloriam? Am-
plius, qui mortuus est, non potest iterum
mori: iustus autem, dum in hoc mundo
est,

est, ut sacræ nos docent literæ, mortuus est; non ergo morietur amplius. Si iusti mortui non essent, non diceret eis Paulus: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. Iustus ergo tanquam granum frumenti cecidit in terram, & mortuus est. Possem etiam dicere, mortem eã esse, quę est peccati pœna: quam mortem Christus moriendo destruxit. Non ergo amplius regnat in iis, quorum uitam Christus resurgendo, reparauit. Quare iustorũ ex hac uita migratio, non mors, sed potius conformatio quædam cum Christo, ac effigies quædam mortis, appellanda est. Quod hoc loco docemus, ex philosophorum quoque doctrina confirmare liceret; qui definientes philosophiam, dixerunt esse mortis commentationem, hoc est a corporis affectibus separationem. Cum ergo uir iustus a societate & contagione corporis seiunctus sit, iam mortuus erit: & ideo non morietur iterum: Immo, cum sit ornatus iustitia, quæ immortalis est, eum immortalem appellare fas erit. Postremo, discessus uiri iusti ex hac uita a sacris scriptoribus, non mors, sed dormitio appellari solet: & ideo de Stephano uiro iusto legitur: & obdormiuit in Domino. Potius ergo dormire, quam mori iusti censendi sunt; & po-

Colo. 3
Ioa. 12
Rom. 4
Hier. ep. ad Heliod.
Sap. 8
Act. 7

tius dormientes, quam mortui appellari debent. Maximam lętitiam ex hoc loco religiosi uiri, & boni Christiani capere possunt; cum se non mortuos, sed dormientes, & suum ex hac uita discessum, non mortē, sed somnum, seu dormitionem a sacris literis appellari videant. Huc facit consola-

1.Thes.4 tio illa Pauli ad Thessalonicenses: Nolumus autem uos ignorare fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ce-

Aug. ep. 120. teri, qui spem non habent. Et hęc est una ex iis consolationibus, quas ex lectione sacrarum scripturarum capere Christianis licet. Impius autem, qua impius, cum nihil bene agat, nihil agit: quia male agere, est nihil agere; immo præstaret, nihil agere: at, qui nihil agit, non uiuit, cum ea uiuere dicantur, quæ agunt. Quare, non solum dicetur mori, sed erit semper mortuus. Rursus, ut Ioannes docet, qui non diligit,

1.Ioa.4 manet in morte: Impius autem non diligit; quia si diligeret, non esset impius: & proinde, non modo dicetur mori, sed etiam manere in morte. Quod si eum in hoc mundo, vbi iustus mortuus est, uiuere, affirmare uis, ipse, cū ex mundo recedit, uere mori dicetur, cum ex hac uita ad mortem migret æternam.

Laudatur vir iustus ab ÿs rebus, quę ipsi post discessum ex hac vita feliciter succedunt. Cap. XCIIII.

CVm non modo ex iis rebus, quæ in uita contigerunt homines laudari soleát; sed etiam ab iis, quæ mortem consequuntur; ex eisdem nos quoque uirum iustum laudare conabimur. Vbi igitur uir iustus ex corporis ergastulo egressus est, multos laqueos, grauissimas difficultates, ingentia pericula, quæ prius non uidebat, retro respiciens, cernit; & se ex maximis periculis, & ex manibus potentissimorum hostiũ euasisse conspicit, ac uehementer admiratur: & cum se ex tanto periculorum cumulo ereptum uideat, summo expletus gaudio in has prorumpit uoces. In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, idest cum Dominus ex captiuitate babylonica alterius uitæ, me eripuerit, factus sum sicut is qui summa consolatione afficitur; uel ut is, qui somniat: hoc est, tanto sum gaudio expletus, ut non uera lætitia, sed gaudium secundum quietem sumptum, esse uideatur: ut potius somnians, quam uigilans gaudere mihi uidear. Tunc, cum me ereptum a tot periculis esse cerno, repletum est gaudio os meum, & lingua mea exultatione: ut inimi- Psa. 125

cis meis superatis, cum filiis Israel canere possim: Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est; equum & ascensorem de-
Exo. 15 iecit in mare. Fortitudo mea, & salus mea Dominus, & factus est mihi in salutẽ: iste Deus meus, & glorificabo eum, &c. Cum autem aduersarij uident iustum tanto bene-
Psa. 125 ficio a Deo affectum, dicunt: Magnificauit Dominus facere cũ eo, idest maximis quidem fauoribus eum affecit; illustrem ei uictoriam dedit, cum e nostris manibus eripuerit. Iustus hanc singularem gratiã agnoscens, ait: Magnificauit Dominus facere mecum, idest reuera res maximas Deus pro me egit: & propterea lætatus sum. Conuertit Dominus captiuitatem meam, sicut torrens in austro: hoc est, lætam & iucundã reuersionem meam in cœlum fecit; non secus, ac grati esse solent fluuij in australi parte. Seminaui in lacrymis, nunc in exultatione meto: seminaui flendo, sed nunc manipulos portans, redeo cum gaudio. Agnoscit itaque iustus, ubi e mundo egressus est, præcipuam Dei, quam habuit erga se curam, & ait: Nisi Dominus fuisset mecum, quan-
Psal. 125. do surgebant inimici contra me, forte, hoc est, certissime, uiuum me deglutissent; cum ira in me æstuabant, ut aqua me absorbuissent: pertransiui tribulationum torrẽtem;

ſed ſi Deus auxilio ſuo non fauiſset,nũquã maximam tribulationum uim pertranſiuiſ ſem, nec maximos inimicorum conatus, ſuperaſſem. Benedictus ergo Dominus, qui non dedit me in prędam dentibus inimicorum. Anima mea, ueluti paſſer, erepta eſt de laqueo uenantium: laqueus contritus eſt, & ego liberatus ſum. Adiutorium meũ a Deo, qui fecit cœlum, & terram. Vbi uir iuſtus, maxima pericula ſe euaſiſſe uiderit, conuertet ſe, ad cœlum, quo profecturus eſt, & tunc uidebit Angelos, ac ſanctos ſibi adſtantes, ut ipſum maxima pompa, lætoque triumpho in cœlum deducant. Relinquo hic piis mentibus cogitandum, qui tunc intercedent complexus, quæ gratulationes, quæ gratiarum actiones, & oſculationes. Cogitandum relinquo quanto gaudio, ſpeciatim Angelus cuſtos, & ſancti, quibus priuate fuit deuotus, afficientur. Cogitãdum relinquo quibus ueſtibus, quibus ornamentis, poſito mortalitatis indumento, ornabitur: ueſtimento nempe immortalitatis, & ornamentis gloriæ. Cogitandum denique relinquo, quo apparatu, & qua magnificentia, *Iſa. 61.* uir iuſtus, iam tanta cœleſtium ſpirituum ſtipatus caterua, tanta inſignitus gloria, triumphum ad cœlum vſque aget. Qui bo-

ne Deus, soni? quæ voces? quæ sympho- niæ? quæ laudes in tanto triũpho interce- dent? Quia, si tantum gaudium, vt scriptura ait, est in cœlo pro vno peccatore conuerso, quantum putamus erit, pro iusto iam salutem adepto? Sed quæ diximus, iã aliquibus illustremus exemplis. Cum diui Hieronymi corpus spiritum reddidisset, subita lux circumfulsit: uisi sunt Angeli, & Christi vox, quæ illum ad possidendum regnum inuitabat, exaudita est: & Cyrillus Ierosolymitanus eius animã angelicis manibus gestarj in cœlum vidit. Pauli etiam primi eremitæ beatam animam angelico ministerio ad cœlum tolli, vidit Antonius abbas. Quidam abbas duos lectos ineffabili ornatu comptos, multoque nitore splendentes vidit, in quorum altero Hugo abbas, in altero Anselmus Cantuariensis archiepiscopus ab Angelis ferebatur. Septẽ mulierum animas virginali forma a corporibus egredi, cœlumque uersus ferri, candidas admodum, & corollis circa capita fulgentibus ornatas, qui eas necarunt sicarij, viderunt. Theodora, quę simulato sexu inter monachos vixit, cum e uita migrasset, abbati in quiete apparuit cum quadam nuptiali pompa, sanctarum exultantium agmine eam circunuallante, ipsa

Luc. 15.

Apud Mar. Mar.

in medio gemmis, auroque corruſcans. Denique, ne plura conſecter exempla, Benedicti, Stephani, Egidij, Tiburtij, Valeriani, Maximi, Marcelli, Iuſtini, Paſtoris, Germani, Leonis, compluriumque aliorum felices animæ ad cœlum tolli uiſę ſunt, & dum tollerentur, angelici cantus exauditi fuerunt. Vbi autem, ut ad rem redeamus, iuſti anima ad cœlum propius acceſſit, qui ſunt in cœlo beati, ob tanti triumphi gloriam admiratione affecti, petũt: Quę eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij? Quę eſt iſta, quę aſcẽdit de deſerto delicijs affluens? At impius, ubi ex hac vita exceſſerit, quid nam videbit? Cernet diabolos ad ſe torquendum paratos, ſupplicia, flagella, puteum abysſi, ſtagnum ſulphuris, tenebras exteriores, caminum ignis, flammas inextinguibiles: &, ut rem veriſſimam poetarum verbis explicemus, videbit in ipſo infermi limine, Luctus, Curas, Morbos, Metus, Famem, Aegeſtatem, Lethum, Labores, mala mentis Gaudia, Bellum, Eumenides, Diſcordiam, & denique uaria ferarum ac vitiorum monſtra. Audiet præterea. fletus, gemitus, vlulatus, blaſphemias, execrationes, & horrifias Dæmonum

Can. 3.
Can. 8.
Apo.

monum voces. Vndique tandem doloris, & cruciatus causas videbit innumeras. Inicient tum Dæmones rapacissimas in eum manus, ardentibus catenis ligabunt, ac horrificis uocibus misero dicent: Perge miser, perge: In tenebras, luctum, lacrymas, tormenta, colubros; ad furias, æstumque hyemēq;, sitimq; famēque: ad furcas, laqueos, stridorem dentium, ad ignes. Tunc infelicissimus, & miserabilis impius exclamabit, atque in has doloris, & horroris plenas prorumpet voces. Vt væ, væ væ, væ uæ, uæ uæ, uæ mihi, uæ uæ: perij, interij; intus, forisque damnatus sum.

Ab honore, & gloria, quibus afficietur, cum cælum ingredietur. Cap. XCV.

QVis porro explicet eum] honorem, eamque gloriam, qua uir iustus afficietur, cum ciuitatem sanctam, Hierusalem cœlestem, & atria summi æterniq; Regis ingressus fuerit? Tunc omnes patriarcharum, prophetarum, martyrum, virginum, Apostolorum, & Angelorum chori aderunt. Tunc Pater, qui hunc hominem creauit, Filius, qui redemit, Spiritus sanctus, qui iustificauit eum honorifice excipient. Et primum, ut ait Ioannes, absterget
Apo 7.71.

Deus omnem lacrymam ab oculis eius. Quæ res, si a Christianis hãc vitam adhuc degentibus diligenter consideraretur, ad omnes labores, & molestias omnes æquo animo perferendas, mirum in modum eos excitaret. Quid enim potest sentiri iucundus? quid excogitari suauius? quid amantius fingi, quam ab amantissimo Patre lachrymas a filiorum oculis abstergi? Deinde, ei lætissima fronte Dominus dicet. Euge serue bone, & fidelis; quia super pauca fuisti fidelis; super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Postea, super omnia bona, quæ possidet constituet eum: mensuram bonam, & cõfertam, & coagitatam, & supereffluentem dabit in sinũ eius. Præterea, Dominus iustus iudex, ei coronam iustitiæ tribuet. Accipiet itaque regnũ decoris, & diadema speciei de manu Domini; & in throno cum Christo collocabitur: quod præmiũ uincentibus in scriptura, his uerbis, promissum fuit: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego uici, & sedi cum Patre meo in throno eius: esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronã vitæ. Huc faciunt, quæ apud Isaiam capite sexto leguntur: Ipse ponet consolationem lugentibus Sion, dabit coronam, pro cinere; oleum gaudij pro luctu;

Mat 25. Luc. 12 Luc. 6. 2. Tim. 4. Sap. 5. Apo. 3. Apo. 2. 7. Isa. 6.

pallium

pallium laudis, pro spiritu mœroris. Ipse
sustollet nos super altitudines terræ, in hæ-
reditatem inæstimabilium diuitiarum, re-
gnique cęlestis. Huc etiam pertinent, quæ
Ier.31. Deus p Ieremiã dicit. Tunc lętabitur uirgo
in choro, iuuenes, & senes simul: & conuer
tam luctum eorum in gaudium, & conso-
Apo.19. labor eos, & lætificabo a dolore suo Postea
ad magnam cœnam, & nuptias Agni, Deus
Luc.12. illum discumbere faciet, & transiens mini
Apo.2. strabit ei: dabit ad manducandum manna
absconditum, & lignum uitæ, quod est in
Psal.35. in paradiso Dei, cum duodecim fructibus
eius, & de torrente voluptatis suæ potum
dabit ei, & calice præclaro inebriabit eum.
Psal.22. Epulabitur ergo iustus, & satiabitur, cum
apparuerit gloria: exultabit in conspectu
Psal.114. Dei, & delectabitur in lætitia, & dicet: Pla-
cebo Domino; hoc est, hylari ac tranquil-
lo animo apparebo coram Domino, in re-
gione uiuorum, in hac uidelicet sempiter-
na uita. Denique, collocabitur in sede, seu
cubili suo, ubi quiescet, & lætabitur in sæcu
Psal. la. Impius uero, ubi ex hac luce, non am-
plius lucem, non lunam, non solem, nec cæ-
tera sidera visurus abierit; quo miser per-
ueniet? Ad locum profundum, in terræ vi
sceribus reconditum, qui, infernus, fouea,
lacus, barathrum, chaos, gehenna, cami-
nus

nus, puteus, & ſtagnum ignis nominatur, deueniet. Præmium ſuorum laborum, erit ignis, ſulphur fœtor, fumus tanquam fornacis magnæ, ſummum frigus, ſummus æſtus, & tenebræ palpabiles: & quod erit lucis, id erit in pœnam: paſcua, ſtruthionum; cubilia, draconum. Locus non erit admodum commodus: quia congregabuntur damnati in congregatione unius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere. Et qui nam erunt ſocij? Dæmones, æterni hominum inimici, qui etiam erunt tortores, & carnifices, cęterique damnati totius generis humani fœces. Inſuper, locuſtæ, pardus, leęna, ſerpentes, dracones, ſtruthiones, coluber tortuoſus, beſtia cum ſeptem capitibus, behemoth, leuiathan, belial, aſmōdeus, ſatan, & belzebub. Et quid ſentient? Videbit horribilia monſtra, audiet horrificas voces; guſtabit abſynthium, olfaciet grauiſſimos fœtores, tanget ſumme frigida, & ſumme calida. Ibi fames, ſitis, dolores, languores, & anguſtię omnes; & in ſumma mala oīa, boni prorſus nihil: & quod omnium eſt peſſimum, tantę acerbitatis, & miſeriæ, finiendę, aut minuendę, aut conſolationis capiendę ſpes erit nulla. Et quis ibi conſolationem affert? ubi nemo eſt qui inconſolabiliter, ut ita dixerim, nō lugeat?

Pſal. 10.
Apo. 9.
Iſa. 33. 34.
Dan. 7.
Iob. 40. 41.

Quis

Quis misereri poterit,ubi omnes sunt omni misericordia espoliati? Quo modo dabitur consolatio ibi,ubi est ignis, qui nunquam extinguitur: vermes qui semper rodunt tortores,qui nunquam defatigantur: ubi deniq; mors,ueluti ouis, depascit eos. O diram loci faciem! O societatem ingratam! O sortem omnibus huius sęculi ęrūnijs,omni calamitate,omnique tormento, grauiorem! Et ut paucis concludam, ut beatorum gloria est inexplicabilis;ita damnatorum pœna enarrari nequit.

Psal.48.

A magnitudine beatitudinis, qua in ęternum perfruetur. Cap. XCVI.

MAximis laudibus nemo virum iustum in cœlum non efferret, maximam ipsius dignitatem nemo non admiraretur qui beatitudinis, quæ ipsum manet magnitudinem, aliqua ratione cognosceret. Propterea, hac de re speciatim, balbutiendo tamen, aliquid scribendum esse duximus: & in primis tanti boni uim generatim ob oculos proponemus. Pręmium igitur, quod viro iusto est propositum ipsa est beatitudo, quæ continet omne bonum. Ostendam, dixit Deus Moysi, tibi omne bonum. Erit igitur possessor bono-

Exo.33.

rum omnium; omnibus perfruetur bonis. Cogita tu hic, omnium bonorum uim. Et qui rem, quæ terminari nequit finire voluerunt, dixerunt; Beatitudinem esse statũ omnium bonorum aggregatione perfectũ. sed, melius cum Paulo eam sic describeres: Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ pręparauit Deus ijs, qui diligunt illam. Huc etiam pertinent hæ diuinę scripturæ sententiæ, quæ beatitudinis magnitudinem explicare videntur: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et audiui, inquit Paulus, cum raptus fuit ad tertium cœlum, arcana verba, quę non licet homini loqui. Si audiuit, profecto eloqui potuit. sed, cum supernę gloriæ bonum maius sit, quam ut humana mente percipi, aut verbis exprimi queat; ideo, homini non licet illud exponere. Priuatim uero beatitudinis suauitatem, ac iucunditatem, hę sententię demonstrant. Torrente uoluptatis tuæ potabis eos: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: Delectationes in dextera tua usque in finem: Intra in gaudium Domini tui. Ac si diceretur; gaudium, tantum est, ut illud in te intrare non queat; ideo, tu, intra in illud, Et quod nam est hoc gaudium? Gaudium Domini tui. Intret ergo seruus ad perfruẽdam eandem

Boet.

1. Cor. 2.
Isa 64.

Ps. 6. 16.
2. Cor. 12.

Psal. 35.
Psal. 15.
Mat. 25.

beati-

beatitudinem, qua Dominus perfruitur. Si loci, in quo positum est hoc præmium, magnitudiné spectes, licebit cum propheta exclamare: O Israel, quam magna est domus Dei, & ingens locus processionis eius? magnus est, & non habet finem, excelsus, & immensus. Si gloriam, cum alio dices: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Huius loci decore, ac iucunditate captus Dauid, hæc verba pronunciauit: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ: Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Beati, qui habitant in domo tua Domine; in sæcula sæculorum laudabunt te. Quod si quis loci huius, in quo perpetuo uir iustus habitaturus est, pulchritudinem cognoscere cupit, quæ de cœlesti ciuitate diuus Ioãnes in Apocalypsi scripta reliquit, legat. Vbi ait, huius ciuitatis muros esse ex iaspide, ipsam esse aurum purum, fundamẽta ex omni lapide precioso, portas ex singulis margaritis, plateas esse tanquam uitrum pellucidum. Et, si hic inferior mundus tot pulcherrimis creaturis, ut cernimus, ornatus est; ueluti cœlis, sideribus, elementis, montibus, vallibus, fluminibus, fontibus, arboribus, herbis, floribus, fructi-

bus

Bar. 2. Psal. 86 Psal. 25. Psalm. 83. Apo. 21.

bus, animalibus, ac tanta omnium harum rerum uarietate refertus; quid de superiore loco, vbi beati, vbi Deus habitat, cogitandum erit? Si loci dignitas, habitantium dignitati respondere debet, uide qui nam sint, qui ibi habitant, & loci dignitatem aliqua ratione cognosces; ut, si id spectes, tota hæc, quæ in hisce creaturis cernitur pulchritudo cum cœlestis patriæ decore collata, deformitas appellanda sit. Hæc nanque mortalium habitatio est, illa immortalium: hæc peccatorum, illa iustorum: hæc hominum, illa Angelorum, & Dei: hæc denique est bestiarum stabulum; illa ęterni regis aula. Cum nullis igitur arboribus, uel lapillis, uel sideribus domus Dei decor conferendus est. Hic pręterea locus, non eget luce extrinseca solis, & lunæ: quia splēdor iustorum, qui tanquam sol in hoc regno fulgebunt, & lucerna Agni, & claritas Dei illuminabunt illum. Ibi nullum erit incommodi genus: non esuries, non sitis, non frigora, non æstus, non labor, non defatigatio, non morbi, non curæ, non timores, non dolores, non luctus, non discordiæ, non occasus, nullus denique corporis, aut animi dolor; sed perpetuus dies, pax, lętitia, securitas, quies, valetudo, &, ut simpliciter dicam, omnium bonorum, sine fa

Ap. 21.
Mat. 13.

ſtidio ſatietas: ut de hoc loco recte hæc ſcripſerit Auguſtinus. Ibi gaudium infinitum, lętitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore, uia ſine labore, lux ſine tenebris, uita ſine morte, omne bonum ſine ullo malo. Nullam ibi corpus commoditatem, nullã animus delectationem deſiderare poterit, qua careat. Et, ut quæ de tactu, guſtu, & odoratu, qui etiã ſenſus ſuam aſſequentur perfectionem, dici poſſent, ſilentio prætercam, de auditu & uiſu aliquid priuate dicam. Nam, ſi in hac infima mundi parte cernuntur multa, quæ noſtros mirum in modum oculos afficiunt, & delectant, veluti ſiluoſi montes, fœcundi colles, amœnæ valles, virentia prata, feraces campi, elegãtes horti, labentia flumina, muſcoſi riuuli, lucidi fontes, precioſi lapilli; & alia uiſu pulcherrima ſpectacula, quę arte efficiuntur; quorum interdum proſpectu in admirationem rapimur, & ſtupore defigimur: ut ſunt, delubra, porticus, ſacella, pyramides, ſigna, cœlata uaſa, tabulæ, picturæ, & id genus alia; quę nam beatos in cœleſti regno uiſuros eſſe putabimus? In his, (ut ita dixerim) totius mundi pedibus, talis erit proſpectus, tantuſque exiſtet ornatus; in cœlo empyreo, quaſi in capite, ornatus maior non exiſtet? Videbunt igitur beati in

Aug. ſoli. c.33.

aula

aula regia, ea, quorum profpectu mirifice delectabuntur. Summam quoque ex uisiõ ne corporum beatorum oblectationem capiet; ut ex his, quę poftea dicemus, perfpicuum fiet. De auditu: Ibi, non citharæ, nõ tubæ, non organa, non alia inftrumenta mufica, non humanę uoces, fed his omnibus dulcius exaudietur Angelorum melos, iucundior beatorum vox, delectabilior facrarum uirginum cantus. Ibi diuinę laudes, ibi iucundum alleluia, & fempiternũ canticum, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, exaudietur. Quis deinde explicet, quæ in uerbo, ueluti in quodam limpidiffimo fpeculo, iuftus cernet? Quid non videbit, qui uidentem omnia infpiciet? Ibi omnium creaturarum naturas, & proprietates intelliget: ibi omnium myfteriorum, quæ credidit rationes cognofcet: ibi ideas rerum omnium contemplabitur: ibi omnia, quę in hac uita ignorauit, & fcire non potuit, percipiet, ibi demum omnium rerum, quas cognofcere cupit, notitiam confequetur. Quis infuper intelligeret uim illam fummi amoris, quo fummum bonum, fummopere amabit? qua amoris ui, fe totum Deo uniet, & unum idemque cum re fiet amata: & Deus, qui ignis eft, in animam iufti illabe-

Isa. 6.

tur, quam non secus ac ignis ferrum igne caritatis sne afficiet. Ex qua unione, maxima quædam enascetur uoluptas, qua beatorum mentes inebriabuntur, & uoluptatum diuinarum torrente explebuntur, & fluminis impetu lætificabuntur. Quis denique voluptatem, quam ex sanctorum Angelorum, B. Virginis, Christi, & sanctissimæ Trinitatis societate uir iustus capiet, cogitatione complecteretur? Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini. Illic sunt Patriarchæ, Prophetę, Apostoli, Martyres, Virgines, Confessores, proximi denique omnes, & fratres nostri. Quam gratum erit, ibi amicitia iunctos, uel alia ratione in hac uita notos agnoscere, eorum gloriam cernere, cum eis coniunctissime uersari, & dulcissime colloqui? Quam iucundum erit, non unum, nō duos, non tres Angelos, sed millia millium intueri, ac dinumerare? choros, & ordines internoscere, functiones uarias uidere, eorū nobilissimas naturas penetrare, & cum ipsis diuinas laudes celebrare; O spectaculū dulcissimum? O societatem suauissimam! Hic sunt Angeli, istic Archangeli, illic Throni, alibi Dominationes, alibi Virtutes, alibi Potestates, alibi Cherubim, alibi Sera

Psal. 121.

phim.

phim. Hic est Gabriel, iste est Raphael, il-
le Michael. Quanta erit deinde uoluptas,
qua, ob aspectum Matris Dei iustus persun *Cant. 6.*
detur? Qua non afficietur lætitia, cum ui-
debit eam, quę est veluti aurora consurgēs,
pulchra ut luna, electa ut sol; quæ est liliū
conuallium, hortus cōclusus, fœderis arca,
Thronus Salomonis, anua cœli, paradi-
sus uoluptatis, & id, ex quo omnia, & quod
continet omnia, Mater Dei. Quid non per
cipiet vir iustus gaudij, cum hęc beatissima
Mater ei occurret? cum eum amplectetur?
cum quibus officiis ab ea affectus fuerit,
intelliget? Quo modo non replebitur gau-
dio, cum cernet matrem suam super cho-
ros Angelorum euectam? cum uidebit om
nes virgines ei ancillari, omnes martyres
inseruire, omnes sanctos obsequi, omnes
denique Angelos tanquam Reginę assiste-
re? Quanta insuper oblectatione afficietur, *Psal. 8.*
cum intuebitur, & alloquetur eum, cuius
magnificentia eleuata est super cœlos? eū,
qui est mediator, saluator, pacificator, sum *Heb. 9*
mus sacerdos, & Ecclesię caput: eum qui *1. Tim. 4*
est pax, gaudium, iustitia, salus, & beatitu
do ipsius: eum, qui est lumen, virtus, sapiē *Eph. 2*
tia, & imago Patris: eum cui omne genu *Phil. 2*
flectitur, cœlestium, terrestrium, & inferno-
rum: eum, quem omnis spiritus laudat, om

nis lingua confitetur, quem omnes beati
Colo.1. adorant: eum, qui fecit omnia, pacificauit omnia, a quo, per quem, in quo sunt omnia. Quantum denique iubilabit, cum ad perfruendam diuinarum personarum societatem se peruenisse intelliget? cũ scriptum sit: Ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et, si esse cum filiis ho
Ioa.14. minum in hac vita, sunt deliciæ Dei; quan
Pro. 8. to magis erunt Dei deliciæ, esse cum filiis suis in cœlo? Quod si Deus ex hac familiaritate delicias capit; quãto maiores iustus? Quamobrem, si in hac vita vnius, aut alterius amici societas tantum solet afferre lætitiæ, quantum tot sanctorum, tot Angelorum, B. Virginis, Christi, & Dei societas uiro iusto in cœlis delectationis afferet? O summam Dei bonitatem! O clementiam! quæ hominem ad tantas delectationes, ad tantam dignitatem, ad tantam gloriam extulit. O felicitatem inexplicabilem, & immensam! per quam vir iustus, intus forisque, animo & corpore, omnibus animi & corporis partibus, omni ex parte, erit perfectus, atque beatus. Hæc, si quis bona viro iusto proposita esse, & ad ea acquirenda verum ius habere cogitabit, ob tantam ipsius excellentiam, & dignitatem, omnino mirabitur. Ite nunc infelices huius sæculi

amatores, iactate veſtras diuitias, veſtras opes, veſtra ſolatia: quæ imperfecta ſunt, momentanea ſunt, vana ſunt: quæ ſtatim vna vobiſcum peribunt, & ad æternas, atq; inexplicabiles inferni pœnas perferendas vos trahent.

A gloria corporis, quam in reſurrectione conſequetur. Cap. XCVII.

NIhil non efficiunt in hac uita homines, ut ſuum mortale corpus, ſanum, agile, integrum, ac pulchrum reddant: idque multo labore, multaque induſtria curant: & multo magis curarent, ſi qua ratione, in perpetuum illud cõſeruare poſſent. Verum, dum nimium corpori indulgent, dum carnem diutius conſeruare cõtendunt, & corpus, & animam in perpetuum perdunt. At uir iuſtus, dum laboribus, & ieiunijs corpus macerat, dum de ſola animę integritate, & pulchritudine ſolicitus eſt; & animæ, & corporis ſummam perfectionem & immortalitatem acquirit: & interim cum ſeipſum uarijs modis conficit, hac ſe conſolatur ſpe: Credo, quod redemptor meus uiuit; & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & in carne mea uidebo Deum ſaluatorem meum; *Iob. 19.*

quem uiſurus ſum ego ipſe, & non alius;
& oculi mei conſpecturi ſunt. Sed quale
nam erit iſtud corpus, quo in uniuerſali
iudico coram omni carne, iuſtus appare-
bit? Viri iuſti corpus erit configuratum
1.Cor.15. corpori claritatis Chriſti, ſecundum ope-
rationem, qua ẽt poſſit ſubijcere ſibi om-
Mat.17. nia: tale uidelicet, quale fuit corpus Chri
ſti in trasfiguratione. Iuſtorum ergo cor-
pora, ut ſacri ſcriptores docent, & ex di-
uinis colligitur literis, his quatuor præ-
ſtantiſſimis erũt exornata dotibus; impaſ
ſibilitate, claritate, agilitate, ſubtilitate.
1.Cor.15. Siquidẽ, corruptibile, fiet incorruptibile;
ignobile, glorioſum; infirmum, ſolidum;
& animale, Spirituale. Dote itaque impaſ
Ap. 21. ſibilitatis beati corpus nullo modo corrũ-
Iſa.49. pi, nulla ratione lędi, nõ armis, nõ æſtu,
non frigore, non dolore, non eſurie, non
ſiti, re denique nulla aduerſa offendi po-
terit. Dote claritatis erit clarum, & lucidũ,
& ueluti ſol fulgebit. Claritatem, inquit
Io. 12. Chriſtus Patri, quam tu dediſti mihi, de-
2.Cor.3. di eis: quia in eandem imaginem transfor
mantur a claritate in claritatem, tanquam
a Domini ſpiritu. Tunc, dixit, alibi huius
Mat.13. claritatis auctor, iuſti fulgebunt ſicut ſol
in regno patris eorum: & Daniel: Fulge-
Dan.12. bunt quaſi ſplendor Firmamenti, & quaſi
ſtellæ

ſtellæ in perpetuas æternitates. Et alius pro pheta : Stellę autem dederunt lumen in cu ſtodijs ſuis, & lętatæ ſunt: uocatæ ſunt,& dixerunt, Adſumus : & luxerunt ei cum iucunditate: quia fecit illas. Fulgebunt er go tanquam ſtellæ: quia pro ratione meri torum, unus magis quam alter ſplendeſcet. Stella enim differt a ſtella in claritate, & ſic reſurrectio mortuorum. Quare, ſi ſtellarũ, ſi ſolis lumen nos tanta iucundi tate replet, quanta corporis iuſti ſplendor, uoluptate replebit? quia, ut ex ſcriptura colligitur, magis, quam ſol, iuſti corpus ſplendebit? Dote agilitatis, nulla afficietur grauitate; & ideo uno temporis momẽ to multa terrarum ſpatia percurrere, & ſine ulla difficultate moueri poterit: & nõ ſecus, ac oculi aſpectus, & mentis cogita tio ab occidente in orientem, a terra in cœ lum, ſtatim ſe conferet. Qui ſperant in Domino, ait Iſaias, mutabunt fortitudinẽ, & aſſument pennas, ſicut aquilæ, current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient. Dote denique ſubtilitatis abſque ulla difficultate omnia etiam duriſſima pe netrabit corpora: ita ut nulla quantum vis craſſa moles impeditura ſit: ſicuti nec aer auium volatum, nec aqua piſcium natatum impedit. Hac dote ſaluator ex utero

Bar. 2.
1. Cor. 15.
Iſa. 30.
Iſa. 40.

Virgi-

Luc. 24. Io. 20. Virginis prodiuit, ex clauso sepulchro surrexit, clausis ianuis ad Apostolos intrauit. Harum perfectionum numerum, tum ex diui Pauli loco superius citato, tum ex his, quæ ex libro sapientiæ subijciam uerbis facile colligitur. Fulgebunt iusti, inquit sapiens, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent. In fulgore ostenditur claritas: in scintilla impassibilitas: quia ignis incorruptibilis est: in cursu: agilitas: in arundineto penetrabilitas; quia arundines facile cedunt. Habebit itaque uiri iusti corpus has dotes; quarum claritas respondebit uirtuti prudentiæ, impassibilitas iustitiæ, agilitas fortitudini, subtilitas temperantiæ. Erit ergo sanum per incorruptionem, rectum & ordinatum, per claritatem, perfecte operabitur per agilitatem, & subtilitatem. Huius gloriæ spe, Christus, Apostolos, quos ad concionandum missurus erat, ad magnos labores perferendos in trasfiguratione excitauit. Merito hæc præmia uiro iusto dantur, qui se per incorruptibilitatem a corruptela peccati præseruauit: claritate sua, lumen alijs præbuit: subtilitate omnem difficultatem in agendo superauit; & ad operandum, agilitate, se promptum exhibuit. Siquis aliquod corpus his dotibus exornatum uideret, multum miraretur,

Sap. 7. D. Bonau.

Mat. 17.

tetur, atque summis laudibus illud exornaret: quod aliquando eueniet, cum iusti corpus in die resurrectionis ita dotatum apparebit. Hæc autem tota, quæ in corpore beato erit perfectio & gloria, nunc latet in anima iusti, quæ, potestate, omnes illas dotes continet. Siquidem beatitudo, quæ erit in corpore, redundabit ex beatitudine, quæ erit in anima; quæ dum in gratia existit, beatitudinis præmio digna est. Contempletur hoc loco Christianus lector humanũ corpus his diuinis dotibus exornatum, & tanta gloria affectum; quæ eiusmodi est, ut Apostolorum princeps, ubi eam in corpore Christi uidit, quâdam beatitudinem se nactum fuisse arbitratus fuerit, & dixerit: Domine bonum est nos hic esse, &c. & ipse quoque una cum Petro *Mar. 9.* maxima admiratione afficietur, & ad eandem gloriam acquirendam excitabitur, atque quanta sit uiri iusti dignitas & præstantia, cognoscet: cum ad tantam gloriã ius habeat, eamque in anima sua gratia exornatam, potestate contineat. Latent ergo in mortali graui, obscuro, & hebeti iusti corpore, immortalitas, agilitas, claritas, atque penetrabilitas. Dicunt aliqui, & probabiliter dicunt, fore, ut bea- *Cant. 4?.* torum corpora bene oleant. Quia si in hac

uita multæ ſanctorum reliquiæ, odorem ſpirant, cur non etiam poſt reſurrectionẽ, cum id, ad perfectionem corporis beati, & ad ſenſum odoratus perficiendum pertineat? At uero impiorum corpora turpia, nigra, obſcura, grauia, obtuſa, omnibus perpeſſionibus obnoxia, ac graueolentia, & denique omni prauitatum genere affe-
1.Cor.15. cta erunt. Iuſtus igitur ſolus ſaluatorem expectat, qui ipſius corpus reformabit, configuratum corpori claritatis ſuæ, ſecundum operationem virtutis ſuæ, qua etiam poſſit ſibi ſubijcere omnia.

A laudibus, quibus in die vniuerſalis iudicij a Chriſto exornabitur.

Cap. XCVIII.

Act. 5. CONgruum ſane eſt, ut qui pro nomine Chriſti contumelijs in hoc mundo affecti fuerint, ab eodem aliquando laudentur, ac honorentur: quod ſe facturum
Mat. 10. eſſe hiſce ipſe uerbis pollicitus eſt: Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor, hoc eſt, laudabo, & ego eum, coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Et alibi; Qui uicerit, ſic veſtietur veſtimẽ
Apo. 3. tis albis, & non delebo nomen eius de libro uitæ: & confitebor nomen eius coram

Patre meo, & coram Angelis eius. Laudabit itaque Christus, tanquam bonus Imperator in die Iudicij suos strenuos, ac victoriosos milites; qui pro ipsius gloria, vituperari, derideri, despici, & iniuria affici, libenter passi sunt: ac fortasse aliquid simile eis dicet: Hi sunt, qui Patris, & meam gloriam semper quæsiuerunt: hi sunt, qui mundum, Dæmonem, ac *Heb. 11.* carnem superarunt: hi sunt qui obturarũt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fugarunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate: fortes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorum: hi tentati sunt, secti sunt, lapidati sunt, gladio mortui sũt: hi sunt, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones: hi deniq; in me omnia misericordiæ opera exercuerũt; cũ panẽ & potũ mihi dederint, me nudum vestiuerint, infirmum inuiserint, hospitio exceperint, me sepeliuerint, & ex carcere redemerint. Et ad iustos conuersus, dicet: Vos autem estis, *Luc. 22.* qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis, & bibatis, super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Sed, quis potest excogitare

gitare

gitare verba, quibus infinita Christi ſapientia ſuos milites, amicos, fratres, & filios exornabit? Hanc laudem, non modo laudatoris perſona, ſed & audientium corona, mirum in modum amplificabit. Siquidem, a filio Dei, coram vniuerſis hominibus & Angelis iuſtus prædicabitur. In hūc
Oſe.1. locum venit illud Oſeæ: Et erit numerus filiorum Iſrael, quaſi arena maris, quæ ſine menſura eſt, & non numerabitur. Et erit in loco ubi dicetur eis: Non populus meus uos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. Huc
Lib.4. c.2. etiam pertinent, quę Angelus Eſdræ de turba magna, quam viderat interroganti, reſpondit. Hi ſunt, qui mortalem tunicam depoſuerunt: & confeſſi ſunt nomen Dei. Modo coronantur, & accipiunt palmas. Et cum interrogaſſet, quis eis daret palmam, dixit: Ipſe eſt filius Dei, quem in ſæculo confeſſi ſunt. Cedant hoc loco humani honores, cedant humanæ laudes, cedant mor
Pro.31. talium encomia. Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo; mulier timens Dominum ipſa laudabitur. Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent in portis opera eius.
Pſalm.36. Quamobrem nō confundetur iuſtus in die malo; quandoquidem etiam mali, velint, nolint ipſum laudabunt. Quoniam impii, cum iuſtos tanta laude, tantaque gloria

affectos

affectos viderint, dicent: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati uitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est, &c. Et, vt iusti summa laude, ita impij maxima ignominia corã omnibus Angelis, & hominibus a Christo afficientur: qui, id se facturum aliquando, hisce verbis, prædixit: Nam, qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum. Tunc, qui habitat in cœlis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Tunc sapientia incarnata dicet. Vos uocaui, uobis spiritum meum promisi, uobis manum meam extendi, & renuistis, & neglexistis, & despexistis: Et ego, nunc in hoc uestro interitu, vos rideo, subsanno, & nõ exaudio. Ite nunc, comedite fructus viarum vestrarum. Quanta hic verecundia? quantoq; dolore impij afficientur? & ideo ex nimio pudore confusi, oculos in terram deijcient: quod prædixit propheta, cum cecinit. Non resurgent impij in iudicio; hoc est, præ pudore oculos non attollent,

Sap. 5. *Luc. 11.* *Psal. 2.* *Pro. 1.* *Psal. 1.*

stare

Sap. 5. ſtare nō poterunt. Iuſti vero ſtabunt in magna conſtantia. Hic locus, non tam uerbis tractandus, quam cogitatione pendendus eſt. Nam, ſi tantum triſtamur, cum ab homine, nec grauiter, nec palā vituperamur; quantum triſtabuntur, qui a Dei filio grauiſſime coram omnibus hominibus, & Angelis uituperabuntur? Qua deinde impij anima afficietur verecundia, quādo occulta ipſius ſcelera in apertum proferentur? quod Deus ſe facturum non ſemel minatus eſt.

Ezec. 19. Ecce ego, inquit per Ezechielē, congregabo omnes amatores tuos, quibus cōmixta es, & omnes quos dilexiſti, cum vniuerſis quos oderas; & congregabo eos ſuper te undiq; , & nudabo ignominiam tuā coram eis: & uidebunt omnem turpitudinem tuam. Et iudicabo te iudicijs adulterarum effundentium ſanguinem: & dabo te in ſanguinem furoris, & zeli. Et dabo te in manus eorum, & deſtruent lupanar tuū, & demolientur proſtibulum tuum: & denū dabunt te ueſtimentis tuis, & auferent uaſa decoris tui, & derelinquent te nudā, plenamque ignominiæ.

Nahum 3. Et alibi: Et reuelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam, &c.

Ier. 13. Ideo alibi legitur: Ego nudaui femora tua contra faciem tuam, & apparebit

parebit ignominia tua, adulteria tua, & hinnitus tuus, ſcelus fornicationis tuæ. En igitur quam diſpar, & quam diuerſa erit tandem iuſtorum, & iniuſtorum condicio: quam, ſi homines accurate cogitarent, qui nollet iuſtitiam ſequi, eſſet nemo. Quare, cum exarſerit in breui ira Dei, beati omnes qui confidunt in eo. *Pſal. 2.*

Vir iuſtus, vna cum Chriſto, mundum iudicabit. *Cap.* XCIX.

MAximam profecto gloriam, ampliſſimum ſane præmium ex ſua iuſtitia reportabit iuſtus; cum a Dei filio in illo ampliſſimo omnium creaturarum, cœtu, laudabitur: ſed, quiddam maius adhuc reſtat; ſi tamen, iſta laude aliquid maius reperiri poteſt. Id autem eſt, quod ad iudicialem dignitatem aſſumetur; quia una cum Chriſto, mundum iudicabit. Id ſcriptura ipſa docet: Et uidi, ait Ioãnes in ſacra Apocalypſi, Angelum ſtantem in ſole, & clamaui uoce magna dicẽs omnibus auibus, quæ uolabant per medium cœli: Venite & congregamini ad cœnam magni Dei, ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum & ſedentium in ipſis, & carnes omnium li- *Apo. 19.*

berorum,& seruorum,& pusillorum,& magnorum. Aues uolantes, sunt electi, qui per contemplationem in cœlis uersantur: qui uocantur ad cęnam magnam, ubi satiabũtur ultione impiorum, quam summopere desiderant: & ita congregati una cũ Christo, principes terræ, & improbos, punient. Ad hanc itaque cœnam, qui esuriunt & sitiunt iustitiam saturabuntur. Eandem ueritatem Dauid propheta manifestauit, cum
Psal. 149. de beatis cecinit: Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum: Ad faciendam uindictam in nationibus, increpationes in populis: Ad alligãdos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis: Vt faciant in eis iudicium conscriptum: Gloria hæc, est omnibus sanctis eius. Quæ uerba, quem non afficiant? quem non commoueant? quem in admirationem non rapiant? Cum hęc sit gloria omnibus sanctis, vt iudicium faciant, de nationibus, de populis, de nobi-
1. Cor. 6. libus, & regibus suis. Nescitis, inquit Paulus, quoniam angelos, hoc est Dæmones,
Mat. 19. iudicabimus? Postremo, is apud quem est omnis iudiciaria potestas, sequentibus se, cum quærerent, quid eis futurum esset, dixit: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit fi-
lius

lius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Dabit ergo Chriſtus uincẽtibus ſedere in throno ſuo: *Apo.3.*
& ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum &c. Quamobrem, indubitata res eſt, fore aliquando, ut ruſticus ciuem, cliens patronum, ſeruus dominum, diſcipulus magiſtrum, miles ducem, reus iudicem, nobilis regem, ouis denique paſtorem iudicet ſuum. Erit erit aliquando, cum baiulus, cum opilio, cum agaſo nationes iudicabunt: cum ſerui dominos compedibus ligabunt, manicis fereris conſtringent, & pedibus conculcabunt; *Mala. 4.*
cum eorum carnes manducabunt, ſanguinem potabunt, ac una cum Dei Filio contra eos ſententiam pronuntiabunt. *Mat. 11.*
Tunc dicere licebit: Lux, & ſol ortus eſt; & humiles exaltati ſunt, & deuorauerunt inclytos. Quod ſi non vultis, o iudices, o domini, o reges, vt aliquando veſtri famuli, & vobis ſubiecti homines vos iudicent; nunc intelligite, & erudimini: ſeruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehendite diſciplinã, hoc eſt chriſtianam viuendi rationem, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de *Eſther. 11.* *Pſal. 2.*

via iusta. Audient ergo iusti, inprimis, illam iucundissimam iusti iudicis erga ipsos sententiam: Venite benedicti Patris mei, possidete uobis paratum regnum a cõstitutione mundi. Quo loco licet, cũ quodam pio viro exclamare: O uox omni melle dulcior, omni cibo suauior, omni auro desiderabilior, omni terreno regno felicior? vox perpetui gaudij, immensę, lætitiæ, cœlestis iucunditatis: vox omnia superãs desideria, omni voto maior, omni spe plenior. Vere benedicti, uere beati, uere fortunatissimi, illi, quibus talẽ, ac tantã, tali, & tanto, de tali, & tanta re sententiam, audire licebit. Contra uero, o infelices, & miseros, & miserabiles eos, in quos hanc infaustam, infestam, & tremendam sententiam, omnes beati, & suo etiam modo omnes creaturæ, vna cum Christo pronuntiabunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Perpende, pie lector, singula huius sententiæ verba. Quid infelicius, quã in perpetuum a Christo discedere? Quid acerbius quam in ignem proficisci? quid miserabilius, quam nullum acerbissimarũ pœnarum finem sperare? quid calamitosius, quam perpetuo cum diabolo esse? O dies? vere dies iræ, tribulationis, angu-

Mat. 25. (margin)
Mat. 25. *Luc. 13.* (margin)
Sophoni. 1. (margin)

ſtiæ, calamitatis, miſeriæ,tenebrarum, caliginis, nebulæ, & turbinis; dies vere magna, & amara ualde. Hac percuſſi ſententia, miſeri damnati dicent montibus; cadite ſuper nos: & quærent mortem, ſed non inuenient. Tunc, Dæmones omnes, & mundus totus, contra inſenſatos armatus, diuinam exequetur ſententiam. Quod ſi ex ſummo iudice peteres, cur tanto honore iuſtos afficiat, ſic arbitror reſponderet: Quia mandata mea ſeruarunt: quoniam ſcriptum eſt: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Hi ergo, quia unum coluere Deum, falſo non iurarunt, dies feſtos cuſtodiuerũt, parentes honorarunt, alienum non cupiuerunt, caſtitatem ſeruarunt, & Deum ſuper omnia, & proximũ ut ſeipſos amarunt, tanto digni ſunt præmio: hi qui fleuerunt, uigilarunt, laborarunt, pugnarunt, & uicerunt, tanta digni ſunt mercede, quam ego iuſtus iudex eis tribuere debeo: ac propterea eis dico: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratũ uobis regnum a conſtitutione mundi. Iuſtus itaque dum in hac uita miſeretur, & commodat, cauſam ſuam in iudicio diſcutiendam recte diſponit: dum diſperdit, & dat pauperibus; dum ſuper paupere & egeno intelligit: propterea paratum eſt

Sap. 5. Iob. 21. Sap. 5. Mat. 18. 2. Tim. 4. Mat. 25. Pſal. 111.

cor eius ſperare in Domino: non commo
uebitur in æternum: in æterna erit memo
ria: iuſtitia eius manebit in ſæculum ſæcu
li: cornu eius exaltabitur in gloria: ab au
ditione mala non timebit: quia quamuis
peccator uidebit, & iraſcetur, dentibus fre
met, & tabeſcet: tamen, deſiderium pec
catorum peribit.

A glorioſiſſimo triumpho, quem vna cum Chriſto, & omnibus beatis poſt diem iudicij aget. Cap. C.

VBi ſententia in impios lata fuerit, mi
ſeri damnati, qua mente, quo erunt
animo? quid conſilij capient? quid agēt?
quo ſe uertent? Supra ſe iudicem iratum,
ſub ſe ignem paratum uidebunt: ad unum
latus Dæmones, ad cruciandum paratos,
Sap. 5. ad alterum creaturas omnes contra ſe ar-
matas conſpicient: intus vero conſcientia
eos arrodet. Quos tunc clamores, quos fle
biles ſonos edent? Heu, heu, heu, tunc di-
cet terra. Tunc ſeipſos pugnis cædent, vn-
guibus lacerabunt, manibus capillos car-
pent: tunc palleſcent, langueſcent, toto cor
pore contremiſcent, & agitabunt, ac diſtor
quebunt ſe: Tunc in eos Dæmones inſul-
tabunt; nefanda eis crimina obiicient eos

de-

deridebunt: formis horrificis, ac uocibus perterrefacient: Tunc dicent: Ecce, ut ij, quos insensatos esse existimauimus, inter Dei amicos computati sunt: nos uero, uere insensati, inter angelos diaboli reiecti sumus. Ybi nunc sunt nostrę diuitiæ? ubi nostri honores? ubi nostra commoda? ubi nostræ uoluptates? transiuerunt omnia, perierunt omnia, in nostros cruciatus conuersa sunt omnia. Maledicta nox, in qua concepti sumus: maledicta dies, in qua nati sumus: maledicta mors, quæ nos iam natos non sustulit: maledicti parentes, qui nos nutriuerunt. At Dæmones, cruciandi eos desiderio ardentes, dicent: Quid frustra lamentamini? Sera, & inutilis est uestra pœnitentia, reprobati estis: damnati estis; nostri estis: quid cunctamini? quid moramini? properate iam in ignem æternum, qui & nobis, & uobis paratus est: Atque ita, ignitis catenis, manibus, collo & pedibus ligatis ad æterna supplicia, in stagnum ardentem igne, & sulphure, eos trahent. Hæc beati uidebunt, & audient, & una cum sapientia incarnata ridebunt, ac subsannabunt. Post hæc maximus parabitur triumphus, in quo iustus una cum Christo in cœlum anima & corpore, uictis omnibus inimicis triumphabit, ac no-

Sap. 5

Sap. 6

Mat. 25

Prou. 1

uis iterũ honoribus, & gaudiis afficietur. Expurgato itaque hoc uniuerso mundo a fæcibus peccatorum, & sordibus omnibus vna cum impiis in inferni sentinam proie-
Isa. 30 ctis, omnia fient noua. Terra noua, mare
Apo. 21 nouum, aer nouus, ignis nouus, cœli noui;
1. Pet. 3 lux lunæ erit sicut solis, & lux solis septempliciter, sicut lux septem dierũ. Tunc Christi imperium, potestas, & gloria perfecte cognoscetur: tunc omne genu ei curua-
Isa. 45 bitur: tunc, qui Christo, & regno eius fuerunt contrarij, eum timebunt, & reuerebuntur, nimirum gentiles, Iudæi, hęretici, & peccatores omnes: tunc omni ex parte eius regnum perfectum erit: cum inimici eius erunt Scabellum pedum eius: & ipse
Psa. 109. calcabit torcular uini furoris iræ Dei omnipotentis: tunc uidebunt impij in femo-
Apo. 19 re eius, quem contempserunt, scriptum: Rex regum, & Dominus dominantium. Omnibus inimicis hunc in modum subactis, rebus omnibus innouatis, maxima cũ pompa gloriosissimus agetur triumphus. Crucis lignum, a quo Dominus regnauit,
Psal. 95 tanquam insigne, pręcedet: Sequentur Angeli, qui vicerunt in sanguine Agni, patriarche, prophetę, & cæteri, qui biberunt de consequente eos petra. Veniet deinde Imperator, & Seruator omnium, suis stipatus

Apo-

Apostolis: Subsequentur martyres, uirgines, confessores, doctores, & reliqua beatorum multitudo. Qui cantus? quæ laudes hic exaudientur? Qui uoce præibit, dicet: Laudem dicite Deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis Dominũ pusilli, & magni: & tunc audietur uox ueluti tubæ, & aquarum multarum, dicentium: Alleluia: Quoniam regnauit Dominus Deus omnipotens. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei, quia uenerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se. Magna, & mirabilia sunt opera tua, Dominus Deus omnipotens: iustæ, & veræ sunt uiæ tuę, Domine rex sæculorum. Ecce tabernaculũ Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt: ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Cum autem ad thronum antiqui dierum uentum fuerit, dabitur Filio hominis potestas, & honor, & regnum; & omnes populi, & linguę ipsi inseruient: potestas eius, potestas ęterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. De his autem, qui cum Christo regnabunt, scriptum est: Suscipiēt autem regnum Sancti Dei altissimi, & obtinebunt regnum vsque in sæculum, & in sęcula sæculorũ. Et animaduertentes quãtam gloriam a Deo acceperint, magna uo-

Apo. 18
Psa. 19
Apo. 19
Apo. 21
Dan. 7
Apo. 5
Apo. 7

ce clamabunt, dicentes: Salus Deo nostró, qui sedet super thronum, & Agno: Et mittentes coronas suas ante thronum, adorabunt Deum, ac dicent: Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & uirtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula

Apo. 4 sæculorum. Amen. Dignus es Domine accipere gloriam, & honorem, & uirtutem.

Psal. 109. Postremo Angelorum ruinę reparabuntur, & singuli in thronis, & sedibus suis collocabuntur, & in perpetuũ in cubilibus suis

Psal. 149. lętabũtur. Ex his ergo, quæ hoc capite scripta sunt, quam dispares sint impiorum, ac iustorum fines, satis aperte colligere licet. Illorum miseria & pœna inexplicabilis; horum uero felicitas & gaudium inenarrabile. Erit erit aliquando, cum impius uidebit uirum iustum ad dexteram Christi in extremo iudicio stantem, sententiam ferentem, in cœlum cum Christo, & infinita illa beatorum acie gloriose ascendentem, ut cum eodem in illo felicissimo regno, per infinita sęcula regnet. Ex his igitur omnibus, quę per centum capita disputata sunt, qualis ac quãta, sit uiri iusti dignitas, præstantia, atque felicitas, aliqua ratione cognoscere licet: qui, antequam nasceretur, fuit a Deo speciatim cognitus, dilectus, & præsignatus: In natiuitate, vera nobilita-

te,

te, diuino ſtatu, ampliſſimis titulis, donatus; & in uita omni bonorum genere, ueris diuitiis, vera pulchritudine, vera ſapientia, & ſcientia, omnibuſque uirtutibus naturalibus, & diuinis exornatus, & ppolitus, atque ab optimo magiſtro, inſtructus: qui amicis, & familiaribus optimis vtitur: qui ampliſſimis honoribus, & laudibus ob maximas victorias, ob præclara facinora, exornatur: qui in morte felix, poſt mortem feliciſſimus exiſtit: cui denique omnia proſpere, & feliciter ſuccedunt: vt nullam vel perfectionis, vel laudis, vel felicitatis rationẽ ante vitam, in vita, & poſt vitam excogitare poſſis, quam in viro iuſto tibi reperire non liceat. Laudentur ergo viri iuſti, viri virtute abundantes, pulchritudinis ſtudioſi, pacis amatores, & in generationibus ſuis glorioſi: quorum corpora in pace ſepulta ſunt, & nomen eorum viuit in generationẽ & generationem. Sapientiam ipſorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet Eccleſia. *Ecci. 44*

Appen-

Appendix, qua demonstratur facile esse iustitiam acquirere, & Christiane viuere.

Vanta sit iustorum dignitas, quibus laudibus celebrandi sint, quam felix sit ipsorum status, hac nostra Cẽturia ut potuimus, non vt res ipsa, quod ingenue fatemur, postulabat, demonstrauimus. Quod si quis ex his, quæ a nobis scripta sunt, non modo ad prædicandos, & honorandos viros iustos, verumetiam ad iustitiam acquirendam excitati sunt, sed quia rem omnino difficilem esse putant, & difficultate perterriti, tam illustrem, ac necessariam prouinciam aggredi timent; conabor ipsorum causa, hac appendice huic impedimento breuiter occurrere. Licet ergo non negem ad iustitiam, vel acquirendam, vel conseruandam non mediocri opus esse contentione: tamen, id etiam affirmo, rem non eße ita difficilem, vt non sit verum, quod ipsa veritas dixit: Iugum meum suaue est, & onus meum leue: ut multo difficilius eße putem, turpiter, quam honeste uiuere: quod hac appendice breuiter demonstrare tentabo: quo fiet, ut hic diuinus status a facilitate iterum laudetur, & homines ad illum acquirendum adhuc magis excitentur. Præstantissimus gradus est impera-

Matt. 11.

imperatoria dignitas; ſed cum difficile, & a paucis acquiri poſſit, pauci ſunt, qui ad eum contendant: at ſi, vt ex iam dictis conſtat, iuſtitiæ ſtatus eſt longe præſtantior, ſi etiam facile acquiri poterit; quis erit tam iners, ac demens, qui acquirere nolit? ſed iam rem aggrediamur ipſam. Iuſtitiæ Chriſtianæ ſubſtantia atque natura, conſiſtit in gratia, quæ eſt donum Dei; ad Rom. 7.
quod dandum Deus eſt paratiſſimus; & non poteſt, non dare; cum ſe daturum promiſerit. Ego Deus, & non mutor; hoc eſt, promiſſa facio: ideo legimus: Gratiam, & gloriam dabit Psalm. 83.
Dominus: ad quam accipiendam omnes inuitat, cum per prophetam ait: Omnes ſitientes Iſa. 55.
uenite ad aquas, & qui non habetis argentum properate; emite, & comedite: uenite, emite Apo. 2.
abſque argento, & abſque vlla commutatione uinum, & lac. Conuertimini ad me, & ſalui Iſa. 45.
eritis omnes fines terræ: Nolo mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur, & uiuat. Et, ne Eze. 18.
pluribus rem apertiſſimam confirmemus, certa fide tenendum eſt, Deum gratiam dare uelle, eamque accipere uolentibus dare. Reſtat ergo, ut homo ad eam recipiendam ſe diſponat; quod Deus ab hominibus requirit, cum ait: conuertimini ad me. Siquidem ſapiēter a quo Eze. 33.
dam ſancto ſcriptum fuit: Qui fecit te ſine te, non ſaluabit te ſine te. Hæc diſpoſitio, quæ gratiam, qua homo fit iuſtus præire debet; par-

tim ab auxilio pẽdet diuino, partim uero a cõ sensu, atq; conatu humano. Quod Deus id præstet, quod ipse præstare debet, ut humana mens sufficienter ad gratiam excipiendam præpare

Apo. 3. tur, exploratissimum est: quia, Stat ad ostium,

Isa. 5. & pulsat: quotidie inuitat, uocat, atque auxiliorum efficientia impellit: ita ut dicat: Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ: & nõ

Ose. 13. feci? & alibi: Perditio tua ex te Israel. Itaque die iudicij, singulis, qui sua culpa damna-

Isa. 5. buntur, Deus dicere poterit: Quid ultra debui facere ad saluandum te, & non feci? Nulla ergo ex parte Dei, qui est infinite bonus, po-

Sap. 1. tens, & sapiens; & ideo vult, & potest, & scit hominem saluare, & nihil non efficit, vt saluet, cum eum hac de causa creauerit, & de hominum morte non delectetur, erit dubitatio, vel difficultas. Restat igitur, ut demonstremus rem esse factu facilem ex parte hominis. Via qua ad hunc iustitiæ statum peruenitur, est diuinorum præceptorum custodia: quæ præce-

Mat. 19. pta seruari non posse, nemo qui recte sapiat, dicere audebit. Etenim, a ueritate æterna di-

Matt. 11. ctum fuisse legimus. Iugum meum suaue, & onus meum leue. Et alibi. Mandatum hoc, quod

Deut. 30. ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cœlo situm, ut possis dicere: Quis nostrum ualet ad cęlum ascendere ut deferat illud ad nos, ut audiamus, & opere

comple-

compleamus? &c. Quid clarius? quid apertius dici potest? Quis ergo affirmare audebit, Deum tanquam insipientem, & iniustum hominum ceruicibus onus imposuisse, quod ferre nequeant? Denique, lex gratiæ, est lex amoris: & ad quid homo est magis inclinatus, atq; propensus, quam ad amandum? & quid dulcius, & facilius est, quam amare? præsertim Deum, ad quem amandum, natura nos impellit, & sexcentæ rationes mouent: quem, qui amabit, amabit etiam proximum eiusdem naturæ participem, & ad eundem finem factum; quem qui non amat, ex hominum numero reijciendus est. Via igitur plana est, & si Dei auxilia, & naturæ propensionem spectes, haud difficile pertrãsiri poterit. Vis cognoscere, o homo, te maxima momenta habere ad bene, beateque uiuendum? animaduerte initia, & semina illa tibi a Deo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, indita; Ioan. 1. rationes uidelicet illas, per quas certissime quędam cognoscis, ac omnino uis: ex quibus notionibus, tanquam ex quibusdam fontibus, om- Psal. 4. nibus honesta dimanat operatio. Vt ecce: bonũ esse amandum: honestum esse amplectendum: quod tibi non uis, alteri ne feceris. Quibus luminibus, si quis uteretur, omnia præcepta opitulante Deo, facile seruaret, Diuinum numen coleret, parentes honoraret, alienum

non furaretur, nullam denique iniuriam cuipiam faceret. Hæc, si quis custodiret præcepta, & quantum in se est, prestaret, proculdubio gratiam consequeretur; quam facienti quod in se est, Deus utique concedit. Ad hæc, quibus nam rebus homines in hac vita capiuntur? quæ facile amant, ac sequuntur? nonne ea, quæ, vel utilitatis, uel voluptatis, vel honestis aliquam speciem habent? his enim rebus tota uis boni, quod omnes necessario amant, cōtinetur: quæ omnes boni partes in una recta uiuendi ratione, in iustitia, & uita Christiana, clauduntur. Nam, quid utilius? quid iucundius? quid honestius inueniri, aut excogitari potest, quam ex uirtute viuere? quam Deum timere? qua in re, & honestas, quod negari minime potest, & utilitas, quod etiam stultissimus quisque fateretur, & delectatio summa, ut ex his, quæ iam scripsimus patet, continentur: vt uere philosophi dixerint, unam uirtutem eße bonum, per se honestum, vtile, & delectabile. Cum ergo omnia bona in una uirtute & in uno iustitię statu tibi proposita sint cur iustitiam acquirere omnino arduum esse existimabis? cum ad bonum amandum, natura te inclinet: immo velis, nolis te impellat; cur non amabis bonum in quo omnis ratio boni inclusa est? Dic? quid facilius est, aut cum suauitate, naturæ propensionem sequi, aut

aut contra naturæ vim, contendere velle? Sed dices: natura est vitiata: & sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Fateor, naturam non habere eam vim, quam habuit, cum a Deo creata fuit; sed tamen, non est corrupta, licet sit debilitata: Nam, si uim intelligendi spectemus; notiones & prima a natura insita lumina in quibus est vis maxima, si quis illis utatur, clara sunt, extingui non possunt, aliquam lucem prębent. Habes deinde diuinam legem, quæ est veluti lucerna pedibus tuis, quę tibi uiam ostendit, & quo iturus sis indicat. Habes postremo lumen fidei, de quo scriptum est: In lumine tuo videbimus lumen. Si uoluntatem spectes, uoluntas in bonum fertur, idque necessario appetit. Quod si ullum bonorum genus appetere debet, maxime illud, in quo tota vis boni, honesti, vtilis, & delectabilis sita est. Sustentatur deinde multis auxilijs, de quibus dicetur postea. Postremo, vt primi parētis peccatum naturam debilitauit, ita Christi meritum eam instaurauit; & superabundauit gratia, ubi abundauit delictum. Quare, qui ea muniti sunt, dicere possunt: In Deo meo trasgrediar murum: Non timebo millia populi circundantis me: Omnia possum in eo, qui me confortat: Plures sunt pro nobis, quā contra nos. Non igitur destitutę sunt vires, qui-

Gen. 8.
Psal. 118
Psal. 35.
Rom.
Psal. 17.
Psal. 3.
Phil. 4.

bus ad bene agendum opus est; intelligendi uidelicet, & appetendi facultates. Itaque animaduerte, ne dum naturam excusas, vel accusas, erres. Quia fortasse, tu eam malis habitibus deprauasti; dum uarijs flagitijs ab adolescētia tua operam nauasti, quibus, ad malum pronior, & ad bonum ineptior redditur: & ideo dicitur, prona ab adolescentia: quia ab hac usq; ætate homines male agere incipiunt, ac proinde eam inflectunt, & ineptiorem ad honeste uiuendum reddunt. Remoue ergo uitia, quæ non sunt naturæ, sed tua; & tunc senties, an ad uirtutem sis propensus; an natura iustitiam sitiat. Habes alas, & uolare nequis; & quid mirum, si ad pedes pondus ligasti? solue ligamina, remoue pondera, & uidebis, an natura te ad bonum inclinet. Vide deinde quibus auxiliis debilitatam naturā Deus sustentet: pijs libris, sacris literis, uarijs sacramentis, concionatoribus, patribus spiritualibus, tribulationibus, afflatibus & singularibus gratijs; ad summam, ita iuuat, ut trahere, compellere, & cogere dicatur. Mitto
Luc. 14. hoc loco, Angelorum, & sanctorum, ac totius Ecclesiæ orationes: mitto priuatam curā Angeli custodis, qui nihil non agit, vt te iuuet: mitto præsidia maxima & efficacissima beatissimæ semper Virginis; quæ talia ac tanta sunt, ut quidam dixerit eum non posse perire, qui

qui ab hoc peccatorum refugio, non fuerit despectus: ab hac pia Matre, quæ contra nostros inimicos est terribilis, ut castrorũ acies ordinata: quæ est mater pulchrę dilectionis, & timoris, & magnitudinis, & sanctę spei, quam qui inuenit, inueniet uitam, & hauriet salutem a Domino. Adsunt ergo auxilia, & quidem maxima. Quid igitur tot auxilijs, piorum uirorum, Ecclesiæ, sanctorum, Angelorũ, beatæ Virginis, Christi, & Dei fulctus, tãta spe nixus, rem tanti momenti, in qua de veris diuitijs, de regno, de honore, de fama, de vita & de gloria æterna agitur, non aggrederis? Si difficultas te retardat, cur tanti boni magnitudo, non te impellit? sines te ab inimicis, fallacibus bonis trahi; ab amicis autẽ, & a Deo, veris bonis moueri non permittes? Nec te honesti labor deterreat, quin bene agas: Quia, honesti labor abit, ipsum vero honestum permanet: neque voluptas, quę ex turpi capitur, te moueat: quoniam voluptas volat, & turpitudinis macula animo hęret. Breui, & turpi, falsaque voluptate deceptus, immensi, & ęterni boni iacturam facies? pluris fugax solatium, cuius statim te pœnitebit, quam honorem, & famam, beatitudinemq;, & Deum denique ipsum pendes? Tanti emes vnum pœnitere? hoc est, tantum detrimenti, ob vnum peccatum,, cuius statim te pœnitebit

Can. 4.
Ecci. 24.
Pro. 8.

capies? Propterea quidam sapiens, sapienter monebat; ne quis gustare uellet eorum, quę caudam habent nigram, ut omnes falsę uoluptates habent, quarum finis mestitiam semper affert. Voluptas monstrum est, cuius primus aspectus est fucatę mulieris, reliquum vero corpus, horridi serpentis: allicit te prospectu primo, ut postea, cauda te inuoluat, & ueneno inficiat. Specta igitur hoc monstrum, hoc est uoluptatem, non uenientem, sed abeuntem; auerte oculos a fucata facie, & cerne caudam, & fugiendam esse iudicabis, eam, quæ te captatum venit. Quamobrem, cum Deus tibi pręsto sit, cum te præueniat, cum natura non sit destituta, cũ auxilia non desint, cur rem non aggrederis? quid cunctaris? Times ne fortasse inimicos? eorum te terret potentia? sed nihil est, cur eos timeas. Nam, si de mundo loquamur, in primis, fidem habes,
Hebe. 11. per quam sancti vicerunt regna, & mundum;
1. Ioa. 5. qua cum, tu itidem uincere poteris. Deinde,
Ioan. 17. mundus iam victus est; confidite, inquit Imperator tuus; ego uici mundum. Quid ergo uictum inimicum times? cur a uicto ne vincaris formidas? non te pudebit uicto hosti victas manus dare? Pręterea, si omnia quę tibi hic fallax inimicus pollicetur, omnes videlicet honores, omnes dignitates, omnes opes, & mundum ipsum lucratus fueris, quid tibi proderit,

si animę tuę detrimentum patieris? Repete Mat. 16.
memoria, honores Pompei, dignitates Cęsaris,
gloriã Alexandri, diuitias Crassi, delicias Sar
danapali, & uide, quid illis hæc profuerint.
Cogita sententiam sępe cogitatione tractandã,
quam diuus Hieronymus literis commendauit:
Omne quod aliquo fine clauditur, uanum pu
to. Cum ex hac uita abibis, non ne omnia e ma
nibus decident? non ne omnia ab oculis euane
scent? nihil nihil, tunc inueniens in manibus
tuis. Dic cum Salomone, qui omnibus commo
dis, & bonis, quę desiderari possunt, vsus fue
rat, in quibus omnibus vanitatem reperit: Ecc. ult.
Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, pręter
quam timere Deum, & eius mandata serua-
re: hoc enim est omnis homo, idest, hac vna re Eccl. ult.
pęrficitur homo; & qui hoc vnum adeptus est,
quidquid in hac vita est boni & pulchri, quid-
quid est honesti, utilis & delectabilis, habet.
Siquidem in hoc timore, in hac iustitia, ut ex
his quę per centum capita a nobis disputata
sunt constat, omnia continentur bona. Conuer-
te tu oculos ad eas vluptates, ad eaque com-
moda, quibus hactenus vsus es: vbi nunc sũt?
nonne abierunt? & ut ista euanuerunt, ita
etiam, ea quibus nunc potiris, & posthac po-
tieris, euanescent. Quem nunc fructum capis
ex voluptatibus iam captis, nisi erubescentiã, Ro. 6.
& dolorem? si omnes homines, qui ab Adam,

ad hanc vsque horam mortui sunt, interrogares, quid de hoc mundo sentirent; quid putas responderent? vno, mihi crede, ore, dicerent:
1. Ioan. 2. Vanus est mundus; & quæ in eo sunt, ambitio, opes, & fœda voluptas, vanissima. Quoties legimus homines, qui in hac vita omniũ rerum copia muniti, & omni honorum genere ornati fuerunt, ubi ad extremum vitæ venerunt, oculis mentis, quos prius clausos habuere apertis, mundi vanitatem vidisse, ac exclamasse: O mundum vanum? sed in vanũ, vani homines, mundi vanitatem in extrema hora cognoscunt. Laruatus est mundus, remouẽdę sunt laruę, vt eius vanitas melius videri queat. Facile igitur tibi erit, hunc vanum vincere inimicum: quem, qui non vincit, vanus omnino est, & cerebro utitur vano. Verũ, si quis mundi causam agere vellet, dicere posset, mundum non esse vanum; sed homines ipsos uanos eße, qui uolunt in mundo ea reperire, quę in eo non sunt, & mundum id prębere credunt, quod non habet. Neque enim uani sunt honores, neque diuitiæ, neque corporis bona; si quis, hæc ita amet, ut amari debent, & ita ijs utatur, ut oportet. Sed, de hac re latius disserendi non est hic locus. De diabolo: Diabolus, is est inimicus, qui nõ potest vincere, nisi volentem uincit: eius uires debilitatę sunt: eiectus est foras: si quid põt tñ põt quãtũ

Deus

Deus ei permitit: qui non sinit suos tentari su- 1.Cor.10
pra id, quod possunt. Tentatio est extrinseca; proponere occasionem potest, mouere ad peccandum non potest. At Deus, ad bene agen- Luc. 14.
dum, te vocat, te mouet, te impellit. Quid Matt. 4.
ergo potius Dęmoni, quam Deo consentis? Dęmon tibi dicet; mitte te deorsum; cade, & adora me; & iniquum hostē tam magnum casum proponentem, et ruinam tuam quærentem, audies? Deo, te ad cœlum, & ad participationē diuinitatis excitanti, & vocanti, & impellenti non obedies? Adest tibi Angelus custos,
cui mandatum est, ut custodiat te; adest Chri- Psal. 19.
stus, adest Deus, cuius tutela fulctus, dic cum Iob: cuiusuis manus pugnet contra me.
Non potuit Dæmon absque facultate a Christo Iob. 17.
concessa in porcos ingredi; poterit fortaße, ni tu volueris, te perdere? Vilissimus hostis Luc 8.
est Dæmon, si ei frontem ostendas; si eius primis insultibus resistas. Allatrat, sed non mor-
det: rugit, sed non deuorat: cibum porrigit, Psal. 90.
sed non cogit: inuitat, sed non impellit: & tandem non uincit, nisi volentem. Super aspidem ergo, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem: cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis, si præsidijs tibi concessis uti volueris. Restat caro; qui inimicus, eo magis est timendus, quod est domesticus, & internus. Hunc inimicum

vinces, si semel intellexeris, quam turpe sit, animam natura præstantissimam, & carnę longe nobiliorem, carni inseruire: quod facere, est more belluarum uiuere. Sunt deinde in promptu, uigilię, labores, & ieiunia, quibus carnis motus comprimuntur, & perturbationes frænantur. Dic prętereа carni te ad vitia excitanti: expedit tibi, o caro, ut spiritui inseruias: Vita siquidem longiore, & iucundiore vteris, & ab æternis cruciatibus liberaberis: si paululum sustinebis, in æternum summis voluptatibus perfrueris. Seruiat igitur caro spiritui, corpus animo, ancilla dominę: homo hominem uiuat, non bestiam. Amplius, ut semel intelligas, utra sit difficilior viuẽdi rõ viri boni, an improbi; pone tibi ob oculos duos, quorum alter Christo, alter mundo seruiat, & vtriusque labores specta; & videbis longe difficlius esse mundo quam Deo seruire, & nequiter agere, quam studiose uiuere. Nam, si quis uelit, gratia exempli, iniuriam ulcisci: quid laboris non suscipit? quos sũptus non facit? quas curas de die, ac de nocte non sustinet? ubi, & quando non angitur? non discruciatur? quibus periculis honorem, & uitam non exponit? his omnibus uacat curis, & laboribus, qui honeste viuit. Quid, dic obsecro, difficilius est, an oratione, labore, exercitatione, & sacramentorum usu surgentem

tem cupiditatem comprimere, an velle illam explere? Postea, hac vna re, iustitiæ iter mihi facilimum videtur; si quis humilitatem amplectatur; quam quis est, qui amplecti non possit. Facilius est honores despicere, quam eos sequi: facilius est contentum esse paruo, quam multa comparare velle: facilius est sinere se regi, quam regere: facilius est pati omnes anteire, quam velle alios antecellere: & demum facilius est in infimo sedere loco, quam superiorem occupare velle. Hanc viam qui ingressus fuerit, in eaque perrexerit, proculdubio ad statum iustitię perueniet. Hac vna via sancti ad summum perfectionis gradum conscenderunt, Abraham, Ioseph, Dauid, Paulus, Beatissima semper Virgo, & quotquot fuerę sanctitate illustres. Suscitat Deus inopes, eleuat afflictos, suscipit humiles, extollit oppressos: Moysen ex aquis, Iosephum ex carcere, Exo. 1.
Dauidem ab ouium custodia, Apostolos a piscatu, ad summos gradus euexit. Vt merito, ali Psal 112.
quando regius Propheta cecinerit: Quis sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo, & in terra? Et beatis- Lac. 1.
sima Virgo: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Postremo, hæc vna ratio hominem quantumuis improbum ad iustitiam acquirendam, ac retinendam impellere deberet; quod nemo est tam sibiipsi inimicus, qui nollet

beati-

beatitudinem assequi; quam, sine bonis operibus, vt omnes norunt, acquirit nemo: quæ bona opera, omnes in fine uitæ se fecisse vellent, & si per tempus liceret, omnes facerent. Si ergo uelles in extrema uita multa fecisse opera, quę tunc facere nō poteris; cur dum tempus adest, dum viget ætas, dum occasio datur, cum quantum absis a morte ignores, tuæ saluti, bene agēdo, non consulis? manipulos non colligis? non laboras, vt manducare possis? Si nunc te non posse bene agere dicis, & rem in longum protrahis, quo modo bene ages, cū vitijs eris onustus? cū vires te deficient? cum ætas, curę, dolores, & ægritudines te impediēt? Cras, fuge cornicū: si non es hodie, cras minus aptus eris. Eia, age, rūpe moras: semper nocuit differre paratis. Mors certa, tempus incertū: res permagni interest. Quid igitur ceßas, o miser peccator? Deus te iuuat, Christus te vocat, beati te inuitant, natura te inclinat, auxilia te sustentant, boni propositi delectatio te allicit, vtilitas te mouet, honestas te trahit; & adhuc immobilis persistes? adhuc dormitabis? Rem ergo tanti momenti, carissime frater, diuino fretus auxilio aggredere, & ad eum statum peruenies, quem per tot capita explicare, & laudare conati sumus: quem siquis vno verbo explicare, & prædicare velit, dicat; & vere, mea quidem sententia, dicet; Hic status eiusmodi est, vt

vt humana facultate explicari, & laudari pro dignitate non queat? Quod si tandem hoc iustitiæ iter ingredi vis, & quid tibi faciendum sit scire cupis, breuiter dicam. Primum, in quo fere sunt omnia, vt semel efficaciter uelis, opus est: quia, sic volenti, nihil est difficile. Deinde aliquem spiritualem patrem, qui te instituat, cui omnia communices, cui te totum tradas, habeas oportet: sed caue, in hominem tepidum incidas. Postea ita quotidie in hac uia progredi debes, ac si esset primus, uel postremus dies; ut nunquam feruorem remittas: quia in hac uia non progredi, est retrogredi. Insuper, existima te omnia mala perpessurum: atque tibi patientia opus eße, quę est antidotum uitæ. Denique, nunquam putabis, te a Deo derelictum esse, cum uel tribulationes urgebunt; vel sine gustu spirituali, etiam si longo tempore id contingat, uiues; modo, a læthali culpa absis: quandoquidem uitæ christianæ perfectio, non est in gustu spirituali sita: Propterea, nunquam, quod multi faciunt, hanc ob causam a uia spirituali recedes. Placet, antequam finem facio, regulas quasdam, quas apud pium scriptorem legi, hic breuiter adscribere, quæ iuste uiuere uolenti multum prodesse possunt. I. si dura uidetur uirtutis uia, cogita in omni genere uitæ multos eße labores, & longe plures in turpi uita. II. In rebus mundi diutius laboratur Idiota.

boratur

boratur, quam in uita christiana: & ibi, finis laborum est labor, hic uero quies. III. stultũ est, uelle peruenire ad cœlum, sine labore; cum etiam Christus per labores in gloriam suam intrauerit. IIII. pugna spiritualis ea est, ut etiam sine spe premij ferenda sit. V. nemo ex se potest uincere, & ideo petendum est auxilium. VI. vbi una tentatio uicta est, expectanda est alia; ita ut semper uigilare oporteat. VII. non solum satis est, non uinci; sed curandum est, ut uincas, idest ut ex tentatione occasionem sumas uincendi, aliquid utilitatis ex ea capiendo. VIII. cum pugnatur cogitandum est de uictoria; & cum in pace uiuitur, de bel lo. IX. occasiones peccati fugiendæ sunt: quia
Ecci. 3. qui amat periculum in illo peribit. X. tentatio reijcienda est a principio; & paruuli baby
Psal. 136. lonis allidendi, idest suggestiones frangendæ sunt. XI. Si pugna uidetur a principio amara, cogita dulcedinem uictoriæ, & dolorẽ, quo si te sines uinci cruciaberis. XII. licet tenteris, & Deus non statim accurrat; nunquam putes te ab eo esse derelictum. Vbi autem uiam iustitię ingressus fueris, ne ab ea unquam grauiter peccando recedas, quando peccandi occasio sese offert, quæ subijciam, ea cogitare poteris; quæ, te a peccato, facile retrahent. Cum igitur aliqua peccandi cogitatio suboritur, hæc tibi occurrant. Voluptas breuis: Comites, fastidium,

& pæ-

& pœnitentia: Iactura maioris boni: Vita somnus, & umbra: Mors instans, & improuisa. Suspicio impœnitentię. Aeternum præmium, & ęterna pęna: Hominis dignitas. Pax bonę mentis: Dei beneficia: Christi crux: Testimonium sanctorum martyrum. Et hæc breuiter de facili uia Christianę uitę, & de regulis ad ingrediendum in eam, atque in eadem perseuerandum dixisse uolui. Faxit Deus opt. max. ut, uel semel, in ipsius gloriam, & proximi utilitatem cedant.

Laus Deo, & B. Virgini Annunciatæ.

INDEX RERVM MEMORABILIVM

Chri-

D

Deus

Indicis rerum memorabilium, Finis.

Errata ſic corrigito.

Primus numerus indicat paginam: alter verſiculum. a, primam faciem; b, alteram.

Hic non ponuntur niſi verba emendata, per quæ facile corrupta inuenientur. Pagi. 18. b. ver. 10. præſtantiſſimam. 20. b. 29. quæ, vacat. 21. b. 2. conſpurcant. 28. a 28. quos. 73. a. 10. lauat. 81. a. 13. & vt ſum. 87. a. 25. vana. 90 a 4. vtatur. 98. a. 10. & in 106. b. 10. quod. quid 107. a. 29. ij niſi. 119. a. 16. impii ad peccatum. & b. 24. rectaque & 25. priuate. 120 a. 10. terrenum 130. a. 13. me, ne. 136. a. 16. legimus & b. 26, cui y cum iuſto. 138. a. 11. docent. 139. a. 15. atque. 141. a. 19. nocere & 22. fontibus. 152. 19. talibus & b. 22. tempore. 158. b. 19. timeant. 159 b. 1. altera. 160. b. 20. alias. 164. a. 29. ne, vacat. 165 a. 23. ſecundum. 166. b. 15. Zedar. 172. a. b. an, non ne 173. a. 7. ei ſeruire. & 8 priuatum & 23. rationes. 178. a. 6. affert. 192. a. 21. vrgeri. & b. 24. &, ex. 194. b. 20. eius, eis. 216. b. 5. poſſeſſionis. 219. a. 8. ianua 204. b. 11. mem, meam. 232 a. 20. notiones.

Quod ad leuiora errata, & puncta, cola, & commata, quę multis in locis mutata, detracta, vel addita ſunt, æquus iudicet lector.

Vergilius
Cat[illegible]

A
[illegible]